

**XXIX. ORSZÁGOS
TUDOMÁNYOS
DIÁKKÖRI
KONFERENCIA
HUMÁN TUDOMÁNYI SZEKCIÓ**

**A PÁLYAMUNKÁK
ÖSSZEFOGLALÓI**

Szegedi Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar

Intézményi kódok:

DE-BTK	Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar
DE	Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar
EKF	Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar
ELTE-BTK	Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

A PÁLYAMUNKÁK ÖSSZEFOGLALÓI

KDOSZ	Kutató Diákok Országos Szövetsége
ME-BTK	Miskolci Egyetem, Bölcsészettudományi Kar
NyF	Nyíregyházi Főiskola
NyME-A	Nyugat-Magyarországi Egyetem, Apáczai Csere János Kar
NyME-SEK	Nyugat-Magyarországi Egyetem, Savaria Egyetemi Központ
OR-ZSE	Országos Zsidó Rabbiképző Egyetem
PE	Pannon Egyetem
PTE-BTK	Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

XXIX. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Humán Tudományi Szekció

2009. április 16-18.

Sapientia	Sapientia Hungarica Magyarországi Központ
SZIE-ABK	Szegedi Tudományegyetem, Általános és Humán Tudományi Kar
SZIE-BTK	Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar
SZIE-JGYPK	Szegedi Tudományegyetem, Juhász Gyula Pedagógusképző Kar

Szeged

2009

XXIX. OTDK-Szeged, 2009

Szegedi Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar

A PÁLYAMUNKÁK ÖSSZEFOGLALÓI

XXIX. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Humán Tudományi Szekció

2009. április 16-18.

Szeged
2009

A kötet a Magyar Fejlesztési Bank támogatásával jelent meg

Ide jön az MFB logója

Szerkesztőbizottság:

Dr. Anderle Ádám egyetemi tanár (elnök)

Polgár Zsuzsanna, BTK HÖK elnöke

Révész Éva, OTDK Iroda vezetője

Dr. Vajda Zoltán egyetemi docens, dékánhelyettes

Szerkesztette:

Révész Éva

A szerkesztő munkatársa:

Arató Ildikó

ISBN: 978-963-482-917-1

© SZTE Bölcsészettudományi Kar

Felelős kiadó:

Dr. Csernus Sándor

dékán

A hallgatók által beküldött adatokért felelősséget nem vállalunk.

Szeged, 2009

Intézményi kódok:

DE-BTK	Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar
DF	Dunaújvárosi Főiskola
EKF	Esterházy Károly Főiskola
ELTE-BTK	Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar
ETDK	Erdélyi Tudományos Diákköri Konferencia
KDOSZ	Kutató Diákok Országos Szövetsége
ME-BTK	Miskolci Egyetem, Bölcsészettudományi Kar
NyF	Nyíregyházi Főiskola
NyME-A	Nyugat-Magyarországi Egyetem, Apáczai Csere János Kar
NyME-SEK	Nyugat-Magyarországi Egyetem, Savaria Egyetemi Központ
OR-ZSE	Országos Zsidó Rabbiképző Egyetem
PE	Pannon Egyetem
PTE-BTK	Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Egyetem
Sapientia	Sapientia – Erdélyi Magyar Egyetem
SZIE-ABK	Szent István Egyetem, Alkalmazott Bölcsészeti Kar
SZTE-BTK	Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar
SZTE-JGYPK	Szegedi Tudományegyetem, Juhász Gyula Pedagógusképző Kar

Tartalom

Előszó	9
Bevezetés. A bölcsész diákköri konferenciák története	11
A pályamunkák összefoglalói tagozatok szerint	
I. Irodalomelmélet	25
II. Klasszika-filológia	49
III. Magyar irodalom	63
IV. Modern nyelvek irodalma	135
V. Művészet- és művelődéstörténet	219
VI. Néprajz	237
VII. Nyelvtudomány	267
VIII. Orientalisztika	345
IX. Ókortudomány	353
X. Összehasonlító irodalomtudomány	367
XI. Régészet	383
XII. Történettudomány	393
Névmutató	469

Előszó

A magyar tudományos diákköri mozgalom, mely –legalábbis országos konferenciáit tekintve – lassan hatvan éves múltat tekint vissza, igazi hungaricumnak számít. Ilyen típusú és ilyen széles merítésű egyetemi-főiskolai diáktudományos mozgalom ugyanis tudomásunk szerint más országokban nem jött létre.

Az indulás az 1950/51-es tanévhez köthető, s olykor politikai befolyás szándékaitól is zaklatottan, de autonóm egyetemi mozgalomként, a tehetséggondozás fő és leghatékonyabb mozgásformájaként bontakozott ki hazánkban. Ez a diáktudományos mozgalom, mely a szuggesztív tudós egyéniségek, karizmatikus **mesterek** és az újat kereső fiatal hallgatók dinamizmusának a terméke. **Önképzés, elitképzés, tudósképzés**, egy alulról szerveződő **bázisdemokrácia** – ilyen és hasonló fogalmakat találunk a diákköri munka kapcsán. A lényeges azonban az, hogy a kiemelkedő tudósok és mesterek körül kialakult serkentő, őszinte légkör varázslatos/ösztönző ereje iránt fogékony hallgatók mozgalmá ez: az **optimizmus**, a **tiszta fej**, az **eredetiség**, a **tehetség** fogalmaival is leírható mozgalom, mely a felfedezés, a saját eredmények öröme nyújtja a fiatal kutatóknak – a mesterekkel való nyitott, demokratikus, kölcsönösen ösztönző kapcsolat keretében.

A rendszerváltás után voltak nehéz pillanatok, amikor a kulturális kormányzat az előző rendszer termékeként szemlélte e mozgalmat, s érdektelenségét deklarálta ennek ügyeiben. A tudós társaságok, az akadémikusok és az egyetemek bölcsessége azonban megvédte a tehetséggondozásnak ezt a tömegmozgalmát.

Az utóbbi évek mintha hasonló érdektelenséget jeleznének a kultúrpolitika részéről. Hangzatos programok, intézmények születtek a tehetséggondozás új formáinak megteremtéséért, ám eközben az országos diákköri mozgalom helyzete nehezebbé vált, szervezete, az Országos Tudományos Diákköri Tanács (OTDT) autonómiája megszűnt, vagy legalábbis, álságos módon korlátozták autonómiáját.

Jelen kötetünk a XXIX. OTDK humán (bölcsész) tagozatának dokumentuma. A beérkezett dolgozatok összefoglalóit (rezümé) tartalmazza, tájékoztatást adva a hallgatók tudományos érdeklődésének szerkezetéről, irányairól – s talán mestereik orientációjáról is sokat elárulnak. Ilyen értelemben érdekesebb elmélyültebb elemzésre is.

A kötet **minden** benyújtott dolgozatról közöl összefoglalást. El kell mondjuk azonban, hogy az OTDT szabályzata szerint azok a dolgozatok, amelyek a két bírálótól együttesen 15-nél kevesebb pontot kapnak (a maximum 30 pont), nem kapnak lehetőséget a szóbeli bemutatásra.

Népes konferencia lesz, ahol – immár hagyományként – a határon túli egyetemek magyar diákjai is megjelentek dolgozataikkal.

Szeged, 2009. február 9.

Prof. Dr. Anderle Ádám

OTDT Humán Szekciójának ügyvezető elnöke

Bevezető. A bölcsész konferenciák története.

Az országos tudományos diákköri konferenciák rendjében először a második OTDK (1956) szerveződött szakkonferenciák füzéréként, amikor a társadalomtudományok ülésére Debrecenben került sor. Ekkor még, az állam- és jogtudományokat leszámítva, minden társadalomtudomány együtt szerepelt. Az 1960-as években volt azonban némi bizonytalanság a besorolást és a szervezés alapelveit illetően, mert a szakkonferenciákat intézménytípusonként próbálták lebonyolítani, úgy, hogy például 1963-ban Szegeden, 1965-ben az ELTE-n, 1967-ben pedig Debrecenben „tudományegyetemi” konferenciákra került sor, két – bölcsész, illetve természettudományi szekcióban. Erre kaptak meghívást a tanárképző főiskolák is. A tanító- és óvónőképző főiskolák konferenciái e rendben külön üléseztek.

Szisztematikus, folyamatos információkkal, adatokkal nem rendelkezünk ezekből az évekből. Azt azonban tudjuk, hogy 1962-ben (V. OTDK) a társadalomtudományi szekcióban 57 dolgozat felolvasására került sor, 1965-ben viszont már 119-re.

A diákkörök növekedése differenciálódással járt. Ebből az egységes társadalomtudományi szekcióból először a marxizmus-leninizmus és a közgazdaságtudomány vált ki 1969-70-ben, aztán néhány évvel később a közgazdászok önállósodtak. 1973-ban pedig a pedagógia, a pszichológia és a közművelődés vált szekcióvá és szervezte önállóan és más helyszíneken konferenciáit. A ma is fennálló „humán” szekció működése tehát az 1970-es évek közepétől vizsgálható önállóan. Mindazonáltal két konferenciáról, a Pécsen tartott 1970-es (IX. OTDK), valamint az 1972-es X. OTDK-ról (ELTE) viszonylag jó és pontos képet tudunk adni –érzékelte a bölcsész diákkörök érdeklődésének fő jellegzetességeit is.

tagozat	a benyújtott dolgozatok száma
világirodalom	15
magyar irodalom	28
történelem és régészet	23
pedagógia, pszichológia	28
néprajz, népművelés	11
magyar és finnugor nyelvészet	29
idegen nyelvek és általános nyelvészet	20
összesen	154

Az 1970-es pécsi országos társadalomtudományi konferencia tagozatai a következőképpen szerveződtek:

Vitavezetőként a tudományágak olyan ismert, kiemelkedő tudósai és fiatal szakemberei vettek részt, mint Hahn István, Róna-Tas András, Barta János, Imre Samu vagy Hársfalvi Péter és Kristó Gyula.

Az intézményi részvételt vizsgálva feltűnő, hogy a KLTE (37 dolgozat) és a JATE (32 dolgozat) vezették a mezőnyt, az ELTE csak 21 dolgozattal szerepelt. A tanárképző főiskolák közül kiemelkedett Pécs (18), Nyíregyháza (8) és Szeged (6).

Az egyes tudományterületeken belül vizsgálódva konstatálható, hogy a régészetben a JATE hallgatói voltak a meghatározóak, a történelemben a KLTE és a JATE, az idegennyelvi filológiában a KLTE, a néprajzban pedig a pécsi tanárképző.

Feltűnő volt a magyar nyelvjáráskutatás és nyelvtörténet, de az ókortörténet és a földrajzi nevek iránti nagy érdeklődés is, ám általánosságban azért elmondható, hogy markáns iskolák, témák vagy vonulatok nem körvonalazódtak. E tekintetben igen heterogén-sokszínű érdeklődést mutatott e konferencia.

Az ELTE-n 1972-ben szervezett X. OTDK humán szekciójáról az *Egyetemi Lapok* május 2-i számából tájékozódhatunk. Itt 8 tudományterületről összesen 209 dolgozat érkezett, ebből 166 került felolvasásra. Legnagyobb tagozat a világirodalmi volt, ide 47 dolgozat érkezett. A szigorú válogatás után ebből 25-öt mutattak be.

A történelem tagozathoz 39 dolgozat érkezett, ezekből 30 került bemutatásra. A pedagógiai pszichológiai tagozatban 17 dolgozatot mutattak be, a magyar nyelvészet és irodalom tagozatban 30-ból 22-t olvastak fel.

Az 1970-es évekről nincs szakmai összegzés az OTDK-król, egészen 1979-ig. E periódusról valószínűleg az egyes intézmények saját forrásait, irattárait, kiadványait áttekintve tudnánk részletes képet megrajzolni, s aztán ezekből az intézményi mozaikokból összerakni az országos összképet.

Van ennek a hiánynak azonban egy előnye is. 1972-höz képest 1979-ben markánsabban látszanak az elmúlt 7-8 évben bekövetkezett változások.

Az OTDK humán szekciójának fejlődéséről mégis össze tudunk gyűjteni egy harminc éves adatsort, amit egy összegző táblázatban az alábbiakban mutatunk be. Egyetlen adatot, a (felolvasott) dolgozatok számát adjuk közre az OTDK éveinek megfelelően.

1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993
267	266	358	257	322	387	283	234	300
1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	
384	423	432	333	343	323	312	423 *	

*a benyújtott dolgozatok száma

Érdekesen alakult az egyes intézmények részvétele e konferenciákon.

A „vezérflotta”-egyetemek adatai 1979-ből:

ELTE	66 dolgozat
KLTE	55 dolgozat
JATE	41 dolgozat

A tanárképző főiskolák jelentik a következő csoportot:

Szombathely	20 dolgozat
Eger	18 dolgozat
Szeged	14 dolgozat
Nyíregyháza	10 dolgozat
Pécs	9 dolgozat

Ha az intézmények tudományterületek szerinti megjelenését vizsgáljuk, kitűnik, hogy a nyelvtudomány és az irodalomtudomány tagozatban a KLTE mutatott be legtöbb dolgozatot. A történettudományban és a néprajzban nagy ELTE fölény volt megfigyelhető.

Az 1981-es XV. OTDK humán (bölcész)-konferencia (Szeged) megtartotta az előző OTDK sokszínűségét. Új, külön zsűrik jöttek létre azonban az ókortörténeti, a historiográfiai és összehasonlító irodalmi dolgozatok bemutatására.

A belső arányok elmozdulására utalt a XX. századi magyar irodalomban benyújtott nagyszámú dolgozat (46), s több érdeklődés övezte a XIX. századi magyar irodalmat is (19). A nyugati irodalmak és filológiák az oroszhoz képest némiképp megerősödni látszanak, de továbbra is hiány a spanyol és portugál filológia, s 1981-ben az olasz is hiányzik. S egészen meglepő az 1918 utáni magyar történelem iránti érdeklődés csekély volta (4), miközben feudális kori témát 22 dolgozat tárgyalt. Egészen alacsony volt az egyetemes történeti dolgozatok száma is (8). Eközben, tehetnénk hozzá, a „tudományos szocializmus” tagozatban már élénk diákfigyelmet lehet regisztrálni az egyetemes jelenkortörténeti témák iránt.

Az 1980-as évek három országos konferenciáján (1983, 1985, 1987) a programfüzetek és rezümékötetek tanulsága szerint az érdeklődés nagy tudományos blokkjai közötti arányok nem változtak, de finom belső aránymódosulások azért érzékelhetők. A meghatározó bölcsész „tömb” az irodalomtörténet maradt, ezen belül azonban több változásra is érdemes felfigyelni. A világirodalom aránya fokozatosan növekedett; a magyar irodalmon belül a régi magyar irodalom meghatározó jelenléte megmaradt, de ez egyre inkább a XVI-XVIII. századi művelődéstörténetet jelentette.

A nyelvészeti dolgozatok a mennyiségi sorrendben a második legjelentősebb terület maradt, de sokszínűbbé vált. A nyelvjáráskutatás és nyelvtörténet mellett megjelent a nyelvészociológia (szociolingvisztika), a „nyugati” filológia is változatosabb tematikát mutatott, és „elérte” az orosz filológia érdeklődési szintjét. Az altajisztika és uralisztika jelenléte a 80-as években halványabb lett. Elmélyültebb tanulmányozást érdemelne az a tény, hogy a történelmi témájú dolgozatok aránya, a történelem felsőoktatásban betöltött szerepéhez képest viszonylag tartósan kicsi volt, s alig haladta meg a néprajzi és régészeti dolgozatok együttes számát.

Tematikus és diszciplináris szempontból azonban sokszínűbb lett ez a tagozat is. Bár továbbra is a régebbi korok iránti érdeklődés a domináns, de izmosodott a historiográfia és megjelentek a hadtörténeti jellegű dolgozatok; helyet kapott a történeti demográfia is (1983-ban mindegyik ilyen dolgozat a szegedi tanárképző főiskoláról érkezett, mesterük Kovács Zoltán volt). Az egyetemes történet jelenléte továbbra is kicsiny, de az Európán kívüli világ története iránti érdeklődés, ha lassan is, de tovább nőtt. Tematikus szempontból a határon túli magyarok, a szomszédos országok magyar-politikája, a cigány- és zsidókérdés, valamint a hazai nemzetiségek története is tartósan megjelenő történeti témák lettek. Könnyedebb és fiatalosabb is lett az OTDK ezekben az években, jegyezhetnénk meg, amikor „Pázmány Péter humora” vagy „Min nevettek Pécsen a XIX. század végén” című, és ehhez hasonló témájú dolgozatokat olvasunk például 1983-ban. Az OTDK-ban több évtizede vezető szerepet betöltő oktatók szerint 1983-ban már nem voltak „tabu-témák” sem.

A bölcsész-konferenciák alapvető (és máig megoldatlan) problémáját a nagy méret, a heterogén-sokfajta tudományos diszciplinából következő bonyolultság je-

lentette, amely a szervezés és lebonyolítás nehézségeiben manifesztálódott. Az 1983-as (XVI.) humán konferencián 24 felsőoktatási intézmény diákjai jelentek meg dolgozataikkal. Négy egyetem (ELTE, KLTE, JATE, JPTE) és a tanárképző főiskolák mellett nyolc tanítóképző- és egy óvónőképző vett részt, de küldtek dolgozatokat a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskoláról, az MSZMP Politikai Főiskolájáról, a Kossuth Lajos Katonai Főiskoláról (Szentendre) és a Testnevelési Főiskoláról is. Később lecsökkent az intézmények száma 15-re, de a beküldött dolgozatok száma erőteljesen emelkedett, s 1987-ben csaknem elérte a négyszázat, az összhallgatói létszám pedig túllépett a hatszázon. Ez a XVIII. OTDK pécsi humán konferenciáját csödközelbe sodorta, s nemcsak pénzügyi szempontból.

Az OTDT jelentése erről így ír: „A humán tudományok szekcióban az opponáltatás, a zsűrizés feladatának megoldása problematikus, sőt lényegében sikertelen volt. Ez a sikertelenség minden bizonnyal összefügg azzal a ténnyel is, hogy 1986 decemberében a költségterv beadásakor még „csak” 341 résztvevőt jeleztek, s a szekció jelentése szerint viszont 1987 áprilisában a rendezvényen 615-en vettek részt.”

A dolgozatok számának növekedésével sok lett a „színvonal alatti” dolgozat, írja a beszámoló, s ez a helyi konferenciák igénytelenségére, a kellő szűrés elmaradására utalt: „A felduzzadt dolgozatszámok szinte lehetetlenné teszik a gondos opponálást.”

A humán (bölcseész) szekció **humán szakmai bizottsággá** történő átalakulása már az 1985-ös XVII. OTDK kapcsán elkezdődött. A humán szakmai bizottság elnöke Fábián Pál nyelvészprofesszor, ügyvezető elnöke pedig Barta János egyetemi docens lett.

Az autonómmá lett OTDT-n belül a szakmai bizottságok elkészítették saját szervezeti szabályzatukat, így tett a humán szekció is.

Szilárd szervezet 1992 tavaszán alakult ki a humán szakmai bizottságban. Áprilisban 16 felsőoktatási intézmény delegátusaiból megalakult az új szakmai bizottság, mely elnökké Rotoók Zsigmond akademikust választotta. Döntöttek arról is, hogy a Pro Scientia-érmesek egy képviselőjét meghívják a bizottságba, s tájékoznak más diákegyesületek és szakkollégiumok bevonásáról is.

Az 1987-es pécsi sokk következtében a következő két konferencia önmérésékletet mutatott a dolgozatok számát illetően. Mintha az intézményi előszűrés is jobban funkcionált volna: 1989-ben 286, 1991-ben 234 dolgozatot olvastak fel, de ezt követően ismét nagy nekilendülés következett. 1993-ban már 300, 1995-ben pedig 384 dolgozat került bemutatásra. A történettudományt leszámítva a növekedést minden tudományterületen regisztrálhatjuk, de leginkább az irodalomtudomány szekcióiban.

A bölcsészkonferenciák dolgozatainak megoszlása

	1989	1991	1993	1995
irodalomtudomány	104	100	121	165
régi magyar irodalom	12	13	19	16
magyar irodalom (XVIII-XX. sz.)	40	40	31	59
világirodalom	52	41	59	77
komparatiztika	-	6	12	13
nyelvtudomány	89	43	65	85
magyar nyelvészet	51	23	42	45
idegen nyelvek és általános nyelvészet	38	20	23	40
történettudomány	42	51	61	62
magyar történelem	33	44	40	38
egyetemes történelem	9	7	21	24

egyéb tudomány- területek	60	38	53	70
klasszika- filológia, ókortu- domány	18	8	7	23
régészet	8	5	10	8
művészettörténet (zene)	16	6	6	6
néprajz	18	19	30	33
összesen	295	232	300	382

A *Diáktudós* 1993 decemberi és 1995 novemberi száma ad összefoglalást a XXI. illetve a XXII. OTDK humán szekciójáról. Ebből kitűnik, hogy Szombathelyen a Mózer Ibolya vezetésével szervezett rendezvényen több határon túli magyar egyetemi és főiskolai hallgató kapcsolódott be a konferencia munkájába, Ungvárról, Kolozsvárról, Mariborból és Nyitráról érkeztek. Két évvel később Kolozsvárról és Újvidékről érkezett hét magyar diák. Új vonása volt e konferenciáknak az is, hogy a dolgozatok kb. 20 %-át idegen nyelven mutatták be.

A szakmai bizottság regisztrálta azt is, hogy a dolgozatok döntő többsége a négy nagy tudományegyetemről jött. 1993-ban a dolgozatok 70 %-át adták a „négyek”, 1995-ben pedig 67.1%-át: az ELTE 79, JATE 64, KLTE 61, JPTE 51 dolgozatot küldött. Ez a helyezésekben is tükröződött. 1993-ban a 120-ból az ELTE 40, a JATE 23, a JPTE 22, a KLTE 12 díjat szerzett. 1995-ben a 77 díjból az ELTE 17-et, a KLTE 22-t, a JPTE 13,5-t, a JATE 13-at vitt el.

Erősen a nyomunkban volt azonban három tanárképző főiskola:

	1993	1995
Berzsenyi Dániel TF (Nyíregyháza)	6 dolgozat	15 dolgozat
Eszterházy Károly TF (Eger)	5 dolgozat	18 dolgozat
Juhász Gyula TF (Szeged)	11 dolgozat	15 dolgozat

Az országos konferenciák a vezető egyetemi oktatók és akadémiai kutatók figyelmétől övezve és részvételükkel zajlottak. A XIX. OTDK-n 25, a XXI. konferencián 30, a XXII-en 28 zsűri működött. Ez azt jelentette, hogy az 1989-1995 közötti konferenciákon minden alkalommal száznál több volt a zsűritagok száma. Ezekben az években elsősorban az irodalmi zsűrikben látunk ismételten részt vállaló tudósokat: Kulcsár Szabó Ernő, Pirnát Antal, Tamás Attila, Egri Péter, Czine Mihály, Kabdebó Lóránt nevét kell elsősorban említenünk, később Fried István, Bécsy Tamás jelenik meg a zsűrikben. A történész zsűrikben Ormos Mária, Orosz István neve tűnik fel Bertényi Iván, Sz. Jónás Ilona, Várkonyi Ágnes, Polányi Imre, Szász Zoltán, Szakály Sándor, Serfőző Lajos nevével együtt. Ritoók Zsigmond, Paládi-Kovács Attila, Fodor Sándor a klasszika-filológia, a néprajz és a régészet zsűrijében foglaltak rendszeresen helyet. S mellettük sok fiatal oktató is –ma vezető oktatók, professzorok. Az 1995-ös konferencia programfüzete azonban nem tartalmazta a zsűri névsorát, ezért erről a konferenciáról nem tudunk hasonló tájékoztatást adni. Meg kell említenünk azt is, hogy az akadémiai intézetek kutatóinak részvétele továbbra is hangsúlyos volt e zsűrikben, bárha a szakmai bizottságban való intézményes képviselőjük már nem maradt meg.

1996 közepén Ritoók akadémikust az MTA osztályelnökévé választották, s ezért lemondott a humán szakmai bizottság elnöki tisztéről, de megtartotta az OTDT

ügyvezető elnökségében tagságát. A szakmai bizottság az OTDT elnökségének javaslatára Anderle Ádámot választotta meg elnöknek. Ám ez időre maga a szakmai bizottság is jelentősen megváltozott. Mint említettük, 1992-ben 16 intézmény képviselői alkották, a 90-es évek második felére azonban ez a szám jelentősen emelkedett. Az állami egyetemi bölcsészkarok száma Miskolccal és Veszprémmel hatra emelkedett. A tanárképző főiskolák továbbra is gerincét alkották a szakmai bizottságnak (Szeged, Nyíregyháza, Szombathely, Eger, ELTE Tanárképző Kara), de élénk figyelem jelentkezett a tanítóképző főiskolák részéről is.

Az 1997-es miskolci bölcsész konferencia különlegességét az adta, hogy a Miskolci Egyetemen a már működő Bölcsészettudományi Intézet karrá történő átminősítésének akkreditációs folyamata zajlott. Ezért a konferencia „legitimációs” hatása igen jelentős volt. Az Intézet vezetői és oktatói, Kabdebó Lóránt igazgatóval az élen a sikeres konferenciával is igazolni kívánták, karrá nyilvánításuk szakmailag indokolt. Az is látszott, hogy a bölcsész-szakma is megértette e helyzetet és szándékot, s az igen rangos oktatókból választott zsűrik jelezték ezt a szolidaritást. Ami feltűnt, az a karakterében még mindig főleg műszaki egyetem legfőbb vezetőinek a szükségesnél vagy az elvárhatónál kisebb empátiája volt a bölcsész-konferencia ügyeit illetően.

Az említett miskolci beszámolóban Hell Judit ügyvezető elnök a következőképpen foglalta össze a XXIII. bölcsész OTDK gondjait: „Csaknem minden nehézségünk a szekció „mamut” nagyságrendjéből adódott. Úgy tűnik, a jövőben ilyen számú dolgozat és előadó a konferenciák megszervezése és zökkenőmentes lebonyolítása szempontjából kezelhetetlen lesz.”

A következő, Pécsen szervezett konferencia tanulságai megerősítették és igazolták ezt az előrejelzést. A konferencia szervezése egyébként is késéssel indult, mert az eredeti vállalkozó, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem bölcsészkarja, kollégiumi férőhelyeinek várható elégtelensége miatt elállt a szervezéstől. A bekövetkezettek fényében ez indokolt és időben meghozott döntés volt. Visy Zsolt, a JPTE BTK akkori dékánja mentette meg a helyzetet, amikor a kar nevében vállalta a human konferencia megszervezését, támaszkodva saját egyetemének és a pécsi középiskolás kollégiumoknak a lehetőségeire.

Itt a hatalmas dolgozatszám miatt 42 zsűrit szerveztek, ami azonban 150 vezető oktató részvételét és ennek költségeit is jelentette. A dolgozatok 23 intézményből (köztük két kolozsvári és az újvidéki egyetemről) érkeztek.

Az eleve erős késéssel induló előkészületeket zavarták személyi kérdések is, amelyek – úgy tűnt – tényleg „kezelhetetlenné” teszik a lebonyolítás ügyeit. Hat-száznál több jelentkező 570 beérkező dolgozata – amiből az előzsűrizés után végül 432-t olvastak fel – nyomasztó feladatot jelentett a szervezők számára, annak ellenére, hogy néprajzi dolgozatokat 1999-ben a társadalomtudományi szakmai bizottság által rendezett konferenciára irányították át.

A kar vezetése, s maga Font Márta professzorasszony, a kar új dékánja és tanszékeinek többsége, érzékelvén a kialakult helyzetet, felvállalta a szervezés szakmai kihívásait, beleértve mindennapi rutinfadatait is. Jó, s végül „mentő” ötletnek bizonyult, hogy a szervezés technikai részleteit profikra, a JPTE Rendezvény-szervező Irodájára bízták, amely Szabados Zsuzsa vezetésével végül is egy jól szervezett, sikeres konferenciát bonyolíthatott le. Legfeljebb a zsűrik improvizációs ötleteire és megoldásaira való ráutaltság korábbinál magasabb foka jelezhetette a gondokat, s néhány, a konferencia alatt és után megfogalmazott fellebbezés utalt az e helyzetben keletkezett problémákra.

A konferencia sikere a pécsi kar előkészítő-szervező munkája mellett ezért a korábbiaknál nagyobb mértékben volt tehát a zsűrielnökök és zsűritagok érdeme.

A verseny Pécsen is a „négy nagy” dominanciáját hozta: a díjak több mint 80 %-át az ő hallgatóik vitték el. Meglepő volt, de nem érthetetlen, hogy a miskolci BTK a korábbinál kevesebb dolgozattal szerepelt: ez a tény a korábbi konferencia-szervezés utáni „kifáradás” jeleként értékelhető. A PPKE viszont erősödött, 8 díjat szerzett. A pécsi összefoglalások alapján készítettünk egy tájékoztató táblázatot, amely a részvétel intézményi arányaira utal:

egyetemek	előadások összesen	helyezések száma
JATE	87	19
KLTE	83	25
ELTE BTK	72	27
JPTE	63	20
PPKE	44	8
Miskolc	14	1
Veszprém	7	0
Károli Gáspár Ref. Egyetem	6	1

főiskolák

Szeged (JGYTF)	17	1
Szombathely (BDTF)	11	2
Eger (EKTF)	5	0
Nyíregyháza (BGYTF)	4	0
ELTE TKF	8	2

A 2001-es XXV. jubileumi OTDK-t az immár új Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző Kara vállalta fel. A Karikó Sándor főiskolai tanár vezetésével szervezett konferencia a régi rendben zajlott, a néprajzi tagozattal kibővítve – e tanszékek ugyanis kezdeményezték a bölcsész (humán) konferenciához való visszatérést. Szegeden végül is 25 zsűri előtt 374 dolgozatot olvastak fel. Ez a szám csökkenést jelzett, s a szakmai bizottság által megszigorított feltételek eredménye volt, de nem jelentett igazi könnyítést a szervezőknek, bár Pécshez képest nyugodtabban tudtak felkészülni, s több időt is kaptak ehhez. Jól szervezett konferencia volt, ahol talán az jelentett gondot, hogy több nagy egyetem (ELTE, JATE) képviselői jelezték, hogy a zsűriben oktatóikkal nem vagy alig számoltak.

A tagozatok és tudományterületek arányát vizsgálva, a korábbi konferenciákhoz képest új elem az általános és alkalmazott nyelvészet megerősödése illetve a nyelvtörténeti és nyelvjáráskutató témákból hozott dolgozatok csökkenése. Megnőtt a néprajz területéről tartott előadások száma, s folytatódott a ruszisztika korábban megkezdődött térvesztése. Az irodalomtudományban a korábban kialakult arányok és tendenciák tartósan bizonyultak, talán a kortárs magyar iránti érdeklődés emelkedése érdemel említést. A történettudományban viszont a régebbi korok (ókor, középkor) iránti érdeklődés látszott tartósan gyengülni. Az intézmények jelenlétét vizsgálva, úgy tűnik, Pécs most „pihente ki” magát, a korábnál kisebb részvételt mutatva. Ez a helyezésekben is tükröződött. Az ELTE (78), az SZTE (64) és KLTE (64) után a Pázmány Péter Katolikus Egyetem szerezte meg a legtöbb díjat (42), a pécsi BTK (36), a Károli Gáspár Református Egyetem (17), a miskolci egyetem (16) és a veszprémi kar (9) mögött. A főiskolai karok közül a JGYTFK 10 helyezést szerzett, a Berzsenyi TF és az ELTE Főiskolai Kara 7-7 díjat kapott.

Az elmúlt évtized fő adatairól az írásunk elején adott összesítő táblázat tájékoztat. Az idei jelentkezés adatai pedig mintha azt mutatnák, hogy a „bolognai” átalakulás sem roppantotta meg a magyar diákköri mozgalmat. Mást tapasztalunk! Az, hogy az MA és PhD-képzésre külön kell jelentkezni, s mindkét esetben a diákköri teljesítmények fontos szempontként szerepelnek, mintha felértékelte volna a diákköri munkát.

Anderle Ádám

**Melléklet. A humán szakmai bizottság tisztségviselői az
OTDK konferenciák sorrendjében.**

	elnök	ügyvezető elnök*
XVII (1985) (KLTE)	Fábián Pál (ELTE)	Barta János
XVIII (1987) (PTE)	Grétsy László (ELTE)	Trócsányi Zsolt
XIX (1989) ELTE Tanár- képző Kara)	Róna-Tas András (JATE)	Madarász Imréné
XX (1991) (JATE)	Fried István (ELTE)	Martonyi Éva
XXI (1993) (Szombathely)	Ritoók Zsigmond (ELTE)	Mózer Ibolya
XXII (1995) (KLTE)	Ritoók Zsigmond (ELTE)	Barta János
XXIII (1997) (Miskolc)	Anderle Ádám (JATE)	Hell Judit
XXIV (1999) (JPTE)	Anderle Ádám (JATE)	Font Márta
XXV (2001) (SZTE- JGYTFK)	Anderle Ádám (SZTE)	Karikó Sándor
XXVI (2003) (Pannon Egyetem, Veszprém)	Anderle Ádám (SZTE)	Szentgyörgyi Szilárd
XXVII (2005) (ELTE)	Kabdebó Lóránt (Mis- kolc)	Borsodi Csaba
XXVIII (2007) (KJF)	Kabdebó Lóránt (Mis- kolc)	Hervainé Szabó Gyöngy- vér
XXIX (2009) (SZTE)	Borsodi Csaba (ELTE)	Anderle Ádám

*Az OTDT humán szakmai bizottsága az egyes konferenciákért felelős személyeket ügyvezető elnökként illetve ügyvezető titkárként bízta meg az adott konferencia megszervezésével. Így lett a XXIX. konferencia ügyvezető elnöke *dr. Anderle Ádám* professzor, ügyvezető titkára pedig *dr. Vajda Zoltán* egyetemi docens, dékánhelyettes. A szervező stábnak tagja a kari Hallgatói Önkormányzat elnöke, *Polgár Zsuzsanna*, s szervezőtitkárként és OTDK-irodavezetőként *Révész Éva*.

I.
Irodalomelmélet
tagozat összefoglalói

Antal Nikolett
ELTE-BTK

Dr. Zsadányi Edit
egyetemi docens
Zákány Tóth Péter
tudományos segédmunkatárs¹

Az önmagunkra ébredés lehetőségei. A trauma és rítus elbeszélése Dosztojevszkij, Tolsztoj és Moravia egy-egy művében

Kezelhetjük-e arisztotelészi értelemben felismerésként / anagnóriszisként a traumatikus élményeket, amelyek egy, az addigihoz képest, gyökeresen megváltozott életfelfogáshoz vezetnek? Válhatnak-e a Freud és Lacan nyomán a pszichoanalízisben megjelent traumatikus élmények a modernség korában a képi sémák megváltozásával beavatásrítussá?

A traumát a vizsgált szövegekben valakinek az elvesztése váltja ki, s ezt a visszaszerzésre vagy az igazság felderítésére való kísérletek követik. Ez a fort-da játék hajtja tovább az elbeszéléseket, arra ösztönözve a hősöket, hogy a vágy végtelen metonimikus haladása folyamán ennek az „elvesztett paradicsomnak a pótszereit” keressék, hiszen ez az alapja a koherens identitás érzetének.

Adott esetben a rituális folyamat célja és motivációja ugyanaz marad, megváltozik viszont az a képi szimbolikus séma, amely által beavatásként értelmeződnek az események. Minden kép megtestesülés, s ezek a megtestesülések a rítusból és mítoszból kapják meg az állapotokat és cselekvéseket kibontva realizáló motívumaikat.

Elsősorban olyan szépirodalmi szövegekkel dolgozom, amelyek bizonyos, a feminizmussal kapcsolatos kérdéseket is felvetnek, hiszen az elvesztett személyek minden esetben nők, akik ahhoz segítik a főhősöket, hogy vallomásukkal az Arisztotelész által fordulatnak nevezett változás álljon be életükben. Ezalatt a női test irodalmi/szociológiai interpretációi s a represszió bizonyos társadalmi megnyilvánulásai is szemügyre vétetnek. A dolgozat célja a fent említett három fogalom összekapcsolása olyan narratívák vizsgálatának következtében, amelyeket a hiány mozgat.

¹ Bal felső sarokban a hallgató neve, intézménye, jobb felső sarokban a témavezető(k) található.

Bajnóczi Eszter Gabriella
SZTE-BTK

Tóth Zoltán János
tudományos segédmunkatárs

„A hálózat tág és határtalan.” (Ghost In The Shell) - Struktúrák határán és azon kívül

A dolgozatom témája a Ghost In The Shell (Páncélba zárt szellem, 1995, rendezte Mamoru Oshii) Masamune Shirow azonos című mangájából készült japán animében az identitás problematika és a diegetikus kibertér vizsgálata. A fő kiindulási pont e kérdésben az ember és gép közti határvo-nal definiálási kísérlete, vagyis az, hogy honnantól tartunk egy entitást önál-ló létformának, ez esetben egy kiborgot. Descartes és La Mettrie embergép fogalmán keresztül megmutatom hogyan forgatja fel a Ghost In The Shell ezeket a definíciókat.

Ezen kívül a filmben megjelenő hálózat struktúrájával is foglalko-zom, és megmutatom e rendszer működésmódját különböző hálózatfogal-mak használatával. Többek közt a kibertér fogalmának segítségével az iro-dalmi szöveg rendszerével párhuzamot vonva juthatunk el a hálózatban lévő életformák meghatározásához, melyre a Bábjátékos és Motoko egyesü-lésével létrejött életforma a példa. Dolgozatom a következő kulcsfogalmakat érinti: hipertext, abjekció, szimuláció, kibertér. A kristevai abjekció-elmélet kritikai olvasatával arra keresem a választ, hogy miként különbözik el ön-magától a szubjektum (ebben az esetben egy kiborg), hogy ezen az elutasítá-son, elkülönбöződésen keresztül mégis egy koherens identitást találjon ma-ga számára.

Dolgozatomban végső soron azt mutatom be, hogy a Ghost In The Shell posztmodern érzékenységgel forgatja fel a nyugati gondolkodás alap-vető bináris oppozícióit.

Balogh-Auer Nikolett Zita
PTE BTK

Dr. Bókay Antal
egyetemi tanár
Böhm Gábor
egyetemi tanársegéd

**Az újradowolt múlt
(Günter Grass: A bádowdob)**

Oskar Matzerath önéletírásáról – ha nem lenne tökéletesen összefüggő szövegegesz – könnyedén lehetne állítani, hogy önmagáról készített eltérő vázlatok összessége. Günter Grass ugyanis A bádowdob című regényében egy olyan szerző önéletírását adja közre, aki végleges kiindulópontot nem találván, több, mint nyolcszáz oldalon át újra és újra megírja magát, majd az egészet – mintegy a lejeune-i önéletírói paktum megszegéseként – egyszerre adja közre, végleg elbizonytalanítva ezzel az valóságot ismerni vágyó olvasót.

Ahogy azt Paul de Man említi, a tény és a fikció egygyé gyúrása újabb szöveget hoz létre, mely később egyre újabb szövegeket eredményez. Grass kulcsfigurája, a bádowdob, mintha az önéletírás ilyen típusú működésének tárgyasulása volna. Egyfelől a dob felelős mindazon történetek létrejöttéért, melyet Grass főhőse, Oskar Matzerath papírra vet, másfelől viszont történetteremtő mivolta ellenére csupán egy nagyon is kézzelfogható, megrongálható, újabbra cserélhető tárgy.

Oskar születése óta különleges kapcsolatban áll a hangszerrel: segítségével megteremt és felülír, már a kezdetektől életeseményei létrehozójaként hordozza magával. Minthogy élete történéseit sokszor már megtörténtükkor a dob segítségével hozza létre, a későbbiekben pedig e tárgy „közreműködésével” idézi fel, Oskar önéletrajza a végleges olvashatlanság megírásaként körvonalazódik.

A dolgozat Günter Grass regényét a főhős önéletírásaként olvasva a valóság és fikció összemosódását vizsgálja, kitérve az ön-megírás, felülírás és a felül-olvasás problémájának kérdéseire.

Barna László
ME-BTK

Dr. Kiss Noémi
egyetemi adjunktus

Metalepse. Narrativen einer Figur
Metalepszis. Egy alakzat narratívái

Dolgozatomban a metalepszis különböző előfordulásaiival foglalkozom, s kísérletet teszek újabb és mélyebb osztályozásokra. A nyelvészeti alakzat definíciójából kiindulva, főként Gérard Genette gondolataira támaszkodva elemzem a fikciós metalepszist. Célom, hogy az összes átjárási lehetőséget legalább a teoretizálás szintjén számba vegyem. A jelenség interdiszciplináris jellegének erősítése céljából, néhány reprezentatív nemcsak irodalmi, de képzőművészeti alkotással is foglalkozom, sőt a média világából is merítek. Először is a nyelvészeti figurát veszem alaposan szemügyre. A szoros definíció megalkotása (teoretizálás) után hétköznapi életből és irodalmi művekből merített példák alapján szemléltetem a metalepszis sajátos jegyeit. Munkám legfontosabb és legterjedelmesebb része a fikciós metalepszissel foglalkozik. Gérard Genette ültette át a klasszikus retorikai alakzatot az irodalomtudomány analízisébe. A „fikciós metalepszis” alatt a narratív szintek közötti átjárást/határbontást érti. Ez az átjárás csak úgy vizsgálható, ha különböző létszférákat, diegéziseket különítünk el. Ilyen az extradiegézis, mely az elbeszélő univerzumát jelenti, a/az (intra)diegézis, mely a fiktív szereplők világa, illetve a meta- vagy hypodiegézis(ek), melyek akár beágyazott sférák is lehetnek. Mindenképpen meg kell említeni a (fiktív) szerző és a/az (fiktív) olvasó „univerzumát” is, mely ugyan sok esetben azonos a valósággal, de mégis különböző nézőpontokból „bonyolítják” a jelenséget. Mint látjuk, több (akár végtelen számú) világ is megbújhat egy irodalmi műben, s ezért az átjárhatóság is több szempontból (irány, személy, stb.) vizsgálható. Megpróbálok – ezeket a szempontokat figyelembe véve – egy teljesebb képet alkotni, melyet egy ábra segítségével szemléltetek is. A metalepszist más jelenségek is „bonyolíthatják”, ilyen a *mise en abyme*, illetve a metafikció. Ezekről részletesebben szólok dolgozatomban. Reprezentatív szépirodalmi művek alapján mutatom be ennek a fölöttébb érdekes „átjárásos játéknak” a sokoldalúságát.

Csató Zsófia
KRE-BTK

Dr. Hansági Ágnes
egyetemi adjunktus
Mészáros Márton
egyetemi tanársegéd

A borító és egyéb könyvhöz kapcsolódó vizuális elemek Háy János írásművészetében

Kép és nyelv viszonyát, mely a modern művészettörténeti- és irodalomtudományban „hermeneutikai alapproblémának” bizonyul, a horatiusi *ut pictura poesis* és a testvérművészetek ideológiájának ellenére leggyakrabban valamiféle harcként vagy versenyként jellemzik. Számos teoretikus (többek között: Boehm, Mitchell és Foucault) verbális és képi reprezentáció különbségét széles szakadékként értelmezi. Háy János saját festésű borítóinak (melyek a Dzsigerdilen első kiadása óta láthatók könyvei elején) és szövegeinek kapcsolata a széles szakadék fölött átívelő híd metaforájával írható le. Eszerint a megfigyelés szerint a védőborítók és az illusztrációk olyan többletfunkciókat kapnak, melyek a szövegek értelmezésére is hatással lehetnek. Háy írásművészetében szó és kép viszonyának árnyaltabb megismerésére adhat lehetőséget a műfordítás analógiája. A műfordítás esetében az olvasó folyamatosan tudatában van egy előzetes szöveg (forrásszöveg) létezésének, bár azt általában nem ismeri, Háynál is hasonlóképpen működhet a borító, melyet elsőként észlel a befogadó, még ha először nem is értelmezi azt. Az olvasás előrehaladtával azonban folyamatos lehetőség kínálkozik a borító felülvizsgálatára, melynek hatására a művek verbális és vizuális mondanivalója együttesen hat a befogadóra. A műfordítás szövegéhez hasonlóan a szöveg illusztrálása és a védőborító festménye is értelmezésnek tekinthető, ahogyan egy műnek lehet többféle fordítása, úgy készülhet egy szövegnek többféle illusztrációja. Feltételezhető, hogy Háy János alkotásaiban - többek között a Meleg kilincs, a Xanadu és A gyerek esetében is -, kép és szöveg egymást kiegészítő, ábrázoló összjátéka figyelhető meg, amely arra utalhat, hogy a művek befogadásakor a verbális és vizuális elemek együttes értelmezése olyan jelentésrétegeket nyithat meg, melyek pusztán az egyik vagy másik önálló interpretálásakor esetlegesen rejtve maradhatnak.

Csönge Tamás
PTE-BTK

Dr. Bókay Antal
egyetemi tanár

Szerep és identitás nyomtatott és vetített Jézus történetekben

Dolgozatom két huszadik századi Jézus-regényt vizsgál, Robert Graves Jézus Királyát (1946) és Nikosz Kazantzakisz Krisztus utolsó megkísértését (1951). Bizonyos pontokon kitérek ez utóbbi alkotás filmes változatának a jellemzőire is (Rendezte Martin Scorsese, 1988). A művek narrációs és ábrázolási technikái alkotják az elemzés gerincét, s ehhez kapcsolódva szeretném bemutatni azokat a kérdésfelvetéseket, melyek az ezredforduló populáris kultúrájában újszerűként és botrányosként igyekeztek magukat láttatni, noha már a késő modernségnek e regényeiben is felvetődnek, még hozzá szépirodalmi igényességgel. A Paul de Man-féle allegória és szimbólumfogalmat felhasználva próbálom bizonyítani a két regény alapvetően ellentétes és komplementer narratív felépítését. Azt, hogy míg az egyik retorikai apparátusa főképpen az allegorikus narratívát működteti Jézus személye körül, addig a másik alapvetően egy szimbolikus tropológiát használ alapkonstrukcióként. Végül a dolgozat kitér annak tárgyalására, hogy miképpen kapcsolhatóak össze ezek az alakzatok a szerepfelvétel aktusával illetve az identitás kérdésével, a történetiséggel és a pszichológia bizonyos területeivel. Mindezen mozzanatok pedig hogyan vetülnek rá, milyen viszonyban állnak a keresztény, bibliai hagyománnyal.

Deák Lilla
ME BTK

Dr. Farkas Zsolt
egyetemi tanársegéd

A szöveg története (Schein Gábor: *(retus)*)

A dolgozat témája az emlékezés módja, szerepe és sokfélesége Schein Gábor *(retus)* című kötetében. Az emlékezés a történelem rekonstrukciója, egyén és közösség esetében egyaránt. A dolgozat kísérlet arra, hogy feldolgozza az alkotó módszerét és eszközeit, amelyekkel az olvasó figyelmét a versek lényegi kérdéseire irányítja. Ilyen például a történelmi háttér beemelése a személyes szituációkba és fordítva, egy történelmi helyzet megértését személyes jelleg erősítésével segíti elő. Így például Braun Róbert *Holocaust, elbeszélés, történelem* (Osiris- Gond. 1996. Bp.) című könyvének több fejezete foglalkozik ezzel a témával.

A kötet ugyanúgy számos jellegzetes információból épül fel, amely a vizsgálat tárgyát képezi, mint ahogy az emberi emlékezetnek is van vizuális, emocionális és tárgyi része is. Itt érdemes kiemelni a tárgyi emlékeket (emlékezetet), hiszen a kötet meghatározó vonása a fényképészet technikája és ezáltal a fényképek. A fényképészet, a rögzítettség általánossá válása az emlékezés újszerű módját is létrehozta: láthatóvá tesz már nem létező objektumokat ill. szubjektumokat. A vizualitás ezáltal az emlékezés meghatározó, domináns részévé válik.

A kérdés folytonosan aktuális bír maradni. Az alany valamiképp szinkronicitásában szembenéz önmagával, az önmagunkkal (-ból) történő szembenézés azonban soha nem független vagy egyéni, hiszen mindannyian egy társadalom elemeként létezünk, amely társadalmat alapvetően meghatároznak a kollektív élmények, társadalmi szintű hagyományok. Egy ember életében összefonódik a közélet és a magánélet, a különböző életszakaszok meghatározó benyomásai, amelyeket a megértésükhöz egyenként szükség-szerű megvizsgálni. A *(retus)* a már különválasztott, egyenként megvizsgált emlékrészleteket kontemplatív módon rendezi, ciklusokba sorolja őket.

A költői módszer, eljárás mód további sajátossága, hogy a lirizált, prózai formájú versszövegek összefüggő epikus sajátosságokat felvonultató korpuszként is olvashatóak, mint egy család történetének reflexív bemutatása. A kötet hatásosan egyesíti a kollektív és az egyéni tudat jellegzetességeit és a kettő kölcsönhatását.

Az elemzés módszere az emlékezéshez hasonlóan két fő síkon történik: az egyén megismerése mellett a történelmi háttér tanulmányozása szükséges, mintegy megkerülhetetlen a kötet megértéséhez.

Forrai Katalin
PTE-BTK

Dr. Hammer Erika
egyetemi adjunktus

Das „Klarstellen“ des Selbst- und Weltbildes durch das sprachliche Medium und durch die Distanz eines Fremden in Peter Handke: Kaspar
Az ön- és a világkép tisztázása a nyelv médiuma és az idegenség távolsága révén Peter Handke Kaspar című művében

A dolgozatom célja, hogy Peter Handke Kaspar című művének elemzésével válasz adjon arra a kérdésre, hogy az ebben a műben is jelenlevő modern nyelvkritika – amely a XX. század elejére éleződött ki – milyen új lehetőségeket, perspektívát rejt. A világ elemeinek és az egyén identitásának tradicionális, a nyelv médiumán keresztül kifejezhetősége már a 18. század óta egyre intenzívebben megkérdőjeleződött. Ez a nyelv médiumával szembeni elbizonytalanodás a modern gondolkodásban artikulálódó szubjektum és objektum eltávolodásának, elidegenedésének eredménye. A 20. század elején erősen hangsúlyozódik, az eddig az individuumhoz „természetes” módon kapcsolódó fogalmak, mint például a nyelv és az én-kép „evidens” voltának megkérdőjelezése. Ennek eredményeként az „én” létezése és a nyelv tradicionális médium-funkciója kérdésessé válik, amely problémát Handke elemzett műve is tematizálja. A dolgozat eleje (II. fejezet) rövid filozófiai és irodalmi áttekintést nyújt a modern nyelv- és identitás-problematikával kapcsolatban. A következő fejezetben a Kaspar című mű elemzését olvashatjuk, amely során megfigyelhetjük Peter Handke újszerű irodalom-felfogásának realizálódását. Eszerint a szerző a modern nyelvkrisziből előnyt kovácsol: a pusztán nyelvi formák működésének bemutatásával – amely során a mű főszereplőjét, az „idegen”, beszélni nem tudó Kaspar-t a „bemondók megtanítják beszélni s így bevezetik a nyelv és a társadalom szimbolikus rendjébe – rámutat a nyelv „idegenségére”, amedialitására. A mű befogadói ez által saját, eddig „természetesnek” tűnő nyelvük és társadalmuk működésére is új szemmel néznek. Ezután a IV. fejezetben a műben megjelenő idegenség formáit tárgyalom, majd az V. fejezetben Handke újfajta amedialis esztétikájáról beszélek illetve összegzem a mű tapasztalatait (VI. fejezet).

Juhász János
ME-BTK

Dr. Kecskeméti Gábor
egyetemi docens

A *Coronae Hungariae emblematica descriptio* című emblémás királytükör képi és szöveges forrásainak feltárása (Lackner Kristóf szellemi műveltségének körvonalai)

A mai magyar irodalomtörténet igen keveset tud a hazai vonatkozású reneszánsz és barokk emblematikákról. A tanulmány, ebből a hiányosságból kiindulva egy olyan emblémás könyvet vizsgál, mely még nem került tüzetesebb elemzés alá. A kutatás célja ennél fogva többször, mivel bővíteni kívánja a magyar irodalomtörténet anyagát az emblémairódalom területén és egyben körvonalazza egy manierista szerző szellemi műveltségét forrás-használatának alapján.

A dolgozat Lackner Kristóf művét, a *Coronae Hungariae emblematica descriptio*t elemzi filológiai nézőpontból. Bemutatásra kerülnek a szerző által felhasznált források az alábbi rendszerezés alapján: I. Szöveges források, melyek antik görög szerzőktől, antik latin auktoroktól, neolatin szerzőktől származnak, de ide sorolja, a bibliai citátumokat is. II. Képi-szöveges források, melyek alatt más emblémás kötetek hatásait kell érteni.

A fent említett forrásbemutatás azért fontos, mert Lackner könyvtárának jegyzéke nem maradt ránk, így nem rekonstruálható az a bibliotéka, mely birtokában volt. Azonban nagy pontossággal meghatározható azon művek csoportja, melyekből merített.

A dolgozat közli a műben szereplő történeti személyek névsorát. Ez a pont azért igen jelentős, mert maga a műfaj, melyben a *Coronae Hungariae* íródott, magában hordozza a jó uralkodáshoz szükséges morális instrukciókat. S láthatóvá válik számunkra, hogy kik is azok a példaképek, amelyeket egy késő reneszánsz szerző saját országának uralkodója elé állít. A történelmi alakok révén vizsgálhatóvá válnak a történetírói munkák is, melyeknek egy része szintén Lackner művének forrásiként tarthatók számon.

A *Coronae Hungariae* igen jelentős szellemi terméke a késő reneszánsz kori magyar irodalomnak, ezért alapos vizsgálata elengedhetetlen a manierista magyar irodalom megértéséhez.

Kiss Georgina
PTE-BTK

Dr. Mekis János
egyetemi docens

Gyűjtőpont
(Szabó T. Anna költészetéről)

Ha az irodalmon, a költészetben belül műfaji, megszólalásbeli változást tapasztalunk, az mindig valamilyen problémára való reagálást sejtet. A megszólalásbeli változás szemléleti változást, magatartásbeli változást is jelent. Ez az irodalom egészére éppúgy jellemző, mint egy-egy költő munkásságára.

Én is egy ilyen megszólalásbeli változást szeretnék közelebbről szemügyre venni, egy lehetséges választ adni annak okára. Szabó T. Anna költészetében vizsgálódok. S eddigi életművéből is egy kötetet kiemelve; de nem elszakítva a többitől.

Dolgozatom elején bemutatom a kötetek megszólalásmódjának, a kötetekben megjelenő eltérő költői magatartás főbb különbségeit; majd rátérek dolgozatom fő témájára, Szabó T. Anna harmadik, Fény című kötetének részletes vizsgálatára.

Kísérletet teszek az e kötetben feltett kérdések és az azokra adott válaszok kimutatására.

Ezek hálózatot alkotva fogalmazódnak meg: a tárgyias költészet kapcsolatban van a képekkel, a fényképezéssel; a fényképezés elméletét, módszertanát, a róla való beszédet tekintve szorosan összekapcsolódik az emlékezéssel, emlékképekkel. Az emlékezés kapcsolatban van az emberi megismeréssel s az az objektivitással. Ezekhez mind – valamilyen módon – kapcsolódik, kapcsolható a költészet.

Igyekszem rámutatni a kötet gondolatrendszerének összetettségére, valamint a tárgyias líra és a fényképezés, fénykép kapcsolatára. Megvizsgálom, hogyan működhet egy vers fényképként.

Megkísérlek leírni egy lehetséges folyamatot; hogyan és miért jutott Szabó T. Anna költészete az első kötet megszólalásmódjától a harmadik kötetbeli megszólalásmódig, s miért és hogyan alakul ez tovább a későbbi két kötetben.

Kocsis Ferenc
SZTE-BTK

Bocsor Péter
egyetemi tanársegéd

**In there a Doctor in the House ? The Examination of an Idiosyncratic
Interpretative Approach**
*Van Orvos a Házban? Egy idioszinkratikus értelmező megközelítés vizsgálá-
lata*

A dolgozatom célja a népszerű Doktor House című tv-sorozatban megfigyelhető értelmező megközelítés sajátos jellegének vizsgálata és értékelése. A House által képviselt megközelítés szemben áll az elfogadott, hagyományos orvoslással, mégis sikeresnek bizonyul olyan helyzetekben is amelyekben más orvosok elbuktak. A detektív regény jelentős volnulatának hermeneutikájával felvértezve és azokat dekonstruktív értelmezési módszerekkel kombinálva keresi House és csapata azt az egyetlen helyes választ, ami a beteg életét megmentheti. Az értelmezési folyamat során mind az orvos mind a beteg alapvető mivolta is megkérdőjeleződik. Ez a bizonytalanság enged teret a hagyományostól és az elfogadottól eltérő megközelítésnek. Az általuk használt értelmezési módszer és az értelmezés végcélja bár több szinten ellentétes, mégis ha elfogadjuk, hogy az alkalmazott módszernek nem kell, hogy előfeltétele legyen a kitűzött cél létének feltétlen elfogadása akkor a módszer sikerre vezet.

Leirer József
SZTE-BTK

Dragon Zoltán
egyetemi tanársegéd

Escaping Control int he Wachowski brothers' Matrix Trilogy
Menekülés az uralom elől a Wachowski testvérek Mátrix Trilógiájában

Munkámat a valóság kérdésének kutatására szánom a Wachowski testvérek Mátrix Trilógiájára vonatkozóan. A szándékom az, hogy a filmtrilógia filozófiai implikációit vizsgálva megoldást találjak az emberek uralom alóli felszabadításának problémájára. Először a valóság, érzékelés, hit és döntés kérdéseit tárgyalom annak érdekében, hogy fényt vessek Morpheus tanításainak gyengepontjaira. Azt állítom, hogy a Morpheus által kínált valóság nem lehet a végső valóság, mivel a valóság fogalmát nem lehet pontosan megragadni, az érzékelésre nem lehet hagyatkozni, némely karakterek hiedelmei megtévesztők, és a döntések gyakran kényszerítették. Miután ezt bebizonyítom, a valóságok sokaságára vetek fényt, amelyek a filmben észrevehetők. A mátrix korábbi verzióit is tárgyalom, mint ahogyan a többi különálló programot és valóságot is. Megállapítom, hogy minden fajta valóságban fellelhető bizonyos értelemben vett uralom, majd azt állítom, hogy a végső valóság ideológiáktól mentes és megpróbálom megragadni azt. Végül bizonyítom, hogy a végső valóság maga a semmi, ami ideológiákkal töltődik meg. Eme állításomat követően folytatom az érvelésemet, hogy választ találjak a szabadság és a szabadulás kérdéseire. Az mellett foglalkozok állást, hogy a szabadság fogalma csak szubjektív szinten vitatható, mivel bizonyos karakterek különbözőképpen definiálják a szabadságot. Ezáltal arra a végső következtetésre jutok, hogy a szabadulás is csak szubjektív szinteken valósítható meg, az egyén szabad akaratának megfelelően.

Nagy Gyula István
PE

Dr. Kékesi Kun Árpád
egyetemi docens
Rednik Zsuzsanna
egyetemi tanársegéd

Use Your Illusions" – Dinamikus befogadói viszony – Nemlineáris kultúraértelmezés – Fraktálszínház

Dolgozatomban feltételes módon, egy modellről kívánok gondolkodni, amelynek lényege, hogy a kultúrát – és ezen keresztül hangsúlyosan a kortárs színházi interpretációk lehetőségeit – a kaoszelmélet horizontjából szemlélem. A dolgozat egy „nyelvi játékra” [Wittgenstein] invitál, s mint ilyen, kísérlet arra, hogy egy, a művészetektől eltérő terület viszonyrendszerét és fogalomhasználatát megpróbálja alkalmazni a kultúra – mint bármilyen emberi aktivitás által folyamatosan megteremtődő végtelen elemű halmaz –, a megszokottaktól eltérő szempontból történő vizsgálatához. Mindennek célja az, hogy rámutasson bizonyos kortárs, főleg színházi formanyelvek azon igényére, amely szerint más, a 20. század közepéig élő statikus befogadói és alkotói stratégiáktól eltérő magatartást igényelnek. A dolgozat második részében így helyet kap egy kísérleti színházi előadás („?saul” címmel) viszonyrendszerének vizsgálata is; ezt a kibontakozni vágyó színházi formát pedig a „fraktálszínház” elnevezéssel határolom el az egyéb posztmodern színházi törekvések körétől.

Mivel a matematika és a színháztudomány még az interdiszciplinaritás ideája szempontjából is képzavarként hathat, a kaoszelmélet használatához először is tisztáznunk kell, hogy milyen szempontok szerint kívánjuk alkalmazni, milyen fenntartásokkal engedhetjük meg szóhasználatának és stratégiájának segítségül hívását. Előzetes reményeim szerint ezen új szótár használata több eredménnyel, nevezetesen egy új színházi forma jellemzésével, jár majd, mint amennyire problematikus maga a párhuzam. Mégis miért van szükség effajta stratégia kidolgozására? Ahogy Nicolaus Harnoncourt írja: „az emberek elfordultak a kortárs művészettől, mert az zavarta [...] őket”. Ez abból fakad, hogy a kortárs kultúra bizonyos területe radikálisan más, dinamikus befogadói hozzáállást kíván a statikus viszonyokon „romantizálódott” befogadótól. E kétféle befogadói viszony tisztázásához kapcsolódik a lineáris és a nemlineáris kultúrafelfogás megkülönböztetése.

Országh Márta
EKF

Dr. Nagy Rita
főiskolai docens

Faust auf der Bühne
Faust a színpadon

Kutatásom során olyan 20. századi Faust előadásokat vizsgáltam meg, melyek meghatározóak voltak a német színpadon.

A dolgozat négy részből áll. Az első fejezet a színház szerepére tér ki Goethe életében, illetve arra, hogyan befolyásolta egész életét a gyermekkorában nagymamájától kapott bábszínház. A következő rész magában foglalja, Goethe hogyan írta meg a Faust első sorait, illetve mely életrajzi elemek jelennek meg a műben. A harmadik rész a történelmi Faust életéről szól.

A vizsgálat fő részében, melyben a színdarabok kerülnek előtérbe, nagy hangsúlyt kapott a színészi teljesítmény, a színpad felépítése, a kritika és nem utolsósorban az, hogyan fogadta a közönség az adott darabot. A színdarabok közül, melyek a kutatásom tárgyát képezik, néhányat kis színpadon, kevés színész segítségével jelenítettek meg a rendezők, néhányat pedig a monumentalitás jellemez. Az összesen hat, górcső alá vett színdarabból egy bábelőadást személyesen, az erfurti Waidspeicher Színházban tekintettem meg.

A kutatómunka során azt szeretném bebizonyítani, hogy egy színdarab sikere nem a színház nagyságától, nevétől vagy anyagi helyzetétől függ; létezik olyan Faust-darab, sőt bábelőadás is, melyet csekély színpadi berendezéssel és kevés színésszel vittek színpadra.

Pál-Lukács Zsófia
PTE-BTK

Orbán Jolán
egyetemi docens

A melankólia narratív formái

Dolgozatomban arra a kérdésre próbálok válaszolni, hogy kialakítható-e a melankóliával kapcsolatosan olyan diskurzus, amely azt nem az egzisztenciális kérdezés, létérzés összefüggéseiben vizsgálja, hanem alapvető szemiotikai funkciót tulajdonít neki? A melankólia vizsgálata egy összetett és differenciált megközelítést igényel, mely nem merülhet ki a szerző alkatának vagy pszichéjének az analizésében, hanem szükségessé teszi a szöveg, az olvasás, a kulturális kontextus egymáshoz való viszonyának elemzését is.

A hatvanas évektől kezdődően változás figyelhető meg a melankólia fogalmának értelmezésében. Ez részben azzal magyarázható, hogy az irodalmi szövegek interpretációjában a szerzőről a szövegre tevődik a hangsúly, részben pedig azzal, hogy a szöveget a maga intertextuális és intermediális összetettségében kezdik el vizsgálni, azaz az irodalmi szövegek értelmezésében új megvilágításba kerül szöveg és szöveg, szöveg és a kép viszonya. Így a melankólia már nem mint szerzői alkat, vagy olvasói alkat, hanem mint esztétikai minőség, mint a verbális és vizuális narráció kérdése, és ezek egymáshoz fűződő kapcsolata kerül előtérbe. A Julia Kristeva-i ekphraszisz, és az ezzel közvetlen vagy közvetett párbeszédbe lépő tanulmányok áttekintése segíthet abban, hogy a melankólia általános jellemzőin túl a posztmodern képleírások és a melankólia közötti átjárás lehetőségeit is árnyaltabbá tegyük. A képleírással kapcsolatos tanulmányok nagy része a diszkurzivitás és vizualitás kérdései által olyan területeket érintenek, melyek a melankólia implicit jelenlétét feltételezik.

Plótár Noémi
PTE-BTK

V. Gilbert Edit
egyetemi docens

A feminista irodalomértés lehetőségei az Éjszakai állatkert - Antológia a női szexualitásról című kötet recepciója alapján

Megkísérlek némi rálátást nyújtani a közelmúlt egy fontos nőirodalmi „állomására”, górcső alá veszem az Éjszakai állatkert - Antológia a női szexualitásról című kötet recepcióját. Igyekszem bemutatni a könyv körül kialakult kritikai diskurzust; valamint megvizsgálom a szerkesztők provokatív megnyilvánulásait, és az arra adott, nem egyszer egymásnak ellentmondó válaszokat

Ehhez szorosan hozzátartozik a női írás fogalma, mibenléte, esetleges jellegzetességei. Ahol talán nem a biológiai nem, nem a stílus, hanem esetleg a téma és a szemlélet lehet a női írás attribútuma.

Az Éjszakai állatkert megítélésem szerint megtette a kezdő lépést, kellően felkavarta az állóvizet, még ha a benne lévő szövegekről oly’ kevés szó is esik a recenziókban, de felhívta a figyelmet a magyar irodalmi/kritikai diskurzusban lévő problémákra.

Rauscher Edina
PTE-BTK

Dr. Sándorfi Edina
egyetemi adjunktus

**Venedig: ein Ort des (A)Medialen? Goethesche Grenzenüberschreitungen
im Venedig-Kapitel der Italienischen Reise**
*Velence: az (a)mediális helye? Goethei határátlépések az Utazás Itáliában
című mű Velence-fejezetében*

A dolgozatban Goethe „Utazás Itáliában” című autobiografikus művének Velence-fejezetét elemeztem a határátlépés szemszögéből. Ez alatt azonban nemcsak topográfiai határátlépést kell érteni, hanem határsértést az észlelés és megismerés szempontjából is. Dieter Mersch „negatív” médiaelméletére támaszkodva újraértelmeződik a mű, mely az utazás után 30 évvel később születik. Annak ellenére, hogy az itáliai utazás Goethe klasszikus korszakának kezdetét jelöli, az utazás elbeszélésekor már túlmutat a Weimari Klasszikán. Ugyankor nem tagadja meg egykori énjét, hanem újraértelmezi önmagát. Ennek felismerésében jelentős szerepe van a performativitásnak. Goethe organikus gondolkodásmódja képződik le az általa használt terminológia komplexitásában, mely ellentétben áll a winckelmanni tradícióval. Az elbeszélés során konstruált második jelen értelmezése alátámasztja Goethe látásának, illetve gondolkodásának jellegzetességét, az egység a mindenségben elképzelését.

Szabó István Zoltán
SZTE-BTK

Dr. Fogarasi György
egyetemi docens

A felforgatás mátrixa

William Gibson Neurománc című szövegét már többen kapcsolatba hozták a dekonstrukcióval, de egyik elemzés sem jut el addig, hogy egyetlen dekonstruktív aktusnak tekintse azt. Jelen értelmezés szerint helytálló a regény effajta olvasata.

A Neurománc mint a dekonstrukció irodalmi allegóriája a dolgozat témája. Egyfelől a dichotomikus rend (ember-természet, ember-isten, ember-gép, természet-technika stb.) szubverziójának és dekonstrukciójának bemutatását tartalmazza az olvasatom, másfelől legitimálja a szövegnek a Case nevű szereplő megváltástörténeteként való interpretációját. Ez a két olvasási szempont valójában nem különül el egymástól, hanem nagyon is összefüggnek.

A szövegvizsgálat két szinten valósul meg. Egyrészt a tropikus szinten, vagyis a szövegben jelenlévő szóképek összehasonlításával, elemzésével és az általuk alkotott mintázat felrajzolásával. Másodsorban a cselekmény szintjén, vagyis az akció sajátos elemeinek értelmezése során.

A regényben megfigyelhető dekonstruktív aktusok hordozói mozaik-szerűen szóródnak szét, töredékesek, nem alkotnak koherens, lezárt alakzatot. Disszeminációjuk - praktikus szempontokból - nehezíti az elemzés megvalósítását, viszont - mint egy kicsinyítő tükör - „igazoló” gesztussal is bír.

Az értelmezésben központi helyet foglal el a regény legfontosabb figuráinak, valamint a mátrixnak nevezett virtuális világnak a vizsgálata, mely során megmutatkozik, hogy Gibson szövege a nyugati kultúrát alkotó oppozíciópárok dekonstruktív kritikájaként is olvasható.

Szécsi Gabriella Tímea
EKF

Dr. Kusper Judit
főiskolai adjunktus

Az irónia nem az igazság, hanem az út

A dolgozat célja, a Kierkegaard-i irónia működésének vizsgálata Kölcsey Ferenc Vanitatum vanitas című művében, különös tekintettel a kétségbeesés állapotára. Az esztétikai és etika létminőség határán, az irónia segítségével rádöbbenünk sok addig lényeginek tűnő dolog hiábavalóságára. Ez a tudatos, akaratlagos kétségbeesés állapota, ahol az etikait választjuk, s ezáltal önmagunkat.

Kutatásaim során elsőként tüzetesebben megismerkedtem Kölcsey Ferenc elsősorban bölcséleti jellegű műveivel, és a versről eddig született szakirodalommal. Ezt követően Kierkegaard műveit vettem közelebbről szemügyre, különös tekintettel az irónia fogalmáról írt művére, illetve a létminőségeket részletesebben is bemutató alkotásaira.

Végül tettem egy szélesebb elméleti kitekintést az irónia, mint irodalomelméleti fogalom irányába.

Dolgozatom megírása közben folyamatosan törekedtem a nagyfokú szöveghűsége, hogy érzékletes képet nyújthassak arról, hogyan működik a szövegben egy olyan értelmezési módszer, amelyet a szöveg megalkotója nem is ismerhetett.

Szemes Endre
NyME-SEK

Dr. Mezősi Miklós PhD
egyetemi docens

Góg és tudatlanság mint hybrisz Euripidész Hippolüoszában
**„...s mit se sejt, hogy Hádész kaput nyitott előtte már, s utószor lát na-
pot.”**

A mai olvasó számára problémát jelenthet Hippolüosz tettét, illetve nem-tettét bűnként értékelni. Ez az értetlenség a nem megfelelő olvasásból adódhat, és talán a kultúránk között elmúlt ezer évek áthidalhatatlannak tűnő szakadéka is nehezítheti a dráma értelmezését.

Dolgozatomban az egyes szövegrészletek és az általam kulcsmondatoknak vélt részek a szakirodalmak segítségével való elemzésével kívánom felfedni a konfliktus mibenlétét és komolyságát, gondolva itt elsősorban Barrett mértékadó kommentárjára, mely kiváló támpontokat ad a szövegközeli olvasáshoz.

Az elemzés magját a szereplők monológjai adják, s a hozzájuk kapcsolható, a rájuk előre vagy visszautaló (általában párbeszédből kiemelt) részek, mondatok összefűzésével próbálom felfedni Hippolüosz vétkének teljességét.

Szlávik Mária
ME-BTK

Farkas Zsolt
egyetemi adjunktus

Saját oka (A reflexió neme Tóth Krisztina *Porhó* című verseskötete alapján)

Dolgozatom témája a női írásmód kérdése, hogy van-e tipikusan női írás, s ha van, az milyen minta alapján rajzolódhat ki és/vagy meg? Ehhez kiindulásként egy példa erejéig József Attila *Születésnapomra* című versét vizsgálnám meg, s azokat a kortárs műveket, amelyeknek ez a szöveg szolgált mintául. Így kap szerepet Tóth Krisztina *Porhó* című verse, amely szintén a *Születésnapomra* játszik rá. A fő kérdés a költőnő változata kapcsán, hogy hogyan képes egy kvázi maszkulin verset femininné formálni, adaptálni. Lehetséges-e ez az átformálás, transzformáció?

A feminin írásmód megértéséhez, narratív levezetéséhez szükségeltetik bizonyos szintű elméleti ismeret, többek között például a maszkulin és feminin fogalmak közti feszültség, a női identitás kérdése, a biológiai nem, illetve kulturálisan létrehozott nem különbsége. A téma sok esetben felvetethet, és fel is vet egyébként paradoxnak tűnő megfogalmazásokat, elméleteket. Ezért fontosnak tartom a feminin írásmóddal való vizsgálódást, annak részletesebben való tárgyalását, kifejtését.

A szövegben már felvetett problémákat, hermeneutikai, narratív aktusokat is próbálok értelmezni, transzponálni.

A dolgozat gerincét József Attila és Tóth Krisztina verselemzések adják, melyekkel próbálok igazolni azt, hogy Tóth Krisztina képes átformálni, sajátjáévá tenni, olyakor átértelmezni a klasszikus férfielőd műveit úgy, hogy az nem tűnik erőltetettnek. Végso következtetésül tehát levonható a dolgozat utolsó részében is elhangzó tézis: A kötet olvasása során kiderül, Tóth Krisztina jelentősnek mondható hangsúlyt fektet arra, hogy érzékeltesse saját női mivoltát. Ennek kielégítésére használja a női identitást, majd a gyermeke által rávetített anyai identitást, a női szexualitás, vágy taglalását, s az ellenkező nem különbségeinek, másságának felszínre juttatását. Az a gondolat tehát, mely szerint létezik egy sajátos női írásmód, illetve női olvasat, bizonyulni látszik. A József Attila-hagyomány változatos módon jelenik meg. Tóth Krisztina oly módon adaptálta a József Attila-i hagyományt, hogy a verssorokból hangsúlyozottan egy női alkotóra, beszélőre asszociálhassunk.

Walla Nóra
PTE-BTK

Dr. Bókay Antal
egyetemi tanár

A tárgyak nyelvén

A dolgozat az imagizmus és a vorticismus mozgalmának poétikai elvei és a japán haiku műfajának működése közötti feltételezhető analógia köré szerveződik. Ez az analógia a metaforikus szerkesztettség, ami ez esetben egy közös érzelmi vagy értelmi tengely körül forgó ellenpontozáson alapuló struktúra. A metaforában részt vevő két elem e technikán keresztül képes közölni egy önmagában természetszerűleg közölhetetlen érzelmi töltetet.

Az olvasói pozíció az ilyen típusú verseknél hangsúlyozottan aktív, produktív, az alkotás igazi tere a befogadóban jön létre. Ezra Pound, az imagizmus és vorticismus kulcsfigurája, poétikaelméleti írásaiban kifejti ezt a folyamatot, és műveiben rá építkezik, legyen szó akár hosszúra nyúló, epikus (Cantók), akár végletesen tömör, lírai (Egy metróállomáson, Alba) darabokról.

A japán haiku hosszú története során olyan kifinomult szerkezetté csiszolódott, ami a fenti metaforikus, az olvasó által működtetett rendszert a legteljesebben hordozni képes. Már a klasszikus haiku-szerzők (Basho, Buson, Issa) rendkívül árnyalt változatait hozták létre az egymásra vetítésnek.

Európán átszűrve a haiku rendkívül vegyes minőségű versötvözeteket hozott létre, melyek között akad egészen nemes is. Egy kortárs szerző, Babics Imre például bravúros ötletekkel színezve írja újra a haikut, Kelet és Nyugat költészetének párbeszédét hozva létre, Ezra Poundhoz hasonlóan.

A dolgozat következtése, hogy a haiku, illetve egy, a haikun keresztül jól tolmácsolható sajátos metaforicitás egy ideális dialógus modelljének is tekinthető.

II.

Klasszika filológia
tagozat összefoglalói

Bajnok Dániel
ELTE-BTK

Dr. Bolonyai Gábor
egyetemi docens

Három év? Pál apostol arábiai útja és a gnózis kapcsolata

Dolgozatomban megkíséreltem összefoglalni és megválaszolni Pál apostol Arábiába tett utazásának kérdéseit. A források szűkössége miatt nem lehet biztos kronológiát felállítani a damaskosi látomástól a Jeruzsálemben tett látogatásig eltelt időszakról, de védhetőnek látszik az az álláspont, hogy Pál már néhány héttel kereszttelkése után magára haragította a Damaskosban élő zsidókat, mert hirdette, hogy Jézus a Messiás. A zsidók a maguk pártjára állították a damaskosi helytartót is, így Pál csak a keresztény tanítványok segítségével, a falon át kicsempészve tudott elmenekülni. Első útja azonban a Gal. 1,17 tanúsága szerint nem Jeruzsálemben, hanem Arábiába vezetett, azaz a nabataiosok királyságába. Fővárosuk, Petra, a korszak egyik pezsgő életű, dinamikusan fejlődő, „kozopolita” települése volt, ahol a régészeti leletek alapján nagyfokú hellénizációt valószínűsíthetünk. Az itt eltöltött mintegy két esztendő után Pál visszatért Damaskosba, majd továbbindult Jeruzsálembe.

Pál tanításában számos elem rokonítható a kereszténység talaján sarjadó Kr. u. 2. századi, gnosztikusnak nevezett mozgalmak motívumkészletével. Mivel a gnoszticizmus, mint vallási-filozófiai irányzat kialakulásának időpontja vitatott, nem állíthatjuk bizonyossággal, hogy Pál a gnoszticizmus hatására alakítja ki a megváltásban burkolt üdvtörténet-mitológiát, ám azt világosan kell látnunk, hogy e mitológia nem magyarázható önmagában véve a Pál számára talán ismert zsidó apokalyptika áramlatával. A páli levelekben lépten-nyomon tetten érhető gnosztikus terminológia vagy közös töről fakad a Kr. u. 2. századi gnosztikus mozgalmakkal, vagy pedig éppen a páli terminológiából vesznek át elemeket a későbbi gnosztikusok. Az elmélet, hogy Pál arábiai utazása során tett szert e különös terminológiára és mitológiára, nem nyert sem cáfolatot, sem bizonyítást, így a nabataios vallástörténet további forrásainak bevonásával tovább kell folytatni a kutatást.

Barna Ferenc
DE-BTK

Dr. Gesztelyi Tamás
egyetemi docens

Nehéz idők propagandája: Erény-perszonifikációk a császári pénzverésben i. sz. 253 és i. sz. 282 között, különös tekintettel a sisciai pénzverdére

Dolgozatom célja a császári pénzverés, valamint az általa közvetített uralkodói propaganda jellegzetességeinek, változásainak kutatása a Valerianus trónra kerülésétől Probus haláláig terjedő időszakban. A vizsgálat tárgyául az érmék hátlapján megjelenő perszonifikáció-ábrázolásokat, azok közül is az uralkodó erényeinek, pozitív tulajdonságainak hirdetésére szolgáló erény-perszonifikációkat választottam.

Munkám alapjául a The Roman Imperial Coinage érmekatalógusa szolgált. Egyrészt az egyes erény-megszemélyesítések előfordulási arányait, gyakoriságát, másrészt pedig az ábrázolások ikonográfiáját is vizsgálva hét perszonifikáció, mégpedig Aequitas, Clementia, Concordia, Fides, Pietas, Providentia és Virtus megjelenítésével foglalkoztam részletesebben.

A korszak súlyos katonai válsága közepette a perszonifikált erények hadakozáshoz kapcsolódó értelmezése kerül domináns szerepbe, a békés élethez kötődő fogalmak (Aequitas, Clementia, Pietas) visszaszorulnak, s helyüket a katonai vonatkozással (is) rendelkezők, így pl. Fides, Concordia és Virtus veszik át. Ezek viszont az érmék által közvetített legfontosabb császári üzenetek közé tartoznak, jóllehet arányuk végig elmarad a császári győzelmeket közvetlenül kifejező Victoria mögött. Külön kiemelendő Aurelianus uralkodása, amikor a birodalom elszakadt területeinek visszaszerzését hirdetendő Concordia domináns szerepbe kerül.

A birodalmi pénzverdék közül pedig különös figyelmet szenteltem Siscianak, a Gallienus által i.sz. 262-ben alapított pannoniai verdének. Esetében végig a császári érem-propaganda általános tendenciáinak hú követését, a különösebb helyi sajátosságok hiányát figyelhettem meg.

Berkes Lajos
ELTE-BTK

Szepessy Tibor

Görögök és trójaiak Dares Phrygiusnál

A Dares Phrygius neve alatt a trójai háborúról ránk maradt latin nyelvű beszámoló nem tartozik az ókori irodalom remekművei közé. A magát trójainak kiadó szerző egyszerű stílusban, racionalizálva írja meg a nagy háború történetét. A mű elé iktatott levél Cornelius Neposnak tulajdonítja a mű fordítását, görög eredeti létezésére viszont nincsen bizonyítékunk.

Dares művének kutatása hosszú ideig kimerült annak vizsgálatában, hogy létezhetett-e görög eredeti, illetve hogy azt mennyiben „csonkította meg” a latin kivonatoló. A kutatás újabban a homérosi hagyomány, a trójai háborúról írott fiktív beszámolók, illetve a commentarius műfaj paródiájaként értelmezi a művet.

Dolgozatunkban két problémával foglalkozunk: egyrészt igyekszünk bizonyítani, hogy Dares *Historia de excidio Troiae* címen ránk maradt műve a szöveghagyománynak megfelelően a historia és nem a commentarius műfajhoz tartozik, ahogyan az az utóbbi időben széles körben elfogadottá vált a szakirodalomban. Erre alapozva kísérletet teszünk a paródia-elmélet cáfolatára, majd egy eddig nem kellően kutatott témát, a görögök és trójaiak ábrázolását vizsgáljuk meg.

Úgy tűnik, Dares elbeszélése nem teljesen pártatlan és semleges, mint ahogyan az eddigi szakirodalom feltételezte. A szöveg vizsgálata alapján arra következtethetünk, hogy a görögök idealizáltan, míg a trójaiak kissé negatívan, némileg barbár jellemvonásokkal ábrázolva jelennek meg. Ez, illetve a szerző néhány elszórt megjegyzése alapján arra következtethetünk, hogy a historia görög szemszögből ábrázolja a háborút, de nem kifejezetten trójai-, illetve római ellenes élel. Ez valószínűsíti a görög eredeti létezését, de nem zárja ki azt sem, hogy a művet eleve latinul írtak. Előbbi esetben a régmúlt dicsőséget felidéző császárkori görög mentalitás, míg utóbbi esetben a válságban lévő római birodalom lakosának szemlélete vehető ki a műből.

Gellérfi Gergő
SZTE-BTK

Dr. Nagyillés János
egyetemi docens

Nona aetas - Iuvenalis kilencedik korszaka (13, 28-30)

A 13. szatíra 28-30. sorának pontos értelmezése évszázadok óta a Iuvenalis-filológia egyik legvitatottabb kérdése. Egyes kutatók szerint a nona aetas kifejezés nem a költő tiszta hangját őrizte meg számunkra, ám azok közt, akik elfogadják a kifejezés autentikus mivoltát, szintén számos elmélet született a szöveghely értelmezésével kapcsolatban. Dolgozatom célja kettős: egyfelől a nona aetas szókapcsolat hitelességét kívántam bizonyítani, cáfolva, hogy tartalmi szempontok miatt nem származhat Iuvenalistól. Másrészt a lehetséges értelmezések körének leszűkítésével kívántam közelebb jutni a nona aetas tartalmának megfejtéséhez a 17. századtól egészen napjainkig megfogalmazott álláspontok szembesítésével. Szövegkritikai kérdésekben nem kívántam új kutatást végezni: a korábbi eredmények valamint a modern kritikai kiadások alapján egyértelműen a nona aetas olvasatot fogadtam el helyesnek a vizsgált szöveghelyen. A dolgozat legnagyobb része a korábbi megoldási javaslatok, valamint az azokkal kapcsolatos érvek és ellenérvek ismertetésével foglalkozik. A javaslatok nagy része könnyen cáfolható, némelyikük megalapozottságának vizsgálata azonban összetettebb. A nona aetas kifejezés értelmezése az Oracula Sibyllina alapján elfogadhatónak tűnik, mégsem teljesen megnyugtató magyarázat. Megítélésem szerint a legelfogadhatóbb az az elmélet, amely a kifejezést az augustusi aranykor valamint a ciklikus világszemlélet figyelembevételével értelmezi. Ezen alapul saját értelmezésem a nona aetas kifejezéssel kapcsolatban. Érvelésemben három tényező játszik döntő szerepet: Vergilius 4. eklogája, a Nero uralkodásának kezdetén hirdetett „új aranykor” valamint Iuvenalis sajátos mítoszkezelése. Ezek alapján kívánom igazolni a nona aetas létjogosultságát tartalmi szempontból a szövegben, amihez a lehetséges magyarázatok kritikai vizsgálatával jutottunk közelebb.

Kelenhegyi Andor
ELTE-BTK

Koltai Kornélia
egyetemi adjunktus

A 42-43. Zsoltár vizsgálata különböző antik szövegváltozatok és kommentárok tükrében

A dolgozat célja, hogy egy összefüggő bibliai szövegegység (a Ps. 42-43.) vizsgálata során bemutassa milyen lehetőségek rejlenek egy olyan vizsgálatban, ahol nem csupán egyfajta szöveg és a hozzá kapcsolódó hagyományanyag áll rendelkezésünkre. Ehhez felhasználja a vizsgált szöveg négy fajta (héber, ógörög, latin, arámi) szövegváltozatát, valamint számos jelentős kommentátor (egyházatyák, rabbinikus kommentátorok, modern kommentátorok) értelmezéseit. A dolgozat a versek egyenkénti, párhuzamos vizsgálata mellett mindig bemutatja a vershez tartozó legfontosabb kommentárokat, azok jelentőségét, esetleges hatását a vallásos képzetek fejlődésére. A dolgozat példákat mutat be a különböző magyarázatok egymásra való hatásáról, a kommentárok megszületésének körülményeiről, eredetéről. Célkitűzése, hogy bemutassa, hogyan lehet egy rövid szövegben rejlő lehetőségeket párhuzamos szövegvizsgálattal kiterjeszteni, illetve, hogy vázolja, az ilyen vizsgálat során nyert információk hogyan használhatók fel a szöveg keletkezésének, későbbi hatásainak jobb megértésére. Továbbá felvázolja egy a különböző értelmezési hagyományok összevetésével kialakított szövegértés lehetőségét. A vizsgálat eredményeképpen levonható következtetések a 42-43. zsoltár szövegére, és az ahhoz kapcsolódó kommentárok eredetére, egymáshoz való viszonyára vonatkozóan nyújtanak pontosabb ismereteket. Valamint felvázolják a zsidó és keresztény értelmezési hagyomány alapvető viszonyának egyik lehetséges értelmezését.

Krén László
DE-BTK

Németh György
egyetemi tanár

A Kr. e. V. századi zenei stílusváltozás megjelenése Euripidés tragédiájában

Dolgozatomban a Kr. e. V. század második felében a dithyrambos műfajában végbement zenei változásokat, újításokat gyűjtöttem össze az ókori források felhasználásával. A dithyrambos-költészet sikeres tartalmi-formai megújulása az addig vezető helyzetben lévő tragédiaírókat is arra készítette, hogy haladjanak a korral és kezdjék el alkalmazni az újfajta zenei eljárásokat.

Euripidés a legelső úttörője volt a tragédia megújításának. Az általa végrehajtott számos változtatás közül a tragédia zenei szerkezetében történtek a leglátványosabbak. Újfajta hangnemet vezetett be, szélesebb zenei skálákat alkalmazott, mint elődei, hajlításokkal, modulációkkal, szolóáriákkal kísérletezett. Az ő nevéhez fűződik a tragédiaköltészetben a polychordia, az egy dalon belül történő hangnem és skálaváltás. Euripidés zenéjéről az antik írókon kívül két papirusztöredék is tartalmaz információkat. Egyiken az Orestésből, a másikon az Iphigenia at Aulisből találhatunk pár sort. Ezen töredékek vizsgálatával lehet a legteljesebb bizonyosságot szerezni a fenti változtatásokról.

A vizsgálat során az Orestés-papirusz egy újfajta zenei „megfejtésével” is megpróbálkoztam, amire a bőséges szakirodalomban található különbségek miatt volt szükség.

A papiruszokon több olyan zenei újításra találtam példát, amelyeket a dithyrambos-költészetből emelhetett be Euripidés a műveibe. Az Orestésben a szótagok megnyújtására és a hangok hajlítására (καμπαι) találtam példát. Az Iphigenia at Aulis töredékében a modulációval történő hangnem- és skálaváltás figyelhető meg. Mindkét töredékben előfordul több hangnem és skála együttes jelenléte.

A vizsgálat egy nagyobb méretű kutatás első fázisa lehet, melynek célja az euripidési tragédia és színházi előadások zenei szerkezetének megismerése.

Rados Tamás
PPKE-BTK

Tóth Anna
egyetemi tanár

A középkori boszorkányság gyökerei az ókori latin irodalomban

A középkori boszorkányokról, boszorkányperekről könyvtárnyi szakirodalmat találhat az érdeklődő, hála a történészek közt immáron száz éve folyó vitának. Ahhoz nem férhet kétség, hogy az ókorban is éltek olyan nők, akiket környezetük boszorkánynak tartott. Mégsem találjuk meg a szakirodalomban az ókori boszorkányság feldolgozását. Jelen dolgozat arra tesz kísérletet, hogy pótolja a szakirodalom ez irányú hiányát.

Ahhoz, hogy összehasonlíthassam a két korban élt boszorkányokat, mindekelőtt alapos és mélyreható vizsgálat alá kell vennem az ókori boszorkányokat. A középkorban nem szükséges megismételni az eljárást, hiszen ott ezt már történészek nemzedékei végezték el. A két korban kapott eredményeket ezután összehasonlítom, hogy kimutatható-e párhuzam, s ezáltal folytonosság közöttük.

Első lépésként megvizsgálom azokat az antik szöveghelyeket, ahol közzismerten szerepelnek boszorkányok. Kigyűjtöm a boszorkány, vagy boszorkány értelmű kifejezéseket. Lexikonok és szótárak segítségével megkeresem a kifejezések további előfordulásait a kevésbé ismert auctoroknál. E munka eredményeként feltárom az összes olyan szöveget, ahol említenek boszorkányokat. Részletesen elemzem a leírásokat, lefejtve az irodalmi hagyományt és toposzokat a boszorkány alakjáról. Az eredmény: a rómaiak szemében a boszorkány elsősorban jósnő, saga, aki az elhunytak szellemeitől kap jóslatot. A holtak világával hallucinációt okozó füvei, bódító hatású gyökerei révén tartja a kapcsolatot. Az ilyen önkívületi állapotban tett utazásaira mindig, mint valós, megtörtént eseményekre emlékezik vissza.

A középkorban számtalan perbe fogott nő hasonló utazásokról számolt be. A jelenség gyökerei egyértelműen az ókorba nyúlnak vissza. A középkorban a boszorkányszombat képzelete akkor született meg, mikor az inkvizítorok az ilyen képzeletbeli utazásokat valós eseményként értékelték.

Sövegjártó Szilvia
ELTE-BTK

Dr. Komoróczy Géza
professzor emeritus

Az enumeráció a sumer irodalomban

Dolgozatomban az óbabilóni kori sumer nyelvű irodalmi korpusz és a lexikális listák kapcsolatával foglalkozom. A vizsgálat tárgyát azok a sumer irodalmi szövegek alkotják, melyekben előfordulnak a tematikus szólistákkal szerkezeti és tartalmi kapcsolatban álló egységek. A szövegek csoportosítására a műfaji megjelölések helyett más szempontrendszer alkalmazok, mely közelebb áll a mezopotámiai kultúrkörhöz. A szövegeket három jellemzőjük alapján vizsgálom: formájuk, tartalmuk, valamint intézményi kontextusuk, vagyis az írnokiskolák képzésében betöltött szerepük szerint. Részletesen foglalkozom a szövegekben található formulákkal, azok szabályszerűségeivel, illetve a szövegek szerkezetével. A szókincs elemzése a lexikális listákkal való összehasonlításon alapszik, ezt egészíti ki a szavak ortográfiájának vizsgálata. Az így feltárt adatok segítségével próbálom meghatározni a szövegek funkcióját az írnokképzésben. Dolgozatom célja annak kimutatása, hogy az írnokiskolákhoz kapcsolódó szövegek között olyanokat is találhatunk, melyeket formai és tartalmi sajátosságaik alapján nem feltétlenül sorolnánk az irodalmi alkotások közé, a besorolás alapját jelenleg az intézményi kontextus és néhány, az irodalmi szövegekből ismert fordulat, formula jelenti. A szövegek között kimutatható hasonlóságok és különbségek azt támasztják alá, hogy érdemes lenne felosztani őket az oktatásban használt gyakorlatokra, melyeknek létrehozása is feltehetően az intézményhez kötődik, valamint azokra a szövegekre, melyeket akár korábbról őriztek meg, akár ennek a kornak a termékei, jelentőségük abban rejlik, hogy egy hagyományozott szövegkorpusz, kánon részévé váltak. Ez egyben azt is igazolja, hogy a sumer irodalom meghatározásakor nem támaszkodhatunk mindössze egyetlen pillérre, csak több szempont együttes figyelembe vételével tudunk róla pontos képet alkotni.

Szigli Kinga
ELTE-BTK

Dr. Ferenczi Attila
egyetemi docens

A pomerium

Dolgozatom áttekintő, összegző jellegű szintézis, célom az antik pomerium egész intézményrendszerének, valamint a pomerium alapvető problematikájának alapos és kimerítő vizsgálata több, különféle szempontból, a pomeriumhoz kötődő szokásokkal, vallási rítusokkal is egybevetve. Az összefoglaló szintézisen túl célom néhány érdekesnek tűnő hipotézis felvetése és megerősítése, bizonyítása. Ilyen és ehhez hasonló lényeges kérdés a pomerium és a hozzá kapcsolódó alapítási rítusok eredetének problematikája; továbbá a pomerium létrejöttének, valamint funkciójának kérdése.

Az antik szerzők műveiből kiindulva, valamint azokat alapul véve, tehát az írott forrásokat (mind az auctorok adatait, mind néhány epigráfiai emléket) összegyűjtve vizsgálom a pomerium intézményrendszerét; egybevetve ezeket a tárgyi bizonyítékokkal, a régészeti emlékanyaggal. Munkamódszerem a hagyományos archaeológiai és philológiai metódusok összevetésén és szintéziséen alapul. Mindenekelőtt az antik szerzőknek a pomeriumra vonatkozó műveit gyűjtöttem össze, majd vetettem egybe. Ezt követően került sor a modern szakirodalom összegyűjtésére, majd egybevetésére az antik auctor-adatokkal. Végül - ahol módomban állt - az ásatások újabb eredményeivel vettem össze az írott forrásokból kirajzolódó, sokszor igen hézagos képet.

Véleményem szerint elsődleges eredménynek tekinthető, hogy ez idáig nem született a témában ilyen átfogó, összegző jellegű munka. A dolgozatban pontosítottam a pomerium létrejöttének feltételezett időpontját, ami Kr.e. 730-720 körülre tehető a régészeti eredmények alapján (a sokáig feltételezett servius tulliusi dátummal szemben), továbbá lényeges felvetés a pomerium etruszk eredetének megcáfolása és ennek alátámasztása. Továbbá a pomerium funkciója feltehetően nem a katonai és a polgári hatalom elkülönítése volt, hanem sokkal inkább a városalapítási rítusokhoz kapcsolódó városi és katonai auspiciumokat választotta el egymástól.

Vámos Hanna
SZTE-BTK

Dr. Tar Ibolya
egyetemi docens

Romulus meséi

Phaedrus nevét a középkor még nem ismerte, versei csak 1596-ban kerültek elő. Ennek ellenére állatmeséit mégis ismerték, ezek közvetett módon, különféle prózai parafrázisokban terjedtek. A prózai mesék egyik fontos szövegcsoportha a Romulus-gyűjtemény. A dolgozat ennek szövegtörténetét vizsgálja. A modern kiadások (Schwabe, Österley, Hervieux és Thiele) áttekintése után számot vet azzal a problémával, hogy a változatok nagy száma miatt szinte lehetetlen jó Romulus-kiadást készíteni. Sem a forráskiadás, sem pedig a főszöveget közlő kritikai kiadás nem nyújt megfelelő képet a szöveghagyományról. A forráskiadások, noha jól tükrözik a Romulus-hagyomány egy-egy pontját, kénytelenek lemondani a többi szövegről. A kritikai kiadás, noha jól ábrázolja a források viszonyát, kényszerűen lemond az egyes szövegek pontos közléséről. Az ókori mesehagyomány legújabb monográfiájának (Adrados: *History of the Graeco-Latin Fable*) eredményei alapján a dolgozat megkísérli felvázolni a középkori Romulus-hagyomány történetét, és szembenéz a korábbi szövegkiadások hiányosságaival. Nagyszámú forrás és bonyolult leszármazási rend esetén érdemes segítségül hívni a modern szövegkritika diakrón szemléletét. A genetikus kiadásokat eddig szinte kizárólag modern szövegek bemutatására használták, pedig kiválóan alkalmas régebbiek közlésére is. Ez utóbbi esetben természetesen nem a szerzői szöveg időbeli ábrázolása a cél, hanem egy hosszabb időszak (a középkor) szövegtörténetének nyomon követése. A genetikus kritika szinoptikus módszere éppen azt teszi lehetővé, amire a Romulus-gyűjtemény vizsgálatánál szükség van. Minden forrást láthatóvá tesz, miközben nem mond le viszonyaik ábrázolásáról sem. A dolgozat egy jövőbeli szinoptikus bemutatás tervét vázolja fel. Néhány mese párhuzamos közlésével példázza, miféle diakrón módszert tart helyesnek, és hogy miként gondol el egy majdani számítógépes Romulus-kiadást.

III.
Magyar irodalom
tagozat összefoglalói

Bácskai-Atkári Júlia
ELTE BTK

Dr. Margócsy István
egyetemi docens

Változatok egy elbeszélőre:
Narrációs megoldások Arany László *A délibábok hőse* című művében

Dolgozatom célja Arany László *A délibábok hőse* c. művének narratológiai szempontú vizsgálata a XIX. századi verses regény műfaji kontextusán belül, mindenekelőtt arra keresve a választ, hogy az adott szöveg általam tárgyalt narratológiai megoldásai mennyiben tekinthetők inherens műfaji konvenciónak, vagy éppen specifikumnak. Arany művét egyrészt két kiemelten fontos kortárs verses regénnyel, Gyulai Pál *Romhányi*, illetve Vajda János *Találkozások* c. alkotásával vetem össze részletesebben, másrészt az európai versesregény-tradíció két kialakítójának, Byronnak és Puskinnek a műveire is utalok. Az összevetés során a narratív struktúra vizsgálatára szorítokozom, mellőzve tehát például a lehetséges hatástörténeti szempontokat.

A verses regényben kiemelten fontos a narráció vizsgálata, hiszen az elbeszélő hangsúlyossá válik, és elbeszélés témája igen gyakran az elbeszélő, sőt maga az elbeszélés lesz, vagyis fokozottan önreflexív szövegekről van szó, amelyekben az elbeszélő mind a diegetikus, mind pedig az extradiegetikus szintre reflektál.

Ennek következtében viszont a mű mibenlétének problémája is fontos és egyben reflektált kérdés; az erre vonatkozó elbeszélői reflexiók természetesen az egyes művekben több helyen is megtalálhatók, gyakran az egész szöveget átszövik; kiemelten fontos azonban a mű elején és végén szereplő reflexiók csoportja. Dolgozatomban lényegében ezzel a két csoporttal foglalkozom, azt bizonyítva, hogy a mű mibenléte már a szöveg elején problémaként exponálódik, és a kezdeti elbeszélői álláspont viszonya a mű további szövegéhez, különösen pedig a mű végi reflexiókhoz, korántsem harmonikus; a kezdeti álláspont megkérdőjeleződhet, sőt akár felülíródhat. Ezen megoldások összessége létrehoz egy olyan narratív makrostruktúrát, amely a műfajra jellemző; e struktúra konkrét megvalósulása azonban az elbeszélői célkitűzések függvényében igen sokféle lehet, és az egyes művek – így *A délibábok hőse* – specialitásához vezet.

Balajthy Ágnes
DE-BTK

Dr. Szirák Péter
egyetemi docens
Dr. Takács Miklós
egyetemi tanársegéd

Műnemek, nemek és emlékezetek közötti határátlépések Rakovszky Zsuzsa *A hullócsillag éve* című regényében

A dolgozat célja Rakovszky Zsuzsa *A hullócsillag éve* című regényének vizsgálata, amely a mű interpretációja során elsősorban a határ trópusának szemantikai összetettségét állítja középpontba. A regény, mint múltte-remtő fikció, az ötvenes évek korszakát értelmezi újra: narratív szerkezetének sajátosságai a klasszikus történelmi elbeszélés hagyományait írják felül, s mint ilyen, párhuzamba hozható más kortárs alkotásokkal is. Az elemzés *A hullócsillag éve* olvasatában külön hangsúlyt helyez a közbeékel-
dalok szerepére, melyek a generációs emlékezet médiumaiként funkcionál-
nak a regényvilágban, s szövegeik folyamatosan jelentéstermelő viszonyba lépnek kontextusukkal. A regényszöveg jórészt egy kislány perspektíváját működteti, melyet azonban időnként megszakítanak egy férfi naplójából vett részletek: a vizsgálódás tárgya így az is, miként folytat párbeszédet a két szólam, ütköztetésük miként szembesít(het)ik az olvasót azzal, hogy a felnőtt és a gyermeklány – kölcsönös idegenségük ellenére – rendelkezhet közös tapasztalatokkal. „Anyaregényről” lévén szó, mely a hanyatlástörténet alakzata felől is olvasható, előtérbe kerül annak kérdése is, hogy milyen trópusok használatával beszél el a szöveg az anyai sorstörténetet. A hullócsillag évét a recepcióban gyakran mint „költői regényt” értékelik, ezért válik fontossá annak vizsgálata, hogy milyen módon érhető tetten a líraiság a szövegben, s hogyan hívja fel az asszociatív történetmondás önnön nyelviségére a befogadói figyelmet. A dolgozatban végül sor kerül a határ motívum szemantikai összetettségének értelmezésére is, elsősorban a regény ironikus zárlatának olvasatán keresztül.

Balog Ildikó
ELTE-BTK

Vaderna Gábor
egyetemi tanársegéd

Egy elfelejtett író hátrahagyott novellái.
Albert: Egy földön futó hátrahagyott novellái

Egy elfelejtett írói életmű feltárása mindig egyben hálátlan, de ugyanakkor nagyon hálás feladat is tud lenni. Pálffy Albert munkásságának első szakasza, az indulás folyamata jelentős adalékot ad pl. a kor íróinak életéről, megítéléséről, sikeréről, az irodalom elvárási horizontjáról. Esetünkben pedig a vizsgált időszak még több információt is hordoz magában. A Pálffy-szakirodalom feltárása mellett többek közt a Tízek Társaságáról is átfogóbb képet kaphatunk, ha az egyes szerzőket a maguk prioritásában kontextualjuk.

A szakirodalom hiánya csupán azt segítette elő, hogy meg kellett találni a kortársakról írott szövegekben a hivatkozási pontokat, amelyek eljutattak bizonyos primér forrásokhoz. Azonban ezeknek is csekély a száma, így az elemzés inkább szövegközpontú. A néhány életrajzi elem beillesztése azt a célt szolgálja, hogy az olvasó megismerkedjen a szerző korabeli megítélésével, s összevethesse a múlt és a jelen ítéletét Pálffy Albert fölött.

A kutatás folyamán felmerülő kérdések közül több még megválaszolatlan. Azonban hangsúlyoznom kell, hogy az általam választott szerző és életmű vizsgálata még korántsem fejeződött be. A már eddig elért eredmények biztatóak (a kötet elemzése), a további eredmények pedig nemcsak a szerzői szakirodalmat, hanem – példának okáért – a Tízek Társaságának dokumentációját is bővítenék.

Barna Zsuzsanna
PE

Kovács Gábor

**A kulturális szimbólumtól a személyes szimbólumig.
A teremítő csók szimbóluma Ady Endre költészetében**

Dolgozatomban azt a folyamatot kívánom bemutatni, ahogyan egy rendkívül erős kulturális szimbólum, nevezetesen a csók szimbóluma átalakul egy adott költő, vagy esetleg egy egész életmű személyes szimbólumává; s azt is, hogy ez a transzformáció milyen módon képes felhasználni és egyben megújítani azt a kulturális hagyományt, szemantikai teret, szövegvilágot, amely a csók szóhoz hozzátapadt.

Ez a vizsgálat kétirányú megközelítést implicál. Egyrészt pontos meghatározást igényelnek az általam használt fogalmak, úgymint a kulturális szimbólum és maga a szimbólum kifejezés, az irodalmi motívum terminusa, illetve az egyes metafora funkciója. Másrészt összefoglalót kell adnom a csók szimbólumának a kulturális hagyományban rögzült jelentéseiről is: úgy a motívum XIX–XX. század fordulóján betöltött művészettörténeti jelentőségéről, mint irodalomtörténeti szerepéről. Az így kapott fogalmi rendszer és szemantikai jellemzés keretében Ady A csókok átka című versének elemzésére teszek kísérletet. A csók kulturális szimbóluma a vers szövegébe lépve nemcsak megőrzi és újraaktivizálja a hagyomány nyújtotta jelentésrétegeket, hanem egy új költői szöveg létrehívójaként újszerű szemantikai jegyekhez is hozzájut.

Egy új költői szövegvilág létesülésének és a költemény születésének összefonódó képzeteként jelenik meg a csók szimbóluma a vizsgált versben. Ugyanakkor a csóknak egyszerre két eltérő és összefonódó értéke – pozitív és negatív aspektusa – tárul fel, s ezáltal a csókhoz kapcsolódó minden más képzet is ambivalenciával ruházódik fel. Ezen képzettársítások és az ellentétség problematikája nemcsak a vers által megjelenített világban, hanem a mű formájában is megmutatkoznak. Így válik a csók szemantikájában össze-sűrűsödő ambivalencia magának a költészetnek a jellemzésévé. A csókok átkában kifejtett jelentésirányok és valóságképzetek a legtöbb csók témájú versben fellelhetők, így az egész életműre jellemző, sajátos költői szövegvilágot alakítanak ki.

Borbély András
KRE-BTK

Hansági Ágnes
egyetemi docens

Szubjektivitás és emlékezet Térey Jánosnál

Dolgozatom témája Térey János 90-es évekbeli költészete, különös tekintettel a 1995-ben megjelent *A valóságos Varsó* című kötetre. Térey szövegei a szerző és a recepció egyes fölvetései szerint az alanyi költészet „újjáélesztésére” tesznek kísérletet. Az „alanyi” megnevezés azonban (pl. a legújabb Ady-újraolvasások során) inkább a költészet többszólamúságát gátló tényezőként, tehát bizonyos értelemben negatív megjelölésként fordul elő. Éppen ezért szükségesnek gondoltam a szubjektivitás és nyelv viszonyának egy tágabb, ismeretelméleti keretben történő tárgyalását, összekötve azt Hegelnek és későbbi szerzőknek (Mead, Dilthey, Habermas, Assmann) az identitás kialakíthatóságának feltételeiről szóló munkáival.

Úgy tűnik – mivel a lírai hang önaffirmáló gesztusai előtérbe kerülnek a szöveg hagyományosabb értelemben vett retorikai megalkotottságával szemben –, hogy ennek az „új-alanyi” költészetnek a legfontosabb jellemzői az identitás-képzés lehetőségeinek színreviteleként fogalmazhatók meg. Ebben a keretben válnak értelmezhetővé az olvasót/értelmezőt terrorizáló pragmatikus trópusok, az oppozicionális szemlélet, illetve az élettörténet, az emlékezet térbeliesítése, illetve a történelmi emlékezet megalkotására, vagy felforgatására tett kísérletek.

A kötet fontos jellemzőjeként tárgyalom továbbá a romantikus költészetre jellemző aposztrophikus beszédmódot, illetve az ez által létrehozott „időtlen jelennel” szemben a narratív időkezelést. A kötet időszemlélete ennek a kettőnek a kereszteződéseként írható körül. Az aposztrophikus költészet ugyanakkor lehetővé teszi a beszélő hangjának különféle narratívként szituált szereplők maszkjában történő felléptetését, így a kötet végén a beszélő saját halálának egy másik hangban való túlélőjeként szólal meg.

Czigler Orsolya
PE

Dr. habil. Szitár Katalin
egyetemi docens

Nirvána és Spleen között.
A rövidprózai textus poétikájához két Gozsdu-novella kapcsán

Dolgozatom a XIX. század végi magyar novellairodalom két „tárgyi-as lélekrajzi novellájának”, Gozsdu Elek Nirvána és Spleen című elbeszéléseinek interpretációját tartalmazza.

Elemzéseimet főként azoknak a narratív eljárásoknak a vizsgálatára alapoztam, melyek révén a századvégi novella műfajtörténeti újdonságot hozott. A szöveggé szerveződés folyamatában a metaforán alapuló trópusoknak jut meghatározó szerep: az általuk létrehozott szemantikai háló teremti meg ugyanis az elbeszélésnek a szűzsén túlmutató, a szöveg koherenciáját eredményező folyamatosságát.

Körüljáróm egyrészt a textus referencialitásának kérdéskörét, továbbá a „ritmikusan visszatérő jelenségek”, a szöveget építő metaforák jelentésbeli „folytonosságot teremtő” és aztán azt nyomban differenciáló funkcióját, mely - P. Ricoeur szavaival élve - „értelmes ellentmodást” generál a történet viszonylatában.

Vizsgálataim eredményei arra mutatnak, hogy a „tárgyiasság” és „lélektaniség” fogalmai, bár tematikus megközelítésre alkalmasak, némi korrekcióra szorulnak - a novellák textuális jelentései felől. Az eseménysor mind narratív, mind képi síkon szerveződik, s a kétféle kompozíció mindkét síkon más-más jelentésvilágot generál. Míg a narrációs-technika változását inkább a Nirvána szövege illusztrálja, addig az atmoszféra-teremtő stilizálás - mely a tropologikus szerveződés következménye - a Spleenben kap nagyobb hangsúlyt. Számos - egymást az elbeszélések tematikája által összekapcsolható - motívumstruktúrát igyekeztem feltárni. A narrátor ehelyütt ugyanis a szereplő belső tudattartalmait hangulatfestő-benyomásos leírásokba és ismétlődő alakzatokba vetíti, miáltal az elbeszélői kifejtés metaforizációja zajlik le, s a metaforikus jelentéssík cselekmény- és szövegalkotó funkcióra tesz szert. A tropologikus alakzatok, megtörik a homogénizáló stílusábrát és szétszóródva felépítik a textus egy lehetséges jelentését: az irritáló külső világ által lehetetlenné tett „bensőség”, tudat és élet egzisztenciáját.

Csupics Milica
KRE-BTK

Dr. Hansági Ágnes
egyetemi adjunktus
Mészáros Márton
egyetemi tanársegéd

A Hajnali csillag peremén értelmezési lehetőségei

Az utóbbi néhány évben nem csupán a gyermekkönyvek számszerű növekedését tapasztalhatta meg az olvasó, a gyermekeknek szánt irodalom könyvművészeti, grafikai szempontból is jelentős fejlődésen ment keresztül. Miközben a gyermekirodalom korpuszába sorolt művek a klasszikusok elismertségével igen, ám jelentős recepcióval nem rendelkeznek, a kortárs művek számos olyan kérdést is felvetnek, amelyek elsősorban a medialitáselméletek nézőpontjából válnak különösen érdekessé. A dolgozat ez utóbbi szempontból kiindulva vizsgálja Kovács András Ferenc Hajnali csillag peremén című kötetét, különös tekintettel a különböző befogadási eljárások egymáshoz való viszonyára. A versek speciális „kettős kódolásuknak” köszönhetően lehetőséget biztosítanak annak a bizonyítására, hogy egy szövegen belül, két radikálisan különböző(nek tekintett) olvasási horizont egymással párhuzamosan (néhol egymást metszve, kiegészítve) is eredményesen működtethető. Feltételezésünk szerint a szükségszerűen idealizált gyermekolvasatban az érzékek heterogenitásának köszönhetően olyan befogadásról beszélhetünk, melyben a kognitív helyett, inkább az érzelmi, érzéki réteg juttat el a megértéshez. A szövegelemzések tapasztalata szerint kép és szöveg egymást kiegészítő, dialogikus viszonyának vizsgálata, a verbális médium akusztikus és szkriptuális aspektusainak összevetése nem csupán a „gyermekolvasatban” bizonyulhat produktívnak, hanem akár a hagyományosan gyermekirodalomnak tekintett szövegek „felnőtt olvasataiban” is.

Dancsecs Ildikó
PE

Kovács Gábor

A sóhajtól a hangulatig. Változatok és ellentmondások Reviczky Gyula költészetében

Reviczky Gyula költészetének recepciótörténetét végigkövetve nyilvánvalóvá válik, hogy minden elemzés a korszak sajátosságai felől közelíti meg a Reviczky-lírárt. Ennek létjogosultsága kétségbevonhatatlan, azonban az ilyen irányú értelmezések zsákutcai pontosan rámutatnak a recepciótörténet bizonyos fokú hiányosságaira is. Dolgozatomnak ezért kettős igénye van: feladatomnak tekintem egyfelől a századvégi költő költészetének elhelyezését a magyar irodalomtörténetben, sőt az egész európai és magyar kulturális közegben; emellett fontosnak tartom azt is, hogy szakítva a korszakot elsődlegesnek tekintő olvasásmód eszközeivel, s a hangsúlyt inkább a szöveginterpretációra helyezve egy újfajta lehetséges Reviczky-képet vázoljak fel.

Paul Ricoeur fogalmait követve a szöveg autonómiájának elismerésén keresztül a korszak idegenségét az írás elidegenítő hatásával helyettesítem be, majd az elsajátítás-folyamat tárgyalásának keretében fogok hozzá a Reviczky-versek elemzéséhez. A *Dal és a Magamról* című versek vizsgálatával arra világítok rá, hogyan megy végbe már a költő életművén belül a líranyelv átalakulásának azonosítása. Az egymást olvasó költemények és az ön-elsajátítás folyamatának interpretációjában központi szerepet kap a két Reviczky-verseskötet egymáshoz való viszonyának jellemzése is. Az *Ifjúságom* (1874–1883) és a *Magány* (1883–1889) két sajátos életállapotként és az annak megfeleltethető két eltérő líranyelv kidolgozásaként fogható fel. A líranyelvi átalakulás története adja a műelemzések fő irányvonalát, amelynek segítségével értelmezhetővé válik az a váltás, amelyet legjobban a sóhaj (mint a dalforma) metaforájáról a hangulat (mint a reflexív líra) metaforájára történő áttérés jellemez. Ennek figyelembe vételével értelmezem újra azt az egyezményesen elfogadott feltevést, miszerint Reviczky életművét legpontosabban „a világ csak hangulat” kifejezés fogja át szinekdochikusan.

Dányi Ágnes
SZTE-BTK

Dr. Baranyai Zsolt
egyetemi adjunktus

Minden széttörött egész

Dolgozatomban Cholnoky Viktor Amanchich–elbeszéléseinek narrációs elemzésével foglalkozom. Ennek segítségével szeretném kimutatni az alakmások megjelenését a szövegben, rámutatva a szerző szolipszisztikus alkotásfelfogására. A szakirodalom egy alteregó meglétét feltételezi a szövegben, azonban a *mise en abyme*, és a narrációban létrejövő nézőpontváltások értelmében ez a megállapítás nem helytálló.

A szerzővel és műveivel foglalkozó tanulmányok egyik közös pontja az átmenetiségre való hivatkozás. Ez azonban olyan kategória, amely nem pontosan körülhatárolt, nem jelölődik ki az átmenti létmód kezdő és végpontja, sokkal inkább egy állapot tematikus meghatározásként szolgál, mely a Ködlovagokkal foglalkozó irodalomtörténeti munkák hiányosságát elfedi. Dolgozatomban az elemzés az idegenségtapasztalat kimutatását is szolgálja, így pontosabb képet kaphatunk arról a központi jelentőségű problémáról, mely meghatározza Cholnoky Viktor művészetét, és értelmezi Ködlovag mivoltát.

Először ismertetem azokat a szakirodalomban domináns irányokat, amelyeket céloim az idegenségtapasztalat felől (át)értelmezni. Így az életrajzi meghatározottságú diszkurzust, a Ködlovagság fogalmát, valamint Cholnoky Viktor századeleji recepcióját a Nyugatban megjelent cikkek alapján. Dolgozatom második felében a narrációs nézőpontok elhatárolásával, a narrátorok funkció szerinti tükröződésével és az ezen szintek közt kibővülő alakmás megjelenésekkel foglalkozom. Ez közvetett módon utal a publicisztika és novellisztika szembenálló létmódjának kibékíthetlenségére, és szétválaszthatatlanságára.

A szolipszisztikus alkotásfelfogás a szembenálló Cholnoky-alteregók dialógusai alapján mutatható ki, melyben fontos szerepet kap az idegenség pozícionálása.

Déri Eszter
PPKE-BTK

Maczák Ibolya

„Esterházyak leterített dicsőséges griffjei” - szavak láttatása Padányi Biró Márton halotti beszédében

Dolgozatomban Padányi Biró Márton Esther című, Esterházy Imre herceg-prímás temetésén 1746-ban elmondott halotti prédikációjával foglalkozom. A szöveg különlegessége, hogy a főhangsúlyt a családi reprezentáció, a genealógia, valamint az érsek mecenatúrájának kiemelése kapja. Padányi szerint „sokszor a’mit magányossan a’ dologbul önnön magábul ki-nem nyomozhatunk, nevezetének segedelmével világosíttatván, annak minéműségét, mivoltát, és tulajdonságát könnyen által-érthettyük.” Ebből indultam ki, amikor az egyén és a család laudatója köré felépített dolgozatomban a szöveget a motívumok vizsgálata felől közelítettem meg. A temetési szokások más-más képet adnak történeti, irodalom- illetve művészettörténeti vizsgálódásokban, én mégis szeretném ötvözni két utóbbi tudományág szemléletét azt remélve, hogy a szavak mögött rejlő hagyományok, utalások, és művészeti párhuzamok megfejtésével a mai kor számára is megjelenhet az a barokk program, amely egyik oldalról a retorika kifejezőmódjára, másik oldalról a hívekre ható vizuális eszközökre támaszkodott. Az irodalom és művészettörténet szemléletét használva, a szöveg dicsőítését a temetési beszéd helyszínének ikonográfiai programjával hasonlítottam össze. A szóban elhangzó laudatio, és az azt kiegészítő, képzőművészeti alkotások összefonódása kerek egészet alkot a család és Esterházy Imre örök időre biztosított dicsőítésében.

Dezső Kinga
DE-BTK

Dr. Varga Pál
egyetemi tanár

„idomban s tartalmilag, testestül, lelkestül magyar” (Kísérlet Arany János verstanának újraértésére)

Dolgozatomban arra a kérdésre keresem a választ, hogy miként érthetjük Arany verstanában az idom és a zene fogalmát és ezek hogyan viszonyulnak egymáshoz. Az idomról azt állítom, hogy Arany Fogarasi János verstanából kölcsönzi a fogalmat és tág értelemben vett ritmust ért alatta: ez a jelentés vonul végig a három összekapcsolható írásán (A magyar nemzeti vers-idomról, Naiv eposzunk, A magyar népdal az irodalomban). Éppen ezért az Arany kritikai munkáiban meghatározó jelentőségű tagolt idomteljesség semmiképpen sem érthető tagolt formateljességeként, mivel nem esztétikai, hanem poétikai jellegű kifejezés. Véleményem szerint a tagolt idomteljesség minden említésénél az lenne a legjobb, ha mögötte hallanánk Arany fejtegetéseit a ritmusról.

Ha zenéről ír, Arany minden alkalommal a népdalra utal. Azt azonban nagyon nehéz meghatározni, hogy mit ért Arany népzene alatt. Az idom és a zene kapcsolata különös egymásrautaltságukban rejlik. Az idom mint ritmus a zene, pontosabban a népdalok felől érthető meg. Azonban nem csak a zene határozza meg a ritmust, de az idom is hat a zenére. Így Arany „népdalainak” jellegzetességeit verselmélete felől határozhatjuk meg. A népdalokról tehát biztosan tudjuk mindazt, amit Arany elvon belőlük: gócpont köré szerveződnek úgy, hogy az egybetartozó részek ne kerülhessenek távol egymástól, így biztosítva a teljességet, mely a gócpontok által válik tagolttá.

Dömötör Vilmos
KRE-BTK

Dr. Hansági Ágnes
egyetemi docens

Az elbeszélő és az idegen. Márai Sándor San Gennaro vére

A dolgozat célja Márai Sándor San Gennaro vére című regényének narratológiai-retorikai értelmezése. Az interpretáció két elméleti megközelítés közbevetésével történik: elsőként a narratológiából ismert szubtextus és mise en abyme fogalmi szétválasztásával, majd a retorikából ismert prosopopeia és katakrézis meghatározásával. A San Gennaro vérenek korábbi elemzéseiből kimutatható, ugyan Márai kulcsfontosságú emigrációs regénye a mű, szövegközpontú értelmezése eddig mégsem született.

Dolgozatom kísérletet tesz azon feltételezés bizonyítására, miszerint a regényben figurálódó idegen-főhős, és a regényben megszólaló narrátor prosopopeia által konstruált arca azonos, melyek – a mise en abyme alakzatának applikálásával – egyfajta végtelenített regresszust idéznek elő; tehát: szemben a korábbi kritikai írások tendenciájával, miszerint Márai „önvallomásáról” van szó, a dolgozat hangsúlya az autobiográfiai hasonlóságokról az extradiegetikus narrátor és az intradiegetikus narratív szinten lévő központi figura analógiáját emeli ki.

Ennek a megállapításnak a Márai-poétikában történő jelentőségét Fried István elméletének továbbgondolásával bizonyítom: a San Gennaro vérenek próbaköve az, hogy Márai ráleljen „arra a figurára, szituációrajzra, arra az alakzatra, amely felülírja az önéletrajziság esetlegességét”. Ezen figurára megvalósulása tulajdonképpen a San Gennaro vérenek szövege: az így létrejött alakzat azonban kétélű fegyver, mely könnyen a szerzővel történő azonosítás felé irányíthatja az értelmezőt. Írásom végkövetkeztetése mégis az, hogy ez az alakzat, mely a Mára-poétika megújítására tett, idegen nyelvi környezetben megszületett kísérlet, mindenképpen jelentős újítás, a posztmodern irodalom felé mutató prózapoétikai megnyilvánulás, melynek eddigi bizonyításával adós maradt a Márai-kritika.

Fajt Anita
SZTE-BTK

Dr. Font Zsuzsa
egyetemi docens

Lelki nyugosztaló órák
Egy német elmélkedésgyűjtemény magyar fordítása és brassói újrakiadása

Dolgozatomban Heinrich Müller Geistliche Erquickstunden című művének magyarországi recepcióját vizsgálom, középpontban az eddig született egyetlen fordítás, Szenci Fekete István Lelki nyugosztaló órák című munkája áll. A német elmélkedésgyűjtemény a 17. századi lutheránus műveltség körében szokatlanul népszerű volt. A cél, megvizsgálni a mű sikerességének okait és azt, hogy a magyar fordító hogyan tudta ezt közvetíteni a hazai olvasók felé. Müller munkásságának megítélése, ortodox, más meglátás szerint reformortodox pozíciója az evangélikus egyházon belül nem egyértelmű. Itt foglalkozom az újkegyesség és kora-pietizmus problematikájával is. Ezek után megvizsgálom Müller műveinek magyarországi recepcióját, és bemutatom a Geistliche Erquickstunden 1681-es brassói utánnnyomását is. Szenci Fekete István biográfiai bemutatását is szükségesnek láttam az irodalomtörténeti kánonban elfoglalt periférikus helyzete miatt. Szenci és az Erquickstunden kapcsolata okán kitérek az eredeti német kiadásának problematikájára, igyekszem megállapítani Szenci melyik kiadásból dolgozott. Két elmélkedés alapján részletesen megvizsgálom a német munka poétikai, retorikai jellemzőit, összevetem a két szöveget, és arra keresem a választ, hogy a magyar fordító hogyan tudta átültetni a német szöveg sajátosságait. A téma teljeskörű körbejárása érdekében foglalkozom még a Lelki nyugosztaló órák lőcsei kiadásának körülményeivel. Müller munkája poétikai és gondolati szempontból is kiemelkedik kora irodalmából, magyar fordítása szokatlanul korán megszületik, tartalmilag pontos, de a 17. században, a német nyelvterületen lezajlott nyelvi válság, valamint az újkegyességi mozgalom elméleti dimenziója és nyelvi hagyománya nem volt a „háta mögött”, így nyelvi szempontból nem hozott különlegeset a fordító. Az eddigi hazai szakirodalom mind Müller mind Szenci Fekete művével igen keveset foglalkozott, a téma részletes vizsgálatával igyekeztem kiegészíteni az eddigi kutatási eredményeket.

Farkas Anita
PE

Dr. Horváth Géza
egyetemi docens

**Az intertextualitás szerepe Hajnóczy kisregényében
A halál kilovagolt Perzsiából és A vak bagoly összehasonlító elemzése**

A Hajnóczyról szóló kritikai szakirodalomban többször fölmerült már A halál kilovagolt Perzsiából és Szadek Hedáját A vak bagoly című regénye közti párhuzam (Szörényi,1980. Urbanik,2006). Joggal, hiszen Hajnóczy kisregényében az ábrázolt író (a férfi) maga irányítja figyelmünket a műre és a szövegközi olvasás szükségességére, miáltal a szöveg egy sajátos intertextuális szövegtér részeként artikulálódik az olvasás során. A két mű közti szoros nyelvi-poétikai összefüggések azonban jórészt még feltáratlanok és kifejtetlenek maradtak. Jelen dolgozat célja, hogy az elbeszélői helyzet, a narrációs technika és a szövegszimbolika vizsgálata segítségével összevesse a két szöveg jelentésképző mechanizmusait, másfelől megkísérelje a két szöveg szoros együttolvasását is.

Az értelmezés módszertani bázisaként Jurij Lotman Szöveg a szövegben című tanulmánya jelölhető meg. Mint ismeretes, Hajnóczynál a férfi/fiú elbeszéléseit egyesítő, azon felülemelkedő sárga romváros képe kulcsszerepet játszik a szövegteremtésben. Az előadásban a halott perzsa város vízióját a szövegtér metaforájaként értelmezzük, amely a különféle szövegek (intertextusok) és szövegképzési folyamatok (intextusok) közti átjárást biztosítja, s így egyfajta szemiotikai ablakként működik az olvasás során. A perzsa városban bolyongás ugyanis mindkét vizsgált regény alapmotívuma, és szoros kapcsolatban áll mind az elbeszélői helyzettel, mind az írás motivációjával, amelyet egyben az önteremtés aktivitásaként értelmezek. A Hajnóczy-szöveg esetében ugyanis többszintű szubjektivitásról beszélhetünk: az élet alanyaként cselekvő elbeszélőről (a fiú és az író kettéhasadt elbeszélése), a látomások alanyáról, valamint a szövegtérben konstituálódó Én-ről. Az Én elmerülése a város labirintusában így a szövegteremtéssel azonosítható. A dolgozatban ennek a folyamatnak a szemantizálódását igyekszünk végigkövetni az ablak, a sárga szín, az árnyék, a szem, a víz/alkohol és a fej szövegközi és szövegképző motívumok segítségével.

Farkas Daniella
SZTE-BTK

Hász-Fehér Katalin
egyetemi docens

Darvady Zoltán terei

Tanulmányom Asbóth János egyetlen szépirodalmi szövegének, az Álmodók álmodójának újra olvasásaival párhuzamosan készülő újra és újra írt értelmezési kísérlet. Asbóth műve híven tükrözi a vizuális érzékelésnek sajátosan századvégi módosulását, mely az utazás újfajta élményének és a technikai fejlődésnek köszönhető. A Velencébe való megérkezés és a város - már saját irodalommal rendelkező - varázsa, a művészet produktumai által, metaforikus térbe helyezi az identitását folyamatosan kereső és azt felülíró főszereplőt. Ennek egyik jellemző és a szakirodalom által sokat emlegetett példája szerelmének Bellini Madonnájaként való festményszerű látása és megjelenítése. A regény négy könyvének részletes összehasonlító vizsgálata alátámasztani látszik, hogy Darvady nem a szerelemben, hanem Velence művészeti terében kezdi el működtetni azt a látásmódot, melyet alapvető képzőművészeti meghatározottsága révén képzőművészeti látásmódnak nevezek.

A szöveg vizsgálatainak jelentősége abban áll, hogy a regény - eddig főként a Darvady-Irma szerelem kontextusában vizsgált - intermediális kapcsolatait egy nagyobb kontextusba ágyazza a térszerkezetre irányítva a figyelmet, s a műben megjelenő építészeti, festészeti műalkotásokat Darvady térkezelésétől, látásmódjától teszi függővé.

Az Álmodók álmodója Velence-fejezeteinek igen erős szerelmi történet-olvasatának háttérbe szorításával, kirajzolódik Darvady Zoltán Daruvárról induló és ugyanoda visszaérkező önkereső útjának íve éppúgy, mint a térérzékelés ezt befolyásoló szerepe.

Fehér Eszter
KRE-BTK

Dr. Hansági Ágnes
egyetemi docens

Az idegenség megjelenési formái Szabó Magda regényeiben

Szabó Magda a huszadik századi magyar irodalom legolvasottabb írója, műveit számos nyelvre lefordították. Nevével ennek ellenére alig-alig találkozunk az egyetemi oktatásban, és a különböző irodalomtörténetekben. Az író érdemeit a szakma nem tagadja, mégis ritkán születtek az elmúlt években olyan elemzések, melyek a Szabó-regények narratológiai, prózapoétikai jellemzőit igyekeztek volna feltárni. A dolgozat célja ilyen sajátosságok keresése. Az elemzés az idegenség alakzatának nyelvi megképződését állítja a középpontba. Három olyan regényre esett a választás, amelyek meghatározó helyet foglalnak el az életműben, kellőképpen közismertek, emellett olyan technikákat alkalmaznak, melyek innovációként jelennek meg a magyar regény alakulástörténetében.

Az idegenség kérdéskörének vizsgálata számos kommunikációelméleti és szociálpszichológiai kérdést vetett fel. A dolgozat részletesen tárgyalja a különböző narrációs technikák ezen vonatkozásait. Az identitás kialakulásának idegenségtapasztalathoz kötöttsége mellett, a dolgozat kitér az „én” létrejöttének kommunikációba ágyazottságára, és tárgyalja a Másik jelenlétének szükségességét az identitás alakulásában. A (belső) monológ technikájának/műfajának alkalmazása felvetette az én-elbeszélések funkciójának, szerkesztési sajátosságainak kérdéskörét, mely ugyancsak kapcsolódik az idegenségtapasztalat témájához. Az elemzett regények gazdagon élnek az idegenség motívumának nyelvi kifejezőeszközeivel.

Az identitás kérdéskörének vizsgálata napjainkban meghatározó, érdemes tehát a Szabó-regényeket integrálni az e témákban folyó kutatásba. A dolgozat erre az integrálásra tesz kísérletet, bízva abban, hogy elősegítheti Szabó Magda helyének meghatározását a kései modernség irodalmában.

Fekete Richárd
PTE-BTK

Dr. Kálmán C. György

Kereszteződési pontok - Várady Szabolcs költészetéről

Várady Szabolcs költészetének értelmezése több szempontból is időszzerű. Igaz ugyan, hogy a kortárs magyar líráról szóló, összegző igényű szövegek szinte mindegyikében találkozhatunk Várady Szabolcs névvel, viszont életművéről mindeddig nem született átfogó munka. Jelen dolgozat célja e líra hatástörténeti helyének hozzávetőleges kijelölése. Ehhez egyrészt olyan szövegvizsgálatokat kell elvégezni, melyek feltárják a Várady-oeuvre sajátosságait (ilyen a műalkotás konstitúciójára való folytonos reflektálás, az allúziók jellemző használata, illetve az élőbeszéd hagyományos elemeinek versbe applikálása), másrészt körül kell járni e költészetszervező elemek líraelméleti vonatkozásait.

A kortárs magyar költészeti áramlatok rövid áttekintésére azért van szükség, hogy az egyes irányzatok sajátosságainak, illetve kapcsolódási pontjainak tükrében állíthassam fel a most tárgyalt szerző lírájával kapcsolatos hipotézisemet, mely egyben a dolgozat végkövetkeztetése is. Azt állítom, hogy Várady Szabolcs költészete hozzávetőlegesen (azért hozzávetőlegesen, mert lezáratlan életműről van szó) azon két paradigma kereszteződési pontjában helyezkedik el, melyeket a recepció lírakritikainak, illetve Újholdasnak nevez. Előbbihez a nyelvi kifejezhetőségbe vetett bizalmatlanság tekintetében, utóbbihoz pedig a tropológia szempontjából kapcsolódik. Van azonban Várady Szabolcs lírájának egy jellegzetes vonása, melyet nehezen lehetne a fentebb felvázolt törekvésekhez hasonlítani. 1992-ben a Holmi Vas István kánonba emelését olyan poétikai sajátosság felől kísérelte meg, amelynek gócpontját a versszöveg élőbeszédszerűsége adta. A vonal Arany Jánostól Füst Milánon és Szabó Lőrincen át (természetesen) Vas Istvánig tartott, viszont semmiképp nem szabad figyelmen kívül hagyni az 1992. áprilisi Holmi-szám önértelmező jellegét, ugyanis ha az ott megjelent szövegeket kifejezetten Várady Szabolcs felől olvassuk, akkor nyilvánvalóvá válik, hogy ebbe a vonalba az ő lírája is belesimul.

Ficsor Benedek
ELTE-BTK

Dr. Zsadányi Edit
egyetemi docens

A körzet mint létezési mód Bodor Ádám prózájában

A dolgozat Bodor Ádám prózai műveinek elemzésével foglalkozik, különös tekintettel a Sinistra körzetre. Megkísérel egy, a kritikák és elemző tanulmányok diskurzusában elfogadott olvasattól eltérő értelmezést adni, amely a szöveg retorikai - és az abból következő etikai - aspektusaira koncentrálna. A referenciális vagy ideológiai értelmezések szükségszerűen totalizáló olvasataival szemben megfogalmazott, azokat dekonstruáló szövegek a dolgozat álláspontja szerint újratermelik a teljességre törekvő magyarázatokból következő totális olvasatot. Ezen véleményekkel részben vitatkozva a dolgozat a szövegben törést okozó trópusok vizsgálatán keresztül a nyelvi megragadhatatlanságra, a körzet alapvető töredékességére próbál meg rávilágítani. A metalepszis narratológiai, és az ironia Paul de Man által meghatározott fogalmán keresztül a szöveg trópusainak értelemképző és az olvasást meghatározó játékát igyekszik tetten érni, hogy a szöveg korlátozó funkcióját a trópusok retorikájából levezethesse, méghozzá a befogadás etikai és a szöveg immanens szükségszerűségének összeegyeztetésével. A körzet fogalmát végül a mágikus realizmus műfaji definíciójának és az etikai kritika terminológiájának segítségével határozza meg.

Förköli Gábor
ELTE-BTK

Kiss Farkas Gábor
egyetemi adjunktus

Az istenérvek legitimációja Pázmány Péter Kalauzában -- A hitetlenség megjelenése és a természettudományi hagyomány Pázmány szövegében

Pázmány Péter főműve, az Isteni igazságra vezérlő kalauz nem csupán felekezeti hitvitákból táplálkozik, hanem a mű első könyvében a *demonstratio religiosa* és a *demonstratio christiana* hagyományaihoz is kapcsolódik. Erre a szövegrészre fókuszálok előadásomban.

A Kalauz I. könyvének első két részéből kiindulva szemügyre veszem azt az eszme- és fogalomtörténeti hátteret, amely a *theologia naturalis* magyar nyelvű kifejtésére ösztönözte Pázmányt. Először a nyugat-európai eszmeáramlatokat vizsgálom a legfontosabb külföldi szakirodalom segítségével, majd ismertetem saját kutatásom eredményeit, amelyet 16–17. századi magyar nyelvű korpuszon végeztem el, s rámutatok, hogy a korabeli Magyarországon és Erdélyben is, ha kisebb mértékben is, mint Nyugat-Európában, nyoma van az ateizmus, a deizmus és a libertinizmus stb. – a korban még tisztázatlan – fogalmainak.

Előadásom második részében elhelyezem Pázmány művét az istenérvek hagyományában, s a Kalauz egyik ókeresztény forrásának – Baszileiosz, azaz Nagy Szent Vazul – vizsgálatán keresztül bemutatom, hogyan írta bele a jezsuita szerző saját céljaira Baszileiosz eredetileg egzegetikai, apologetikus szövegét, a *Hexaémeront* a természettudományi hagyományba. Igazolást nyer majd a szakirodalomnak az az állítása, amely szerint Pázmány az akkoriban a korszerűbbnek számító filológia eredményeire támaszkodva, saját kommunikációs céljaira használta fel az ókori szerzők szövegeit. Előadásomban arra mutatok rá, hogy az érvelés alátámasztására felsorakoztatott auktoritások mellett a vallástalanság és hitetlenség sajátosan újnak számító tapasztalatát is beépíti Pázmány az istenérvek retorikai igazolásába.

Gadóczi Ibolya
DE-BTK

Dr. Takács Miklós
egyetemi tanársegéd

A féltékenység, a test és az imaginárius kapcsolata Füst Milán A feleségem története című regényében

A tanulmány a féltékenység, a test és az imaginárius kapcsolatát elemzi Füst Milán A feleségem története című regényében. A dolgozat három nagyobb egységre tagolódik. Az első egységben Roland Barthes (Beszédtöredékek a szerelemről) és Niklas Luhmann (Szerelem – szenvedély) elméleti műveiből kiindulva olyan értelmezési horizontot teremt, amely lehetővé teszi a féltékenység diskurzusának kialakítását és tetten érhetővé azokat az alakzatokat, amelyek a féltékeny ember megnyilatkozásait irányítják. Az elemzés rámutat arra, hogy a féltékeny ember tevékenysége – analóg módon a fikcionálás aktusaival – az imagináriust teszi tapasztalhatóvá.

Így a tanulmány második része az imaginárius és test kapcsolatát vizsgálja, s arra kérdez rá, Störr hogyan érzékeli testét? A kérdés megválaszolásához összehasonlító elemzést végez Störr és a féltékenység másik paradigmája, Othello között, s arra a megállapításra jut – Bernhard Waldenfels fogalmaira támaszkodva –, hogy a féltékenység Störr számára a test fenomenális tapasztalatát teszi lehetővé. Az elemzés nem hagyja figyelmen kívül azonban azt sem, hogy a kapitány idegen térbe került, s ezen tér szabályait kell elsajátítania, az idegen szabályok megismerése viszont testének idegenségét teszi tapasztalhatóvá.

A dolgozat harmadik része párbeszédbe lép Füst Milán Szexuál-lélektani elmélkedések című szövegével is, s eközben más testdiskurzusokat is bevon az elemzésbe, hogy rámutasson a test, az imaginárius és a kulturális törvények, sztereotípiák között fennálló bonyolult viszonyrendszerre. Ekkor arra a megállapításra jut, hogy Störr stabil énkép kialakítására tett kísérlete nem sikeres, s ennek legfőbb oka éppen az imagináriusban keresendő. A szövegben az otthon fogalma a feleséghez kapcsolódik, s a tanulmány ekkor arra mutat rá, hogy Störr számára ezen fogalom definiálhatatlan marad, s így idegensége a másik nem megismerésére tett kísérletét a bizonytalanság állapota felé sikkatja ki.

Gémes Noémi
SZTE-BTK

Molnár Zsuzsa

**Az identitását veszített hisztrió önreflexivitása: Nádas Péter radikalizálódó
drámakoncepciónak kezdete – Temetés**

Dolgozatomban a Temetés című dráma egy lehetséges olvasatát szándékozom adni. A drámák Nádas Péter corpusának egy kevésbé kanonizált, reflektált szeletét képezik - ez az érdektelenség, visszhangtalanság a Temetés és az Ünnepi színjátékok esetében teljesedik ki. Tézisem szerint az interpretációhoz kulcsot teremthet a kultúrantropológiai rítuskutatások terminusaként használt, Arnold van Gennep-től eredeztethető liminalitás-fogalom, melyet Victor Turner applikációi nyomán sokan alkalmaztak már egyrészt színházi előadásmódokra, másrészt drámai szövegekre. Az identitásképződés határhelyzetéhez köthető fázisát, a küszöb-helyzetet összekapcsolom a kolozsvári rendező, teoretikus Mihai Măniuțiu játék-lény fogalmával. A játék-lény megteremtése Măniuțiu terminológiájában a hisztrió - mely terminus nála a színész szinonimája - és a szereplő határvonalán bekövetkező identifikációs transzformáció előfeltétele. A játék-lény legfőbb jellemzője a diszkontinuitás: a játék-lénynek születése pillanatában meg is kell halnia, mivel csupán a mimézis oppozíciójaként képződhet meg. Măniuțiu mesterének tekinti Jerzy Grotowskit, és az általa meghatározott hisztrió-lét több helyütt analógnak tekinthető Grotowski színészfogalmával - így értelmezésemben Grotowski elméletét is felhasználom.

Ha a Temetés alapvető kérdéseként a színész-szereplő határmezsgyéjének definiálását jelöljük meg, akkor a dráma két szereplőjének önreflexió-sorozatát a játék-lény megteremtésére tett kísérleteknek, illetve a gyakorlatoktól a színészi aktusig való eljutás(próbálkozások)nak tekinthetjük. A színész-szereplők feladata a korábbi, sematizmuson nyugvó pózuk levetkezése, túllépés az ál-létüket jelképező bábuikon és a történetnélküliség, a semmi sivatagába vetődve saját színészlétük újraalkotása.

Gönczöl Andrea Ágnes
SZTE-BTK

Dr. Virág Zoltán
egyetemi docens

Parti Nagy Lajos esete Sárbogárdi Jolánnal

Dolgozatom Parti Nagy Lajos: Sárbogárdi Jolán: A test angyala című regény (újra)értelmezésére vállalkozik; bemutatom, hogyan értékelhető másként a kortárs irodalmi diskurzusok fényében egy olyan szöveg, amely - látszólag - radikálisan továbbörökíti a patriarchális struktúrát.

A test angyalának szerzőjeként két név jön számításba, hiszen a könyv borítóján nem egyedül a Parti Nagy Lajos név szerepel, ott áll mellette Sárbogárdi Jolán is. A szövegből, a szöveg „mögül” folyamatosan (ki)beszél egy hang: Sárbogárdi Jolán, aki az írás által egyrésről egy regényvilágot teremt, másrésről - bizonyos (ön)leleplező mechanizmusok révén - egy fiktív tudatot: önmagát. Vagyis A test angyala nem(csak) Margittay Edina története, hanem Sárbogárdi Joláné (is); dolgozatom bizonyítja e tézist, majd bemutatja az interpretációt meghatározó következményeit.

Az elemzés két irányból közelít a szöveghez: egy nyelv- ill. egy testelméleti síkot tárgyal. A dolgozat e két aspektust egymással szorosan összefonódva kezeli, hiszen együtt teszik lehetővé Sárbogárdi Jolánhoz (vagyis a fiktív tudathoz) való hozzáférést; az író személyes jelenléte köré szerveződik a textus, ezért a szövegről megfogalmazott állítások egyúttal a fiktív tudat definiálását is jelentik. A dolgozat feltárja: hogyan épít meg a szöveg egyszerre egy törlésjel alá helyezett (álom)világot, és egy fiktív tudatot úgy, hogy pont a törlésjel alatt lévő világ által válik visszakereshetővé a fiktív tudat. Bár a szöveg a jelölőkerete elbontása révén felszámolja a történetet, ezzel éppen Jolán vágyképzeteire mutat rá: az identitásképző mechanizmusok vizsgálatán, jelölőfunkciók analízisén keresztül valósítható meg a fiktív tudat rekonstrukciója.

A test angyala - látszólag - egy testi dimenziótól mentes szerelmi történetet mutat be: sőt, mintha a testiség, vagy még inkább a nemiség egyenesen elutasítódnék benne. A dolgozat kiemelt célja a test - regénybeli - szerepének vizsgálata, hiszen ezen keresztül vezet az út az elbeszélt nő

Greckó Edit
DE-BTK

Dr. Oláh Szabolcs
egyetemi docens

Egy új pályaszakasz kezdete – Varró Dániel: Szívdesszert

A dolgozat célkitűzése annak bizonyítása, hogy a Szívdesszert (Magvető, Bp., 2007) megjelenése fordulópontot jelent Varró Dániel költészetében.

Erre enged következtetni annak tapasztalata, hogy ebben a kötetben a lírai „én” megalkotásának versnyelvi reflexiója nem elsősorban a kommunikáció látómezejében jelentkezik, hanem a líra mediális viszonyaiban és a nyelvi figurációban. Ily módon az én létesülése és eltűnése többnyire a versnyelvi, tehát a hangszöveti, tipográfiai, grammatikai, pragmatikai, retorikai események effektusa.

A gyakran töredezett vers szövegek, a képversek, a hangzó és az írásbeli anagrammák, az „én” megszólalásának csupán citátumokon keresztül történő hozzáférhetősége, mind azt bizonyítják, hogy a nyelv természetéből kifolyólag lehetetlen, hogy bármi jelen legyen a maga teljességében, így az „én” létrehozása is csupán töredékesen, a jelentésképzés folytonos halogatásával válik lehetségessé.

A kötet versei az idézettség tapasztalatával szembesítik a befogadót, azt tudatosítva ezáltal, hogy a szöveg létesülése csupán a megszólaltatása révén mehet végbe. A versek azt is példázzák: annak kérdése, hogy valami miként lesz számunkra jelenvalóvá, minden esetben a közvetítő médiumtól függ. A költeményekhez a látás és a hallás médiumában különböző jelentések lesznek hozzárendelhetők, így a szövegeknek egymástól eltérő olvasatai jönnek létre.

Gyolcsos Mária
SZTE-BTK

Hász-Fehér Katalin
egyetemi docens

Ut pictor poeta. Vizualitás és narráció (nem csak) Kisfaludy Károly műveiben

A dolgozat az 1826-os Aurora rézmetszetei és irodalmi alkotásai közötti összefüggésrendszert igyekszik feltárni, mind az egyes művek közötti kép-szöveg viszonyokra, mind pedig a képi narratívának a zsebkönyv kompozíciójában betöltött szerepére figyelmet fordítva.

Intermediális vizsgálódásaim során világossá vált, hogy az általam reprezentatívnak tekintett 1826-os Aurora rézmetszetei – melyek mind Kisfaludy Károly rajzai alapján készültek – korántsem egyszerű, illusztratív viszonyban állnak a zsebkönyv szövegeivel. Vörösmarty Mihály két verséhez (Árpád emeltetése, András és Béla) és egy eposzához (Cserhalom), illetve Kisfaludy Erzsébet című elégiájához köthető rézmetszetek és a szövegek alapos vizsgálata rámutatott arra, hogy tulajdonképpen a képek, tehát Kisfaludy rajzai a szövegek előzményei. Mindez a vizuális és irodalmi narráció vizsgálatának nyitott tág teret, hiszen kiderült, hogy kép és szöveg közötti kölcsönös hatásmechanizmusról van szó. A két médium kialakította narratívák eltérései és egyezései ebben a kontextusban értelmet nyernek, akár egy ekphrasziszként értelmezett epigramma, az Árpád emeltetése esetében, akár a Cserhalom egy kiragadott epizódja és a metszet által ábrázolt termékeny pillanat között. Nem hagyható figyelmen kívül az András és Béla, valamint az Erzsébet viszonya az azonos című metszetekkel, ahol a ugyanannak a történetnek a kétféle elbeszélésmódjára koncentráltam. Ez a technika különösen az Erzsébet esetében figyelemre méltó, ahol a kétféle narráció ugyanazt az eredményt éri el.

A metszetek által létrehozott vizuális narratíva, az Árpád-ház története önmagában egy erős narratíva, a kapcsolódó szövegekkel összefonódva pedig az egész évfolyam tematikáját meghatározza. Meglátásom szerint ez a narratíva azonban nem kizárólagos a zsebkönyvben, s nem is tekinthetünk rá kizárólagosként, hiszen az 1826-os Aurora egyéb, változatos témájú művei oldják, mint Kazinczy Ferenc említi, az „Árpádiászok” nemzeti múlt felé forduló hangvételét.

Hajdú Vera
PPKE-BTK

Dr. Nagy László
egyetemi docens
Dr. Takács László
egyetemi docens

Makó Pál költői mintái és versalkotási módszere az Ad Amicum című elégiája alapján

A dolgozat középpontjában Makó Pál a költő és latin nyelvű elégiaköltészete áll, illetve egyetlen, sok szempontból ars poeticának tekinthető verse, az Ad Amicum Musis mitioribus operam navantem. A dolgozat célja, hogy ez alapján a vers alapján felfejtse Makó előképeit és versalkotási módszerét, és rámutasson arra, hogyan viszonyul mindez a XVIII. századi neolatin költői gyakorlathoz.

A jezsuita Makó élete jelentős részét matematika- és fizikatanítással töltötte, ami mellett írói tevékenységet fejtett ki. Megjelent munkái két részre oszthatók: tudományos és irodalmi írásokra. Makó versei négy kiadást éltek meg, illetve fennmaradt két kéziratos kötete. Ezek legnagyobb részben ugyanazt a huszonhét elégiát tartalmazzák, mégsem ismétlései egymásnak, szerzőjük ugyanis folyton csiszolta, alakította verseit és kötetének struktúráját is, amire kitűnő bizonyíték a dolgozatban szereplő verse. Makó ebben a versében sorakoztatta fel legpontosabban azokat a szerzőket, akiket olvasásra és követésre méltónak tartott, illetve akiket maga is példaképnek tekintett. Az általa megnevezett szerzők egy része antik költő és drámaíró, másik része költőként is tevékeny jezsuita szerzetes volt. Egy harmadik csoportot alkotnak a világi szerzők. Makó olyan költőket, írókat használt fel művei megírásakor – és ajánlja őket a költőtársaknak is használatra –, akik saját korában széles körben ismertek voltak, mivel az iskolák jelentős része jezsuita irányítás alatt állt, így a diákok ezeken a poétákon nevelkedtek. Általánosságban is igaz lehet tehát, hogy a XVIII. század vers- és különösen elégiaírói gyakorlatát rájuk alapozták.

Az Ad Amicum című vers részletes szövegtörténeti vizsgálata a versírás hosszas folyamatát is elénk tárja, hogy milyen állomásokon megy át a vers, míg elnyeri végső formáját. A dolgozat sorra veszi a változtatások fajtáit és lehetséges okait. Témáját tekintve a vers költői elmélkedés, ars poetica, amely egyben bizonyos tekintetben kulcs is Makó Pál költészetéhez.

Hajnal Edina
SZTE-BTK

Dr. Csikós Zsuzsanna
egyetemi docens

A láthatlan író

A dolgozat célja Lénárd Sándor irodalmi munkásságnak bemutatása volt. Mivel még nem született komplett monográfia az íróról, a tanulmány új témákat is érint.

A kutatás első állomásának forrásai az interneten található Lénárd-szeminárium anyagai: Lénárd számos műve, róla megjelenő kritikák, amik nagyon jó kiindulópontként szolgáltak. Sok kritikát, írást és levelezést néztem át, a leghitelesebb forrásként azonban az akkori sajtó szolgált. Lénárd műveinek magyarországi fogadtatását is fontos bemutatni annak érdekében, hogy az olvasók a kortárs irodalmárok, kritikusok véleményét is megismerhessék.

Kutatómunkámat a Somogyi Károly és az Egyetemi Könyvtárban folytattam, ahol számos könyvhez, folyóirathoz tudtam hozzáférni. Felvettem a kapcsolatot a Brazil Magyar Segélyegylettel, akik sok információval segítettek munkámat, például rendelkezésemre bocsájtották egy Lénádról szóló előadás anyagát, amely egy Sao Paulo-i konferencián hangzott el. Valamint Pongrácz Attilának köszönhetően hozzáférhettem a Kultura című folyóirat néhány példányához, amelyben Lénárd publikált.

A tanulmány célja nemcsak az, hogy Lénárd irodalmi munkásságát mutassa be, hanem hogy képet adjon az író életéről is, ezért a fejezetek aszerint tagolódtak, hogy Lénárd életével vagy irodalmi munkásságával foglalkoznak.

Úgy gondolom, hogy dolgozatommal sikerült Lénárdot elhelyezni a magyar irodalmi palettán. Az író műveiben megjelenő kétpólusú gondolkodásmód nemcsak regényeit, de életét is nagyon jellemzi. Sokáig ismeretlen volt a magyar közönség számára, de kétségtelen, hogy a magyar irodalom egyik kiemelkedő alakja. Az emigráns irodalom a mai napig megfejtetlen szerzője, mert műveiben az egyszerű életre hívja fel a figyelmet, miközben minden szabadidejét a művészetnek szentelte.

Hajtman Kornél
PPKE-BTK

Maczák Ibolya

Pázmány Péter prédikációinak „felséges méltóságáról és hatalmas hasznáinak csudálatos erejéről” (A 18. századi kompilációs eljárások)

Dolgozatomban öt szentírásról szóló prédikációt vizsgállok meg és hasonlítok össze. Ebből kettő Pázmánytól származik, a többi Stankovátsi Leopoldtól, Kelemen Didáktól és Csúzy Zsigmondtól. Utóbbi szerzők a Pázmány-prédikációkat használták forrásul. Összehasonlításom szempontjai a perikópák, marginális jegyzetek, metaforák, kompilációs stílusok és a szerkezeti átvételek.

Dolgozatom újdonsága a marginális jegyzetek más szempontból való vizsgálata, és az öt prédikáció egyszerre történő összehasonlítása.

A metaforák megfigyeléséből következtetni lehet arra, hogy a kompilátorok milyen módon vették át a forrásszövegeket és arra, hogy mennyit használtak fel belőle.

A perikópák vizsgálatából kiderül, hogy a Pázmányról kompilált szerzők nem azokat az evangéliumi részeket használják, mint ami a forrásban található.

A lapszéli jegyzetekkel kapcsolatos vizsgálataim során abból indultam ki, hogy a marginálisok képezhetik egy adott beszéd szerkezeti vázlatát. A fenti állítást sikerült alátámasztanom egy táblázat segítségével, amiben megmutatkozik az a folyamat, ahogyan a lapszéli jegyzetek egy prédikáció vázlatává válnak.

A negyedik és az ötödik vizsgálati szempontom pedig a szövegbeli és a szerkezeti átvételekre vonatkozik.

Befejezésül elmondható, hogy egy bizonyos témát sokféle módon dolgoztak fel. A prédikációk forrásai ugyanazok, azonban a kompilátorok munkája a 18. században más az egyes esetekben.

Hevesi Andrea
SZTE-BTK

Dr. Szilasi László
egyetemi docens
Dr. Ötvös Péter
egyetemi docens

Az ellenségképzés retorikája az Érdy-kódexben

A dolgozat tárgya az Érdy-kódexben megjelenő ellenségkép, és az ellenségképzés módjai. Célja ezek rendszerszerű meghatározása, és azon retorikai stratégiák elemzése, amelyek az ellenségképzést lehetővé teszik. A korpusz ellenségképzésének szempontjából a legjellemzőbb és egyben legösszetettebb képet az Advent kántorböjtre írott prédikációk közül a harmadik sermo adja. E rész elsődleges forrásának, Temesvári Pelbárt Sermones Pomerii de tempore Pars aestivalisának 77. sermója ismeretében külön lehet választani a Karthauzi Névtelen kompilálási sajátosságait az önálló hozzá-
toldásoktól és az esetleges egyéb forrásoktól. E szöveghely filológiai elemzése lehetővé teszi, hogy az ellenségképzés retorikai stratégiáinak más forrásból merített műveleteit szétválaszthassuk a sajátoktól. A kódexben megjelenő ellenségképek szöveghelyeinek vizsgálata elvezet a központi ellenségek (a török és Luther) Antikrisztushoz való viszonyának újragondolásához: e két ellenség a fokozásnak (gradatio) és a saját jelenre való alkalmazásnak (applicatio) köszönhetően előjelként határozódik meg. Luther a legnagyobb ellenség, a török őt követi, ám a török, mint nem keresztény nép jelenik meg, aki vallási különbözősége miatt ellenség, nem az ország elleni politikai tettei miatt. A Karthauzi kódexében a nemzeti identitás mindig a vallási identitás keretein belülre helyezve jelenik meg: Magyarország, a magyar nép a szövegben gyakran szerepel, de a keresztény Európa, a kereszténység szindekdochéjaként. Az értelmezés tapasztalatai alapján megállapítható, hogy az Érdy-kódex nyelvi struktúrába ágyazott ellenségképzésének kiindulópontja a forrásokból átvett gradatio, az ellenségkép retorikai létrehozója pedig a jeleket argumentáló applicatio.

Horváth Gábor
PTE-BTK

Dr. Orbán Jolán
egyetemi docens

**Az Atyaúristen, az Anyaföld és a tékozló fiú - a generációváltás tragikuma
a magyar próza kiemelt időszakában**

A kutatás a genetikában megfogalmazott problémára mutat rá, és az egymást követő nemzedékek szerepátadásának, -átvételének aktusát foglalja magában.

Generációváltás esetén az ifjúkort beteljesítő fiatal – immár felnőttként – a társadalom megfogalmazta konvenciók elfogadásával azonosul az őt a közösség koherens tagjává avató szerepstruktúrával. Itt kiemelten említendő a konstruktív tevékenységi körökben, pályákon (pl. közhivatal, közoktatás, politika stb.) való aktív részvétel, illetve a családalapítás, a szülőség felvállalása.

Ez a folyamat nem egyértelmű, hanem egyéni válságokkal terhelt. A kutatás célja ennek a problémakörnek a vizsgálata, kifejtése és a választott művek alapján egy olyan rendszer megalkotása, amely a teljesség igényével bemutatja az említett problémákat hordozó típusfigura komplexitását. Alapvető célkitűzés a karakter leírása, múltjának, jelenének a szövegek szoros olvasása általi precíz kategorizálása.

Kijelenthető, hogy a probléma, illetve a lefolyása (a szerepkörrel való azonosulás) a két állandó jelenség a kutatásban, minden egyéb vizsgálati szempont karakterenként változó, más-más kontextusban realizálódik.

A magyar próza kiemelt időszaka megjelölés kiegészítést igényel. Kevésbé irodalom-történeti, mindinkább társadalomtörténeti cezúra mentén történt a prózai művek szelekciója. A legfontosabb szempont az volt, hogy az elbeszélő, főszereplő társadalmi státuszát tekintve a tágabban értelmezett arisztokráciához tartozzon, és az elbeszéltek tartalmát tekintve a generációváltás, az érettség problematikájának átmeneti szakaszával egyezzen meg. Központi mű Asbóth János Álmodó, ehhez képest történik más művek elemzése.

Az eredmény egyrészt mítoszrombolás, ugyanis a melankólia megrengő céltalanságát individuális környezetből közösségi síkra teszi, amely az egyén teljesértékűségét követeli meg a konstruktív kollektív léthez. Másrészt a didaktikai szándék bemutatása, hiszen a szöveg olvasása a problémamegoldáshoz is hozzásegíthet.

Horváth Helga Katalin
EKF

dr. Kusper Judit
főiskolai adjunktus

Intertextualitás és a szubjektum szétszóródása Kovács András Ferenc költészetében

Kovács András Ferenc költészete a posztmodern magyar irodalom számára az intertextualitás és a szubjektumok megképződésének, összjátékának szétszóródásának, osztódásának lehetőségeit mutatja. Dolgozatom célja, hogy KAF intertextuaitását vizsgálva bemutassam, hogyan jön létre a kontextus a történelmi távlatú alkotások között, és hogy hogyan lehetséges az, hogy ebben a viszonyrendszerben megszakad az idő elképzelt linearitása, azaz nemcsak az időben előbb keletkezett szöveg tud hatni az utána íródottakra, hanem ez a folyamat kettős és oda-vissza működik. A továbbiakban dolgozatom rávilágít arra, hogy milyen folyamat eredményeképpen lesz a sokrétű érdeklődésű költőből szétszórt szubjektum, azaz hogyan jön létre az intertextusos szövegek hatására Jack Cole személyisége. A Jack Cole daloskönyve című kötetet vizsgálva keresem arra a kérdésre a választ, hogy a megképződött személyiségek mennyire egységesek, esetleg van-e átfedés a több individuum között; majd megállapítom, hogy ez a játék a kontextusok, a stílusok, a beszédmód, a korok, földrészek, nyelvek, személyiségek között óriási játékteret nyit meg mind az alkotó, mind pedig a befogadó számára. Hangsúlyozom, hogy ebben az esetben a játék öröme, a megelégedkezés, a gyermeki játék kerül előtérbe, amikor nincsenek határok, nincsen idő, nincsenek szerepek, vagy ha vannak is, azok könnyen átjárhatók, egybeolvaszthatók, képezhetők, játszhatók.

Izsák Gábor
ELTE-BTK

Bartal Mária
egyetemi tanársegéd

A játszma vége - Tandori Dezső sakkverseiről

Dolgozatom célja, hogy Tandori Dezső első két kötetének értelmezéséhez, egy merőben új szemléletmódot vezessek fel. Ennek az új nézőpontnak a kifejtéséhez természetesen próbálok reflektálni a korábbi interpretációs gyakorlatokra, melyek a Töredék Hamletnek és az Egy talált tárgy megtisztítása c. kötetek viszonyát, mindig egyfajta éles szembenállásként nyugtázták, és ezeken keresztül próbálták megteremteni a honi magyar költészetnek is egyik sarkpontját, amit ma már csak „posztmodern-fordulatként” neveznek. Azonban meglátásom szerint ezek az értelmezői gyakorlatok, melyek panelekként szolgálnak korszakok felállításaért, elfedik annak a lehetőségét, hogy nem ellentéteket, hanem hasonlóságot, kapcsolatot, sőt - a dolgozat általam hangsúlyosabb részén pedig - egy újraírási gyakorlattal fedezzessünk fel.

Ezt az újraírást igyekszem kibontani Tandorinál, a méltán elhíresült sakkversei kapcsán is, melyeknek a Töredék Hamletnek c. kötetben vonultatnám fel pretextusait. Itt természetesen dominánsan teret engednék annak az értelmezői eljárásnak, amely további párhuzamokat engedélyez a költemények kapcsán, főképp Hamlet alakjának a körüljárásához. Céлом, hogy bebizonyítsam Tandori sakkverseiről, és az első kötetében talált három Töredékről, hogy egy és ugyanaz interpretációs-kísérlete Shakespeare drámájának.

A sakkversek megidézése kapcsán, természetesen jelentékeny részt foglalnának el a korábbi értelmezések vizsgálatai, melyeket bár nem ír felül drasztikusan e dolgozat, de mindenképpen eltér tőle annyiból, hogy itt egy merőben új, nem az eddigi Jézus-interpretációkkal számolok.

Jován Katalin
DE-BTK

Dr. Takács Mikós
egyetemi tanársegéd

Egy műfaj komplexitásának kérdése Márai Sándor 1943-1944-es naplójában

A dolgozat elsődleges célja a műfaj komplexitásának megvilágítása a Napló 1943-1944 kapcsán. A rendelkezésre álló különböző naplófogalmak képezik a kiindulási alapot, az egyes terminusok meghatározó jegyeik alapján a kutatás igyekszik rendszerezni, s a felmerülő ellentmondásokat különféle szempontok szerint értelmezni. A műfaj elhelyezésének kérdése is felvetődik, melyet az időbeliség és a távlatok felől lehet megválaszolni. Az olvasási stratégia a szövegközpontúság elvére épül, s a textusok közötti kommunikációs viszonyokra koncentrál. Az elemzés az egymástól jól elkülönített bejegyzések egységességet sugalló rendjével szemben a rizóma-szerű elrendeződést, a feljegyzések több ponton való érintkezését, kapcsolódási pontjait kívánja felmutatni.

A diárium két fejezetét összehasonlítva olyan következtetések vonhatók le, melyek a szerkezet, a forma, az arányok és a referencialitás szintjén jelentősen módosítják a korábbi napló-meghatározásokat. A dolgozat második része a reflexiók dimenzióit (az önreflexió, olvasónapló, kommentár típusait) és egyes idekapcsolható műfajokat (mint például az aforizma és a maxima) veszi számba és világít rá egyben arra, hogy ezek a szintek tovább bővítik a műfaj sajátosságainak körét. A záró fejezet reflektál a diárium emlékirat- és kordokumentum-jellegére, végül pedig a tanúságtétel fogalmát beemelve értelmezi az elbeszélő és tapasztaló én viszonyát, a tanú és a tanúságtévő pozícióját az adott történeti események horizontján.

Kiss Andrea
PPKE-BTK

Horváth Kornélia
egyetemi docens

**A kettősség poétikája: Látvány és szó
(Imreh András: Fehér törzsű fák)**

*„Az, Amelytől Egy Csordultig Tele
Kádba Majdnem Még Egyszer Annyi Fér.”
(Imreh András: Negatív viszony)*

A dolgozat arra tesz kísérletet, hogy a Fehér törzsű fák elemzésével feltárja a látvány és szó, kép és nyelv problematikájának jelenlétét Imreh András Aminek két neve van című kötetében. Továbbá a költeményekben megfogalmazódó szemléletmódot igyekszik megragadni, amely a szó valóságalkotó erejére és a versbeli tárgyak nyelvi-poétikai feltételezettségére irányítják az olvasó figyelmét. Rámutat Imreh András költészetének azon jellegzetességére, hogy a versek középpontjába a tárgyak közötti viszonyok kerülnek, amik összekötik, elválasztják és meghatározzák őket.

Elsőként a kötet általános jellegű bemutatásával sorra veszi a megjelenő tematikus és formai jellegzetességeket, így feltárja a versgyűjtemény harminckilenc költeménye által létrejövő sajátos kontextust. Maga az elemzés három kiemelt szempont alapján történik. Elsőként az alkotás műfajisága és a műben létrejövő diskurzusszerkezet idő és tér összefüggései alapján egy két szereplő között zajló dialógusként értelmezi a művet. Ezt követően a költői beszédmód milyenségének vizsgálatával és a versbeli jelenet értelmezésével igyekszik bemutatni a vizualitás és verbalitás együttlétét a szövegben. Utolsó szempontként a Fehér törzsű fákat a kulturális tradíció és a magyar lírai szöveghagyomány fényében elemzi. Vizsgálat alá veszi a versben megjelenő mitikus és biblia szimbolikát, valamint az objektív líra hagyományba kapcsolja a művet. Végül kitér a vers formai meghatározottságára, és röviden indokolja a szonettforma felhasználása és átalakítása által létrejövő autopoétikus olvasatot.

Kiss Judit Erzsébet
DE-BTK

Dr. Varga Pál
egyetemi tanár

A balladisztikus novella mint poétikai interferencia Petelei István novelláiban

A dolgozat célja a magyar irodalomban a 19. század végén és a századfordulón a novella műfajában fellépő, a szakirodalomban „balladisztikus novella” elnevezéssel illetett poétikai interferencia leírása. A dolgozat a témára eddig még nem alkalmazott irodalomfelfogás és műfajtipológia – Northrop Frye irodalomkritikája – felől közelít a balladisztikus novella lényegi jellemzőihez. A novellaelemzések felhasználják a narratopoétika eredményeit is.

A dolgozat a balladisztikus novella olyan értelmezésére vállalkozott, amely nem a balladai témák átemelésében vagy a balladára jellemző sajátos jellemzők felhasználásában és kimutatásában keresi e poétikai interferencia lényegét. A balladisztikus novella nehezen körvonalazható, de mégis markánsan jelenlévő novellatípus a századvég és a századforduló irodalmában. A balladisztikusság lényege pedig abban kereshető, amit a novella adaptálni tud az archaikus struktúrákat működtető balladából. Érdekes módon a novella még ott is tud meríteni a balladából, ahol már éppen annak ellenében működik.

Koncsos Kinga
PTE-BTK

Dr. Bókay Antal
egyetemi tanár

Rend a lelke mindennek
A költői kép mint a megnevezés akciója Nemes Nagy Ágnes költészetében

Dolgozatom témája Nemes Nagy Ágnes költészete, különös tekintettel az ismeretelméleti megoldásokra. Kutatásom alapvető célja, hogy bemutassa, hogy bár Nemes Nagy Ágnes hisz az ész általi megismerésben, annak folyamata nem zárja ki nála az odafordulást mint önmagam azonosságának részleges feladását, így a megismerőt és a megismerés tárgyát nem tekinthetjük bináris ellentétpárnak. Az elemzés ebben a viszonyban vizsgálja a költői képnek mint a névteremtés akciójának a szerepét, miközben megkísérli a téma elméleti és gyakorlati szintjeinek megvilágítását. Érvelésemben nagy hangsúlyt fektetek Nemes Nagy Ágnes poétikaelméleti írásaira, közülük leginkább A költői kép-re, amely fontos költészeti problémákat vet fel, s teszi ezt kivételes pontossággal és körültekintéssel.

A tárgyias költészet legfontosabb kérdése, hogy hogyan lehet egy belső, gomolygó rendezetlenséget külsővé, tehát formává, névvé tenni, vagy fordítva, hogyan lehet külső rendezettségéből belsőleg megérteni, elrendezni magunkat. Nem kisebb feladatot vállal tehát, mint a mondhatatlan kimondását, vagyis annak fogalmivá tételét, ami lényegénél fogva idegen minden fogalmiságtól. A hasonló és a hasonlított objektív azonossága azonban a személyesség jelenléte miatt nem valósulhat meg.

Nemes Nagy Ágnes olyan megoldási kísérletet nyújt, amely a külső és a belső összeborulását nem statikus azonosságként, hanem dinamikus, vég nélküli (bár önmagában zárt) folyamatként jeleníti meg. A Nemes Nagy-féle hasonlat kétarcú, hiszen egyfelől sohasem érheti el a tárgyát, másfelől a törhetetlen nyújtózkodás mellett képes nevet, ezáltal létezést adni azelőtt névtelen lelki tartalmaknak.

A tárgyias költészet kimeríthetetlen eszköztárából elemzéseimben a költői képet, a hasonlatot emelem ki, a tárgyat tehát, amelynek sokrétősége kielégíti a heterogén világ közléskényszerét, ha nem is objektív, pozitív végeredményként, de körülbelül.

Kovácsová Silvia
DE-BTK

Dr. Takács Miklós
egyetemi tanársegéd

**Az egyéni és kollektív traumák mint egymás allegóriái
Dobos László Földönfutók című regényében**

A felvidéki magyar irodalom alapja a Trianon során ért sérelem megfogalmazása. Bővelkedik olyan irodalmi művekben, amelyeket a traumával mint pszichológiai és kultúratudományi fogalommal értelmezni és elemezni lehet. Dobos László Földönfutók című regénye is ilyen szöveg. Fontos a regény szoros elemzése előtt bemutatni Dobos Lászlót és magát a regényt is, mivel egyfajta regionális kánon részeként egy anyaországi olvasónak idegen és ismeretlen lehet a regény. A két főszereplő, a „repülő” és az én-elbeszélő sorsán keresztül elkülöníthető az egyéni és kollektív trauma fogalma, melyek segítségével bemutatatható, hogy milyen különbségek ismerhetők fel egyéni és kollektív emlékezet között. A két főszereplő sorsát a politika és az akkori társadalmi viszonyok határozták meg, s ez kihatással volt saját lelki sérülésükre. Az elemzésben több traumaelméleti tanulmány ültethető át a regény interpretációjába. Az irodalomban a trauma egy sajátos nyelvet generál, s ez a Földönfutókban látványosan érvényesül. A regényből vett példák-
kal könnyen alátámasztható, hogy az egyes szereplők átéltek valamilyen traumát, amelytől nem képesek szabadulni. Ennek bizonyításában segítséget nyújtottak az emlékezés és felejtés motívumai a regényben, hiszen erre épül maga a cselekmény is. Párhuzam vonható a két főszereplő szerelmi csalódása között, amelyekben szintén fellelhetők a trauma jelei. Ennek ellenére mégsem mondható ki egyértelműen, hogy a Földönfutók „traumaregény” lenne. Csupán motívumok, utalások és rejtett jelzések találhatók. A regény értelmezése arra mutat rá, hogy egy újabb keletű szempontrendszer („trauma stadies”) újra képes megszólaltatni egy negyven éve született szöveget, és ezáltal talán a regionális kánon helyett egy interkanonikus pozícióba is kerülhet.

Kurucz István
PPKE-BTK

Finta Gábor
egyetemi tanársegéd

A regény metamorfózisa Szerb Antal A Pendragon legenda c. művében

Dolgozatomban Szerb Antal A Pendragon legenda c. művének értelmezését tűztem ki célul. A művet a regény harmincas évekbeli megváltozása tekintetében vizsgáltam. Kiinduló pontul szolgált Szerb Antalnak Hétköznapi és csodák c. alkotása, mely ezt a folyamatot kíséri figyelemmel.

A regényre reflektáló szakirodalom áttekintése módot adott arra, hogy a műfajiság meghatározása kerüljön előtérbe. A humor és az irónia működésbe lépése miatt azonban nem alkalmazható egy olyan olvasói stratégia, mely alkalmas lenne valamely a regényben felidézett műfaj kizárólagos érvényre juttatására. A felmerülő műfajok automatizálódottsága, és annak folytonos megtörése ugyanis parodikussá teszi a művet. A szöveg hagyomány paródia által történő elvetésével, illetve föllazításával lehetőség nyílik arra, hogy létrejöjjön egy új regénytípus.

Ezt támasztja alá Fresnoy emlékirata, mely autopoetikus kistörténetként íródik a regénybe. A beavatás-történet középpontjában a Nagy Mű elkészítése áll, mely hasonló módon megakad, és metamorf állapotban marad, mint Batty regénye. Ez értelmezi a regény poétikáját is. A fellelt anyagok – jelen esetben a különböző műfaji elemek – vegyítése által jön létre a regény. A műfajok a paródia alkalmazásával átalakulnak, de a csoda megszületésére (az aranyra, illetve az új típusú regényre) hiába vár az olvasó. A regény egy folyamat jelölője lesz, amely folyamatot a „regény metamorfózisa”-ként értékelhetünk.

A dolgozat további része ennek alátámasztására a befejezés, a nonsense és a groteszk regénybeli megjelenését vizsgálja. Végül az így kialakuló, illetve nem kialakuló kompozíció és az identitás kapcsolata kap hangsúlyos szerepet. Ricoeur-re támaszkodva megállapítható, hogy a kompozíció metamorf jellege Batty János önazonosságát, identitását veszélyezteti. Az elbeszélő forma felbomlása nemcsak a műfaji határok átlépését jelenti, de kifejezi a korra jellemzően az identitás bizonytalanságát, a személyiség valóságát is.

Lang Ádám
KRE-BTK

Dr. Hansági Ágnes
egyetemi docens

Kánonok között - Szabó Dezső Elsodort faluja

Dolgozatom eredeti célja annak feltárása volt, hogy miként lehet ma olvasni Szabó Dezső Elsodort faluját, a magyar irodalom történetének egyik legproblematisabb alkotását. A recepciótörténetet áttekintve azonban egyre inkább az kezdett el foglalkoztatni, hogy miért nem vált a húszas évek egyik legsikeresebb könyve a magyar irodalmi kánon részévé. A befogadástörténet feldolgozásának eredménye szerint két egymástól talán nem is független oka van annak, hogy a regény eltűnt az irodalmi diskurzusból. A mű kritikai fogadtatását kezdetben az értetlenkedés jellemezte, újdonságát nem tudták azonosítani. Az expresszionizmussal való párhuzamba állítás éppen annyit késett, amennyi idő alatt a mozgalom felbomlott. Az olvasóközönség a regényt elsősorban politikai tényként kezelte. Ez lehet az oka annak, hogy Szabó Dezsőnek az irodalmunkban szinte nincs intertextusokkal bizonyítható nyelvi hatása.

A recepciótörténet egyik legnyugtalanítóbb pontja János alakjának értelmezése. A talán nem véletlenül a Jókai-féle romantikával kapcsolatba hozott figura esetleges expresszionista vonásaira kevesen tértek ki. Azonban a főhős átkategorizálásával nem oldódik meg a probléma, hiszen ezek a kategóriák az olvasás során keveset számítanak. Az Elsodort falu összeolvasása Paul de Man Proust-elemzésével (Olvasás = Az olvasás allegóriái) azt mutatja, hogy az Elsodort falu elbeszélője hasonló retorikát alkalmaz „irányzatosságának” közvetítésére, mint a Recherche narrátora az olvasás elsőbbségének védelmezésére. A két regény közt felfedezett további narratológiai egyezések után arra jutottam, hogy Szabó Dezső irodalmi kánonban való elhelyezhetetlenségének oka az, hogy legalább három irodalmi kánonhoz kapcsolódik rendkívül erősen. Ez a három: a magyar irodalmi kánon, a francia irodalmi kánon és a nemzetközi avantgarde kánon. E három kánon nélkül úgy tűnik, hogy Szabó Dezsőt nem lehet megérteni, ellenben a három kánon valószínűleg Szabó Dezső nélkül is érthető.

Lengyel Imre Zsolt
ELTE-BTK

Dr. Gintli Tibor
egyetemi adjunktus

Elza pilóta: nézőpontok, didaxis, etika

Dolgozatomban Babits Mihály *Elza pilóta* vagy a tökéletes társadalom című művével foglalkozom. Gondolatmenetem két középponti probléma köré csoportosul.

Az első ezek közül annak nyomán adódik, hogy a regény fogadtatástörténetét áttekintve feltűnő egyértelműséggel rajzolódik ki az az értelmezési irány, amely a művet főként és elsősorban társadalmi hatásában és erkölcsiségében kívánja vizsgálni. Írásomban a regény narratívájának és hangsúlyosan annak ideologikus implikációinak feltárásával igyekszem rekonstruálni, hogyan látszik létrehozni a szöveg saját egyértelműségének illúzióját, egészen a műfaji határok átlépéséig elmenően – hiszen a recepcióban egyfajta esszészzerű olvasat lehetősége is jelentkezik, amelyben pedig a cselekmény mintegy az argumentáció alesetévé válik. A regény kettős nézőpontja (egy egyidejű és egy előidejű), és az ezek közötti hierarchia kiépítése eredményesen látszik vezetni az olvasó ítéletét, időbeli viszonyai pedig a kortárs olvasó pozícióját és felelősségét emelik ki.

Dolgozatom második részében azonban megpróbálok számot vetni azzal is, hogy egy ilyen redukáló olvasathoz milyen erőszakos beavatkozásokra van szükség, melyeket a blanchot-i irodalomfelfogás nyomán domesztikációs műveletekként ismerhetünk fel. A szöveg ellentmondásainak figyelmen kívül hagyása helyett azokra figyelmet fordítva felfedezhetővé válik a regény egy másféle eticizmusának lehetősége, amelyet a morál egyértelműsége helyett az etika bizonytalansága éltet. Az eddigi elemzők számára problémátlan intésszerű mechanizmus helyett pedig felfedezhetjük, hogy a regény hármas működést fejt ki, az utószó szóhasználatát átvéve intésként, próféciaként és fantasztikumként egyszerre olvastatni igyekszik magát, ezek az egyszerre jelenlévő és egymást kölcsönösen kizáró működésmódok pedig a szöveget az irodalmi újraolvashatóságtól megfosztó didaktikus megközelítés sugallatával szemben jóval nagyobb szabadságot biztosítanak a regény olvasójának.

Lipták Katalin
PE

Dr. Horváth Géza
egyetemi docens

A szöveg mint az ihlet tere (József Attila: Nyári délután)

*„a szemhéj selyemüvegéből van simogat ha lecsukjuk
de azért tovább látunk”
(József Attila: Esti felhőkön)*

A József Attila-recepció a költő poétikájában 1934-ben bekövetkezett fordulatról számol be, az egyes értelmezők azonban eltérő következtetésekre jutnak a fordulat mibenlétét illetően. A dolgozat e poétikai fordulat értelmezéséhez kíván hozzájárulni a Nyári délután című vers interpretációján keresztül.

A versben olyan különös – első ránézésre kétpólusú – térkonstrukciót találunk, mely a szöveg tematikus, képi és nyelvi szintjén is jelentésszervezővé válik. A versszöveg a látás aktusából megképződő térszerkezetet, az itt-ott, fent-lent, kint-bent világát a látás-hallás motívumpár szemantikai alakzatain keresztül a nyelvbe vezeti, s a vers vizuális és auditív létmódjaként mutatja fel. A kettőzöttség alaktranszformációinak köszönhetően hangsúlyossá válik a határ, az a komponens, mely létezésével indukálja a tér (az egész) kettéválását, avagy e szétválás érzékelését. Az üvegtál mint az „üvegen átlátni” határtapasztalat metaforikus reprezentánsa a szöveg poétikai szerveződésében egy sajátos alkotóelvet nyilvánít meg, mely a nyelvi tér létesülésének kitüntetett eszközévé válik. E sajátos poétikai-nyelvi tér megképződése szoros poétikai motiváltságban áll a szubjektum létesülésével, mivel a szubjektum artikulálódásnak eseménye alakítja ki a versbeli megnyilatkozás két egységét is. A szövegben lebomló lírai szubjektum mellett egyúttal megragadhatóvá válnak az alanyiség konstituálódásának különféle módzatai. A keletkező szubjektum a versszöveg határolt végtelenjében demonstrálja, hogy a költészet: keletkezésben lét.

A vers egyúttal dialógusba lép Kosztolányi és Babits szövegekkel, s a textus létesülése, maga a költészet témája lesz az, ami köré a Nyári délután intertextusai szerveződnek. Az ihlet perce című Kosztolányi szöveg és a Nyári délután érintkezése az előbbieket mellett a szubjektum létesülésének módját tovább tágítva „szövegközöttivé” teszi.

Magyar Krisztián
EKF

Széchenyi Ágnes
főiskolai tanár

**Irodalmi szociográfia és szociográfiai irodalom az Új Írás című folyóirat
első évtizedében**

Dolgozatom célja az volt, hogy bemutassam az irodalmi szociográfia kialakulását a kezdetektől az 1960-as években kibontakozó szociográfiai hullámig, illetve az Új Írás c. folyóiratban, működésének első évtizedében megjelenő, legfontosabb szociográfiai irodalmat megvizsgáljam és értékeljem. Munkám első felében végigkísérem a műfaj változását és fejlődését, kiemelem annak történelmi, politikai és irodalmi jelentőségét, majd a hatvanas évek szociográfiájának általános bemutatása után a szociográfiai irodalom Új Írás első évtizedében megjelent jelentősebb alkotásait vizsgálom meg részletesebben, kitérve egy-egy jelentősebb szerzőre, alkotásra, eseményre.

Azért tartottam fontosnak az irodalmi szociográfiának a kialakulásától történő bemutatását, mert így közelebb kerülhetünk az 1956 után kibontakozó szociográfiai mozgalom megértéséhez, a műfaj változásainak és állandóságainak megismeréséhez.

Következtetésként megállapítottam, hogy, bár az Új Írás nem volt a szociográfikus írások első számú gyűjtőmedencéje, a lap szerkesztőinek és az írói szorgalomnak köszönhetően több jelentősebb alkotás jelenhetett ott meg, ezzel is gyarapítva a kor társadalmi állapotait és annak visszasságait feltáró és leíró szociográfiai irodalmának palettáját.

Major István
SZTE-BTK

Istennel vagy nélküle, a "Mit búsúlsz kenyeres" változataiban

A dolgozat célja, hogy az eddig elmélyültebb áttekintést nélkülöző Buga Jakab éneke változataiban megnyilvánuló mélyebb gondolatosságot vezesse fel Varga Imre állításának tükrében. A vizsgálódás kereteit némileg összefűzve húzza annak ténye, hogy az egyes változatok forrásai, kéziratok közül kettő (a Jankovich - Erdélyi - kódex valamint a Furuglyás énekeskönyv), lappang, elveszett. Mivel azonban a változatokkal kapcsolatban felmerülő kérdéseknek jóformán még a számbavétele sem történt meg, így a dolgozat bátorodik vizsgálódásának vélhetőleg rendszerezetten sorra kerülő eredményeit ebben jegyezni. A dolgozat legfőbb ihletője tehát (a problémakörnek általánosságban kimondható feltérképezetlen állapota mellett), Varga Imre véleménye, miszerint e jelenséget egyértelműen, „az első, teljesen világos, minden vallásos vigasztalás nélküli” nyomor ábrázolásaként határozza meg, a szegénylegény tolmácsolásában. A dolgozat, az ugyancsak ennek az állításnak köszönhetően felmerülő szöveg - kritikai nehézséget, azaz egy vagy több versnek definiáljuk e változatokat, úgy próbálja kiküszöbölni, hogy koncepció levezetésében elveti a „genetikus – textológia” vonal vezetését, így a vizsgálódás során hat különböző, de kapcsolódási pontokkal is rendelkező verset jegyezhetünk. A gondolatmenet az egyes szavak, kifejezések illetve az ezeket magába olvasztó retorika által behatárolt mederben halad előre. A vizsgálat tárgyává teszi, hogy a megfigyelhető eltérések magyarázhatók-e azzal, a szöveggörnyezettel, amelyben az egyes változatok ránk maradtak. A dolgozatnak korántsem célja idő intervallumok felállítása. Ez rendkívül délibábos kereteket hívna elő, de némely gondolatnak erősebb alátámasztásul sor kerülhet történelmi tényanyagok felhasználására. A retorikai elemek működését kutatva azt mondhatjuk, hogy az az állítás, amely minden változatot az Istentől való elfordulásként értelmez, hiányosságokat mutat.

Mikó Imola
ETDK

Dr. Selyem Zsuzsa
egyetemi adjunktus

Testpoétikák kortárs irodalomban és filmen
(Parti Nagy Lajos-Pálfi György, Elfriede Jelinek- Michael Haneke)

Dolgozatomban a testpoétikák, -képzetek szempontjából vizsgálom Parti Nagy Lajos pár novelláját és Elfriede Jelinek A zongoratanárnő regényét, valamint ezek filmadaptációit, azzal a céllal, hogy rámutassak e különböző médiumok sajátosságaiból, lehetőségeiből és korlátaiból adódó kifejezési differenciák jelentőségére, arra, hogy az utóbbiak milyen perceptuális különbségeket eredményeznek a test konceptualizálásában. Az eltérések jobb érzékeltetése végett olyan alkotásokat választottam, melyek látszólag ugyanazon anyag felhasználásával készültek, mégis más médiumban, más technikai eszközök segítségével. A művek kiválasztását szélsőségeket átfogó recepciójuk is indokolja, mely elmarasztalásukat gyakran a testrepresentációk és ezek technikai felől teszi.

A közös eljárások mellett olyan médiumspecifikus megoldásokat vizsgálok, melyek azonos vagy hasonló funkciót töltenek be az irodalmi és a filmes alkotásban, mint ahogy például a homonímia szerepét a Taxidermiában az átmenet nélküli kép- és hangátkötések vagy a képi egymásbajátszatás veszi át, a nyelvi konnotációt a képi érintkezés váltja fel, vagy ahogy Jelinek regényének kritikus narrátori hangját Haneke filmjében a kamerabeállítás vagy a tévéfelület metanyelvi használata érvényesíti.

A feltárt testképzetek főként a deviancia valamilyen formáját juttatják felszínre, s ez a képi és nyelvi megformáltság hasonulását, kísérletező jellegét eredményezi, mint a konvencionális nemi jelölők felcserélését, a szexuális sztereotípiák dekonstruálását vagy a test mint anyag végletekig menő mechanikai felhasználhatóságát a filmnyelvben. Ezen eljárások révén nyomon követem, hogy miként határolódnak el a deviáns testek a társadalmi gépezettől, hogyan kerülnek ki vagy be a láthatóság és mondhatóság (Rancière) területére, hogyan artikulálják a butleri értelemben vett „jelentős test” fogalmát.

Móré Tünde
DE-BTK

Dr. Imre Mihály
egyetemi tanár

Collectanea Varia - A wittenbergi magyar peregrináció identitástudata a búcsúztatóversekben

A reformáció XVI. századi történetében kiemelkedő Wittenberg városának szerepe. A magyar diákok coetusa 1555 és 1613 között létezett. Irodalmi tevékenységük sokrétű, egyik jellegzetes műfajának nevezhetjük a propempticont, vagyis a búcsúztatóverset. Ezeknek 1586 és 1589 között, a coetus fénykorában keletkezett gyűjteménye a Collectanea Varia. A versek jellemzőikben, szellemiségükben homogén egésznek képeznek; a szerzők létrehozta egy új típusú, a peregrinációra jellemző nemzetkarakterológiát, újrakonstruálva az addig használatos toposzkészletet. A dolgozat ezt a jelenséget igyekszik bemutatni a Collectanea Varia versein keresztül. A szövegekben megmutatkozó szinkretizmus antik és keresztény vonatkozások szempontjából történő elemzése során állapíthatjuk meg a diákok identitástudatának főbb elemeit. A melanchthoni szellemiség közvetítésével a szerzők a humanizmus által felvetett kérdésekre a reformáció által adott válaszokat is érzékeltetik. A vizsgálat révén a XVI. század asszimmetrikus kulturális modellje tovább árnyalódik, az apokaliptikus szemléletmód dekonstrukciójának egyik lehetséges stratégiájával.

Nagy Márton Károly
PPKE-BTK

Maczák Ibolya
egyetemi tanár
Horváth Kornélia
egyetemi docens

Az önmegértés útjain - Bethlen Kata Önéletírásának elemzése

Dolgozatomban kísérletet tettem Bethlen Kata Önéletírásának alapvetően szöveggözpontú elemzésére. A művel kapcsolatos szakirodalomban körvonalazódott egy olyan lehetséges kutatási irány, melynek érdeklődése esztétikainak és szöveggözpontúnak tekinthető. Ennek alapja az a felismerés, hogy a mű esztétikai értéket képvisel. Az elemzés is ezen a felismerésen alapul, és ezáltal arra is keresi a választ, mennyiben lehetséges, indokolt és termékeny egy 1800 előtti szöveg elemzése a fenti megközelítés módszereivel, a mű irodalmiságára koncentráltan? Az elemzés alapgondolata, mely az Elöljáró beszéd vizsgálatából fakadt, az Önéletírás önmegértési folyamatként való olvashatósága volt.

Úgy látom, ennek a megközelítésnek az értéke nem csak abban rejlik, hogy új kérdésfelvetéseket tesz lehetővé, hanem abban is, hogy alkalmas a szöveg egészének vizsgálatára és egy, az eddigi cselekményközpontú elemzések eredményétől eltérő, átfogóbb szerkezet felvázolására. Az önmegértési, megértési folyamatok feltárása, és az ennek nyomán kibontakozó szerkezet magába tudta építeni és új jelentéssel tudta felruházni a szöveg tartalmi és formai jellemzőit, erős biblikus olvashatóságát és az elbeszélői hang rétegzettségét. A szöveg részletes vizsgálata során az elemzés betekintést nyert a különböző szövegrészek egymásra utaló, visszaütaló, egymásból épülő kapcsolatrendszerébe, és nagy vonalakban felvázolta e szövegkapcsolatok legfőbb irányát, párbeszédük alapvonalait.

Úgy látom, a dolgozat tovább tágíthatja a mű kutatásának látókörét, és részeredményei, eredményei, például a biblikus olvashatóság és a megértési folyamatok összekapcsolása felhasználhatók az Önéletírás további, legkülönbözőbb szempontú vizsgálataiban.

Palkovics Beáta
PPKE-BTK

Dr. Horváth Kornélia
egyetemi docens

A Körülrít zuhanás „közlegénye”?
Filozófia és retorika Petri György Sci-fi szerelem című versében

Petri 1974-ben megjelent *Körülrít zuhanás* című kötetét a recepció jellemzően összekapcsolja az azt megelőző, *Magyarázatok M. számára* című gyűjteménnyel. A kötet hosszabb terjedelmű versei csupán az első kötet hagyatékaként nyernek megjelölést, melyek az előző időszak novellisztikus versbeszédének jegyeit viszik tovább. A kötetet a rövid versek uralják, míg a terjedelmesebb költemények rangjukat veszítik a kritikai recepció interpretációjában, és a kötet „közlegényeivé” minősülnek.

A *Sci-fi szerelem* című vers ily módon nem tartozik sem a *Körülrít zuhanás* kötet, sem a *Petri-líra* esztétikailag kiemelt művei közé, a kritikusok ritkán, az irónia szövegbeli megjelenése kapcsán említik. A vers azonban más aspektusokra koncentrálna is jelentős sajátosságokat mutat.

Az interpretáció meghatározó pontjait a platonista, illetve neoplatonista filozófia megjelenése, a versbeszéd retorikája, a versbeli én és te viszonya és ezzel összefüggésben a nyelvalkotás autopoétikus szövegi utalásai képezik.

Panyi Szabolcs
ELTE-BTK

Szávai János
egyetemi tanár

Identitáskeresés és büntudat Földi Mihály A Halasi-Hirsch fiú c. regényében

Az asszimilálódó zsidóság által nagyban alakított nagyvárosi, modern kultúrának a Nyugathoz köthető színre lépése után körülbelül tizenöt-húsz évvel már egy újabb határpont észlelhető a magyar irodalomban: 1918-19 tapasztalata után már explicit módon, egyre gyakrabban szépirodalmi művek témája lesz a „magyar-zsidó együttélés”. 1926-27-ben számos ilyen mű jelenik meg: például Hatvany Lajos Zsiga a családban, Kárpáti Aurél A nyolcadik pohár és Zsolt Béla Házassággal végződik című regényei. Valamint a dolgozatom témájául választott regény, Földi Mihály A Halasi-Hirsch fiúja, melyben nem egyszerűen csak az asszimiláció, hanem a modernizáció problémája jelenik meg, mindennek pedig lélektani aspektusaira világít rá leginkább műve. Az asszimilálódó, nagyvárosi zsidóság identitáskeresése olyan lelki és identitásbeli problémákat von magával, melyekről a magyar irodalom az asszimiláció folyamatának megindulása után nagyon sokáig nem, az irodalomtörténet pedig mindezzel az összetett jelenséggel igen keveset, de legalábbis nem eleget foglalkozott. Reményeim szerint dolgozatom, illetve az ehhez kapcsolódó kutatásaim némileg tudnak változtatni ezen a helyzeten, valamint talán sikerült felhívnom a figyelmet Földi Mihály elfelejtett életművére és A Halasi-Hirsch fiú című, jelentős regényére.

Péter Zoltán
PPKE-BTK

Bogár Judit
egyetemi tanársegéd
Horváth Zsuzsa
egyetemi tanársegéd

Író és modellje - Németh László és Bethlen Kata

Németh László regényei kapcsán többnyire csak a görög hatásról beszélnek, pedig van egy másik fontos is: Bethlen Katáé – ezzel foglalkozik dolgozatom. A témáról kevés a szakirodalom, a dolgozat ezt felhasználja és továbbviszi, bővebben kibontja.

A tanulmány elsődlegesen az elbeszéléstechnikát, a narratológiát, a történeteszöveget és a gondolati párhuzamokat vizsgálja meg Bethlen Kata és Németh László műveiben. Ezekből von le következtetéseket, s állapítja meg, hogy Németh László egyfajta műfaji ideált láthatott Bethlen Kata Önéletírásában. Hasonlóság mutatkozik abban is, hogy mindkét író ugyanazzal a problémakörrel foglalkozik: az én világgal szemben érzett idegenségével; és annak a lehetőségeit mutatja be, hogyan lehet feloldani ezt.

Mivel a legszembevetőbb párhuzamok az Iszony és az Önéletírás között mutathatók ki, ezért ennek a regénynek a vizsgálatát tettem meg dolgozatom központi témájának. Ezenkívül tárgyalom a Gyászt és a Bethlen Kata drámát is, amennyiben azok fontosak az Iszonyhoz vezető úton, valamint az Égető Eszter és az Irgalom című regényeket, amennyiben kimutatható az Iszony és e két mű között egyfajta gondolati folytonosság. Vizsgálódásaim egyik fő kritériuma volt, hogy annyiban tartsam fontosnak a művek tárgyalását, amennyiben azok Bethlen Katához kapcsolhatók.

Pfeiffer Tamás István
ELTE-BTK

Dr. Gintli Tibor
egyetemi adjunktus

A halálvágy mitológiája Szerb Antal Utas és holdvilág c. regényében

Az Utas és holdvilág mitológiai értelmezése több okból is releváns lehet. Egyrészt alapot szolgáltat erre Szerb Antal regényelmélete, amelyben a csodát beemeli a regényelmélet központi tézisébe, és ezzel kijelöli a mítosz helyét az antik és a modern regényben egyaránt. Másrészt az eddigi recepciótörténet a mitológiai értelmezést ötvözte más megközelítésekkel, és nyitva hagyta a kérdést, hogy tekinthetünk-e úgy az Utas és holdvilágra, mint arra a regényre, amely képes felmutatni egy önálló lábakon álló halálmítoszt. Az Utas és holdvilág szereplői egy olyan mítosz alakítói, melynek központi eleme a halálvágy. A szereplők meghatározott hierarchiát alkotnak az alapján, hogy miként viszonyulnak ehhez a központi elemhez. A mítosz anyagát Ulpius Tamás szolgáltatja, míg a mítoszteremtés első sorban Mihály nevéhez fűződik. Őket Ulpius Éva köti össze, aki mint halálhetéra átélhetővé teszi a halálmítoszt. A negyedik jelentős karakter ebben a rendszerben Ervin, aki Ulpius Tamás ellentéte, szerepe pedig a mítosz demitologizálása. A mítosz fogalmát abban az értelemben érdemes itt használni, hogy benne egy olyan történet beszél el önmagát, amelyben sajátos, irracionális aktusok révén kapnak a szereplők választ az emberi lét valamely alapkérdésére. Ez a mítosz sajátos beszédmóddal rendelkezik, mely a benne létezők számára gondolkodási- és kifejezési formát ad. A mítosz motívuma jelen esetben a meghalás mint erotikus aktus, mely a halálvágyban ölt testet. A mitológiai megközelítés célja, hogy felmutassa a regényben kifejtett halálmítoszt, és megmutassa annak alakulását születésétől pusztulásáig. A regény mitológia értelmezéséhez fontos adalékokkal szolgál Szerb Hogyan halt meg Ulpius Tamás? c. korai novellája, mely már magába foglalja a halálmítosz néhány jellegzetes motívumát.

Réger Ádám
PPKE-BTK

Dr. Hargittay Emil
egyetemi tanár

Adalékok Nyéki Vörös Mátyás műveinek kritikai kiadásához

Nyéki Vörös Mátyás műveinek kritikai kiadását a Régi magyar költők tára XVII. századi sorozatának második kötete tartalmazza. A közelmúltban Vadai István felvetette a kiadást érintő aggályokat, melyek szerint több költemény szerzősége nincs tisztázva a kötetben. Vadai István a rímelési technikát elemezve megállapította, hogy a Tintinnabulum szerzője nem lehet Nyéki Vörös Mátyás. Ezt követően Pap Balázs rávilágított az Egy szentelt vitéznek készülöt-fujo trombitaja című költemény helyreállítható akrosztichonjára, melyből azt a következtetést vonta le, hogy a Tintinnabulum ajánlásának végén álló S. K. betűkapcsolat az akrosztichonból kiolvasható Sigismundus Kornis monogramja.

A dolgozat megkísérli, hogy rámutasson a kritikai kiadásban esetlegesen előforduló hiányosságokra, illetve a tisztázatlan szerzőségű művekhez a későbbi kutatásokat segítve adalékokat nyújt(has)son. A vizsgálat elsősorban Nyéki Vörös kézirataira, valamint a Tintinnabulum 1636-os és a Tintinnabulum - Dialogus közös, 1644-es, pozsonyi kiadására irányult. A dolgozat első része a kritikai kiadásból kimaradt, Nyéki Vörösnek tulajdonítható, latin nyelvű prózai imádságokat közöl, míg a második, hosszabban tárgyalt rész a fent említett nyomtatványok vizsgálata során előkerült adatokat elemezve megpróbálja igazolni, hogy a pozsonyi nyomtatvány szerkesztője, Beretzki Gy[örgy] munkássága kulcsfontosságú szerepet tölthet be a Tintinnabulum szerzőségével kapcsolatban felmerülő tisztázatlan kérdések megválaszolásában. Vizsgálja továbbá Kornis Zsigmond műveit és levelezését, s Beretzki Gy[örgy] könyvnyomtató előszavát, amely a teljes példányban fennmaradt Tintinnabulum - Dialogus közös kiadásának elején található. A kutatás eredményeként további bizonyítékok kerültek elő az Egy szentelt vitéznek készülöt-fujo trombitaja című költemény Kornis Zsigmondtól való származtatása mellett, megkérdőjelezhetővé vált azonban Kornis Zsigmond szerzősége a Tintinnabulum című költemény esetében.

Révész Anna
ELTE-BTK

Dr. Gintli Tibor
egyetemi adjunktus

A narrátor és a fokalizáció vizsgálata Németh László Gyász című regényében

A dolgozatom célkitűzése, hogy a narrátor és a fokalizáció problematikájának vizsgálatával a narratíva szerveződésének különleges technikáit hangsúlyozzam Németh László Gyász c. regényében, mivel háttérbe szorult a narratív szöveg szerveződésének, formai sajátságainak, elbeszéléstechnikáinak értékelése. Amellett, hogy a mű gazdaságát egy talán kevésbé domináns irányból közelítem meg, a megadott szempontok figyelembevétele a befogadói interpretációt is árnyalhatja.

Vizsgálatom elméleti háttérének elsődlegesen Gérald Genette és Mieke Bal narratológiai, valamint Wolfgang Iser recepcióelméleti munkáit nevezem meg.

A narrátori tulajdonságok vagy a narrációs szintek váltakozása meghatározó következményekkel jár az értelmezés tekintetében is: megváltozik például az olvasó és a narrátor ítéletalkotási mechanizmusa, feszültszabályozó szerepe van a változó tudasadagolásnak, különleges jellemléíró eszközökké válik a narrátornak a szereplőkhöz fűződő viszonya.

A fokalizáció vizsgálatával a főszereplő emlékezési nehézségeire terelődik a figyelem, valamint Zsófinak más szereplők perspektívájával való ütközésére, amelynek cselekménybefolyásoló funkciója van. A perspektíva-váltások a két asszony egymás és az olvasó irányában változó erőviszonyai mellett (amely az észlelhetőség kérdésköréhez kapcsolódik) a történet „dramaturgiájára” is kihatással vannak, pl. a tetőpont alakítására.

A dolgozatom talán legújszerűbb nyomatékai a két asszony kapcsolatának jelentőségére – a kinezikai és paralingvisztikai kódok, illetve a gyermek halála alárendelődnék e kapcsolat bemutatásának – és a temetéstől a pünkösdig tartó időszak értelmezésére esnek. Ezek alapján állapítottam meg, hogy az elbeszélés szervezőeleme nem a gyász, hanem a közösség és az egyén, illetve a másik és az én viszonya egy extrém élethelyzetben, mint amilyen – például – a gyász.

Sebők Orsolya
PTE-BTK

Dr. Milbacher Róbert
egyetemi adjunktus

A Buda halála mint egy transzcendentális műfaji elnevezés megvalósulásának lehetősége

A Buda halálát övező értelmezési kísérletek az esetek döntő többségében eltekintettek attól a szerzői intenciótól, mely szerint tárgyalt mű „hún-regének” neveztetik. Ha megengedhető az a feltételezés, hogy ezen intenció háttérben az esetlegesség és véletlenszerűség helyett tudatosság és megfontoltság áll, akkor létjogosultságot szerezhet magának egy olyan kísérlet, amely az eposzi jegyek számon kérése helyett megpróbálkozik a Buda halála rege felől történő megközelítésével. Feltehető a kérdés, hogy a Buda halála mennyiben felel meg a rege műfaj irodalomtörténeti kategóriájának. Mivel a Kisfaludy Sándor értelmében vett regékkel szinte bizonyos, hogy nem hozható kapcsolatba Arany bevégezetlen töredéke, egy más irányból érkező magyarázatot lehet megkísérelni.

Arany szóhasználatában a Széptani jegyzetek meghatározásán túl (melyre Kisfaludy regéi szolgálnak példaként) él a regének egy olyan válfaja is, mely sokkal közelebb áll Ipolyi Arnold és P. Szathmáry Károly felfogásához. Ebben az értelemben az érintett műfajra egy olyan élő népemlékként kell tekinteni, mely az eposzi hitel elméletének megfelelően mintegy lehetségi feltételül adatik az utólagos eposzi konstrukciónak.

Ha Arany efféle értelemben számolt a regével, mikor is nemzeti „eposzunkat” műfaji értelemben megjelölte, akkor a Buda halála hun regének való titulálása úgy tűnik egy kétirányú gesztust foglal magában: úgy kísérli meg a már múlttá kövült eposzirói hagyomány felélesztését, hogy elébe lépve tágítja ki a megsemmisülő műfaj kereteit. Ezzel egyúttal megszüntetve, de egyben meg is őrizve azt, mivel nem pusztán meghaladásról van szó, ami kimerülne az eposz regényszerű elemekkel való feldúsításában, persze egyben a pusztulását is okozva ezzel, hanem egy visszalépésről is ahhoz a feltételrendszerhez, ami egyáltalán lehetővé teszi az eposz létrejöttét, ezúton megőrizve valamit annak jellegéből is.

Simon Gábor
ELTE-BTK

Tverdota György
egyetemi tanár

A képmutatás tragédiája
Kommunikáció és narratív szerkezet Németh László Gyász című regényében

A dolgozat célja, hogy a Németh László-recepció hagyományaira történő reflektálás révén olyan értelmezésre tegyen ajánlatot a Gyász kapcsán, amely eltávolodik a szerző által sugallt olvasattól, s középpontba a regény poétikai felépítését helyezi. A recepciótörténeti áttekintés során a tanulmány rámutat a szerzői olvasat kiemelkedő tekintélyére, ennek okaira és következményeire. A regény esztétikai szempontú értelmezéséhez termékenynek tűnik a szereplők verbális és nonverbális kommunikációja felől történő olvasás. Ez ugyanis lehetővé teszi, hogy a főhős és az őt körülvevő közösség konfliktusát a nyelvjátékok elméletével írjuk le, a főszereplő sorsát a lyotard-i értelemben vett nagy elbeszélés megalkotásaként, a falu kommunikációját pedig Zsófi metanarratíváját delegitimálni kívánó kis elbeszélések működte-
téseként értelmezzük. A kommunikáció felőli megközelítés ugyanakkor lehetőséget ad arra is, hogy az iseri fikcióelmélet alapján a szereplők fikció-
képző aktusait azonosítsuk, a főhős tudatműködését pedig egy fokozatosan önmagába záródó fikciónak tekintsük. Következésképpen a Németh-regény a hétköznapi és az irodalmi fikcionalitás sajátos metaszo-
vegének tekinthető. A dolgozat utolsó fejezetében azok az elbeszélés-
poétikai eljárások kerülnek bemutatásra, melyek révén a fikcionalitás és a nyelvjátékok felőli olvasat lehetővé válik. A tanulmány célja, hogy rámutasson a regény narratív szer-
kezetének azon jellemzőire, amelyekkel Németh László a hagyományos rea-
lista prózapoétika keretein belül maradva írja felül annak konvencióit, s egy olyan összetett, ugyanakkor nyitott struktúrát valósít meg, mely a befogadót sorozatos áthelyeződésekre készíteti.

Sinkovicz László
SZTE-BTK

Dr. Virág Zoltán
egyetemi docens

A vér, az aktus, a határ törésvonalai (Esterházy Péter: Fuharosok)

A beavatástörténet értelmezésének kiindulópontja egy kettős áthágó mechanizmus, amely a Lovag és Zsófi, valamint a Fuharos-Apa és a lány incestusában nyilvánul meg. Ez a határolások szempontjából egyrészt áthágás (tabutörés), másrészt a terület homogenitását megteremtő aktus. A Lovag motívum aspektusait elemezve Zsófi, testetlen Hölggy-Tárgyként, Bolondka önmagát visszafogó mazochistaként, coitus reservatusként jelenik meg, vágyának célja a gyönyör, halál, enyészet, amelyeket saját maga elégít ki. Ez a maszturbáció a bordély és a Fuharosok orgiája közben történik meg, amely agrárrítusként, a szakrális világhoz való kapcsolódásként értelmezhető. E szakralitás megszegés, ám ez újraszituálja a határokat a szent és a profán világ között. Az orgia itt durva erőszaktevés, így maga is a termelés obszcén produktuma, melyet földrítusként elősegít. Ismétlődésével egy szimulációs mechanizmusba torkollik, amelyben eltörlődik a transzcendens cél, így ez is gazdasági terméké válik. Az orgia után az undor terül szét a szövegtesten, mely az abjekcióban határ. Az incestus határátlépés, a narrátor identifikációs lépése az Anyja ellenében, beavatás a szimbolikus rendbe, olyan szubjektum megteremtése, amely alkalmas a Hatalom kódjainak inskripciójára. Zsófi határhelyzete etimológiailag is releváns, hiszen Pisztisz Szophia, aki az égi szféra határán áll indítja el a világ határolások általi megteremtését. Az áthágás indukálja a Fuharos- Hatalom kérdéskörének vizsgálatát. Ő az apa, a szimbolikus, aki deterritorializálja Zsófiát és beavatja a fallogocentrikus rendbe, az abjekció és a transz(a)gresszió által. Ami másnak de- az számára reterritorializáció, így ketten rizómát hoznak létre, segítségével a hatalomgyakorlásban önmaga is erotizálttá válik. Ezzel szexuális elburjánzást idéz elő, hiszen a hatalmi presszió az orgián kívül is ugyanezzel a kéjjel jár, a vírusosság eltörli a másolat és eredeti oppozícióját, s ez destrualja a szexualizált nem-objektum Hatalmat és áldozatát.

Somfai Katalin
PTE-BTK

Pap Balázs
egyetemi tanársegéd

A Szkhárosi Horvát András műveiben megjelenő szentkultusról

A XVI. század egyik legjobb verselője, műveinek elemzésével azonban eddig a korszak monográfiák összefoglaló rövid ismertetésein kívül mégis egyedül Varga József foglalkozott. Az eltelt öt évtizedben az irodalomtörténet írás elhanyagolta Szkhárosit.

A Tállyán 1542 és 1549 között írt versek szerzőjéről igen keveset tudunk, csak azok az adatok állnak rendelkezésünkre, amit műveiben magáról elárul.

Dolgozatomban azt tűzöm ki célul, hogy szoros olvasással, magukból a szövegekből kiindulva gazdagítom új adatokkal Szkhárosi képünket. Olyan jelentős vita eldöntéséhez kívánok érvekkel hozzájárulni, mint az Emberi szerzésről című vers szerzősége. Ha nem Szkhárosi a szerző, akkor könnyen cáfolhatóvá válik az a nézet is, mely szerint ferences rendi szerzetes volt. Ezáltal pedig a szerző működési helyének meghatározását kell újragondolnunk.

A ránk maradt Szkhárosi énekekben megjelenő szentek kultuszának vizsgálatával, azok kódexeinkben való megjelenésével olyan adatokhoz jutottam, amelyek szerzőnk városi környezetben való működésére utalnak, mégpedig a Felső-Tiszavidéken. A szentkultusz forrásai német közvetítésre utalnak, ami ugyancsak arra utal, nem mezővárosi környezetben szerezte műveltségét a reformáció egyik legjelentősebb alkotója.

Somogyi Katalin
ELTE-BTK

Bartal Mária
egyetemi tanársegéd

Egy metamorfózis margójára. Az írás és az újraírás motívuma Schein Gábor: Mordecháj könyve című kisregényében

„Vajon nem azt bizonyítja-e mindez, hogy az írás, amely erősebb lánc, mint a véletleneké, értelemmel felbontható és újraköthető? És ha ez lehetséges, miért van az mégis, hogy a gyengébb lánc, ha megpróbáljuk felbontani és értelmesen újrakötni, ellenállóbbnak bizonyul, mint az erős?”

Dolgozatom témájául egy ószövetségi könyv átváltozásának „miért”-jét választottam – miként teszi lehetővé a könyv, az írás motívumának felhasználása, hogy a zsidó hagyományban a púrim ünnepét adó Eszter könyve napjainkra úgy váljék Mordecháj könyvévé, hogy mindeközben kísérőjeként szegődjék a XIX. század végének és a XX. század első hét évtizedének magyar történelmének, s benne egy család történetének.

Ezt a metamorfózist követem nyomon a kisregényben – részt véve abban a narratológiai bújócskában, melyet a szerző felkínál nekünk. Írással és újraírással teremtetik meg az egymástól bekezdések szerint elkülönülő részek egysége – ezt nem vitatom. Azonban a cím motívumszerűen megjelenő sokszintű használata, s az írás szó eltérő értelmezési lehetősége a feltáru-ló kérdéseket nem hogy lezárja, hanem még többet nyit fel. E kettősség okait, eredményeit, megoldási módjait keresem dolgozatomban.

Munkámban e kérdésfeltevést egyértelműen alárendelem a holokausz megjelenítésének. Célom az, hogy bemutassam: hogyan reprezentál-ható leheletfinomságú „metszések”-kel ez a közvetlenül el nem mondható történetet; hogyan válhat egy pretextus az értelmezése során úgy egy törté-nelmi tapasztalattal szemben feltett kérdéssé és egyben válasszá, hogy egy-ben átalakul; s miként tagadtathatja meg a holokausz mint tapasztalat az objektív identitás létezését, hogy egyben körülrajzolja a szubjektív identitás lehetőségének határait. Hiszen – amint Heller Ágnes mondja: „... egy ember elsődleges objektív identitása a neve és az arca. ... az ember elsődleges szub-jektív identitása az emlékezete. Emlékezéssel, emlékeim állandó újraírásával maradok azonos önmagammal.”

Szabadi Zsuzsa
KRE-BTK

Dr. Hansági Ágnes

Az Esterházy. Egy mesekönyv (?) helye a Szövegek között

Esterházy Péter nevéhez a magyar irodalmi diskurzusban számos fontos „esemény” kötődik, alkotásai a posztmodern próza jellegzetességeinek állatorvosi lovává váltak, aligha lehet semlegesen viszonyulni a szövegkorpuszhoz és/vagy annak szerzőjéhez. Az „Esterházy” név egyszerre jelenti az úgynevezett „prózaforradalmat” és biztosítja a borítón a kiadónak a garantált sikert és magas példányszámot. Hogyan illeszkedhet bele ebbe a szöveg- és legendakorpuszba és milyen módon bővítheti ki az értelmezés terét egy (legalábbis látszólag) mesekönyv? Irene Dische, Hans Magnus Enzensberger és Michael Sowa Esterházy – Egy házy nyúl csodálatos élete című műve 1996-ban jelent meg magyarul, Esterházy Péter jelentős közreműködésével – amely tevékenység ennél pontosabb meghatározása (fordító? átdolgozó? újraíró? szerző?) korántsem egyértelmű.

Dolgozatomban arra a kérdésre keresem a választ, hogy az Esterházy, amelynek kritikai visszhangja a megjelenés óta eltelt több, mint egy évtizedben rendkívül csekély volt, milyen módon képes termékeny párbeszédbe lépni az Esterházy-szövegkorpuszsal és a magyar irodalmi kánonnal. A könyv mint tárgy megjelenése, a szöveg és a képek viszonya valamint a fordítás és átírás elhatárolhatatlansága a műben egy végtelenbe vesző intertextuális és/vagy -mediális kép- és szöveguniverzumot látszik körvonalazni. Az „Esterházy” jelölősor intertextuális alakzatként értelmezése rávilágít arra, hogy az Esterházy egyszerre jeleníti meg sűrített formában és fordítja visszájára Esterházy Péter szövegalkotási eljárásait, visszaolvasva így azokat más szövegekre, ezáltal mutatva meg egy végtelen és hierarchia nélküli oda-vissza mozgást az intertextuális kapcsolatba került szövegek között.

Szalay Dávid
PTE-BTK

Thomka Beáta
egyetemi tanár

**„halálos csönd a magja”
Pilinszky János Egy KZ-láger falára című ciklusának holokauszt versei**

Dolgozatomban a Harmadnapon kötet Egy KZ-láger falára című ciklusának verseit kívánom újraolvasni a holokauszt-diskurzus eredményei, meglátásai felől. A dolgozat célja egyrészt Pilinszky költészetének újraolvasása, másrészt pedig az, hogy kijelölhetővé tegye a versek holokauszt-irodalmon belüli pozícióját. Pilinszky költészetének pozicionálása a mindezidáig feltérképezetlen magyar holocaust líra történetében elfoglalt helyének és hatástörténetének vizsgálatához is elengedhetetlen. Munkámban amellet szeretnék érvelni, hogy a kötet anyagából, ha az holokauszt közvetíthetőségének kérdését tekintjük szem előtt, alapvetően háromféle viszonyulási módot lehet kimutatni. A háromféle viszonyulási mód vizsgálata pedig annak bebizonyítását kívánja szolgálni, hogy Pilinszkynek az ötvenes években írott versei már számolnak a holokauszt kifejezésének (nyelvi) problémáival; Pilinszky a 40-es években írott versek poétikai világától eltérő nyelvet hozott létre az autentikusabb megszólalási mód megtalálása érdekében. Az ötvenes évek versei jóval kevesebb költői képet használnak, s nem egy vers tematizálja a kifejezés lehetetlenségét, a Ravensbrücki passió és a Félmult című versek pedig már költői eszközeikkel is kifejezik azt. Vizsgálódásom során nem csupán azokra a versekre tér ki, amelyek expliciten tematizálják a koncentrációs táborok világát, hiszen a kötet címe az összes verset szituálja, s lehetővé teszi a holokauszt felőli olvasást. A kötetben előrehaladva a versek ugyan elveszítik a konkrétságukat, de visszaautalnak, emlékeznek a holokausztot expliciten tematizáló versekre, arról nem is beszélve, hogy a holokausztra, mint tömeges megsemmisítésre csakis ezekben a versekben találhatunk utalásokat. Munkámban nagy hangsúlyt fektetek a versek poétikai-retorikai vizsgálatán túl a motivikus kapcsolódásokra, a kötetben belüli intertextuális kapcsolatok feltérképezésére is.

Szalisznyó Lilla
SZTE-BTK

Dr. Kukoveczné dr. Zentai Mária
egyetemi docens

Így élt a Csiga vendéglő vacsoráló társasága. Az író- és művészvilág megélhetési viszonyai

A tanulmány az irodalomtörténetekben, életrajzokban sokszor csak anekdotaként számon tartott művészi életviteleket, megélhetési viszonyokat vizsgálja. Abból indultunk ki, hogy a 19. század közepére a művészet a szerepkörök szerint tagolt társadalom elkülönült alrendszerévé vált, és már önálló és egyéni feladatkörrel rendelkezett. A választás azért esett a Csiga vendéglő asztaltársaságára, mert ők voltak az első generáció, akik megpróbálták írói-akadémiai-szerkesztői fizetésükből, illetve mecénási támogatás nélkül színészként megélni. A témát Vörösmarty Mihály, Bajza József 1837-1843 közötti életpályáján, az Athenaeum szerkesztése idején tárgyaljuk, valamint Egressy Gábor életviszonyait is ismertetjük. A munka alapját olyan primer források adják (Athenaeum-iratok, kiadási naplók), amelyek eddig nemigen kerültek a szakma figyelmébe. A dolgozat célja kettős. Egyrészt életpályákon keresztül bemutatjuk az irodalmi életben lezajlott hangsúlyváltást, egyénenként megnézzük az intézményközpontú életvitel megvalósulásának módját. Másrészt kritikusan vizsgáljuk azokat a hagyományozódó mítoszokat, amelyek kórosan szegénynek ábrázolják a romantika művészeit.

Vörösmarty és Bajza a vizsgált időszakban érték el pályájuk csúcsát, és mindenből kivették a részüket, amit Pest kultúrintézményei csak nyújtani tudtak. Több oldalról érkező jövedelmüket kontrasztba állítjuk mindennapi életük kiadásával. Hogy a Vörösmarty-nemzedék és a magát még gazdálkodásból eltartó régi írógeneráció megélhetési viszonyai közötti váltás jól érzékelhető legyen, Kisfaludy Sándor gazdasági naplóját is bemutatjuk.

Az 1830-as évektől a színészet a vándorszínész-életmódhoz képest biztosabb kenyérkereső szakmává vált, hiszen az irodalom intézményesülése mellett döntő eseménynek számított a Pesti Magyar Színház 1837-es megnyitása is. Egressy Gábor kiadási naplóján keresztül megnézzük, hogy az állandó magyar színház megléte a színészszakma képviselőinek milyen egzisztenciát tudott teremteni.

Szász István Szilárd
ETDK

Dr. Jitianu Liviu
egyetemi adjunktus

Spiró György Fogsága az Idő fogságában?

Mi történne, ha Jézus felnőttkori keresztre feszítése már születése évében, Kr.e. 1-ben megtörténne? Ez a kérdés Spiró György kortárs Kossuth díjas szerző regénye, a *Fogság* olvasása közben fogalmazódott meg bennem.

Uri, a regény főhőse „a világ teremtése óta a 3760-adik évben” egy római zsidó delegáció tagjaként gyalogol Jeruzsálem fele. Még ugyanebben az évben találkozik egy cellában a megfeszítésére váró Jézussal. Ez fontossá válik a regény jelentésszintjeinek a gazdagodása szempontjából, mivel az idézetben használt dátum a keresztény időszámítás konvencionálisan megjelölt kezdetének, Krisztus születésének (Kr.e. 1-nek) felel meg.

Ez az észrevétel vezetett el az indító kérdésemhez is, ami hógolyóként egész kérdéslavinát indított el. Milyen szerzői szándék vezérelte Spirót ennek az időcsúsztatásnak a használatakor, ami által a regény szintjén Jézus léte kivonódik a történelmi időből? Misztifikálná a megváltást, azáltal, hogy teljesen a transzcendens síkra emeli azt? Ennek ellenpontjaként a regény eseményeiben mégis az isteni megváltás profanizálását követhetjük nyomon. Ezek alapján pedig végső soron mi történik a műalkotásban: misztifikáció vagy profanizáció? Bármelyiket is választjuk, a tulajdonképpeni megváltás úgyis elmarad. Ez a gondolat a regényben meglazult időt fogódzóul használva egy képzeletbeli időutazással, kilépve a regény világából mennyire importálható át jelenkorunk világára?

Dolgozatomban ezekre és hasonló kérdésekre keresem a választ. Az idő, mint jelentésképző lehetőség vált egy szimbolikus libikóka deszkájává, erre helyeztem rá a regénnyel kapcsolatos észrevételeimet. Egyaránt lévén teológus és újságíró hallgató is, ezen hintázom a könyv megbotránkoztató jellege és zsenialitása között.

Szekeres Nikolett
SZTE-BTK

Dr. Virág Zoltán
egyetemi docens

Dicsőséges megváltástörténet - Pályi András: A világ dicsősége

Dolgozatomban kísérletet teszek arra, hogy Pályi András életművének és recepciójának az irodalmi kánon szempontjából valamelyest problematikusnak mondható kérdését felvázoljam, és ennek lehetséges okait és következményeit bemutassam.

Az elemzés során megvizsgálom, milyen következményekkel jár, ha a férfiíró női szövegekben beszél, hiszen a nemi szerepcseré során a nyelv természetes szimbiózisa megbomlik, és az identitás viszonylagossá válása miatt a nyelv és a nem viszonya reflektált lesz. Ez esélyt adhat a testről való megszólalás kanonizált beszédképtelenségéből való kibújásra, ezáltal az irodalom és nyelv tiltó korlátainak szétfeszítésére.

A Pályi-szövegek apokrif vonatkozásokat vetnek fel, hiszen mindketten a kánonon kívül rekedtek; így A világ dicsősége a Mária Magdolna-evangélium újraíródásaként olvasható.

Kétféle opposíció vonul végig a novellán: a többféle áldozatvállalási lehetőség, a jochanani, a „filigrán asszonyka” felőli és a jehoshuah-i; illetve Mária Magdolna és Jehoshuah testi és lelki megjelenítéseinek ellentétei, melyek alapján a szerelmi jelenet párhuzamos olvasatként szülésként is értelmezhető. Ez magyarázhatja a címet.

Az egyéni szövegfolyam-sturktúra monológjellege több értelmezési következménnyel jár, ezeket próbálom bemutatni: az olvasó szerepét ebben a helyzetben. A dolgozat végén pedig megpróbálom felvázolni azt, milyen lehetőségeket rejt magában, ha különböző műfajokban olvasom a szöveget (evangélium, gyónás, vallomás, álom, [belső] monológ, őrültség és hallucináció, egzaltáció, irónia, enigma, nekrológ vagy példázat); és ezek milyen jelentésekkel vagy lehetőségekkel gazdagítják az olvasatot.

Szijjártó Réka
PE

Kovács Gábor

A szerelem nyelve és a költői bölcsélet

Balassi Bálint a „maga kezével írt” könyvében feltárja előttünk reneszánsz költői műveltségét: verseiben feltűnnek az újplatonikus szerelmi költészet ismert alakzatai, az ókori mitológia és a katolicizmus alakjai. Azonban sajátos alkotókészségének köszönhetően létrehozta önálló, egyedi, minden más irodalmi kultúrától eltérő költői újításait is – s talán éppen ez avatja valóban európai szintűvé költészetét.

A magyar nyelven is kiművelt korszerű mesterségbeli tudás továbbalkotását láthatjuk abban, ahogy Balassi könyvének megtervezett kötetkompozíciójából fennmaradt 2*33-as versciklusában a szerelmi költészet kellékeinek „kötelező” felhasználásán túl egy történetet és egy sajátos költői bölcséletet is kibont. A versek egymásutánja egy lírai regény cselekményének felépülését, a metaforahasználat fokozatos átalakulása egy saját világlátás létrejöttét eredményezi. A kettős szerveződés úgy illeszkedik össze, hogy a történet idealizált hősnőjének átnevezése egy metaforasorozat történetét is megformálja. Mit jelenthet a Losonczy Anna – Julia – Zsófia transzformációs sor? Az értelmezésnek fel kell ismernie, hogy a valóban létezett nő helyére egyre elvontabb módon a nő mint platonikus szerelmi ideál (Julia = ‘ragyogó’), majd a nő mint sajátos költői bölcsélet forrása (Zsófia = ‘bölcsesség’) kerül. A ciklusok „lírai verses regényt” alkotó összes szava és metaforája annyiban nyeri el értelmét, amennyiben a Zsófia-vers tükrében olvassuk, hiszen itt (mint az egész könyvön végigvonuló cselekmény és metaforikus folyamat egyfajta vég-/ sűrűsödési pontjában) ragadható meg az egységes műként értelmezhető szövegsor valódi tétje – az, hogy hogyan válik egy feltehetően élettapasztalatból származó élmény fokozatosan nyelvi tapasztalattá, költői bölcsességgé.

Az értelmezés irányának és módszerének elméleti megalapozásához Paul Ricoeur metaforával kapcsolatos írásait hívom segítségül, koncentrálna a metaforahasználatban, az átnevezésekben megragadható szemantikai újítás folyamat-jellegére.

Szilágyi Emőke Rita
ELTE-BTK

Dr. Kiss Farkas Gábor
egyetemi adjunktus

Teucrisive Turci - a török eredetmítosz történeti szemantikája a XV. századi latin nyelvű művekben

A XV. századi latin nyelvű források jelentős része a törököt (Turcus) trójainak (Teucer, Teucrus) nevezi. Ez a divat ugyan nem a XV. század találmánya, mégis ekkor válik általánossá a török-trójai eredetmondával együtt. A trójai-török genealógia egyrészt beleilleszkedik a késő ókortól divatos trójai eredetelméletek sorába, másrészt a trójai-török rokonságelméletet a két nép lakhelyének azonossága okán topográfiai és a két népnév hasonlósága révén etimológiai érvekkel is alá próbálták támasztani. S bár az eredetelmélet számos ellentmondást hordozott magában és a XV. században, mikor a török Európa ellenségeként tűnt fel, különösen szerencsétlennek hatott e rokonság feltételezése, e szóhasználatot tartalmazó források száma nem csekély. E jelenség bemutatásához elsősorban a források feltárása és azok ismertetése szükségeltetik, így e dolgozat forrásalapúnak tekintendő. A szövegek kronologikus sorrendben való bemutatása közben megkísérlem a szóhasználat történetében megmutatkozó tendenciákat is feltárni: a források gyakoriságát tekintve úgy találtam, hogy két hadászatilag fontos esemény tagolja a szóhasználat terjedését: míg a várnai csatáig (1444) folyamatosan nőtt a források száma, Konstantinápoly bukása (1453) kijózanítólag hatott, s ekkortól kezdve egyre kevesebb forrást találtam. Tendencia mutatható ki a szóhasználat megjelenésében és elterjedésében műfaji szempontból is: az első ötven évben (1420-1470) szinte csak a kancelláriai levelezésekben fordult elő, majd ezekből eltűnván más műfajokban (pl. epitaphium, prédikáció) jelent meg.

Tajti Tímea
PPKE-BTK

Dr. Ujvári Hedvig
egyetemi tanár

Schöpflin Aladár és a Nyugat, Az időtálló kortárs kritika

A kutatás célja tágabb értelemben az volt, hogy a nyugatos évforduló kapcsán ráirányítsam a figyelmet a schöpflini pályakép sokrétűségére. Szűkebb értelemben célom a kritikus Schöpflin Aladár jelentőségét felmutatni, valamint a Nyugat folyóiratban, és a magyar kritikátörténetben betöltött szerepét és gondolkodásmódjának jelentőségét hangsúlyozni.

Módszerem a forrásanyagok, valamint a legújabb és korábbi szakirodalmak alapos elemzése, értelmezése, feldolgozása volt két gondolati alappillér mentén. Az egyik az alkat és szerep, valamint a „Schöpflin-jelenség” körbejárása, a másik pedig az irodalomszemlélet és a Dávidházi Péter által használt normakészleti folytonosság követelményének végigvezetése a schöpflini pályán.

A kutatás eredménye annak belátása, hogy szerep és egyén tökéletes egymásra találásáról van szó, és ezt a tényt egészíti ki a páratlanul nyitott és folyamatosságra kész kritikusi gondolkodásmód. Schöpflin jelentősége így egyértelművé válik mind a magyar kritika történetében, mind a Nyugat folyóiratéban. A teljes kritikusi portré annak bizonyítéka, hogy irodalomszemlélete és kritikusi munkássága nemcsak a kort szolgálta, hanem máig érvényes, időtálló kritikát eredményezett.

Mindezek alapján az a következtetés vonható le, hogy igen jelentős alkotóról van szó, akitől mint középponttól elindulva három generáció tagjaihoz juthatunk el - történelmi, irodalmi és kritikaelméleti utat egyaránt bejárva. Embersége, irodalomszemlélete és kritikusi munkássága példaértékű, további kutatást igényel.

Tót Teodóra
KRE-BTK

Dr. Bene Sándor
egyetemi docens

Zrínyi Péter a 19. századi magyar kulturális emlékezetben

Interdiszciplináris helyzetű dolgozatom Zrínyi Péter alakját a történeti imagológia szempontjából vizsgálja; az alakjáról retorikusan megformált sztereotípiákat tekinti át; arra keresi a választ, hogy milyen szerepet töltött be a magyar kollektív emlékezetben, a történeti irodalom és az irodalomtörténet tükrében. Zrínyi Péter a kulturális emlékezet valódi indikátora: egyszerre a „miénk” és „idegen” (mivel a horvát függetlenségi törekvések szimbóluma, az első horvát nemzeti eposz költője). Alakja a kollektív emlékezet archiváló és elfojtó mechanizmusainak változását jelzi.

A recepciótörténeti kutatás időhatára Zrínyi Péter 1671-i halálától a magyar-horvát államközösség felbomlásáig, 1918-ig tartó időszak – különös tekintettel a kiegyezés korára (1867/68-1918). Történetíróinknál Zrínyi Péter vagy mint nagyravágyása miatt megtévedt alattvaló, vagy mint a magyar függetlenség bajnoka jelenik meg. Pauler Gyula Zrínyi-életrajzáig (1867) a szerzők csupán kevés adattal rendelkeztek, melyeket művük politikai vagy felekezeti tendenciája szerint szelektáltak. Pauler a teljesség igényével mutatja be, elsőként tesz említést irodalmi tevékenységről, valamint beemeli alakját a köztudatba. Margalits Ede tanulmánya (1897) rögzíti, hogy Zrínyi Péter horvát hős volt, és a Szigeti veszedelem fordításában a tiszta horvát nemzeti érdek vezette. A horvát-magyar politikai feszültségek miatt ez Zrínyi Péter alakjának ignorálásához vezetett a továbbiakban.

A magyar irodalomtörténet csupán a vizsgált korszak végén vesz tudomást Zrínyi Péter és a horvát Zrínyiász létéről. Az irodalomtörténet fokozatosan a nemzeti közösség reprezentatív nagy

Tülkös Terézia
SZTE-BTK

Dr. Urbanik Tímea
egyetemi tanársegéd

"Mit gondolsz, a Törvényt zavarba lehet hozni?" Mészöly Miklós parabolikus olvasásmódjának hatáiról.

Dolgozatom a Mészöly-kritikában domináns helyet foglaló parabolikus olvasásmódok határait kívánja vizsgálni. Az allegorizáló kritikai hagyattal számot vetve egy, az autoreflexivitás normájához kapcsolódó értelmezést vázlok fel. A Szolláth Dávid által már megközelített probléma kidolgozásakor a prózapoétikai szempontokat érvényesítő interpretációkból (Balassa Péter, Olasz Sándor és Thomka Beáta) indulok el, irodalomelméleti vonatkozásban pedig Theo Elm parabola-konceptiójára támaszkodom. Amint azt a dolgozat címe is jelzi, tézisem leginkább kérdésként fogalmazható meg: lehetséges-e a parabolák amorális olvashatóságát beszéd tárgyává tenni, értelmezői eljárásként működtetni? E kérdés kidolgozásának fókuszában a Vakügetés és megbocsátás című esszé áll, melyet Friedrich Nietzsche felől közelítek meg. A kiindulás relevanciája mellett az esszé intertextuális elemeinek segítségével érvelek.

A Vakügetés aporetikája mentén úgy vélem, hogy a mészölyi parabolaforma a modern példázatok ismeretelméleti kihívásait a kérdés aktusával jelzi; a korpusz elhallgatásalakzatai mint a szövegalkotás kitüntetett formái szoros kapcsolatban állnak a bennük felvetett etikai tartalmak kimondhatatlanságával, rögzíthetetlenségével.

Az esszé a Saulus alkotói folyamatára reflektálva (mesterség) jelzi a nietzschei tó átértékelésének következményeit: az átértékelés a regény példázatainak, illetve a regénynek mint példázatnak újragondolásával vihető véghez. Az újraolvasás során arra a konklúzióra jutottam, hogy a narrátori pozíció értelmezhető a nietzschei emberfeletti ember gondolati kontextusában is. Amennyiben konklúzióm helyes, úgy az életműben megjelenő atléta típusa (Az atléta halála, Saulus) az értelmezői tekintet odafordulását igényli, hiszen a kritika mindeddig Camus és az egzisztencializmus felől olvasta morális, társadalmi példázatokká a nevezett Mészöly-regényeket.

A dolgozat Mészöly Miklós prózájának alakulásait feltárva egy olyan lehetséges kritikai kérdést fogalmaz meg, amelyn

Ujváry Anna
PPKE-BTK

Ajkay Alinka
egyetemi tanársegéd

Deák Ferenc: "A Vörösmarty-hagyaték" - A Vörösmarty-család segítése

Kutatásom témája eddig publikálatlan Vörösmarty Mihályhoz és egyben Deák Ferenchez is kapcsolódó források kiadása és vizsgálata. A források már önmagukban is igen sokfélék, de mind az OSZK Kézirattárában őrzött anyag; egyik része a Vörösmarty halála után a család javára rendezett pénzadományozás listáit tartalmazza (valamint az ezekről készített elemzéseim). Ebből kettő is fennmaradt (a Fol. Hung. 967 jelzetű és a Fol. Hung. 1367 jelzetű iratanyag egy része). A két lista közt van némi eltérés, és mindkettő (az egyik jóval) több mint ötszáz nevet tartalmaz. Az egyik abban a nagyjából 430 iratból és irategyüttesből álló gyűjtemény (Fol. Hung. 1367) része, ami a Vörösmarty halála utáni családi kassza számláit tartalmazza. Mindezekon kívül Deák egy eddig ismeretlen gyűjtésre szólító levelét, Vörösmarty Béla két rövid levelének tartalmát és Vörösmarty Ilona egy levelét is közlöm. Utóbbi témája fontos életrajzi és irodalomtörténeti adalék: édesapja érzelmeinek vizsgálata Perczel Etelka iránt – ami az Etelka-szerelem eddigi irodalomtörténeti kánonbeli átértelmezésére is sarkallhat.

Mivel ezek az anyagok nem kevés olyan kérdést is felvetnek, amelyek nem szorosan az irodalomtörténet területeit, hanem határterületeket érintenek, vizsgálati módszerem leginkább a kultusztörténeti kutatásokhoz kapcsolódik. Úgy gondolom, a társadalomtörténeti vonatkozású adalékok és ismeretek ezeket a forrásokat az irodalomtörténeti vizsgálat számára is lehetővé teszik. Mivel a kultuszkutatás az irodalom társadalmi vonatkozásait keresi, ez a módszer szinte kínálkozott az anyag vizsgálatához (Takáts József: A kultuszkutatás és az új elméletek). Emiatt fogok hiva

Vadas János
KRE-BTK

Dr. Hermann Zoltán
egyetemi docens

A reformkori zoon politikon

A kutatás célja Kölcsey Ferenc fiktív perbeszédeinek (A gyilkos anya, A férj-ölő) európai irodalmi előképeinek felkutatása, és azokkal való összevetése. A kutatás módszere a német szakirodalom szisztematikus kutatása és feldolgozása volt, melynek során sikerült mintát venni a német nyelven született, a gyermekgyilkosságokat ábrázoló szépirodalomból, és tanulmányokból. Eredményeként szöges ellentét mutatható ki Kölcsey Ferenc perbeszédei és a német hagyomány között, melyből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy Kölcseyre nagyobb hatással volt írásakor Cesare Beccaria, olasz jogász A bűnökről és a büntetésekről írt tanulmánya. A kutatás végeredménye akképpen summázható, hogy Kölcsey a Beccaria tanulmányból kiolvasható, modern büntetőjogi és társadalmi ideákat kívánta átültetni a magyar közgondolkodásba, és azt szépirodalmi eszközökkel minél szélesebb réteghez eljuttatni.

A téma további kutatást igényel, a dolgozat horizontja az 1980-as években született új historizmus (new historicism – Stephen Greenblatt) módszereivel tágítható, és alkalmas lehet arra, hogy Kölcsey munkásságából napjainkra is érvényes mondanivalót olvassunk ki.

Varga Betti
ELTE-BTK

Schein Gábor
egyetemi docens

A műfaj, a nyelv és az identitás kérdései Lengyel Péter Macskakő c. regényében

A kortárs magyar irodalom kutatásának egyik izgalmas kérdése az én- és identitáskeresés problémája, mely felől nézve Lengyel Péter regényei igen jelentősnek tűnnek. Azonban a recepció valamiért nem fókuszált különösebben Lengyel Macskakő c. regényének nyelvi, nyelvfilozófiai kérdésfelvetéseire, valamint megfelelő mélységben a műfajiságra, holott ezeket érdemes lehet összekapcsolni az identitás(keresés) szempontjával. Dolgozatomban amellet érvelek, hogy Lengyel ezen regényében a műfajiság, a nyelviség és az identitás meghatározhatóságának kérdései szétválaszthatatlan problémákként jelentkeznek.

A Macskakővel foglalkozó szakirodalom ezeken túl hajlamos leszűkíteni az énkeresést csupán az egyes szereplők énkeresésére, holott a regényben nyilvánvalóan más összefüggésekben is szó van erről: többek között Budapest világvárossá alakulásáról, a hagyományos társadalmi szerepek átrendeződéséről, a kettős/sokszoros identitásokról, identitásváltásokról, a modernizáció által megkérdőjelezett, átalakított és újraértelmezett önazonosság-tudatokokról. Dolgozatomban az önazonosság-tudat és a kulturális tér kapcsolata mellett narratológiai és műfaji problémákra is összpontosító elemzésekre teszek kísérletet, ezzel támasztva alá azt, hogy értelmezésem miért olvassa a Macskakőt inkább anti-detektívtörténetként, mint klasszikus krimiként, művelődéstörténeti regényként vagy más, a recepcióban előforduló műfajmegjelölések szerint.

Varró Annamária
PPKE-BTK

Dr. Horváth Kornélia
egyetemi docens

A szubjektum formái Babits kései lírájában

Babits kései lírájában a késő modernitás költői jelnyelvének olyan sajátos ismérvei jelennek meg, amelyek többek között majd Szabó Lőrinc és József Attila lírai szövegeire lesznek jellemzőek. A dolgozat a költői jelnyelv különböző változatait elemzi, valamint a szubjektum jelenlétét a szövegben, versszöveg és szubjektum viszonyát a Versenyt az esztendőkkel! című kötet egyes verseiben, szűkebben pedig a Csak posta voltál című versben.

A modernitás problematikájából kiindulva teszünk kísérletet egyes karakterisztikus vonások felkutatására, melyek Babits kései lírájára különösen jellemzők. A kötetben megfigyelhető tematikus és motivikus párhuzamok alapján mindenképpen fontos szerepet kell tulajdonítanunk a postapostás- hírmondó- próféta motívumoknak, melyek a kötet egyes verseiben központi szövegszervező helyen állnak.

A Csak posta voltál című vers kérdéseket vethet fel az önmegszólító verstípussal, a nyomhagyás aktusával, valamint az emlékek szövegbeli funkciójával kapcsolatban, melyek új értelmezési horizontokat tárhatnak fel a befogadó előtt. A vers egyes szöveghelyei a legkisebb alkotóegységekig lebontva jelzik a szubjektum jelenlétét a szövegben, melyek kapcsolatban állnak a fent említett tematikus és motivikus párhuzamokkal, valamint a versritmussal.

A dolgozat több módon közelíti a versszöveghez, ezzel lehetőséget adva a különböző interpretálási lehetőségeknek, szemléletmódoknak: a klasszikusnak mondható babitsi értelmezéstől, a nyelvi- szemantikai megközelítésem át a dekonstruktív szubjektum- és nyelvszemléletig.

Veres Viktória
ME

Dr. Gyapay László
egyetemi docens

Egy levetköztetett gyermekvers – Az *Arany Lacinak* című költemény erotikus jelképrendszere

Dolgozatom megírásának az volt a célja, hogy Petőfi Sándor *Arany Lacinak* című költeményét a népnyelvi szimbolika, s erotikus motívumok oldaláról közelítsem meg, s így adjak egy új értelmezést a versnek.

Hipotézisem a következő: Petőfi verse olyan költemény, melyben az erotikus jelképekből egy kiválóan megszerkesztett történet bontakozik ki. Ennek bizonyításához tanulmányoztam a vers keletkezéstörténetét, a népköltészet élő jelképrendszerét, Petőfit mint a népi szimbolika áthagyománya-nyozóját, s a versbéli motívumokat. A tárgyalt szimbólumokkal azonos jelentéstartalmú népköltészeti példák bemutatása, valamint azok több oldalról való definiálása szükséges ahhoz, hogy a motívumok erotikus értelmezést nyerjenek. Íme néhány példa a népköltészetből a versben előforduló motívumokra, annak érzékeltetésére, hogy allegorikus értelmezése hihetővé válik. A kert, mely a költeményben meglocsolásra várhat („*Tán a kertet / Kéne meglocsolnia?*”) mint a szerelem helye, népszerű a népdalokban is: „*A bolhási kertek alatt, Kata. / De sok utak vannak arra, Kata. / Minden legény egyet csinál, / Aki a babájához jár, Kata.*” A versben megjelenik az az ember, „*Ki amott a kender / Áztatóba hordja*”. A kender gyakran női genitálét szimbolizál a népköltészet nyelvén: „*A kenderem kiázott. A tóba kicsirázott. / Jaj be lelkem kender vót, Kiér szívem majd meghótt!*” A „mi emberünk” „*Elment a kúthoz*”, ahol tele merte vedrét, avagy megmerítkezett a szerelemben. A gémes kút sok esetben a férfiasságot jelképezi: „*Eltörött a kútam gémje. Hogy itatok holnap délre. / Szomjas a babám gulyája, mert a gazda máshol jára.*”

Bizonyítandó tételtem szerint, ezek a motívumok rendszert alkotnak a versben, mely Arany Laci megszületésének folyamatát meséli el.

Wölfinger Kitti
PTE-BTK

Dr. Bókay Antal
egyetemi tanár
Dr. Orbán Jolán
egyetemi tanár

Félig áttetsző tükrök

Bartis Attila eddigi prózai életműve négy kötetet számlál, melyek közül az első és a harmadik műfaját tekintve regény; a második és a legutóbbi pedig novellákat fog egybe. A dolgozat a két regényt vizsgálja, *A séta* (1995) és *A nyugalom* (2001) komparatív elemzését végzi el. Célja, hogy felhívja a figyelmet a Bartis-művek között meglévő, bizonyos prózapoétikai és szemléletmódbeli kapcsolódási pontokra. Fő szempontként a narráció, az éntapasztalat mibenléte, valamint a transzcendenshez való viszonyulás mikéntje jelölhető meg.

IV.

Modern nyelvek irodalma tagozat összefoglalói

Adorjáni Zsolt
PPKE-BTK

Dr. Jónásik László
egyetemi docens

Christliche Anthropologie und geschichtliche Teleologie in Walters Leich
Keresztény antropológia és történelmi teleológia Walther Leich című versében

A Leich nem áll a Walther-kutatás középpontjában, jóllehet irodalmi értéke és jelentősége Walther vallásos költészetében nem kérdéses. A kutatás mindenekelőtt a költemény formája és metrikai szerkezete iránt érdeklődött.

Dolgozatomban elsősorban tartalmi szempontból elemzem a verset. Vizsgálatom a költői mondanivalóra irányul, mely gazdag metaforanyelvben ölt testet. A költemény fő metaforáját a test és lélek dichotómiájában vélem megtalálni, mely különféle alak-változatokban végigvonul az egész versen. A metafora három jelentést vesz fel aszerint, hogy antropológiai, sőtériológiai vagy teleológikus összefüggésekkel gazdagodik.

A képi szerkezet felfejtése segít abban, hogy a Leich egyik vitatott helye (134 skk. SCHWEIKLE) új értelmet nyerjen. A kutatás általánosan istenre vonatkoztatja a der névmást. Ezzel szemben én tárgyi és nyelvi szempontok alapján Nagy Konstantin mellett érvelek. Ilyenformán a hely elnyeri valódi értelmét a vers képi és gondolati világában, s egyúttal azt is sikerül bizonyítani, hogy Walther egyházkritikája nagyszabású vallásos költeményének szerves részét képezi.

Baglyosi Leona Eszter
ELTE-BTK

Dr. Menczel Gabriella
egyetemi adjunktus

"Sikoly-vonó szél-húrt borzongat végig"
Federico García Lorca: zene és költészet

Dolgozatom tárgya Federico García Lorca zenei munkássága, illetve a zenének a költészetére gyakorolt hatása. Célom, hogy a költő és drámaíró nimbuszát félretéve, átfogó és objektív képet adjak García Lorcáról, a zenésről.

Bár a költő kiváló ismerője volt a spanyol népzene, mégsem nevezhető hivatásos népzene-kutatónak. Lorca művész volt, nem tudós, így képtelen lett volna az érzelmeket félretéve, hideg, elfogulatlan elemzését adni hazája népzenejének. Én azonban megpróbálom a dolgozatomban tárgyilagosan, a kívülálló szemével megközelíteni az általa tanulmányozott témákat: a spanyol bölcsődal és a cante jondo problematikáját.

Lorca szerint a spanyol anyák a legfájdalmasabb, legdrámaibb dalokat használják gyermekeik elaltatására. A bölcsődalok vizsgálata alapján dolgozatomban arra a következtetésre jutottam, hogy Lorca egy túlzott általánosításból indul ki, hisz ez a megállapítás csak a spanyol altatódalok egy kis részére igaz. Másrészt, úgy vélem, a bölcsődalok elsősorban nem a nemzeti sajátosságokat, hanem a nők társadalmi helyzetét tükrözik. Ezt alátámasztja a spanyol és a magyar bölcsődalok összehasonlítása is.

A cante jondo esetén a modern flamencológia nézőpontjából kiindulva mutatom be Lorca és a későbbi szakértők eredményei közötti eltéréseket. Láthatjuk, hogyan lesz egy alapvetően nem helytelen, de a maitól eltérő kiindulási pont kisebb-nagyobb tévedések forrása.

Összességében úgy gondolom, García Lorca zenei munkássága nem annyira a zenetudomány, mint inkább az irodalom szempontjából jelentős, hiszen a költő a két művészeti ág egységét megteremtve alakította ki saját, egyéni hangját. És bár a zenésznek a szemére vethetnénk az objektivitás hiányából fakadó következtetlenségeket és túlzásokat, a költő előtt fejet kell hajtunk, hiszen a Várnász bölcsődalában és az Andalúz dalok című kötetben kiválóan visszaadja a spanyol népzene érzés- és gondolatvilágát.

Bandura Gabriella
SZTE-BTK

Gyimesi Tímes
egyetemi docens

Le cristal de Houellebecq
Houellebecq kristály-diagramja

A dolgozat Michel Houellebecq, kortárs francia író *La possibilité d'une île* című regényében kreált új, összetett világ elemzését tűzi ki célul. Azt kísérli meg bizonyítani, hogy a műre alkalmazható G. Deleuze diagram-konceptiója. Houellebecq a boldogság toposzának elérhetetlenségét, a modern társadalom patológikus állapotát fejt ki alter egoja, Daniel 1 életének bemutatásával. A dolgozatban előbb azt vizsgáljuk, hogy megoldást nyújtanak-e Houellebecq elveszett, frusztrált figuráinak a filozófus, André Comte-Sponville szabályai a boldogság megtalálására, melyet a *Le Bonheur désempérément* című munkájában fogalmaz meg. Azt állapítjuk meg, hogy Comte-Sponville túllép a boldogság dialektikus meglátásán, mely filozófiatörténeti elemekre korlátozódik, és felajánlja a saját stratégiáját, mely Peirce diagram definíciójából kiindulva statikus diagramként ábrázolható a síkban. Aztán rávilágítunk arra, hogy a Houellebecq által kreált komplex világban a sponvilli boldogság-stratégia nem érvényesülhet, hisz a relációk folyamatosan megszakadnak. A *La possibilité d'une île*-ben az író egy olyan új teret konstruál, amelyben az aktuális és virtuális állandó kölcsönhatása kristályt alkot. A mű figurái számára a boldogság toposza elérhetetlen perspektíva marad, hisz az új tér, amelyben léteznek végtelen sziget, az eredet szigete. E sziget a kristály kozmikus forrása, ugyanakkor magában hordozza azt. A dolgozatban kifejtett gondolatkísérlet arra a végkövetkeztetésre jut, hogy a deleuze-i diagram-fogalomból kiindulva Houellebecq kristálya egy térbeli diagramként ábrázolható. E kristály állandó mozgásban van, teljességében felfoghatatlan, nincs anyaga csak működése van.

Berényi Márk
ELTE-BTK

Dr. Takács József
egyetemi docens

La struttura temporale ne La Divina Commedia di Dante Alighieri
Az idő rendszere Dante Alighieri Isteni Színjáték című művében

Az olasz nyelven írott dolgozat elsődleges célja, hogy főként a természettudományokban megszokott módon, tapasztalati úton, azaz a vizsgálat tárgyának alapos megfigyelése és tanulmányozása alapján felállítson egy pontos és tudományos rendszert, esetenként a fizikában használatos jelölések segítségével, hogy szemléltesse a fizikai értelemben vett idő érzékelését Dante Alighieri Isteni Színjáték című művében. A felállított rendszer alapját a Commedia szereplői részéről elhangzó mondatok, megjegyzések és utalások alkotják. Amennyiben a dantei műben elhangzó egyes mondatok nem illeszkednek a felállított rendszerbe, vagy egyenesen ellentmondanak annak, úgy azok külön elemzés tárgyát képezik. A dolgozat másodlagos célja, hogy bebizonyítsa, az Isteni Színjáték, bár három egymástól jól elkülöníthető részből tevődik össze, a három cantica, a műben található visszautalások és a jövődölések miatt, összefügg és egymásra épül.

A dolgozat az eredeti dantei szövegen túl, a Sommo Poeta olyan jelentős hazai és nemzetközi ismerőinek és kutatóinak a műveire is támaszkodik, mint Bán Imre, Kelemen János, valamint Erich Auerbach, Zygmund G. Baransky, vagy Bruno Nardi.

Boda Benjamin Gábor
ELTE-BTK

Dr. Menczel Gabriella
egyetemi adjunktus

Juan Valera és Isaac Albéniz Pepita Jiméneze

Isaac Albéniz és Francis Bourdett Money-Coutts együttműködése érdekes fejezete a spanyol kultúrtörténetnek. Albéniz három operát komponált az angol bankár librettóra. Ezek közül kettő („Henry Clifford” és „Merlin”) a szövegkönyvíró számára kedves témát dolgozott fel, ugyanis Coutts álma egyfajta angol wagneri zenedráma megteremtése volt, s librettóinak megzenésítéséhez Albénizt választotta. Harmadik közös munkájuk, a „Pepita Jiménez”, immár a spanyol komponista szívének kedves ügyhöz járult hozzá, a spanyol nemzeti operához. A Juan Valera regénye alapján született opera különleges helyet foglal el a spanyol operatörténetben, amelyben nem találhatunk erős 19. századi spanyol nemzeti operát. A nemzeti opera megteremtésének akadályait Spanyolországban a zarzuela műfaj nagy népszerűségében és az elmaradott operai infrastruktúrában mutatják ki a kutatók. Isaac Albéniz alkotásának angol nyelvűsége látszólag ellentmond a nemzeti jellegnek, nem teljesül az egyik legfőbb kritérium. A szüzsé kiválasztása azonban maximálisan Albéniz nemzeti operai céltudatos kísérletét támasztja alá. A spanyol 1868-as generáció kimagasló alakja, Juan Valera ugyan nehezen járult hozzá „megzenésíthetetlennek” ítélt regénye operába öntéséhez, de gondolkodásában Albénizzal rokon művész.

A munka első fele Juan Valera regényével foglalkozik, s keletkezése történelmi pillanatának függvényében kerül értékelésre, kimutatva a valerai társadalomábrázolás jellegzetességeit. Money-Coutts librettója a komplex regény nagy leegyszerűsítését valósította meg. A dolgozat operával foglalkozó második része a szereplők összevetésének alapján mutatja ki, hogy Albéniz zenei szerkesztése és a témáiban hordozott jelentéstartalmak állítják vissza a valerai szellemiséget. Albéniz művét egyben operai miniatúraként is értékeljük, amelyben a zeneszerző egyesítette a 19. század operai vonulatainak fő jellegzetességeit.

Bortnyák Ágnes
ELTE-BTK

Dr. Gyöngyösi Mária
egyetemi adjunktus

Testvérek a magányban és a keresztben, avagy A. Remizov: Testvérek a keresztben és G. G. Márquez: Száz év magány című regényének kapcsolódási pontjai

Dolgozatomban A. Remizov: Testvérek a keresztben és G. G. Márquez: Száz év magány című művének komparatistikai elemzését vállaltam.

A regényekről szóló elemző munkákban hangsúlyos szerepet kap a regények mítosz-regény típusába történő besorolása.

Feladatomnak tartottam annak vizsgálatát, hogy e két „mítosz-regény” mennyiben tekinthető mítosznak, és mennyiben regénynek. Ennek a módszertani váznak a mentén megkülönböztethetővé vált két szint. Az egyik a regények által ábrázolt események szintje, melyben a ciklikusan ismétlődő nevek, sorsok, és események világában a mítosz jellemző sajátosságait fedezhettük fel. A másik szint az ábrázoló szöveg világának szintje, amely azonban, sokszor ellentmondani látszott az eseménytörténeti szintnek.

Az ábrázoló szövegvilágban a toposzok vizsgálatával, azt kívántam bizonyítani, hogy az eseménytörténeti szint által bemutatott, ciklikus szférában a főhősök komoly lelki fejlődésen, változáson mennek keresztül.

Az ábrázolt – ábrázoló világ kettőssége szempontjából különösen érzékeny terület az írás problémaköre a regényekben. Az írás e két szint között egyfajta köztes helyet foglal el. Egyrészt ugyanis a cselekményes világban fontos szerepet tölt be a hősökhöz kapcsolódó írás mint tevékenység, másrészt azonban, ha a megírt (írott) szövegeket vizsgáljuk, akkor az ábrázoló világ szintjéhez jutunk. Így az írás motívumának segítségével is fölfejlhetővé válik a hősökben végbement lelki változás.

Borza Vajk
DE-BTK

Dr. Sztanó László
egyetemi docens

„Gli stereotipi napoletani”
Olasz jellemábrázolások

Dolgozatom bővebben foglalkozik a jellemábrázolások és az előítéletek kialakulásával, valamint a nemzeti karakter vizsgálatával, melynek kezdete a XIX. századra tehető. Célom az olaszokkal szembeni általános sztereotípiák bemutatása, elemzése, illetve az olaszok karakterisztikus vonásainak feltárása a külföldi utazók útleírásai alapján. Két jelentős itáliai utazót, Goethét és Byront emeltem ki, akik Itália múltjának dicsőségéről, nagyságáról, ugyanakkor a viselkedési szokások rendetlenségéről is értekeztek. Mindkét utazó kiválóan ismerte az itáliai kultúrát, amely egyfajta támpontot adott a jellemábrázolásra. Tanulmányom vezérmotívuma a Nápoly városával szemben kialakuló sztereotípiák, a nem túl pozitív vélemények, a beskatulyázások vizsgálata, amelyek alapvetően befolyásolják a város arculatát. A negatív elemek alapvetően befolyásolják a Nápolyról kialakított képet, ezáltal az eszmei értékek teljesen háttérbe szorulnak. Kutatásom eredményeképpen arra a következtetésre jutottam, hogy nem lehet egy országgal, vagy egy népcsoporttal szemben előítéleteket megfogalmazni, mert azok vagy nem, vagy csak részben igazak. Ha hiányos ismerettel rendelkezünk, nem lehet egyértelműen álláspontot foglalni, meg kell győződnünk a sztereotípiák igazságtartalmáról, hiszen az előítéletek csak a negatív hangokat erősítik.

Brczán Danica
ELTE-BTK

Milosevits Péter
egyetemi docens

A regény megújulása
(Milorad Pavić Kazár szótárának tükrei és trükkjei nyomában)

Dolgozatom célja bemutatni a posztmodern regénytípust, a szerb író, Milorad Pavić, műve alapján. Dolgozatomban elemzem a regény struktúráját, kifejtem a lexikonregény (vö. Danilo Kiš ideája az enciklopédikus regényről) és a trükkregény fogalmakat. J. L. Borges *A halál és az iránytű* c. elbeszéléseiből a *Tlön*, *Uqbar*, *orbis Tertius* és Milorad Pavić *Kazár szótárának* összehasonlítása alapján elmondható, hogy mindkét művet összekötik a lexikon, tükör, trükkregény fogalmak.

A lexikonregény a formára nagy hatást gyakorolt Pavić „szótárára”. A klasszikus regényforma helyett szócikkekből álló struktúrát kaptunk. Kitérek arra is, hogy mi lesz a sorsa a különböző nyelvekre lefordított *Kazár szótárnak*. Az így realizálódó művek, mivel más nyelveken szólnak meg, eltérő ábécés sorrendjükből adódik, hogy a regény szócikkeinek sorrendje is módosul.

Borgest és Pavić-ot összekötik a tükrök, amelyekről kiderül, hogy egyben „trükkök” kellékei – melyek mindkét írónál fontos szerephez jutnak.

A dolgozat másik nagyobb egységét képi a *Kazár szótár* beillesztése a trükkregény értékkategóriájába. Ennek kapcsán meghatározásra került a trükkregény fogalma (vö. Milosevits definíciója), és annak szerepe, mely a mű formájában szintén nagy szerepet játszik. E mellett összehasonlítom a klasszikus regényformát és Pavić trükkregényét, ill. azt, hogy az új struktúra és a tartalom milyen kapcsolatban állnak.

A *Kazár szótár* magával hozta a regény megújulását, kibővítette a regény műfajának értelmezési lehetőségeit. A formai és kompozíciós sajátosságok új perspektívába helyezték az író–irodalmi mű, a narrátor, az író–olvasó relációkat.

Czipott Eszter Klára
DE-BTK

Dr. Kálai Sándor
egyetemi atnársegéd
Dr. Lőrinszky Ildikó
egyetemi adjunktus

Michel Houellebecq regényeinek nőalakjai

Kutatásom célja annak bizonyítása, hogy Michel Houellebecq-et mint korunk francia irodalmának jeles képviselőjét ugyanazok a problémák foglalkoztatják, mint oly sok szerzőt a huszadik században, nevezetesen az emberek egymástól való eltávolodása, az elembertelenedés. Regényei lineáris krónikaként mutatják be azt a folyamatot, mely során a klasszikus emberi értékeket felváltják a mindenáron való örömkeresés, a meggazdagodás vágya, a testi gyönyör hajszolása. Emiatt háttérbe szorul, illetve megszűnik a vallás, a család és a házasság intézménye, az öregkor megbecsülése, felbomlanak az alapvető emberi kapcsolatok. Mivel Houellebecq mindezt személyesen tapasztalta meg, regényeiben mindezek a jelenségek elemi erővel jelennek meg. A társadalmi és emberi értékrendben végbemenő változásokat nem egy, hanem több művén keresztül mint nagy ívű pályát tárgyalja, amelyet az emberiségnek elkerülhetetlenül be kell futnia. Regényeiben ez a folyamat legszemléletesebben a nőalakokon keresztül mutatható be, mivel a nők helyzetének változása, átértékelődése tükrözi leghívebben a társadalom torzulását. Ennek bemutatására a szerző négy regényét elemeztem, és a bennük szereplő nőalakokat egy képzeletbeli skálán helyeztem el aszerint, hogy mennyire kerültek távol a hagyományos női szerepektől. A szereplők eme sorrendje a klasszikus anyafigurától a teljességgel elvont, testetlen, szinte virtuális alakig terjed, aki már csak nevében nő. A skála szerkezete tisztán rávilágít arra, hogyan jut el az emberiség az együttélésből az egymás mellett élésen keresztül az egyén teljességgel elszigetelt, autonóm állapotáig. Houellebecq olyan utópiát mutat be a jövő társadalmáról, amelyhez nézetei szerint a napjainkban elindult változások elkerülhetetlenül vezetni fognak. Korunk nemzedékének látnia kell, hogy az író helyesen ítéli meg a helyzetet: ezek a folyamatok ténylegesen zajlanak körülöttünk. Sötét világnézete, peszsimista víziói beigazolódni látszanak, hiszen az új generáció értékrendjébe olyan túlért

Csontos Noémi Marcella
SZTE-BTK

Dr. Kovács Ilona
egyetemi docens

A kaméliás hölgy mint egy társadalmi jelenség jelképe

Dolgozatomban a kurtizánokról szóló francia irodalom egyik leghíresebb XIX. századi alakjával, Marguerite Gautier-val, a kaméliás hölgygel foglalkozom, főleg abból a szempontból, hogy miként rajzolja meg alakját a korabeli társadalom áldozataként az ifjú Alexandre Dumas. Először röviden bemutatom a XIX. századi francia prostituált-regények keletkezésének, sőt divatjának társadalmi okait, utána pedig jellemzem a párizsi prostituáltak egy különleges rétegét, a kitartott, gazdag kurtizánok világát. Később vizsgálom a regény főhőseinek mintául szolgáló szerelmespár, az író és egy Marie Duplessis nevű kurtizán „valóságos történetét”, valamint az ifjabbik Dumas sajátos kapcsolatát züllött és tékozló apjával. Kutatom annak okait is, vajon mi készítette az író, hogy felmentse és kiemelje az erkölcsi züllésből hősnőjét, a laza erkölcsű kurtizánt, hiszen élményforrásának számító személyes története nem fedi egészen a fikcionalizált változatot. Marguerite Gautier halálos betegségét, a tuberkulózist, memento mori motívumként értelmezem a regényben, melyet Susan Sontag esszéje alapján elemzem, abból a szempontból, miként válik ez a XIX. században oly divatos betegség penitenciaként a kurtizán feloldozásának és erkölcsi felemelkedésének eszközévé. A regényben szereplő folytonos Manon Lescaut-utalásokat kibontva párhuzamba állítom a két nőalakot, és igyekszem megvilágítani, hogy a két hősnő sorsa miben hasonlít egymásra, illetve miben azonosítja a kaméliás hölgyet saját szeretője, Armand Duval, a híres, XVIII. századi regényfigurával. Végül igyekszem felhívni a figyelmet a regény egyik központi üzenetére, a XIX. század polgári társadalmának egyik kiáltó ellentmondására, mely az előítéletek és erkölcsi elvek rabságában elítéli a 'bukott nőt', mégis fenn-és kitartja a demi-mondaine-ek világát, de csak saját konvenciói árnyékában. Legvégül azt vizsgálom, hogy Dumas, aki a drámaíró szerepét egyfajta misziónak tekintette, milyen erkölcsnemesítő lehetőségeket látott a színpadban.

Csóti Magdaléna
ELTE-BTK

Friedrich Judit
egyetemi docens

**Lets Talk about Sex. Foucauldian Sexual Discourse in D. H. Lawrences
Lady Chatterleys Lover**
*Beszéljünk a szexről. Foucault-i szexuáldiskurzus D. H. Lawrence Lady
Chatterley szeretője című regényében*

Michel Foucault A szexualitás története. A tudás akarása (1979) című művében egy „A Lady Chatterley ürügyén”-ből (1931) vett Lawrence-idézettel támasztja alá azon érvelését, mely szerint a szexualitásról folyó diskurzus elősegíti azt, hogy a szexet az uralkodó erőviszonyoktól elnyomottként észleljük. Csakhogy figyelmen kívül hagyja azt a fontos tény, hogy Lawrence az esszét, melyből Foucault az idézetet kölcsönzi, éppen azért írta, hogy felvázolja a Lady Chatterley szeretője című regény érzelmi-ideológiai hátterét, ezáltal megelőzve az esetleges félreértéseket. Lawrence állítása szerint műve tulajdonképpen nem más, mint azon álláspontjának kifejtése, kifejeződése, miszerint a szexuális diskurzus megfelelő használata felszabadítóan hathat mind a nyelvre, mind pedig az aktusra, és megszabadíthatja őket a hozzájuk kényszeresen kapcsolt negatív jelentésektől.

Annak érdekében, hogy feltárjuk az idézet Foucault-i értelmezése és lehetséges Lawrence-i jelentése közötti ellentmondást, fontos megvizsgálnunk, hogy Lawrence regénye mennyire illeszkedik a Foucault által A szexualitás történetében vázolt elméleti keretbe, illetve mennyire mond neki ellent. Ehhez szükséges Foucault „szexualitás diskurzusának” behatóbb ismerete, valamint Lawrence két művének részletes elemzése.

Dolgozatomban először összegzem A szexualitás történetében felvázolt szexuáldiskurzus-elmélet lényeges pontjait, majd Lawrence Lady Chatterley szeretőjét elemezve igyekszem kimutatni a fent említett idézet Foucault-magyarázatának esetleges jogosságát. Ezután a regény azon aspektusait veszem szemügyre, amelyek ellentmondanak a Foucault-i elméletnek. Végül, „A Lady Chatterley ürügyén” elemzésével próbálom alátámasztani az előbbieket. A következtetésben azt a feltevésemet szeretném igazolni, hogy a regény, ha nem is forradalmian és végérvényesen, de a maga módján mégis jelentősen hozzájárult a szex felfogásában végbemenő változásokhoz, így Foucault Lawrence-értelmezése alapján véve tévesnek mondható.

D. Nagy Nóra
KRE-BTK

Dr. Kállay G. Katalin
egyetemi docens

„In Transparent Accords” -- Wallace Stevens and the Literary Text
„Áttetsző akkordok” -- Wallace Stevens és az irodalmi műalkotás

Wallace Stevens költészetében az irodalmi szöveg státusza, az értelmezői autoritás forrása, valamint a szubjektivitás és objektivitás kapcsolata a képzelet és a valóság közti vita kontextusában jelenik meg. A hetvenes évek „reader-response kritikáját” sejtető poétika-elméletében Stevens különös jelentőséget tulajdonít az olvasó-szöveg viszony vizsgálatának, s az angol nyelvet mesterien művelő költő szavai az interpretációs lehetőségek tárházát nyújtják.

Számos verse közül a „Phosphor Reading by His Own Light” ellentmondó fordulatainak segítségével vizsgálom az irodalmi mű mibenlétét. Így dolgozatom célkitűzése kettős: a textus, mint üveg nélküli keret („frame without a glass”) és mint látszólag üres üvegpohár („glass that is empty when he looks”) bemutatása, érintve az áttetszőség, a nyitottság, a tükröződés és az üresség kérdéseit, Roland Barthes, Wolfgang Iser, Roman Ingarden, Norman Holland, Immanuel Kant és Martin Heidegger munkáinak fényében.

A teoretikus vizsgálódások mellett az utóbbi időben újból teret nyert szoros olvasást (close reading) és a szövegközpontú elemzést figyelembe véve, dolgozatom alapja az irodalomkritikai megközelítések, valamint a szubjektív olvasói interpretáció egymásba fonódó textusa. A kutatás eredménye tehát az elméleti és gyakorlati megközelítés egyfajta szintézise.

Dancsa Éva
EKF

Dr. René Kegelman
főiskolai docens

Das Motiv des Baumes in der deutschen Romantik
A famotívum a német romantikában

Kutatásom során a famotívumok megjelenését vizsgáltam a német romantikus irodalom időszakában. Munkám célja az volt, hogy kiválasztott versek alapján-amelyeket elemeztem, és egymásba vetettem-megállapítsam, mit szimbolizál ez a motívum, valamint, bizonyítsam, hogy a fa egy fontos motívum volt a német romantikában. Módszerem a megfigyelésen alapult.

A dolgozat három fő részre bontható. Az első nagyobb rész vázlat-szerűen mutatja be a korszakot.

A munka következő fejezetében a versek kapták a főszerepet, melyeket a motívum versben betöltött szerepe alapján elemeztem, összehasonlítottam.

Az utolsó fejezet tartalmaz a famotívumokról egy általános leírást, valamint mitológiai és szimboliztikai leírást is készítettem a jelképről.

Kutatásaim eredményeképpen megállapítottam, hogy elsősorban a tölgyfa és a hársfa fontos motívuma volt a német romantikus irodalomnak és elmondható, hogy ebben az időszakban teljesedik ki ez a jelkép.

Diera Diána
PPKE-BTK

Dr. Berzeviczy Klára
egyetemi adjunktus

Die "Quart. germ. 52" im Spiegel des Aventinschen Lebenswerks
A "Quart. germ. 52" az aventinuszi életmű tükrében

Germanisztika-történelem szakos hallgatóként tanulmányaim kezdete óta nagy érdeklődéssel fordultam a középkor, ill. a kora újkor története, kultúrája felé. Tanulmányaim során lehetőségem nyílt arra, hogy elmélyedjek ezen korok vizsgálatában. Ezen túl az elmúlt években több, paleográfiai foglalkozó előadáson és szemináriumon vettem részt, melyek során a téma egyre inkább felkeltette érdeklődésemet. E két, számomra kedves terület fonódik össze ebben a dolgozatban. Ezen munkám középpontjában az OSZK Kézirattárában őrzött „Quart. germ. 52” jelzetű kézirat áll. A kézirat a 16. század egyik legkiemelkedőbb bajor történetírójának, Johannes Aventinusnak (1477-1534) utolsó, befejezetlenül maradt munkáját tartalmazza. A mű címe: *Chronica von vrsprung/ herkommen/ vnd thaten/ der vhralten Teutschen*. A kézirat rendkívüli jelentősége abban áll, hogy - jelenlegi tudomásunk szerint - más kézirat formában nem maradt fenn. A kéziratot ez idáig egyedül HORVÁTH Éva vizsgálta, s eredményeit egy tanulmányban összegezte. Dolgozatomban első részében megkísérlem elhelyezni a kéziratot Aventinus életművében, mely töredékes volta ellenére fontos helyet foglal el a történetíró munkásságában. A továbbiakban arra töreksem, hogy a kéziratot paleográfiai és kodikológiai szempontból leírjam, valamint vizsgáljam tartalma és forrásai tükrében. Végezetül kitérek a *Chronica* első nyomtatott kiadására, mely Caspar Bruschius (1518-1559) gondozásában, 1541-ben posztumusz jelent meg. Mivel a kézirat feltételezhetően a nyomtatott kiadás alapjául szolgálhatott, foglalkozom a kézirat ill. a nyomtatott változat összevetésével is. Munkám célja tehát az, hogy a „Quart. germ. 52” kézirat jelentőségét vizsgálataimmal alátámasszam, s az ebből születő eredményeket készülő szakdolgozatomba beépítsem. Továbbá abban a reményben foglalkozom a kézirattal, hogy a későbbiekben szövegkiadás készüljön belőle, ami jelentősen gazdagíthatná az Aventinus-kutatást, s felhívhatná a kutatók figyelmét az OSZK-ban őrzött ritkaságra.

Dömötör Andrea
ELTE-BTK

Dr. Menczel Gabriella
egyetemi adjunktus

A tükör és a maszk. Az identitás problémája Carlos Fuentes Artemio Cruz halála című regényében

A dolgozat a mexikói Carlos Fuentes (1928-) magyarul is elérhető, ám mindeddig magyar nyelvű szakirodalommal nem rendelkező Artemio Cruz halála című regényét elemzi, középpontba állítva a mű (és általában a szerző) egyik legjellemzőbb problémáját, az identitás kérdését.

A – többnyire spanyol nyelvű – szakirodalom legtöbbször a regény rendkívül érdekes hámosztatú elbeszélismódját vizsgálja, amely számos ponton összefüggésbe hozható az identitás-problémával. A dolgozatnak azonban – bár erre is kitér – nem a narratíva a vezérelve, hanem néhány sajátosan a személyiség kérdéseire utaló motívum, mint a tükör, az (ál)arc, a szem vagy az alterego.

Ezek közül is legjelentősebb az első, a tükör, a dolgozat ugyanis első-sorban pszichoanalitikus szempontból, Lacan tükör-stádiumról szóló elméletét felhasználva közelít a tárgyalt problémához. A regényben felbukkanó tükörrel vagy tükröződéssel kapcsolatos jelenetekben megfigyelhető az én tükörképre alapozó megkonstruálásának folyamata és egyúttal annak siker-telensége, a tükrözött, vagyis közvetített identitás ugyanis csak fikció. A tükör – és hozzá hasonlóan a szem – mint optikai médium valójában az optikai illúziót teremti meg.

Hasonló problémák merülnek fel az arc-álarc kérdéskörnél is: az identitás tipikus testet öltési formája az arc, amelynek elrejtése, maszkkal való elváltoztatása azonos az identitásváltással.

A dolgozat felvillantja a regény identitás-problémájának az egyén szintjénél tágabb értelmezési lehetőségét is: eszerint az önmagát kereső Artemio Cruz valójában a forradalom után útját kereső Mexikó megtestesülése.

Drajkó Adél
KRE-BTK

Dr. Klemm László
egyetemi adjunktus

Christine Lavant – Die Prosa der Divergenzen
Christine Lavant – Divergenciák prózája

A leginkább lírikusként ismert 20. századi osztrák író, Christine Lavant (1915-1973) munkásságáról az irodalomtudomány ritkán értekezik. Költészetét ugyan egyöntetű elismerés övezi, elbeszélései azonban megosztják a tudományos közvéleményt. Ez utóbbi esetben mintha életrajzi izoláltsága volna mérvadó, mellőzöttsége olyan mértékű. Az elszórtan megjelenő tanulmányok között is inkább olyan, pl. Harald Weinrich-féle vélemények dominálnak, miszerint ez az írói attitűd a felvilágosodás kora előtti vonásokat visel magán, ez a fajta írásművészet mintha zárványszerűen volna jelen az új kortárs tendenciák mellett. Jelen munka célkitűzése, hogy hermeneutikai, szövegközpontú megközelítéssel mutassuk ki a Lavant-prózaszövegek modernség felé mutató jegyeit. Gondolunk itt elsősorban az elbeszélői perspektíva fix ponthoz nem köthető mivoltára (ld. nem mindent tudó illetve megbízhatatlan elbeszélő) vagy a kritika és a kétely különféle kifejezési módzataira. Mindez tekinthető a modern szubjektivitás jelenlétének az író prózaműveiben, sőt a művek kicsengése már a nyitott mű felé tett lépésként is értelmezhető.

Enyedi Réka
DE-BTK

Virágos Zsolt
egyetemi tanár

Toni Morrison's Beloved As A Neo-Slave Narrative
*Toni Morrison Szerelmes gyermekem című regénye mint új keletű
rabszolganarratíva*

A lefolytatott vizsgálat célja, hogy bemutassam Toni Morrison, Nobel-díjas fekete író 1987-ben írt regényét a Szerelmes gyermekem-et (Beloved), mint kortárs amerikai rabszolganarratívát. A munka elején 19-dik századi rabszolganarratívákat vizsgállok, azok műfajbeli sajátosságait, valamint egy kiemelkedő munkát Harriet Jacobs Incidents in the Life of a Slave Girl (1861) című narratíváját. A dolgozat fogalmiságát Jacques Derrida logocentrizmus, valamint egy fekete kritikus, Henry Louis Gates "Speakerly Text" elméletéhez kötöttem. Ezekben a beszéd és írás ellentétpár megjelenését és az azokhoz köthető hatalmi viszonyokat vizsgáltam.

Hangsúlyt fektettem azon módszerek vizsgálatára, melyeket fekete és/vagy női írók használnak, hogy decentralizálják az amerikai irodalmi kánont és visszamenőleges korrekciókat ajánlanak az irodalmi kultúrában. Ezek a módszerek főleg történelmi és kulturális okok miatt a szóbeliségben gyökereznek, mint például a történetmesélés, ismétlés vagy az improvizáció. Ennek ellenpólusaként tekintek a kanonizált fehér amerikai irodalomra, amely nem adott lehetőséget a fekete illetve női hangok jelentkezésének: elnémította azokat. Morrison Beloved című műve a 19-dik századi rabszolga narratívák újjáélesztésével igyekszik hangot korábban elnémított véleményeknek, ezáltal az amerikai kultúrtörténet kiteljesedésére törekszik. Vizsgálatom következtetéseként levonható, hogy az amerikai irodalmi kánon egyre színesebbé és árnyaltabbá válik, azáltal, hogy kisebbségi írók is egyre inkább képviseltetik magukat és egyre hatásosabb technikákat találnak arra, hogy megtörjék az angolszász irodalmi monopóliumot.

Forgó Teodóra
KRE-BTK

Dr. Janó István
egyetemi docens
Dr. Farkas Ildikó
egyetemi docens

Shakespeare Japánban

Shakespeare Japánba érkezése, akárcsak a nyugati nagyhatalmak megjelenése, igen nagy változásokat hozott az ország történetében. Műveiben először a könnyebb megérthetőség érdekében „japánosításra” szoruló az idegenséget, majd pár évvel később a modernizáció, vagy mondhatnánk a „nyugatosodás” lehetőségét látták. Próbálták meghonosítani történeteit, amelyben fontos szerepet játszott a később háttérbe szorult kabuki. A drámák teljes fordításának megjelenése segítette a kialakulófélben lévő új stílusok megerősödését.

Elmondhatjuk, hogy kezdetektől fogva a Japánban napvilágot látott Shakespeare-értelmezésekben folyamatos küzdelem folyt és folyik még napjainkban is a japán és nyugati színház között. Egyes időszakokban a japán hatás minősült erősebbnek, máskor pedig a nyugati Shakespeare előadások szolgai másolása dominált. Azonban kétség sem fér hozzá, hogy Shakespeare darabjait többé már nem lehetett leszorítani a japán színpadról, s az utóbbi években egyre gyakrabban láthatunk japán előadásokat külföldön, valamint nem elhanyagolhatók a különböző nemzetek színházi társulatainak együttműködése sem. A japán Shakespeare és a modern színház tanulmányozása során arra a következtetésre jutottam, hogy napjainkra kezd kialakulni igazán egy japán Shakespeare-értelmezés. Ehhez elengedhetetlenül szükség volt egy olyan korosztály felnövéseire, amelyik már ismeri a nyugati színházat is, azonban még nem szakadtak el teljesen a hagyományos japán színháztól sem.

Két Shakespeare dráma összehasonlító vizsgálata során kísérletet tettem a színdarabban fellelhető japános elemek kiemelésére, különös hangsúlyt helyezve a kabukiból átvett hagyományokra. A vizsgálat eredménye alapján nehéz eldönteni, mennyi „japános” elem kell ahhoz, hogy valóban „japán Shakespeare-ről” beszéljünk. Azonban meglepő, hogy egy az angol drámaíró, milyen nagy karriert futott be Japánban, ebben a messzi távol keleti országban. Ugyanúgy beépült az emberek tudatába, mint Európában és Amerikában, talán ezzel egy újabb

Gutmayer Helga
ELTE-BTK

Dr. Balogh F. András
egyetemi docens

Ungarndeutsche Literatur. Sprache als literarische Grenumarkierung? Robert Balogh: Schvab evangiliom, Schvab legendariom, Schvab diariom Magyarországi német irodalom. Nyelv, mint határ? Balogh Robert: Schvan evangiliom, Schvab legendariom, Schvab diariom

A dolgozat célja a nyelv, mint meghatározó tényező vizsgálata Balogh Robert Schvab trilógiájában. A dolgozat ismerteti a magyarországi német irodalom tendenciáit, amelyek a kétnyelvűséghez majd Balogh Robert magyar nyelvű regényeihez vezetnek. Balogh Robert három könyve (Schvab evangiliom, Schvab legendariom, Schvab diariom) a magyarországi német irodalom hagyományos témái közül az identitás problematikáját járja körül. A nyelv, mint a médium, amin keresztül az ember megismeri a világot, aminek segítségével gondolatait formálja egyértelmű hatással vannak az identitásra. Mégis a magyarországi németek kétnyelvűsége, két kultúra közötti léte, kötődése mind Magyarországhoz mind az őshazához, Németországhoz eredményezte, hogy a nyelv nem az identitás legfontosabb meghatározójává vált. A magyarországi német írók körében a kétnyelvűség már a középkor óta jelen van. A dialektus nem tudott egy irodalmi nyelv szintjére fejlődni, így választották az írók a magyar nyelv mellett a német köznyelvet kifejező eszközükül. Balogh Robert könyvei a magyarországi német tematikába sorolhatóak. A nyelven túl, az identitáskeresés, mint fő témája a könyveknek, illetve a magyarországi német történelem legfontosabb motívumai, mint a határ, az út, vagy akár az álmok a művek legkihangsúlyozottabb elemei. Balogh Robert számára a nyelv nem bír központi jelentőséggel. A magyarországi német közösségben lejátszódó nyelvvesztés, az irodalomban is tükröződik. A közösség tagjainak anyanyelve a magyar, a német nyelvet az iskolában tanulják, míg a dialektus már csak hagyományőrző csoportoknál rendelkezik funkcióval. A közösségben lejátszódó folyamatok és a magyarországi német irodalom párhuzamos jelenségei és a könyvek szorosan a magyarországi német irodalomhoz kötődő tematikája illetve motívumai ismeretetésén keresztül jut a dolgozat a következtetésre, hogy Balogh Robert magyar nyelven írt, de német tematikájú művei a két irodalom határjelenségeként tekinthető.

Gyenge Zsófia
PTE-BTK

Dr. Simonffy Zsuzsanna
egyetemi docens

La Tradition Orale comme Base de l'écriture dans le Premier Roman Inuit

Dolgozatom tárgya az orális hagyományok feltárása Mitiarjuk Nappaaluk □Sanaaq□ című regényében, melyet az első frankofon inuit regénynek tekintenek. A szerzőnő szótagírással jegyezte le a regényt, melyet Bernard Saladin D□Anglure, egy québeci francia antropológus, fordított le francia nyelvre. Felmerülhet tehát a kérdés a művel kapcsolatban, hogy valóban regénynek nevezhetjük-e, hiszen a klasszikus értelemben vett regény műfaji követelményeinek nem tesz eleget. Azonban az orális hagyomány □ amit nem pusztán mondák és mítoszok alkotnak, hanem minden olyan hagyomány, melyet szájról szájra örökít át egyik generáció a másiknak □ igen markánsan jelen van a műben. Vizsgálódásom célja feltárni ezen ősi hagyomány nyomait. Minden író kultúra eredendően orális volt, az írás az oralitásból fejlődött ki. Ékes példája ennek az Iliász és az Odüsszeia. Ezen teória alapján az inuit regényt szintén tekinthetjük az inuit irodalom első kézzel fogható írott művének.

Gyenis Judit
PE

Dr. V. Szabó László
egyetemi docens

**Das Prinzip des Apollonischen und Dionysischen in Hermann Hesses
„Demian”**

*Az apollói és a dionüszoszi princípium Hermann Hesse „Demian” című mű-
vében*

Az 1946-ban irodalmi Nobel-díjjal kitüntetett német-svájci író életművét átjárja az ellentétek harca: nem az ember és környezete harcáról van itt szó, hanem az individuum saját pszichéjében lejátszódó küzdelméről - ahogy Hugo Ball megfogalmazza: Apolló és Dionüszosz, az antik görög világ két jelentős istene kíséri végig Hermann Hesse életművét, de nem a kultúrára, a történelemre, hanem a személyes világra vonatkoztatva.

Az apollói-dionüszoszi fogalompár megismeréséhez Friedrich Nietzsche közvetítésén keresztül jut el Hesse. Nietzsche 1872-ben megjelent, „A tragédia születése avagy görögség és pesszimizmus” című munkájában fejti ki az apollói-dionüszoszi fogalompárhoz kapcsolódó művészetszemléletét, amely filozófiájának alapkategóriáit képezi. Az ő értelmezésében a művészet csak a dionüszoszinak és apollóinak nevezett metafizikai-esztétikai kategóriák dialektikus harcában válhat teljes értékűvé.

Vizsgálatom tárgyát a fenti kategóriák Hesse műveiben való megjelenése képezi. Azt kívánom bizonyítani, hogy az író nem elégszik meg ezen érték kategóriák örökös harcának tárgyalásával, nem minden reflexió nélkül veszi át Nietzsche gondolatait. Hesse műveinek szereplői egy elkerülhetetlen változáson esnek át, amit az ellentétes erők folyamatos harca generál, ám a megoldást nem az egyik vagy a másik princípium győzelme fogja jelenteni, hanem a két ellentétes erő szintézise, megbékélése egymással.

A Nietzschénél megjelenő művészösztönök bázisát képező görög istenek, Dionüszosz és Apolló bemutatásával kezdem munkámat, majd Nietzsche művészetfilozófiájának tárgyalását követően összefoglalom a poláris princípiumok elemeit. Ez utóbbiak segítségével a vizsgálat második, gyakorlati részében Hesse „Demian” című elbeszélésének elemzésével bizonyítom fenti tézisemet.

Győri Dávid
DE-BTK

Morse, Donald E.
egyetemi tanár

The figure of James Bond as the Archetypal Hero in Ian Fleming's *Casino Royale*

James Bond alakjának archetípusi hősként történő értelmezése Ian FLEMING Casino Royale című regényében

Kutatásom célja James Bond alakjának és a hősi archetípus vonásainak, valamint fejlődéstörténeteinek összehasonlítása. Elemzésem legfőbb szempontja Bond figurájának mitikus és realista jegyeinek hatásának vizsgálata, hiszen ezek összessége határozza meg az olvasóknak a hősről alkotott képét.

Dolgozatomban elsőként Northrop Frye hősi kategóriáiba igyekszem Bond személyét besorolni, melynek bonyolultsága példázza a figura összetettségét. A következő részben a regény szövegét a Joseph Campbell által leírt monomitosz struktúrájához hasonlítom. Mivel a *Casino Royale* szerkezetileg rengeteg mitikus elemet tartalmaz, a harmadik fejezetben az író történelmi háttérének betudható eltéréseket vizsgálom. A dolgozat záró fejezeteként Lord Raglan munkáját alapul véve vizsgálom, Bond jellemében és történetében miként válnak egységes egészzé a mitikus és történelmi vonások.

A dolgozat konklúziójában a megállapításra jutok, miszerint a *Casino Royale* igenis olvasható az archetípusi kritika tükrében, és a cselekmény hőse egyszerre korának hiteles alakja és a primordiális hőskép megtestesítője.

Hajdu Richard
SZTE-BTK

Dragon Zoltán
egyetemi adjunktus

Looking up, looking down. Vertigo in Alfred Hitchcock's Vertigo and Rebecca
Felnézni és lenézni. Szédülés Alfred Hitchcock Szédülés és A Manderley-ház asszonya című filmjeiben

Jelen dolgozat azt mutatja meg, hogy a szédülés a központi téma, amennyiben Alfred Hitchcock filmjeinek világát akarjuk feltárni. Hitchcock minden filmjét a szédítő megszállottság témája uralja a kezdetektől 1976-ig. Hitchcock pályáján a döntő pillanat 1938 volt, az az év, amikor Hollywoodba szerződött. Be kellett bizonyítania, hogy képes a hollywoodi konvenciókhoz alkalmazkodva leforgatni filmjeit. 1940-ben készült Rebecca- A Manderley-ház asszonya című filmjével sikerült megalapoznia hírnevét Amerikában. Az elemzés megmutatja, hogy nem feledkezett meg róla, hogy életműve központi témájának legalább a csírát e filmjébe is beemelje. A dolgozat továbbá elemzi az életmű fő témájának megjelenését kiforrott formájában, Hitchcock későbbi, Szédülés című filmjében (1958). A cél bemutatni a hasonlóságokat és különbségeket ugyanazon téma eltérő bemutatásai között Hitchcock egy korai hollywoodi darabjában, és egy olyan munkájában, amelyet már elismert amerikai rendezőként készített. Elemzésemben forrásokat használok fel a narratológia, a Hitchcockkal foglalkozó szakirodalom és a pszichoanalízis témaköréből.

Halasi Diána
KRE-BTK

Bodnárné dr. Czeglédy Anita
egyetemi docens

Humor und Heiterkeit in Thomas Mann Werk 'Jospeh und seine Brüder'
Humor és derű Thomas Mann József és testvérei című művében

Thomas Mann 17 éven át írta élete egyik fő művét, a József és testvérei c. tetralógiát, melyben a bibliai téma ellenére korának mindenkor aktuális szellemi, egzisztenciális és társadalmi kérdéseire próbál választ adni, miközben egyedi gondolatokat közöl az ember és a világ szellemi, egzisztenciális és szociális lényegéről. Munkánk célja, hogy ezeket a gondolatokat főbb vonalaiban leíró módon bemutassa, a megfelelő szakirodalommal alátámassza, s ezek közül a leglényegesebb vonulatokat elsősorban a szerzői forrásokra támaszkodva hipotézisként állítsa, majd a Thomas Mann-i humor és derű eszközét mint az egész művet átfogó írói magatartást az állítások szempontjából elemezze.

Ezek alapján a következőket állítjuk: az író, egyes interpretációk ellenére, kora problémáit nem politizáló, direkt módon aktualizáló úton ragadja meg, hanem szellemi, egzisztenciális perspektívából szemléli nemcsak az ember, hanem a világ kialakulását, sorsát, jövőjét. Ezért műve nem politikai vagy társadalmi regény, hanem fejlődésregény, vagyis a főszereplő alakján keresztül mutatja be az ideális, Istenre hangolt, szellemi beállítottságú embert, aki a mítoszok világából kilépve önmaga és mások sorsát tudatosan, képességeinek birtokában alakítja, ezzel választ adva a mindenkori egzisztenciális kihívásokra. Ezek alapján állítjuk, hogy Thomas Mann egy olyan életet, jövőt állít a szemünk elé, melynek alapja a felvilágosult, derűs humanizmus, az ember és természet, ember és ember, test és lélek közötti harmónia.

A szerzői magatartás ezeket a folyamatokat a humor és a derű sajátos eszközével íveli át. Egyes elemzésekkel szemben állítjuk, hogy Thomas Mann a derűs humort alkalmazza és preferálja a hideg iróniával szemben, ezzel igényes írói szintre emelve azt. Derűs magatartásával kifejezi a megteremtett világ és az ember iránti végtelen optimizmusát, szimpátiáját, ill. egy harmonikus, felvilágosult, humanus világba vetett reményét.

Hátori Dóra
PTE-BTK

Bókay Antal
egyetemi tanár
Sári B. László
egyetemi tanár

Re-writing a mythology in Ted Hughes Birthday Letters
Egy mítosz átírata Ted Hughes Születésnap Levelek című kötetében

Sylvia Plath és Ted Hughes kapcsolata, Plath irodalmi hagyatékának sorsa, Hughes következetes hallgatása vitákat és találgatásokat szült mind az irodalmi mind laikus körökben. Hughes csak 1998-ban törte meg a maga választotta csendet a Születésnap Levelek publikálásával. A kötet annak a személyes mitológiának a folytatása és átírata, amelyet Plath teremtett meg verseiben, hogy artikulálja állandóan változó énjét. A kötet Hughes kísérlete arra, hogy utólag értelmezze a saját helyét ebben a mitológiában, ugyanakkor egy sajátos olvasatot, bizonyos értelemben kritikát fogalmaz meg a valamásos költészet néhány aspektusával szemben, amellyel oly gyakran hozták kapcsolatba Plath nevét.

Írásom egy kísérlet annak feltárására, hogy - Plath életművét intertextuális háttérként használva - miképp teremti meg Hughes a saját mitológiáját, a saját olvasatát Plathszal való kapcsolatáról. A két költő módszerei közti különbségek és hasonlóságok megfogalmazásához szükséges arra a tágabb kontextusra hivatkozni, amelyet mindkettőjük életműve jelent.

A Születésnap Levelek Hughes sajátos olvasata, amely nemcsak hozzátesz Plath lehetséges interpretációihoz, de - mint minden olvasat - bizonyos értelemben redukzív. Hughes narratívája azt sugallja, hogy egységként olvassuk Plath verseit, egy kronologikus történetként, amelyben a tragikus vég elkerülhetetlen. A kötet fatalista narratívája, amelynek a gyakran felbukkanó színház-metafora ad hangsúlyt, egyrészt önigazolás Ted Hughes részéről. Másrészt a mindenkori költő helyzetének allegóriája is, és éppúgy megkérdőjelezi a költészet, mint műfaj lehetőségeit és határait, ahogy azt korábban Plath tette a saját verseiben.

Harmat Tamás
PPKE-BTK

Dr. Bognár Zsuzsa
egyetemi docens

Weltbild und Utopie - Robert Musils Frühwerk im Kontext
Világkép és utópia - Robert Musli korai műveinek kontextusa

A dolgozat egy eszmetörténeti összefüggésrend feltárását tűzi céljául: a klasszikus modernitás két emblematikus figuráját, Robert Musilt és Ludwig Wittgensteint a középpontba állítva igyekeznek a kortársi lét- és ismeretelméleti diskurzus vázlatán keresztül új belátásokra jutni „modernitás” „utópizmus” és „avantgarde” fenomenológiai komplexumaival kapcsolatban, hogy e belátások aztán Musil saját szövegein próbára téve elvezessenek egyfajta poétikai lát-lelet megállapításához.

A három részre osztott vizsgálódás első szakasza egy rekonstruktív modellt állít fel világ és kép, elemi tapasztalat és nyelvi reflexió vonatkozásában: a fejtegetés módszere ideo-grammatikus – eszmék figurációjának mozgását rajzolja föl. A vizsgált szövegek tematikus szerveződése mögött egyfajta topológiát tételezve megadja e gondolkodás határait (Wittgenstein Tractatusára figyelemmel), majd bevezeti a „szakadék” teorémáját (Robert Musil egyik esszéjéből kifejtve). Tézisünk szerint e szövegek a modernitás jellemző ismeretkritikai fordulátát egy szemantikai térbe transzponálva teszik egyáltalában elképzelhetővé e (kíméletlenül pontos) gondolkodás kényszeres avantgardizmusát – a sokszoros függésből kibomló világ-kép egyszerre totális és esendő, esetleges és meghaladhatatlan: az utak ezért a misztikus tapasztalat irányába, a szó szerint elképzelhetetlenbe vezetnek. A második rész a 'Törless iskolaévei' című regény szoros elemzését adja, a fenti szempontok mentén. A térbeliségek és perspektívák ábrázolása (és zavara) arról győzhet meg itt minket, hogy a mondhatatlan egyben maga a kihívás is: tisztán regisztrálhattuk a „másként látás” beteljesületlen utópizmusát. Az elemzést egy 1918-as esszé bemutatása követi, mely utóbbi már egy utópikus perspektíva lehetőségét vázolja. Végül, Barthes és Bachmann nyomán megállapítjuk, hogy az irodalom a nyelv utópiájává lett: nem a beteljesülés (a jelen-lét álma) legitimálja ezt a beszédmódot, hanem éppen transzcendens igénye, a mindig továbblépés heroizmusa.

Hovancsek Judit
EKF

Dr. Reichmann Angelika
főiskolai docens

Sentimentalism in Sterne's *A Sentimental Journey*
Sterne Érzelmes utazása és a szentimentalizmus

Ahány író, annyiféle egyedi értelmezése létezik egy-egy irodalmi irányzatnak. Nincs ez másként a tizennyolcadik századi angol íróval, Laurence Sterne-nel sem. Dolgozatom a sterne-i szentimentalizmus jellegzetességeinek bemutatására irányul az *Érzelmes utazáson* keresztül, mely a szentimentális irodalom egyik „kulcsszövege”. A dolgozat elméleti háttérét Kocztúr Gizella és Wéber Antal szentimentális irányzattal kapcsolatos elmélete és Mihail Bahtyin karnevalizációja adja. A filozófiai háttér bemutatásához pedig James Sambrook tizennyolcadik századi Angliát bemutató könyvét használtam fel. Állításomat Mr. Yorick karakterén keresztül bizonyítom. A dolgozat első részében bemutatom, hogy Mr. Yorick, mint főszereplő, magán viseli a karnevalisztikus irodalomra jellemző vonásokat, hiszen ő a bohóc figura, aki a szabadságot képviseli, ami egyúttal tökéletesen illeszkedik a Sterne korabeli állapotokhoz. Mr. Yorick utazása során szerzett élményeivel és tapasztalataival igazolja a szentimentalizmus létjogosultságát. Ebben a részben, mivel a szentimentális, filozófiai és karnevalisztikus elemek szinte szétválaszthatatlanul jelennek meg a műben, együttesen mutatom be őket. A második részben a narrátor Mr. Yorickot mutatom be. Itt a szentimentális és a karneváli vonások jól elkülöníthetők, ezért külön-külön kerülnek bemutatásra. A filozófiai háttérre konkrét utalás nem történik, hiszen az főként a mű tartalmát befolyásolta. Úgy találtam, hogy Mr. Yorick, mint narrátor, segítségével Sterne eleget tesz a korabeli szentimentális regényekkel szemben támasztott igényeknek, azaz foglalkozik az egyén belső világával, az érzelmek részletes bemutatásával, a mű hangulatát mégis döntően befolyásolják a karneváli elemek is, pl. az olvasó bevonása a mű világába. A dolgozatban elemzésre kerülő szentimentális és karneváli jegyek tehát egyértelműen bizonyítják Sterne szentimentalizmusának egyedi színezetét, melyet a karneváli tradíciók megújításával, a kor igényeihez igazításával ér el.

Jakab Zsuzsa
ME-BTK

Dr. Pálfi Ágnes
egyetemi adjunktus

**Das Dilemma des musikalischen „Durchbruchs“ in „Doktor Faustus“ von
Thomas Mann**

Adrian Leverkühn hal(l)hatatlan opusa Thomas Mann ördögregényében

Thomas Mann ördögregénye a gazdag Faust-irodalomba illeszkedik. A mű újdonsága az, hogy Faust egy zeneszerző képében lép elénk, akinek sorsa párhuzamba állítható a németység 20. századi tragédiájával. A műben Németország egy birodalmi méretű „Kaisersaschern”, egy darabka megmerevedett középkor, ahol ott bujkál a démoni, az ösztönös, a vitális. A nácik felszabadítják ezeket a lefojtott energiákat, segítségükkel akarván egy új, tökéletes rendet teremteni. Adrian Leverkühn, a zeneszerző pedig ugyancsak az „elemi erők” felszínre hozásával igyekszik megalkotni a maga „mágikus négyzetét”.

Mann főhősének fokozódó elmagányosodásával, egyre növekvő ridegségével párhuzamosan mutatja be a német polgárság lassú haldoklását. A regény feltárja előttünk azt a világot, melyben az új barbárság eszméi felszínre törhettek, megmutatja a német társadalom visszasságait: az irracionális iránti fogékonyságot, az elementárisra való sóvárgást, a gőgös provincializmust. E világban az élet kilátástalan, a művész sikere pusztán szemfényvesztés. A sznob társadalmi közeg, a bohémvilág üressége, az erőszakban kéjelgő tudósok és művészek, a különféle szenvedélyekbe menekülő és elbukó egyének tragédiája egyként az elmélyülő válság jele.

Munkámban azt vizsgálom, miért helyezte Mann Faustját a zene világába, hogyan jelenik meg a teremtés, az alkotás és a Mű, a közönség és a Mű problémája a regényben, megszületett vagy megszülethet-e egyáltalán az Adrian-féle tökéletes Mű az elemi, az anyagi „negyedik” komponens bevonásával, megvalósulhat-e ily módon a németiség spirituális „áttörése”. Hogyan kérdőjelezi meg ennek esélyét a regényben megjelenő műfaji paradoxon, a szó és a zene eltérő közegének problematikája? Mely motívumok utalnak arra, hogy mégis van remény a mű megszületésére? Hogyan tematizálja a regény ezt a kettősséget, az elkárhozás és/vagy megváltás nemzeti és egyetemes dilemmáját? És végül hogyan értelmezhető a regény végén Serenus, a krónikás „reménytelenségen túli reménye”?

Kádár Anett Julianna
DE-BTK

Dr. habil. Madarász Imre
egyetemi docens

**„...la dolce sinfonia di Paradiso”
*Dante Paradicsomának zenei elemei***

Dolgozatom célja az Isteni Színjáték harmadik canticája, a Paradicsom zenei elemeinek, zeneművészeti értékeinek feltárása, részletes elemzése, a hallás problematikájának, valamint a Paradicsomban szereplő zenei komponensek közti összefüggéseknek a vizsgálata, és annak bemutatása, hogy Dante korában a Színjátékban megszólaló dallamok milyen zeneelméleti szabályoknak feleltek meg.

Vizsgáltam a Paradicsomban található zenei terminusokat, valamint a ténylegesen megszólaló zenéket, melyek kivétel nélkül a musica sacrához tartoznak. A középkor egy sajátos kódrendszert működtetett, mely jelen volt a tudományokban, művészetekben, sőt a köznapi életben is. A musica sacra ebben a kódrendszerben kiemelt szerepet kapott, mivel általánosan elfogadott volt a zenéhez kapcsolt transzcendencia. Számos jelentős, eddig rejtve maradt összefüggést találtam a ténylegesen megszólaló zenék és a Színjáték gótikus szerkezete között. A Paradicsomban mindig szól a zene. A Színjáték leggrandiózusabb pillanataiban ezt a zenét Dante is hallgatja, és úgy emeli ki, hogy az olvasó számára is hallható legyen. Ezek mellett a direkt zenei kiemelések, megnevezések mellett a Paradicsom egy rejtett zenei szerkezetet is kapott. Ezt a szimmetrikus szerkezetet a ténylegesen megszólaló dalok alkotják az idő függvényében. A legfontosabb filozófiai gondolatok zenei kiemelést is kapnak, hasonlat, metafora formájában. A ténylegesen megszólaló zenék pedig az egyes cantók szerkezetén belül is kiemelt helyeken találhatók.

Kelemen Zsolt
SZTE-BTK

Cristian Réka M.
egyetemi adjunktus

Polyauterism in Eyes Wide Shut
Többszerzőiség a Tágra Zárt Szemek című filmben

Ez a dolgozat Stanley Kubrick 1999-es filmjét, a Tágra Zárt Szemeket elemzi a szerzőiség (auterism) szempontjából. Kísérletet tesz rá, hogy kimutasson egy úgynevezett szerzői háromszöget a filmben, vagyis, hogy Stanley Kubrick vitathatatlan szerzői pozíciójához Tom Cruise és Nicole Kidman sztár-szerzőisége is hozzájárul. Tehát a film több, mint egy szerző filmje, mely előre vetíti a "többszerzőiség" fogalmát.

A dolgozat elméleti háttérét a filmelétben jól ismert auteur fogalma köré felépítve vizsgálom és konkrét példákon keresztül mutatom be a filmes kritikai kelléktár kibővítésének szükségességét. A klasszikus auteur kritikai nézeteket sorba véve és azokból kiindulva dolgozatom a témakörben új megközelítési lehetőségeket vázol fel.

Kellermann Viktória
PPKE-BTK

Dr. Pálfalvi Lajos
egyetemi docens

A Lengyel Anya mítoszának kettős dekonstrukciója a feminista kritikában

Kutatásom célja a Lengyel Anya (Matka Polka) mítoszának elemzése, reflektálva kettős, egyrészt a közbeszédben, másrészt a lengyel feminista kritikában illetve kortárs szépirodalomban lezajlott dekonstrukciójára. Az alkalmazott módszer a tág értelemben vett, interdiszciplináris feminista kritika, és egy szintén tág értelemben vett dekonstrukció, avagy „gondos olvasás”.

Dolgozatom első részében elsősorban az elsődleges, „népi” dekonstrukcióra reflektálok, bemutatva azt is, hogy a mítosz eredete miként szolgáltatott alapot ezen félreolvasásoknak; ez a szakasz ennek megfelelően részben eszmetörténeti-filozófiai elemzés, nem korlátozódik irodalmi forrásokra és irodalomkritikai módszerekre. A második szakaszban olyan lengyel kortárs prózaműveket elemzek röviden, melyek valamiféle releváns megközelítési módot, megoldási stratégiát jelentenek a Lengyel Anya mítoszának irodalmi-kritikai dekonstrukciójában, mintegy „visszafordítva” ezt a nőképet eredeti, irodalmi alakjára.

Ezen rövid recenziók segítségével remélem képes leszek sikerrel bemutatni a mítosz, tehát a lengyel nő mint anya képének ma létező változatait, és összekapcsolni ezeket a katolikus-konzervatív diskurzusban megjelenő anya- és nőképpel, így módon megfogalmazni a lengyel feminizmus céljait is a női szerepek átalakításában.

Kerékgyártó Mihály
EKF

Dr. Antal Éva Ph.D.
főiskolai tanár

Satire and Dystopia in English Literature
Szatíra és disztópia az angol irodalomban

Munkámban arról szeretnék számot adni, hogy a 18. században oly népszerű satírából hogyan alakult ki az elkövetkező évszázadokban a disztópia, és hogyan eredeztethető az előbbi műfajból az utóbbi.

Ennek szemléltetésére hozom fel példaként Jonathan Swift Gulliver's Travels című művét, mely az irónia eszközével élve mutat rá az akkori brit társadalomban fenyegető problémákra. Ebben nem csak satirikus elemek találhatók, hiszen a regény egyes részeit utópiaként és disztópiaként is fel-foghatjuk. Ennél a pontnál lehet összekapcsolni a két műfajt, mert a 19. és a 20. században is írtak ilyen jellegű műveket, de azok esetében már nem a pozitív társadalmakról van szó és nem is egyetlen emberre koncentrál az adott regény. Sokkal inkább az egész emberiséget érintő problémák kerülnek felszínre és a derűs utózőnge is eltűnik, helyét igen komor kép váltja fel. Míg a 18. századi satíráíró megpróbál valamiféle megoldást találni a problémára, addig a disztópia írója nem is foglalkozik ilyesmivel, nem is szándéka ezt megtenni. A fent említett gondolatokat Jonathan Swift Gulliver's Travels műve mellett H. G. Wells The Time Machine, Aldous Huxley Brave New World és George Orwell Nineteen Eighty-Four című regénye alapján támasztom alá, hiszen a Gulliver's Travelsben Swift többek között azokat a témákat veszi alapul és állítja satírájának középpontjába, melyek az utóbbi három disztópikus alkotásban külön-külön megjelennek.

Munkámmal tehát a satíra és a disztópia szoros kapcsolatát kívánom szemléltetni, továbbá azt, hogy hogyan változott a satíráírók optimizmusa pesszimizmussá néhány évszázad lefolyása alatt.

Kiss Boglárka
DE-BTK

Szalay Edina
egyetemi adjunktus

**„Killed by a surfeit of words” - Textual Fates and Feminine Intersexuality
in Charlotte Perkins Gilman’s „The Yellow Wallpaper”, Margaret
Atwood’s *Lady Oracle* and Sylvia Plath’s *The Bell Jar*
„Megölt a szavak csömöre”- textuális sorsok és női intertextualitás Char-
lotte Perkins Gilman „The Yellow Wallpaper” című novellájában, valamint
Margaret Atwood *Lady Oracle* és Sylvia Plath *Az üvegbura* című regényé-
ben**

Margareth Atwood *Lady Oracle* és Sylvia Plath *Az üvegbura* című regénye a különböző diszkurzusok, szövegek, kulturálisnarratívák mátrixában meghatározott női szubjektum problémáját viszi színre. Mindkét regényben a szövegek hálózatában megképződő identitású (író)nő az egész világot, benne saját magát is szöveggént érzékeli, és a számára elérhető textusok episztemológiai eszközökként használja. A két regény ezen textuális regiszterének trópusai, narratív eljárásai visszavezethetők Charlotte Perkins Gilman „The Yellow Wallpaper” című 19. századi novellájára. A női szövegek ilyesfajta intertextualitása (motívumok, elbeszéléstechnikai módszerek átcsapásai) alternatívát kínál annak a problémának a feloldására, ami a nőirodalom definitív tradíciójának, meghatározó mintaképeinek hiányát állítja középpontba.

Az elemzett művekben bemutatott sorsok textualitása azonban nem merül ki az episztemológiában. A hősnők önpusztító eljárásokhoz, megjátszott és megkísérelt öngyilkossághoz fordulnak feloldhatatlannak tetsző problémáik megoldására. Azonban ezek az öngyilkossági kísérletek is textuális sémákra épülnek: (habár nem feltétlenül tudatosan) a szereplők kanonikus és populáris szövegek sorát imitálják, amikor megpróbálnak véget vetni életüknek. Az öngyilkosság textualitása, amit ezekben a művekben látunk, ellentmond annak az egisztencialista elméletnek, mely szerint az öngyilkosság az a pillanat, amikor az egyén mindenféle külső hatástól mentesen képes kialakítani saját individualitását. Dolgozatomban azt a folyamatot vizsgálom, ahogyan különféle textusok, narratívák felülírják a regénybeli életet és halált, illetve empirikus világunk tudományos teóriáit.

Kiss Gábor
PPKE-BTK

Pintér Károly
egyetemi docens

Shaping reality in Ursula K. Le Guin's *Lathe of Heaven*
A valóság formálása Ursula K. Le Guin Égi Eszterga című művében

A dolgozat Ursula K. Le Guin utópisztikus science-fiction regényével, az Égi Esztergával foglalkozik: szövegelemzésen keresztül igyekszik feltárni az elbeszélő technika és a cselekmény összefüggéseit. Rávilágít a regény álomszerűségére, mely átszövi azt mind tartalmilag, mind formailag. Az esszé behatóan foglalkozik az álom - alkotás párhuzamával, így az író, Le Guin és a főszereplő, George Orr közti hasonlóságokat is górcső alá veszi. Le Guin figyelmet érdemlő narratív stílusa, amely mintegy kíséri, pontosan leköveti a cselekmény által meghatározott vonalat, megvalósítva így a mű tartalom-forma egységét, szintén elemzés tárgyát képezi.

A regény fontos vonása - és így az esszében is kiemelt helyen kerül tárgyalásra - az ironikus viszonyulás mind a saját maga által teremtett világhoz, mind a science-fiction-höz mint műfajhoz. Ez az ironikus attitűd nyilvánul meg abban, ahogy a tudományos-fantasztikus irodalomban gyakran előforduló toposzok szerepet kapnak a cselekményben. Ez az önreflexív jelleg ad igazán egyedi, sajátos ízt Le Guin alkotásának. Az ironikus-szatirikus atmoszféra taglalása mellett annak álomhoz való kapcsolata sem maradhat ki a dolgozat látószögéből, mivel az szerkezetileg mindent ennek az igen fontos tényezőnek rendel alá.

Kodácsy Kinga
KRE-BTK

Dr. Kállay G. Katalin
egyetemi docens

**Pilgrims' Tracks on a Road: Religion and Religious Symbolism in
Selected Slave Narratives and Zora Neale Hurston's *Dust Tracks on a
Road***

*Zarándok nyomok az úton: Vallás és vallásos szimbolizmus válogatott
rabszolga elbeszélésekben és Zora Neale Hurston *Dust Tracks on a Road*
című élettrajzában*

A harlemi reneszánsz legismertebb írónője, Zora Neale Hurston az afro-amerikai folklór megőrzésének egyik úttörője volt. Önéletrajza felfedi pluralisztikus gondolkodásmódját, kétértelmű kijelentései pedig hűen tükrözik a századelő kulturális transzformálódási folyamatait. A *Dust Tracks on a Road* egyfelől táplálja a fekete kultúra karizmatikus spiritualitását, másfelől bekapcsolódik a század személyes isten- és személyiségkereső irodalmába. Hurston a tradicionális keresztény, illetve pogány-afrikai szimbólumokat egzisztencialista stílusjegyekkel ötvözi, mindezt úgy, hogy a vérében élő hagyományokat a személyiségébe olvadt fehér amerikai transzcendentalizmussal elegyíti.

Dolgozatom célja nem volt más, mint hogy a hagyományosan afro-amerikai vallásos elemek és irodalmi reprezentációik örökségét, valamint az ettől eltérő modern spiritualitás releváns szegmenseit Hurston önéletrajzában – a teljesség igénye nélkül – bemutassam. Kutatásom alapját a kanonizációs folyamatok nyomán az Egyesült Államok irodalmának magját képező, tizenkilencedik századi szabadulástörténetek, a rabszolgák testi és lelki üldözöttsége és Hurston önéletrajzában világosan kirajzolódó fizikai és spirituális zarándoklat analógiája adta. A zarándoklat motívumát analízisem origójába helyeztem, majd némi történeti és teológiai áttekintés után Hurston önéletrajzában legjellemzőbb vallásos képeit ehhez a központi motívumhoz kapcsoltam.

Vizsgálataim során bebizonyosodott, hogy Hurston kivételesen újszerű vallásos álláspontjáról nem lehet homogén tételekben gondolkodnunk; az önéletrajz akár a posztmodernben oly kedvelt modern etnikai önéletrajz egyik generikus műveként is felfogható. A fekete rabszolga-irodalom hagyományainak beágyazódása a fehér irodalmi elvárásokba egy izgalmas és szövegstilisztikai szempontból is érdekes vallásosságot eredményez, amely leginkább egy individualisztikus alapokon nyugvó, protestáns miszticizmus felé mutat.

Kovács Ramona
SZTE-BTK

Dr. Németh Jen
egyetemi docens

Corneille: L'Illusion comique
A látvány színháza

Dolgozatom témája Corneille L'Illusion comique című drámája. Cé-
lom, hogy a dráma különböző részeinek elemzésén keresztül bemutassam
annak szerkezeti sajátosságaiból fakadó eredetiségét. Miután sorra veszem
az illúzió kategóriájának megjelenéseit a dráma struktúrájának feltérképezé-
se során, bemutatom, hogy az illúzió, és azon belül is a színházi illúzió nem
lehet cél, hanem csakis eszköz a megismerés folyamatában. Elemzésemhez
segítségül hívom a platóni barlang-hasonlatban ábrázolt megismerési fo-
lyamatot és annak fázisait annak érdekében, hogy a dráma működési me-
chanizmusának újfajta olvasatát adjam. A dráma szokásosan elkülönített
három szintjéhez hozzáillesztek egy negyedik szintet, azt a feltételezett
színházi helyzetet, amelyben a drámaszövegből adódó előadás zajlik, s en-
nek segítségével felvázolom azt a megismerési folyamatot, amelyen a dráma
„nézője” ideális esetben végigmegy. Elemzésemben tehát egy ideális nézőt
tétélezek fel, aki a dráma szövegéből adódik, tehát nem egy konkrét előadás
elemzéséről van szó. A megismerési folyamat eredményeként a „színház a
színházban” gondolatának egy újfajta megközelítésével közelebb juthatunk
a színház, a színházi illúzió működésének megértéséhez.

Kunkli Szilvia
DE-BTK

Dr. Lőrinszky Ildikó
egyetemi docens

La Quete de l'Identité dans Le Périple de Baldassare d'Amin Maalouf
Identitáskeresés Amin Maalouf Baldassare nagy utazása című regényében

Dolgozatom célja az identitáskeresés, illetve identitásépítés bemutatása Amin Maalouf Baldassare nagy utazása című művében. Az identitás problémája mindig is hangsúlyos szerepet kapott a szerző művében, éppen ezért esett rá választásom. Mindemellett, az író életében megfigyelhető kettőségek, például a vallás, származás illetve a táj kettősége mind megjelennek az elemzett műben is. Emellett, a megjelenő identitásproblémák elemzéséhez a szintén Amin Maalouf által írt Les Identités Meurtrières (Gyilkos Identitások) című mű is rendelkezésemre állt.

A dolgozatban először is kitérek a szerző életében, illetve a regényben párhuzamosan megjelenő motívumokra, vagyis a táj kettőségére illetve a vallási ellentétekre, emellett külön figyelmet szentelek az identitás problémájának. A regény főhőse, Baldassare Embriaco életében mindig is hangsúlyos szerepet kapott a család, a hagyományok követése illetve a szülőháza, Genova, annak ellenére, hogy ő maga Gibeletben született és nem is látta Genovát. Azonban az ősei ebből a városból származnak, így Baldassare genovainak tartja magát. Gibeletben nyugodt életet folytat, ahol a családi hagyományt követve könyvkereskedő. Egy különös könyv, a Századik Név megjelenése azonban mindent megváltoztat életében. A könyv utáni hajszában a főszereplő bejárja a Földközi-tenger térségét és fél Európát, útja során eljut Genovába és hosszas megfontolás után úgy dönt, hogy szülőföldjén fog letelepedni és soha többé nem tér vissza Gibeletbe. A dolgozat célja ennek a talán érthetetlen és hirtelen döntésnek a megfejtése. Baldassare identitásának szerves része genovai származása és minden mást ennek rendel alá, a főhős a regény egészében a szerző szószólójaként viselkedik és gondolkodásmódja megfelel Amin Maalouf elgondolásának, aki fontosnak tartja származásunk jelentőségét és őseink hagyományának követését.

Lakó Zsigmond
DE-BTK

Dr. Puskás István
egyetemi tanársegéd

**A „vágy gépezete” a szavak mögött - A társadalmat kolonizáló polgárság
Pier Paolo Pasolini Calderón című művében**

Pier Paolo Pasolini Calderón című művében egyik kedvenc témáját, a proletariátus és a burzsoázia szembenállását boncolgatja, éppen a 68-as nagy diák- és munkástüntetések idején. Azonban ahogy a mű végkicsengése is mutatja, a „szabadulás lehetetlen”, hiszen ekkorra már a 60-as évek gazdasági robbanásában megerősödött, s a fogyasztói társadalmat létrehozó polgárság rányomja akaratát az alsóbb osztályokra, homogenizálva ez által a különböző szociális rétegeket. Hívhatjuk ezt tulajdonképpen egy erőszakos kolonizációnak is, melyben végül az elnyomott és az elnyomó is elveszti eredeti társadalmi identitását. A műben a felszín alatt azonban a hatalmi játékok forrásai a sokszor rejtett szexuális konnotációk. Robert J. C. Young „A gyarmatosítás és a vágy gépezete” című esszéjében (Gilles Deleuze és Felix Guattari *Anti Oedipus*-a nyomán) éppen a fent említett témák közötti relációt boncolgatja, az ödipális hármas megjelenését a társadalmi hierarchikus viszonyokban.

Pier Paolo Pasolini drámaírói munkássága kevésbé ismert, műveit napjainkig relatíve kevés alkalommal és kevesek állították színpadra. Ennek egyik oka, hogy dialógusai kimondva és valós kontextusba helyezve nem életszerűek, a színészeket inkább egyfajta szócsőnek használva saját gondolatait juttatja kifejezésre. Pasolini ezt meg is erősíti színházi hitvallásában, a *Manifesto*-ban, ahol saját színházát a „szó” színházának nevezi. Manapság azonban egyre többet veszik elő drámáit, hiszen rájöttek arra, hogy a befogadóra sokkal erősebb benyomást tehetnek a mű rejtett tartalmai, melyek azonban éppen a szavak mögött vannak. Így tehát nem magának Pasolininek az életén keresztül kell vizsgálnunk a művet, hanem az író „csupán” mint egy belső „lírai én”-t véve alapul, a mű és a befogadó kapcsolatát kell szemügyre vennünk, hogy a mű mélyebb rétegeit elérjük, azaz megtaláljuk a „megjeleníthetlent magában a megjelenítésben”. Dolgozatom témája így Pier Paolo Pasolini Calderónjának posztmodern olvasata a „vágy” és a koloniali

Laufer Péter
PTE-BTK

Dr. Vöö Gabriella
egyetemi adjunktus

The Construction of Witeness in William Faulkner's *Light in August*
A fehérség létrehozása William Faulkner Megszületik Augusztusban című regényében

Dolgozatom William Faulkner *Megszületik Augusztusban* című regényét vizsgálja a fehérség tanulmányok nézőpontjából. A fehérség tanulmányok alapvető tézise alapján a „faji” hovatartozás elsősorban nem biológiai, hanem szociális eredetű. A szociálisan kialakított „faji” kategóriákat politikai, gazdasági, társadalmi, morális, szexuális és társadalmi nemi („gender”) tényezők határozzák meg. Azonban a „faj” mint nem biológiai fogalom csak akkor létezhet, ha vannak olyan egyének, akik eleget tesznek a társadalmilag meghatározott kategóriák által felállított normák kielégítésének. Tehát a „fajhoz” való tartozás mindig egy performatív aktus is. Ez a társadalmi gyakorlat bizonyos előnyöket és előjogokat biztosít a társadalom egyes csoportjai számára, míg másokat kizár és peremhelyzetbe kényszerít. Faulkner regényének központi szereplői megsértik azokat a normákat, amelyek meghatározzák a fehér „fajhoz” való tartozást. A regény középponti alakja Joe Christmas, aki megszeg minden lehetséges szabályt, amely az ő valamely fajhoz való tartozását meghatározhatná.

Amikor tehát „faji” hovatartozásról beszélünk, a performancia elve központi kérdéssé válik, hiszen egyes társadalmi csoportok oly módon ellenőrzik és alakítják a társadalmi közbeszédet, mások pedig elszenvedik a „faji” különbözőség diskurzusait. A fehérség tanulmányok módszerével és terminológiájával elvégzett kutatás rávilágít arra, hogy a fehérség társadalmi és „faji” normaként való értelmezésének megvannak a történeti feltételei és jellemzői. A dolgozat ezek feltárásával kívánta új kritikai megvilágításba helyezni William Faulkner *Megszületik augusztusban* című regényét.

Lévay Emese
KRE-BTK

Dr. Klemm László
egyetemi adjunktus

Sonnenmission

Napküldetés – Friedrich Hölderlin: Hyperion vagy a görögországi remete (Hyperion oder der Eremit in Griechenland) és Hamvas Béla: A magyar Hüperion című művének hermeneutikai összehasonlítása a szerelem és a barátság vonatkozásában

Munkámban a hermeneutika módszerével két művet hasonlítok össze, melyek eltérő korokban és országokban keletkeztek, de mindkét mű hőst Hyperionnak hívják. Mindkét levélregény központi témája a válságban levő társadalom antik görög alapokhoz való visszavezetése. A Hyperion-főhősök neve és küldetéstudata a nappal hozható kapcsolatba, Hölderlinnél mint fényhozó jelenik meg: „Wie ein Lichtstrahl”, Hamvasnál pedig mint a „magasság fia”, azzal a céllal, hogy az emberiség és a természetben rejlő isteni lényeg közötti egységet újra életre keltse. Hölderlin a mű cselekményét Görögországba helyezi, mely lokalitás ill. szellemiség a 20. század első felében tevékeny Hamvas magánmitológiájának vonatkozási pontja. Hölderlin és a Hamvas által is képviselt német idealizmus eszméi között hasonlóságok fedezhetők fel. A Hyperion-hősök új világról alkotott elképzelései is egy új mitológiában öltenek testet. A főhősök küldetésüket nem képesek társ avagy társak nélkül elképzelni. A küldetés alapja a szeretet egységet teremtő ereje. A főhősök szerelmi és baráti kapcsolatait, mint a küldetés első lépését vizsgálva jutunk arra a következtetésre, hogy az ideálképek és a valós személyek között ellentét feszül. Ez a tény a kapcsolatok felbomlásához és ahhoz a felismeréshez vezet, hogy Hyperion lénye egyedülre van ítélve. A főhősök magányba vonulnak, a természetben találják meg az elveszett harmóniát. Az emberiséggel, akit el akartak vezetni az aranykorba, megszakad közvetlen kapcsolatuk. Így válik a költészet, az írás küldetésük továbbadásának médiumává.

Liktor Eszter
DE-BTK

Lukovszki Judit
egyetemi docens

Testre vetett tekintet - Madame de Sévigné a női testről és az azzal kapcsolatos vizualitásról

Dolgozatomban Madame de Sévigné levelezésének egy rövid szakaszát vizsgálom azzal a céllal, hogy bemutassam, miként reflektál egy, a mai olvasótól korban eltávolított női szerző a női princípium testben való megjelenésére, azaz milyen természetű utalásokat tesz a nőiség különféle testi aspektusaira.

Megvizsgálom a férfi, illetve a nő külső megjelenéséről szóló beszédmódok közötti különbségeket, amelyekből következtek a két nem (egymáshoz képesti) szociális pozícionáltságára, majd kitérek a nő esztétikumként való tételeződésére, illetve az ezen tételeződés által támasztott elvárásokra és nyújtott lehetőségekre.

Fölvetem továbbá a szépség (mint vizuális észlelet) befogadásának, az azt megelőző (le)leplezésnek, és az azt követő látszódásnak, illetve nézettségnek a problémáját, amely vizsgálódás elvezet ahhoz a ponthoz, ahol a test nézése a személy elvi birtoklásával találkozik.

Szót ejtek arról, hogy milyen interakció lép a nézés-látszódás helyébe akkor, ha a néző jelen van, ám a nézendő-látható test hiányzik. (Itt azokból a levelekből indulok ki, amelyek közvetlenül Madame de Grignan Párizsból történő elutazása után keletkeztek.)

Visszatérek még a vizualitás témájára, amikor azt vizsgálom, hogy a nézés megengedett távolsága mennyire jellemez egy művészet- vagy kultúrtörténeti korszakot, majd a nézés távolsága által elkülönített két közeget, a magán- és a társadalmi szférát vetem több szempontból össze. (Az intim szféra kapcsán kitérek a „funkcionális” női test egyik legbensőségesebb folyamataira, a szülésre, illetve – a perspektívát kitágítva – az anya szerepére a patriarchális rend átörökítésében.)

Kutatási szemléletem gender-tudatos, szövegfeldolgozási módszerem pedig a szoros olvasás, amely inkább a primér szövegre, mint az arról írott szekunder irodalomra vagy az ahhoz olvasható elméleti háttérre támaszkodva igyekszik közvetlenül értelmezhetőnek tételezni egy, már csak keletkezésének időbeni eltávolítottságától fogva sem könnyen megragadható szövegtestet.

Lőrincz Zsuzsanna
DE-BTK

Dr. Puskás István
egyetemi tanársegéd

A Dekameron virágai

Tanulmányomban azt vizsgálom, hogy a Dekameron mennyire alkalmas filmnek. Hogyan sikerül átadni mondanivalóját, jellegét e médium segítségével. Vizsgálatom tárgyául Pier Paolo Pasolini Dekameronját választottam.

Fontos kiemelni, hogy pontosan tíz történetet jelenített meg a film a Dekameron száz novellájából, mellyel a mű teljességét kívánta megőrizni e megteremtett "mini Dekameron világban". Kérdés, mennyire hű, kicsinyített mása ez Boccaccio novelláskönyvének. Dolgozatomban az adaptációs problémákkal is foglalkozom.

Képes-e a novelláskönyv szerkezete egy másik szerkezetté átalakulni.

A film makettje másképp épül fel, mint a könyvé, mert a Dekameronnak egy más világát építi meg, mert más formába ülteti át. Boccaccio szórakoztatni és tanítani kívánt könyvével, így hát a filmrendező ennek tudatában, eldöntheti, hogy mennyire tartja ezt szem előtt.

Átdolgozásával az író dicséretét fogalmazza meg, mert a maga világát látta meg Boccaccio írásában, mely segítségével a benne kavargó képeket kifejezhette. Ez lenne az irodalom egyik célja.

Magas Anikó
PPKE-BTK

Mátyus Norbert
egyetemi tanár

L'incontro di due visionari: Blake e Dante
Két látnok találkozása: Blake és Dante

Kutatásom célja a William Blake által az Isteni színjátékhoz készített, 102 akvarellből álló illusztrációsorozat elemzése, elsősorban a dantei szöveg és a képek részletes összehasonlításán keresztül. Dolgozatom első részében röviden kitérek William Blake alkotói munkásságának főbb jellemzőire, stílusára, s a sajátos filozófiáját döntő mértékben formáló hatásokra, mint a neoplatonizmus, a görög mitológia, vagy a gótikus művészet, annak érdekében, hogy egyrészt magát az alkotót elhelyezzem korában melynek problémái erősen áthatják Blake minden munkáját, így a kérdéses illusztrációkat is; másrészt pedig azért, hogy képet alkothassunk arról, hogy Blake pályájának mely szakaszában, milyen körülmények között születtek a méltán híres akvarellek. Ezt követően röviden vázolom a John Linneltől érkező megbízatás körülményeit, számba veszem a Blake számára elérhető angol nyelvű Isteni színjáték fordításokat, illetőleg vázolom az Isteni színjáték a korabeli angol-szász kultúrában betöltött szerepét. Dolgozatom második részében kitérek néhány, általam legérdekesebbnek tartott, vagy problémás kérdéseket felvető illusztráció elemzésére, ahol a kutatásom során használt szakirodalom nagy részével ellentétben szigorúan a szöveg-kép kapcsolatot veszem alapul, így próbálva új értelmezési lehetőségeket kínálni a már létezők mellett. Végezetül megvizsgálom milyen hatást gyakorolhatott a Blake-féle illusztrációs sorozat Dante művének újrafelfedezésében angol nyelvterületen 18. század második felében.

Makai Péter Kristóf
SZTE-BTK

Nagy Gergely
egyetemi tanársegéd

A Matter of God: Entheogenic substances in Philip K. Dick's Writings
Isten dolga: enteogén anyagok Philip K. Dick írásaiban

Philip Kindred Dick sci-fi író munkásságát növekvő irodalomtudományi figyelem kísérte 1982-es halála óta. Mindezidáig nem kutatták elégségesen enteogénhasználatának hatását írásművészetére. Ez a tanulmány ezt az űrt kívánja elkezdni betölteni az enteogénfogalom ismertetésével és annak két regényére gyakorolt hatásának vizsgálatával. A tanulmány a mellett érvel, hogy az enteogénhasználat egy tágabb értelemben vett posztmodern spirituális kontextusba épül be, a gnoszticizmus és a buddhizmus elemeinek felhasználásával. A dolgozat az enteogénfogyasztást, és az azt övező rítusok vizsgálatával a két vallási hagyomány kölcsönhatásait mutatja ki az *“Ubik”* és a *“Palmer Eldritch három stigmája”* c. művekben. E kölcsönhatás ismeretében az értelmezési stratégiák új horizontja tárul fel, melyben a tudományos-fantasztikus irodalom kulturális és vallási erőterei is belejátszanak, és amelyben fontos szerepet játszik az összehasonlító vallástudomány is.

Mikecz Miklós
ELTE-BTK

Friedrich Judit
egyetemi docens

**Reading (im)morality: Sexuality and Technology in Aldous Huxley's
Brave New World and J. G. Ballard's Crash**
*Az (im)moralitás olvasata: Szexualitás és technológia Aldous Huxley Szép
új világ és J. G. Ballard Karambol című regényében*

A dolgozat két huszadik századi disztópikus regény összehasonlító elemzése a szexualitás és a fejlett technológia kapcsolatának szemszögéből, különös tekintettel arra, hogy a művek milyen elbeszélői eszközöket és stratégiákat alkalmaznak az olvasók morális és etikai reakcióinak kiváltására. Az egyik mű Aldous Huxley klasszikus szövege, a Szép új világ, a másik J. G. Ballard egy máig lefordíthatatlan regénye, a Crash, (magyarul Karambol).

A dolgozat célja a két regény elbeszélői eszközeinek elemzése által az olvasási folyamat és olvasói reakciók mibenlétének a vizsgálata. E szerint a Szép új világban a moralitás inverziója valósul meg az irónia egyéni használatával, valamint a harmadik személyű mindentudó narráció alkalmazása által. Ezzel szemben a Karambolban a moralitás eltörlése a cél az irónia jelenlétének vagy hiányának a megválaszolhatatlanságában, mely elválaszthatatlan az első személyű narráció használatából eredő következményekkel.

A dolgozat második felében sor kerül a két szöveg tágabb kontextusba való helyezésére, továbbra is a technológia, szexualitás és moralitás kapcsolatának szemszögéből. Így a dolgozat igyekszik felvázolni mindazon ideológiai és kulturális jelenségeket, melyek a két szöveget összekapcsolják, pl. a pszichoanalízis, a „fordizmus” és a fogyasztói társadalom hatását. Továbbá az esszé érzékeltetni igyekszik a két regény kiadása közti 44 évben bekövetkezett kulturális változásokat, így felhívni a figyelmet a moralitás változékony természetére, mely alapvetően meghatározza az olvasói befogadás folyamatát.

Moór Márton
ELTE-BTK

Kállay Géza
egyetemi tanár

The Reader as a Fellow Detective - Investigating the Poirot-stories of Agatha Christie

Az olvasó mint társnyomozó - Agatha Christi Poirot-történeteinek nyomában

Agatha Christie történetei felé különböző befogadói hozzáállásokkal lehet közelíteni, de ezek közül kiemelkedik egy, mely a szövegek természetének leginkább megfelel, és melyet úgy lehetne nevezni, a detektív-olvasó. Ez a fajta olvasás, mely felvállalja, hogy a detektív munkáját imitálva aktívan részt vesz a nyomok felderítésében, értelmezésében, és elméleteket gyárt a gyilkos kilétét, valamint a gyilkosság mikéntjét illetően, ideálisnak tekinthető. Ennek okát abban látom, hogy Christie szövegei, és azok minden fontos eleme (különösen a narrátor, a detektív, a kihallgatások, a nyomok és téves nyomok bemutatása, az indítékok, a nyomozás módszerei, a művek belső világát uraló racionalitás) egyetlen végső, mindennél előbbre való szempont felől vannak megszerkesztve: a detektív-olvasó számára biztosítani kell a lehetőséget, hogy olvasásának folyamatát személyes nyomozássá változtassa, valamint, hogy ez a nyomozás egyszerre lehessen szórakoztató, nehéz, egyéni és potenciálisan sikeres. Ezt az állításomat több lépésben támasztom alá a dolgozatban, az előbb felsorolt elemek alapos vizsgálatával, az általános-teoretikus megfontolásokat lépten-nyomon Christie konkrét műveire alkalmazva.

Nagy Mónika
PPKE-BTK

Almási Zsolt
egyetemi docens

Play With Words in Shakespeares Macbeth
Szavak játéka Shakespeare Macbeth című drámájában

Az esszém alapjául egy tíz soros idézet szolgál, amely az első felvonás hetedik jelenetében olvasható William Shakespeare Macbeth című drámájában. Ennek a részletnek jelentős szerepe van a műben.

Egyrészt megfigyelhetők benne azok a meggyőzési stratégiák, amelyeket Lady Macbeth alkalmaz, hogy eloszlassa Macbeth kétségeit Duncan meggyilkolásával kapcsolatban. Lady Macbeth szókratészi kérdésekkel igyekszik rávezetni férjét, hogy cselekednie kell, ha el akarja érni vágyát, Skócia trónját. Azon túl, hogy hatni kíván Macbeth érzelmeire, férfiúi büszkeségét és hiúságát sem szégyelli célba venni.

Másrészt, ez az idézet lehetőséget ad arra, hogy az olvasó felfedezze a rejtett szálakat, melyek átszövik a dráma szövegét. Az idézetben olvasható szavak előre-, illetve visszautalnak a mű fontosabb eseményeire, megvilágítják a gyilkosság előzményeit és következményeit egyaránt. Abban is segítséget nyújtanak, hogy Lady Macbeth és Macbeth személyiségének legbelőbb jellemzőire fény derüljön. Lelepleződnek Lady Macbeth ambiciózus, majdhogynem férfias jellemvonásai, melyek szükségesek ahhoz, hogy a királygyilkosság tervét sikerre vigyék. Ezzel ellentétben megjelenik Macbeth gyengesége, amely egészen a megkoronázásáig megakadályozza őt abban, hogy önálló döntéseket hozzon. A trón megszerzése után azonban személyisége megváltozik: határozott, ámbár zsarnok uralkodó képében jelenik meg előttünk.

Ennek az idézetnek tehát legfőbb érdeme, hogy nemcsak a személyes meggyőzés stratégiáit, de a tragédiában fellelhető, egymással kapcsolatban levő szálakat is leleplezheti az olvasó.

Ormai Eszter
PTE-BTK

Dr. Vőő Gabriella
egyetemi adjunktus

“Young Men and Women under Pressure: The Social Construction of Youth in the Tales of Nathaniel Hawthorne”
Fiatalok kényszerhelyzetben: A fiatalság társadalmi intézménye Nathaniel Hawthorne műveiben

A dolgozat arról a kutatásról ad számot, amely irodalom- és kultúrtörténeti szempontból vizsgálja a tizenkilencedik század húszas-harmincas éveire kialakult képet a fiatalokról, a férfiokról és a gyermekekről, illetve ennek irodalmi megjelenítését elemzi Nathaniel Hawthorne, az Amerikai Reneszánsz egyik kiemelkedő szerzőjének novelláiban. A kutatás módszere több lépcsős; a társadalmi és kulturális háttér felvázolásán alapszik, amelyet részletes szövegelemzés követ, és ennek során mutatja be példákkal az egyes szociális és morális jelenségek hatását az irodalomban.

A tanulmány különálló fejezetekre bontja a komplex témakört, és ezek alapján egy-egy kérdés köré rendezi az elemzett novellákat. Az első fejezet a fiatalság társadalmi koncepcióját vizsgálja, ezen belül is a férfiassági ideálokra, a férfiakkal szemben támasztott elvárásokra összpontosít. A második a gyermekképet elemzi az oktatásban bekövetkező változások és a gyermekirodalom fejlődésének tükrében. A harmadikban a fiatalok társadalomban elfoglalt státuszát, illetve egyéniségük kibontakozásának lehetőségeit tárgyalja, továbbá a szerzőt a kortárs amerikai társadalom kritikusaként mutatja be. Hawthorne műveiben a fiatalság az új amerikai nemzet, a kialakulóban lévő nemzeti öntudat analógiája is egyben, és tükrözi az Amerikai Reneszánsz szerzőinek törekvését a jellegzetesen amerikai irodalom megteremtésére. A vizsgálat eredményei alapján következtetésként elmondható, hogy a változó társadalmi normák hatással voltak Nathaniel Hawthorne

Ótott Noémi
SZTE-BTK

Dr. Tekulics Judit
egyetemi adjunktus

Francesco di Marco Datini és felesége, Margherita

Dolgozatomban a híres pratói kereskedő-vállalkozó Francesco di Marco Datini hagyatékát vizsgáltam meg, ezen belül is személyes tárgyú levelezését. Datini életrajzát (kiemelve belőle a legfőbb momentumokat) és feleségének, Margheritának férjének küldött leveleit (témánkénti felosztás alapján) párhuzamba állítva felvázoltam a Trecento időszakának két jellegzetes alakját: a kereskedő-vállalkozót, aki üzleti ügyei miatt folyton utazgat, s ezért nem tölt huzamosabb időt otthon, és a feleséget, aki férje távollétében irányítja a háztartást és felügyeli a család életét.

A római La Sapienza Egyetem által működtetett Biblioteca Italiana (BibIt) és a pratói Archivio di Stato által digitalizált leveleket két szempont alapján vizsgáltam meg. Egyrészt visszatérő motívumokat, ismétlődő gondolatokat, többször felbukkanó elképzeléseket kerestem, másrészt a szövegek alapján azt szerettem volna bebizonyítani, hogy Margherita különleges asszony, kiemelkedik a Trecento időszakának más alakjai közül, hiszen egy olyan korban, amikor a nők csak férjüktől függve létezhetek, ő igen jelentős szerepet vívott ki magának párja oldalán.

Mondanivalómat hat fő téma köré csoportosítottam, ezek azok a kardinális kérdések, amelyekre az asszony újra és újra visszatér, s amelyekkel minden levelében valamilyen formában foglalkozik. A témakörök kapcsán írtam olyan szerzőkről is, akik műveikben az adott problémát tárgyalják. Megállapításaik és fejtegetéseik jó háttérrel adnak Margherita szövegeihez, hasznos kitekintésül szolgálnak.

Margherita nem érdemli meg, hogy csupán a gazdag és befolyásos Francesco di Marco Datini feleségeként emlegessék. Bölcsességein, apró, de józan, gyakorlatias tanácsain elgondolkodva megérthetjük, hogy nem akármilyen asszony volt.

Levelei korrajzok, életképek, a Trecentó krónikái. „Személyes történelem” ez, az általa átélte, és fontosnak tartott események füzére, saját mikroközegének históriája.

Poncsák Réka
DE-BTK

Dr. Lőrinszky Ildikó
egyetemi adjunktus

L'unité dans la diversité: Les Filles du Feu de Gérard de Nerval
Egység a különbözőségben: Gérard de Nerval Les Filles du Feu című kötete

A dolgozat témája a francia romantika idején alkotó szerző, Gérard de Nerval *Les Filles du Feu* című kötetének szerkezeti és tematikai elemzése. Az elemzés célja a formai szempontból heterogén kötet egységességének vizsgálata. Bár a szerző a Novellák alcímet adta művének, a könyv valójában nemcsak novellák, hanem szonettek, balladák gyűjteménye is, sőt még drámai elemeket is tartalmaz, emiatt többen bírálták egységesség szempontjából.

Az elemzés öt fő szempontot vesz figyelembe: a szövegek elrendezését, a műfaji sajátosságokat, a stílust, a közös tematikai elemeket illetve mindazokat a szempontokat, amelyek a teljesség keresésére utalnak. Az elrendezés vizsgálata a szövegek kapcsolódási pontjait gyűjti össze, és választ ad arra a kérdésre, hogy a kötet felépítésében milyen szervezési szempontok játszanak szerepet (az első és utolsó novella például szerkezeti szempontból hasonló; több novella, illetve novella és szonett között pedig tematikai kapcsolat áll fenn). A szövegelrendezéssel erős összefüggésben áll a rendkívül változatos műfaji szerkezet, amely a fő oka annak, hogy a kötet egységességét többen vitatták. A különböző műfajú szövegek elrendezése azonban világosan mutatja, hogy a szerző tudatosan állította össze a kötetet. A változatoság tükröződik a szövegek stílusában is, így a mű több szempontból is heterogén. A dolgozat fennmaradó része azt vizsgálja, hogy a széthúzó elemek ellenére a szerző hogyan biztosítja az egységet. Az elrendezés mellett az egész kötetten átívelő négy fő tematikai elem (a nőalak, a vallás, a kulturális utalások, illetve a teljesség keresése) tartja össze a szövegeket.

A különböző szempontok vizsgálata fényt derít arra, hogy az egység csak látszólag hiányzik a kötetből, mivel az egymástól rendkívül különböző szövegek egy bizonyos logika szerint követik egymást a műben. Emellett több olyan összekötő elem is megjelenik, amely a szövegeket egymáshoz kapcsolja, és a kötet egységét biztosítja.

Rauzs Olga Sarolta
SZTE-BTK

Dr. Penke Olga
egyetemi tanár

**„Mes lettres sont le sujet d’une petite guerre”. La guerre des liaisons dans
Les Liaisons dangereuses de Laclos**
Veszedelemes viszonyok – a háborús szókinsz jelentésváltozatai Laclos regényében

Laclos Veszedelemes viszonyok c. regényét sokan és sokféle szempontból tanulmányozták már, azonban még a stilisztikai jellemzőket tárgyaló elemzések sem szentelnek elegendő figyelmet a háború világával kapcsolatos szókinsz alaposabb vizsgálatának. A katonai kifejezések vizsgálata újfajta értelmezési lehetőségek előtt nyit utat. A Veszedelemes viszonyokat érdemes a libertinus filozófia és erkölcsök tanúsága mellett olyan módon is értelmezni, hogy a regény leképezi a korabeli arisztokrácia helyzetét. A társadalomnak ez a rétege – katonai elfoglaltság híján – a személyek közötti kapcsolatok színterére helyezi át a hadviselés elveit, fogalomrendszerét és szókinszét. A szerelem háborúként való értelmezéséből kiindulva a regény szereplőinek egymáshoz való viszonyát a katonai hierarchiához hasonlítotam és a hadviselés metaforája alapján elemeztem a cselekmény belső logikáját. Ily módon értelmeztem az egyes szereplők viselkedését és zárt társadalmi osztályuk működési mechanizmusait. A levél mint érintkezési forma vizsgálatát összekapcsoltam az ironia regénybeli megnyilvánulásának elemzésével, hiszen a szerelem háborúként való értelmezése csupán írói stílus-eszközként is felfogható, és így magában rejt a metaforikus ábrázolásmód félreértésének csapdáját. Vizsgálódásaim alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a szereplők közötti kapcsolatok hadviselésként való felfogása a mű eszmei hátterének központi eleme, melyet nemcsak az igen nagy arányú szövegszerű példák támasztanak alá, hanem a szerző írói filozófiája is.

Rétfalvi Árpád
DE-BTK

Prof. Dr. Lichtmann Tamás
egyetemi docens

Töredék az elbeszélésben rejlő identitásokról. Franz Kafka: A per c. regényének lehetséges értelmezése (Az első fejezet interpretációja)

Az előadás témája az alábbi tanulmány tartalmának rövid bemutatása, összefoglalása, különös tekintettel az elméleti bevezetőre, valamint az ehhez kapcsolódó esettanulmány egyik részletének - az elbeszélői identitás három aspektusának - felvázolására.

Egyszerűen azt mondhatnánk, hogy a dolgozat célja egy olyan elemzési módszer bemutatása, amelyet akár a középiskolások is sikerrel alkalmazhatnak. Valójában azonban jóval többről van szó: egy irodalmi interpretációs eljárás elméleti megalapozásáról, alkalmazhatóságának bizonyításáról.

A tanulmány először a nyelvet, mint az ember személyiségét létrehozó médiumot mutatja be, majd Umberto Eco kategóriáit felhasználva jellemzi a szöveg narratív identitásait. A bevezető egységet az önazonosság fogalmának definiálása zárja.

A második részben a teória gyakorlati felhasználása következik: a dolgozat írója Franz Kafka: A per című regényének első fejezetében a mintaszerző és mintaolvasó, az elbeszélő, végül a szereplők identitásának nyomába ered. Terjedelmi okokból csak az első fejezet bemutatására kerül sor, hiszen például a mintaszerző identitásának meghatározása teljes stilisztikai elemzést kíván, s ha az egész regényt vennénk alapul, óriási anyagot kellene kezelnünk. A hangsúly inkább a módszer alkalmazhatóságának bizonyításán van, amelyhez egy fejezet is elegendő. Választásunk azért esett Kafkára, mert művészetét döntően befolyásolta az írás problematikája, egy adott történet elbeszélhetőségének lehetősége, így a szövegvilág identitásainak kifejezése is fontos megállapításokhoz vezet.

A tanulmány konklúziója: a nyelv teremtő erejéből kiinduló, identitás-kutató műértelmezés alkalmas egy szöveg jelentéstartalmának széles körű feltárására.

Saliga Réka
EKF

Dr. Reichmann Angelika
főiskolai docens

The Change of the Vampire Figure from Count Dracula to Modern Vampires

A vámpír alakjának változása Drakulától a mai vámpír-reprezentációkig

Elemzésem célja a vámpíralak reprezentációjában bekövetkezett változások bemutatása, melynek alapjául Bram Stoker klasszikus művét, a Drakulát választottam. A gótikus szörnyeteg jellemváltozásának bemutatásában segítségemre szolgált Julia Kristeva abjektről szóló írása, mely a társadalomból kivetett, tisztátalan, az élet és halál határán létező test megítéléséről ad képet, valamint Cristian Réka Mónika esszéje a gótikus műfaj és az abjekt kapcsolatáról.

A dolgozat első fele betekintést nyújt a vámpíralak mitológia gyökereibe, vizsgálja a „vámpír” szó eredetét és jelentését, valamint az egyes népek kultúrájában való megjelenését, és a gótikus irodalomba való beépülését. Rámutat arra, milyen kulcsfontosságú szerepe van a vérnek, és miként függ össze a vámpírokba vetett hit a vallással. A következő fejezet említést tesz az irodalmi Drakula-alak és a havasalföldi vajda közt található összefüggésekről és különbségekről, melyek gyakran a két személy összekeverésének problémájához vezetnek. Szó esik Bram Stoker írói módszereiről is, forrásgyűjtésének folyamatáról, valamint arról, hogy milyen újításokat vezetett be a vámpírmitológiába. Az elemzés szerves részét alkotja Drakula jellemleírása, de nagy hangsúlyt fordít a szereplő társadalmi életének bemutatására, az életvitelére, a félelmeire és halála körülményeinek elemzésére is. Utolsó pontként jeleníti meg a vámpíralak egymástól eltérő értelmezéseit és a különböző filmadaptációk a regényhez való viszonyulását.

Az elemzés számot ad a regényalak különböző adaptációiról és ábrázolja a kezdeti magányától megszabaduló vámpír átvonulását a gótikus műfajból az antiutópiáikéba. Ez utóbbi esetben a szörnyalakok már önálló társadalom kiépítésére és a világuralom átvételére törekszenek.

Sándor Anna
ELTE-BTK

Ferencz Győző
egyetemi docens

Aspects of Existence – The Motifs of Death and Birth in the Poetry of Ted Hughes and Dylan Thomas
A létezés aspektusai - A halál és a születés motívuma Ted Hughes és Dylan Thomas költészetében

Jelen dolgozat azt hivatott bizonyítani, hogy Ted Hughes és Dylan Thomas költészetét a panteizmuson túl az archaikus tradícióhoz való visszanyúlás gesztusa is összeköti. Az említett archaikus tradíció szerint az ember nem használója a világnak, hanem része a Mindenségnek.

A két költő archetipikus szimbólumokon keresztül fogalmazza meg gondolatait, és visszanyúló attitűdjük által szembeállítják az archaikus egységet koruk elidegenedési folyamatával. Az ős-állapot a természetben keresztül nyilvánul meg, s így válik a természet a transzcendens olyan manifesztációjává, melyet organikus ciklikusság hajt.

A tárgyalt költők a létezésnek azon a ciklikus működésén keresztül kötik az embert az ősállapothoz, ami az archetipusokban is megfogalmazódik. Így esett a választás a halál és a születés motívumára: mert mindketten sokat foglalkoztak ezekkel a témákkal, és mert e szimbolika segítségével tökéletesen ábrázolható, mit jelent a ciklikusság és a lét-egység az archetipikus gondolkodásban.

A dolgozat előbb bemutatja a költők természet-felfogását. Itt kitér az őket jellemző szimbolikára, illetve arra a különbségre, hogy melyikük hogyan viszonyul a természetben megjelenő, azt irányító teremtő és pusztító erőkre.

A továbbiakban az esszé a halál és születés összefonódó kapcsolatát vizsgálja. Itt hangsúlyozott állítás, hogy nem az anyag él túl, hanem az élet maga, a halál, mint stáció működik. Ami meghal egy létezés számára, az megszületik egy másikra. Így válik Thomasnál az elmúlásból az életet átmentő átalakulás, Hughes ez által mutat rá a létezés komplex egységére.

Alapvető hasonlóság, hogy mindketten a rítus három formáját használják, hogy ezeket elmondják. A rítus mediátorrá válik, azaz a beavatás, az áldozat és a nász rituális aktusában képeződik le az univerzum működése, általa fejezi ki az ember az univerzummal való egységét.

Végezetül: a dolgozatnak nem célja, hogy a tárgyalt verseket mélyen elemezze, viszont egyértelműen motívum-kereső, azokat vizsgáló jellegű.

Schmidt Katalin
ELTE-BTK

Friedrich Judit
egyetemi docens

Multiplicity in Jeanette Winterson's „sexing the Cherry” ad „The Powerbook”

A sokrétűség Jeanette Winterson Sexing the Cherry és The Powerbook című műveiben

A multiplicitás az egyik legmeghatározóbb eleme a kortárs angol íróknak, Jeanette Winterson írásmódjának. Dolgozatomban e sokrétűség három legjelentősebb megnyilvánulási formáját jártam körül: a nézőpontok és az idő-tér problematikáját, illetve az újraírást.

Az első két témakör gyakran szorosan egymásba fonódik Wintersonnál, ami könnyen illusztrálható a Sexing the Cherry című regényen keresztül. A műben először két 17. századi szereplő beszámolóit olvashatjuk, a könyv vége felé azonban két 20. századi szereplő nézőpontja is megjelenik. Ami igazán különlegessé teszi ezt a szituációt, az a sokféleképpen magyarázható szoros kapocs, ami a négy figurát összeköti még az évszázadokon keresztül is.

Winterson előszeretettel utal létező irodalmi művekre, vagy azok szereplőire, és gyakran vállalkozik rá, hogy új szemszögből újra elmeséljen ismert történeteket. Ezenkívül, saját életét is belefoglalja regényeibe, és bár nem számít kuriózumnak, hogy egy író saját tapasztalataiból merít művei írásakor, de Winterson regényeiben sokkal erőteljesebb ez a motívum, arra készítve az olvasót, hogy folyton keresse, vajon mennyi mindebből a valóság, és mi fikció. A válasz megtalálásánál azonban sokkal fontosabb maga a kérdés, hogy vajon el lehet-e élesen választani egymástól a kettőt. Winterson munkásságának igazi különlegessége azonban, hogy saját korábbi műveire is hasonlóképpen nyúl, mint más irodalmi művekhez. Az író gyakran nyilatkozta különböző interjúkban, hogy úgy érzi, első hét regénye egyfajta sorozatot, ciklust alkot, hiszen az egyes könyvek folyamatosan beszélnek egymáshoz. Gyakoriak műveiben a korábbi könyveire való utalások, a visszatérő motívumok és témák, sőt a szó szerinti idézetek is.

Az újraírás e három fajtájában a legfontosabb közös pont egyben a multiplicitás lényege is. Fontos, hogy ugyanazt a dolgot különböző oldalakról vizsgáljuk meg, hiszen csak így alkothatunk teljes képet róla. A multiplicitás Jeanette Winterson műveiben pont ezt teszi lehetővé.

Sima Georgina
EKF

Dr. Reichmann Angelika
főiskolai docens

The Way Out – Charlotte Brontë and the Limits of Verbal Communication
A kiút: A verbális kommunikáció korlátai Charlotte Brontë regényeiben

A kutatás célja, hogy bemutassa azokat a nehézségeket, amelyekkel egy tizenkilencedik századi írónőnek meg kellett küzdenie a társadalmi felépítésből adódó .nyelvi korlátok miatt. A nyelv, a kommunikáció - és így az irodalom - legfőbb eszköze a férfiak által konstruált rendszer, amelyen keresztül egy nő nehezen tudja értelmezni, és kifejezni magát.

A dolgozatban Charlotte Brontë két regényét, a Jane Eyre-t és a Villette-t vizsgáltam, mely regényekben tisztán látszik a társadalmi elnyomás keltette feszültség, és az is, hogyan próbál az írónő a verbális kommunikációtól elszakadva más utat találni az önkifejezésre.

A kiút lehet a non-verbális kommunikáció, amelyet a megfigyeléseim alapján - más megoldásokkal együtt - valóban segítségül hív az írónő. A kutatás második része erre a problémára fókuszál. A non-verbális kommunikációval is adódnak azonban nehézségek, a narrátor dolga nem minden esetben egyszerű, problémásnak ítéli meg például a főszereplő érzelmeket kifejező metakommunikációjának leírását. Erre a dilemmára is talál azonban megoldást; a regény főszereplőinek non-verbális kommunikációját a többi szereplőn keresztül láttatja.

Simándi Csaba
NyME-SEK

Dr. Szabó Tünde PhD
egyetemi docens

Az uroborosz-szimbólum Viktor Pelevin *A Metamor Szent Könyve* című regényében

A dolgozatban Viktor Pelevin *A Metamor Szent Könyve* című regényének elemzésére vállalkoztunk. A kortárs orosz író nyilatkozataiban rendre a „semmit” nevezi meg művei központi kategóriájának, és ezt a művekre reflektáló kritika is megerősíteni látszik. Elemzésünk célja, hogy megmutassa, hogyan van felépítve poétikailag a „semmi” kategóriája a vizsgált regényben.

Az elemzés során elsősorban a szövegben előforduló uroborosz-szimbólumra koncentrálnak. Megvizsgáljuk az uroborosz, és a hozzá kapcsolódó egyéb szimbólumok legfontosabb jelentéseleit. Ezután feltárjuk, milyen kontextusban jelennek meg a műben, illetve hogyan szervezik a regény különböző szintjeit.

Végül kimutatjuk, hogy a Pelevin-mű egyik meghatározó filozófiai forrása Platón dialógusaiban keresendő, és megvizsgáljuk, ezek hogyan kapcsolódnak *A Metamor Szent Könyvé*hez.

Skrapits Melinda
ELTE-BTK

Dr. Scholz László
egyetemi tanár

Rosas artificiales: lectores ciegos en García Márquez
Művirágok: vak olvasók García Márqueznél

A dolgozat egyfajta újraolvasást kísérel meg, hiszen García Márquez műveit sokan sokféle módon értelmezték már. Az elemzés egyetlen, a szakirodalomban kevésbé tárgyalt novellára, a Művirágokra koncentrálna: kibontja a kihagyásból születő csend sokrétű jelenlétét a szövegben, mely tetten érhető a nyelvi és irodalmi diskurzusban, a cselekmény és a szereplők redukált jellemvonásaiban, valamint a motívumhálóban egyaránt.

A novellában azonban gyakran inverz módon, a redundancia révén valósul meg az elhallgatás. A szavak így elvesztik hitelüket, nem felfednek, hanem elfednek: megtévesztik a befogadót, de egyben a beszélő árulóivá is válnak. A nyelv hiteltelensége, a kihagyásos beszédmód akadályokat gördít a szereplők (és az olvasó) elé, megnehezítve a megértést.

A csend sokszoros jelenléte egyben egy szöveget átszövő allegória alapjává is válik: a szereplők három különböző olvasótípust testesítenek meg, akik eltérő utakon próbálják értelmezni a főszereplő, Mina elhallgatott történetét, s végső soron őt magát. Az anya, a nagymama, valamint Trinidad alakja tehát az olvasó, míg Mina a szöveg metaforájaként jelenik meg: a metaforalánc egységes rendszerbe szerveződve az olvasás allegóriáját bontja ki.

A szövegmotívum megsokszorozott, koncentrikus jelenléte kitágítja a fikció kereteit, így a szövegben megjelenő olvasás aktusa a novella értelmezésére is kivetül: ezáltal új olvasói státusz rajzolódik ki, melyben a vakság és ismerethiány mélyebb megértést tesz lehetővé.

A novellában vizsgált elhallgatás tehát elvezet egy, a García Márquez-kritikában eddig nem tárgyalt allegóriához és olvasói státuszhoz.

Szabó István Pál
ELTE-BTK

Dr. Balogh F. András
egyetemi docens

**Georg Tectander und die Interkulturalität in den deutschsprachigen
Reisebeschreibungen des 17. Jahrhunderts**
A 17. századi útleírások interkulturalitása Georg Tectander művének fényében

A dolgozatban elsősorban a német nyelven megjelent 17. századi útleírások kerülnek bemutatásra, melyek nagy népszerűségnek örvendtek a maguk idejében. Az egyik legkülönlegesebb német útirajz elemzésén keresztül olyan kérdések kerülnek megvitatásra, mint maga az útleírás fogalma, mely a mai napig nehezen meghatározható kategória az irodalomtudományban. Mindemellett egy-egy szöveg elsősorban irodalmi, valamint kultúr-, és kortörténeti értéke, a korabeli emberek gondolkodásmódja távoli világokról, előítéleteik a máshol élők iránt, ezzel együtt pedig a köztudatban uralkodó sztereotípiák jelentik az írás súlypontját.

A példaszöveg kiválasztása Georg Tectander valamelyest elfelejtett útleírására (a germanisztika számára teljesen jelentéktelennek tűnő), az Iter Persicumra esett. Ez egy sikertelen diplomáciai küldetés volt, mely Moszkván keresztül vezetett Perzsiába, ahol a sahhal kellett volna szövetséget kötni a törökök ellen.

Rengeteg értékes adatot tartalmaz a mű, mely jól példázza, milyen mértékű szakadék húzódott az addig szinte elérhetetlennek számított oroszokkal szemben egy nyugat-európai utazó fejében, aki egy magyar származású diplomatát követett.

Meglehetősen kevés forrás, szinte csak néhány áttételes utalás maradt fent a küldöttségről. Mindannyian eljutottak a Kaszpi-tengerig, ahol a követség majdnem összes tagja egy mérgezés miatt meghalt. Innentől kezdve egyedül Georg Tectander, a fiatal német utazó beszámolóira támaszkodhat az érdeklődő. Ezek azonban néhol pontatlanok, stílusukban eltérnek az útleírás a részletes, szinte mindenre kiterjedő moszkvai beszámolóitól.

Mindezek ellenére megállapítható, hogy a szerző a többi szöveg összehasonlítása alapján nem tér el a kortárs útleírások kliséjétől (a tapasztalat és a hozott előítéletek viszonyának kérdése felmerül) gyakran ragaszkodik a középkorban gyökerező, de az újkor megélőlemező világfelfogáshoz.

Szabó Orsolya Zsuzsanna
DE-BTK

Dr. Séllei Nóra
egyetemi docens

**Just Turn It Around - The Osbournes and "Osbournes" as Images and
Storytellers of Gender**
„Felfordulás” -- Genderképzetek az Osbourne-jelenségben

Dolgozatom célja az Osbourne családnévvel fémjelzett egyesült államokbeli tömegmédia-jelenség genderszempontú értelmezése, különös tekintettel a The Osbournes című, 2002 és 2005 között sugárzott valóságshowra. Elemzésem kiindulópontját a műsor és a benne szereplő személyek felfokozott, világméretű recepciója adja, amely véleményem szerint nem a karakterek hangsúlyozottan deviáns nyelvhasználatának és életmódjának köszönhető.

Kutatásom során számos befogadói megnyilvánulást tanulmányoztam, s ezekből azt a következtetést vontam le, hogy az Osbourne család iránti érdeklődést elsősorban az egymással szemben álló genderszerepek és –sztereotípiák ki- és felforgatása, ütköztetése, valamint a domináns olvasatok alól való folyamatos, több szinten zajló kibújás magyarázza. Ennek megfelelően a showban és narratív holdudvarában felbukkanó kép(zet)ek és történetek a populáris kultúra karnevalisztikus környezetében úgy irányítják rá a figyelmet a társadalmi nemekkel kapcsolatos elvárásaink konstruáltságára, hogy bár maguk mennek el a szélsőségekig, a felelősséget mindvégig a nézőre hárítják.

A tárgyalás első fejezetében az Osbourne-jelenség reprezentációs szintjét leginkább uraló genderképekről és –történetekről, a karakterek családként, egymáshoz viszonyított kapcsolatokban való megjelenítéséről, s a mindezekből adódó receptív attitűdökről adok átfogó képet. A második rész középpontjában az áll, hogy a szimulákrum, mint közeg, miként befolyásolja az említett narratívákkal való találkozást, a harmadik egység pedig a család egy, a reprezentációs szférából hiányzó nőtagja körül kialakult diszkurzuson keresztül mutatja be, hogy a társadalmi nemek fogalomrendszere hogyan hatja át az annak konstruáltságára rámutató jelenségeket is.

Szeifert Ágnes
DE-BTK

Dr. Bényei Tamás
egyetemi docens

**„Lost in Nebulous Time.” Surrealism and Subversion in Angela Carter’s
The Infernal Desire Machines of Doctor Hoffman**

***„Ködös időbe veszve.” Szürrealizmus és felforgatás Angela Carter The
Infernal Desire Machines of Doctor Hoffman című regényében***

Angol nyelven írt dolgozatomban Angela Carter brit író The Infernal Desire Machines of Doctor Hoffman című posztmodern regényének vizsgálatával foglalkozom. Elemzésem kiindulási szempontja a következő: az említett művet úgy értelmezem, mint a 20. századi modernizmus meghatározó tendenciájának, a szürrealizmus programjának és művészi felfogásának felforgató, kritikus újraírását.

A dolgozat bevezető szakaszában vázolom azokat az alapvető elgondolásokat és észrevételeket, melyek alátámasztják szempontom helyénvalóságát. Ehhez kapcsolódóan részletes áttekintést adok a szürrealizmus programjának és esztétikájának a regény szempontjából releváns elemeiről. Elméleti indíttatású megállapításaimat szoros olvasás során vetem össze a regényszöveggel különböző szinteken (szöveg, képi világ, struktúra, intertextualitás és gondolati háttér, kritikai eljárások). Olvasatom szerint Angela Carter a szürrealista attitűdöt emeli művének középpontjába, melyet a posztmodern szöveg jellegzetességeinek megfelelően egy mágikus szövegvilágban, parodizálva, erős kritikai élel ír újra. A szürrealizmus eredetileg utópisztikus ideológiája a mű felforgató eljárás módjának következtében mint disztópia jelenik meg, teret adva a paródiának, szövegjátékoknak és kritikának. A kritika középpontjában az automatizált kulturális mítoszgyártás áll, és ez kapcsolódik össze a szimulákrum-kultúra kritikájával, a reprezentáció és referencialitás problémájával. A szürrealista utópia elemei közül Carter pikareszk regénye elsősorban a vágykultuszt, a pszichoanalízis eltorzított és átpolitizált (marcuse-i) felfogását, a nőábrázolást és a primitívség kultuszát kritizálja.

Széll Annamária
SZTE-BTK

Dr. Penke Olga
egyetemi tanár

A szerelem jelentéstanának változatai Diderot meséiben

A dolgozat célja Diderot három meséjének tematikus elemzése a szerelem ábrázolásának módjai és a művekben megjelenő házasságmodellek alapján. Az Igaz mese, a Házasság és hűség, és a Pótlék Bougainville utazásához című művek összetartozását kívánjuk bemutatni, miközben választ keresünk arra a kérdésre is, miért a meseformát választja a szerző erkölcsi kérdéseket boncolgató írásaihoz? Niklas Luhmann német szociológus tanulmánya szolgál alapul a szerelem kifejezésének elemzéséhez. A Három mese az intim kommunikáció korabeli problémáinak és Diderot megoldási kísérleteinek érdekes tanúbizonysága. A mesék írója a nyelvi kifejezést bizonyos szituációkban a testbeszéd leírásával helyettesíti. A dolgozat a gesztusnyelvet az intim kommunikáció döntő eszközeként elemzi. Különös figyelmet szentel a mesékben megjelenő betegségeknek, amelyeknek sokféle változatával és meglepően visszataszító fajtaival találkozunk a szövegekben. Diderot több szerelmi modellt vázol fel Három meséjében, azonban a szerelem soha nem állandó, emiatt az egyik fél számára mindig tragikus, és a boldogság megvalósítása még tahiti utópikus meséjében sem sikerül.

Szentpály Dalma Tímea
PPKE-BTK

Fejérvári Boldizsár
tanársegéd

**„Mad Girls Love Songs” connection between the verse form and the theme
in Sylvia Plaths villanelles**
*„Mad Girls Love Songs”, forma és téma kapcsolata Sylvia Plath
villanelljeiben*

A dolgozat célja, hogy rámutasson arra, hogy a Sylvia Plath korai költészetében megjelenő villanelle versformában írt költemények ugyanolyan szabad lírai önkifejezést biztosítottak számára – a forma kötöttsége ellenére – a halál és szerelem témájában, mint későbbi versei.

Bevezetesként Plath kritikusainak véleményét elemezve a dolgozat bemutatja, hogy mi az általános nézőpont korai költészetével kapcsolatban. Levonván a konklúziót, hogy a kortárs irodalomkritika munkásságának ezt a szakaszát formailag túlzottan kötöttnek tartja, a dolgozat áttér a villanelle forma sajátosságaira (eredete és hagyományai Európában, főként az angol-szász irodalomban.)

A dolgozat második részében, két példán keresztül (Dylan Thomas: 'Do Not Go Gentle Into That Good Night', Elizabeth Bishop: 'One Art') a szerző megvizsgálja, hogy miért ébredhetett éppen a XX. századi költőkben lelkesedés a forma iránt.

A dolgozat címadó részében a szerző négy Plath-i villanelle elemzésén keresztül próbálja bemutatni, hogy az adott forma és a tartalom miként kapcsolódik egymáshoz. Az elemzés során alkalmazott metódus: a versekben rímpozícióba helyezett szavak szemantikai vizsgálata, a refrénsorok szemantikai variációinak követése, a versszakok második sorának (b sor a villanelle formában) egymáshoz való viszonyulásának vizsgálata, illetve a két refrénsor összecsengésének elemzése.

A verselemzések alapján levonható a végkövetkeztetés, hogy a villanelle szerkezet ideális keretet biztosított Plathnak arra, hogy a halálról és szerelemről kialakított bonyolult költői képeit pontosan kifejezésre juttassa.

Szmereka Nelja
SZTE-BTK

Dr. Szőke Katalin
egyetemi docens

Leonyid Andrejev: Iskarióti Júdás. Apokrif és irodalom

Elemzésem tárgya Leonyid Andrejev: Júdás című kisregénye, melyben az író, véleményem szerint mintegy összekapcsolja a Jézust eláruló Iskarióti Júdás alakját Luciferével, aki a teremtés kezdetén fellázadt Isten ellen. Ebben az összefüggésben a kisregényt a szakirodalom alig tárgyalja. Dolgozatom középpontjában Júdás alakja áll, melyet elsősorban Leonyid Andrejev művén keresztül vizsgálók. Andrejev kisregényében nem oldja meg egyértelműen az árulás okának problémáját, nem is ez a célja, ő csupán a maga szemszögéből, a jó és a rossz közötti ambivalens viszonyt is feltárva láttatja az eseményeket. Az áruló alakjával azért érdemes foglalkozni ebben a műben, mert nehezen érthető, hogyan vihette végbe tettét, hiszen egy volt a tanítványok közül, s úgy gondolta, hogy ő az, aki közülük igazán szereti Jézust. A történelem folyamán sokan próbálták megfejteni, mi vezérelhette Júdást, de mindeddig az evangéliumok által adott megoldás a legelfogadottabb. A nemrégiben megtalált Júdás evangélium, amely a gnosztikus tanítás egyik dokumentuma, és amely az árulót helyezi a középpontba, nem változtatta meg gyökeresen a róla kialakult képet, ahogy azt egyes tudósok várták. Dolgozatomban azt is vizsgálom, hogy a kisregény mennyiben tükrözi az ortodox egyház nézőpontját, mennyiben kapcsolódik a gnosztikus tanításhoz, és milyen helyet foglal el az orosz irodalomban. Két alkotással a magyar irodalomból igyekeztem kiegészíteni a Júdás című kisregény értelmezésének lehetőségét, de semmiképp sem azzal a céllal, hogy összehasonlítást tegyek.

Szolcsányi Ákos
ELTE-BTK

Faix Dóra
egyetemi adjunktus

Problemas de la crítica del García Lorca dramaturgo
A drámaíró García Lorca fogadtatásának problémái

A tanulmány García Lorca kritikai recepciójának többé-kevésbé érvényben lévő konszenzusait elemzi. Felhívja a figyelmet a kultikus megközelítés hátrányaira: akármilyen nézet alátámasztható egy Lorca-idézettel, és a korpusz bőségesen szolgál kiragadható, félreértelmezhető állításokkal.

A homogén Lorca-fogalom kárvallottja az életmű drámai része: a politikus Lorca felől nézve a dráma: didaxis, szociális célzatú járulék, „tisztá realizmus”. A költő Lorca felől a dráma: a költő „színpadra lépésének” kulisszái, a dráma a szimbólum, a líra jegyében íródik és olvasandó.

Ez a mindmáig élő dichotómia ellehetetleníti a drámák drámaként olvasását: a cselekmény, a drámai szerkezet csak egyfajta leegyszerűsítő szimbolizmus égisze alatt kanonikusan hozzáférhető.

A dolgozat második részében azokat a megközelítéseket vizsgálja, amelyek ezen a kánonon kívül rekednek. Nem valamiféle szubkulturális ellenkánonról van szó: a kétségtelenül meglévő divergenciákon (Camus és Pilinszky; Cueto és Umbral) túl azok a szerzők sem hivatkoznak egymásra, akik explicit módon olvassák össze a Lorca-dráma korpuszát és az egzisztencializmus gondolkörét. C. Basset és Fraizer szövegei egymásról tudomást sem véve működnek a maguk meglepően közös paradigmáján belül. Közös vonásuk a szimbolizmus átértelmezése, a "kitüntetett szereplő" vizsgálata. Ám a princípium, amelyet a szereplők a kritika szerint úgymond megtestesítenek, épp annyira elősegítője a személyiség felbomlásának, mint a társas és – Ortega szavával – kozmikus nyomás.

A tanulmány ezen olvasatok összegzésével próbálja körvonalazni egy egzisztencialista Lorca-olvasat lehetőségét. Beszélhetünk ilyen eljárásokról a lírai életművet illetően, de ezek az eredmények a dráma kapcsán inkább következtetéseiben relevánsak. Egy ilyen értelmezés fókuszában a főszereplők: a duende mint a transzcendencia attribútumainak hordozója – akár hiányában is –, és a nő figurája: a halandó, esendő ember termékeny, de nem kimerítő reprezentánsa.

Tempfli Péter
ELTE-BTK

Kroó Katalin
egyetemi docens

Irodalmi játék Puskin „A pikk dáma” című elbeszélésében és Balzac „A számbőr” című regényében

Dolgozatomban Puskin A pikk dáma című elbeszélését és Balzac A számbőr című regényét vetem alá összehasonlító vizsgálatnak. Az összehasonlító tanulmányozás alapjául az a megfigyelés szolgál, hogy mind a két műben kiemelt helyen szerepel a játék és az irodalom témája, továbbá, a „Puskin és a francia kultúra” kérdésével foglalkozó szakirodalom is felhívja a figyelmet a két mű nagyfokú rokonságára. Dolgozatom ezekből az adatokból kiindulva azt vizsgálja, hogy a szüzsés egybeeséseken túl a narráció és az ábrázolásmód terén is megfigyelhető-e a két szerző művészi gondolkodás- és írásmódjának bizonyos fokú közelsége.

A megnevezett alkotások elemzésével arra a megállapításra jutok, hogy az irodalom és a játék témái nagymértékben meghatározóak a művek minden szintjén: mind a cselekmény fordulópontjain, mind a hősök gondolkodását és nyelvét tekintve, de magát a narrációt és a művek struktúráját is befolyásolják. A játék felfogható a művek egyfajta modelljeként is.

Munkám további részében a narrációt vizsgálom meg, és arra az eredményre jutok, hogy a narrációs szöveg mind a két műben bizonytalanná válik az ábrázolásmódok határozatlansága miatt. Így sok esetben több olvasat is lehetségessé válik. Jól láthatóan ez tudatos szerzői szándék, így a művek többértelműsége értelmezhető a „játékosság” elvének szövegbeli megvalósulásaként is. A „játékos” szöveg mind a két alkotásban konkrét szüzsés valósággá is válik, a társasági nyelv alakjában.

Ily módon mind Puskin, mind Balzac tematizálja a szöveg létrehozásának és befogadásának a kérdését, és mindkét szerző viszonya saját szövegéhez a diskurzusok sokféleségén alapuló „játék”-elven nyugszik, amelyet ugyanakkor egy egységes poétikai szöveg rendez egységbe. Végso következtetésem szerint a két mű közti nagyfokú hasonlóság nemcsak a közös kulturális és irodalmi háttérnek köszönhető, hanem a szerzők poétikájában rejlő e feltárt tulajdonságon is nyugszik.

Tihanyi Mária
PPKE-BTK

Fejérvári Boldizsár
egyetemi tanársegéd

Dramatis Personae of a Gothic Cathedral
Egy gótikus katedrális szereplői

Jelen dolgozat célja, hogy bebizonyítsa, a gótikus irodalmi tradíció szorosan összekapcsolódik a gótikus építészet tradíciójával. A kiindulópont az állításhoz az, hogy a különböző műfajokba tatózó műalkotásokat egy felsőbb idea határozza meg, melyet kifejezni kívánnak, s bár különböző formával és anyaggal dolgoznak, az üzenet azonossága miatt mégis hasonlóvá válnak. Ennek bizonyításához egy általános résszel kezd a dolgozat. A „gótika” szó középkori és újkori értelmezése, és a két értelmezés hasonlósága által kívánja közelíteni a kétféle ideát először. Majd a gótikában kifejeződő fenséges burke-i fogalmának elemzésén keresztül hozza közel egymáshoz a kétféle műalkotást. Végül, egy nem annyira esztétika, mint filozófiai kiindulásként a katedrálisok skolasztikus rendező elvét (melyre Erwin Panofsky mutatott rá) alkalmazza a regény esetére, újabb kapcsolatot teremtve a kettő között. A második részben az írás egy konkrét katedrális (a Chartres-i) és egy konkrét regény (az első, Horace Walpole által írt mű) összehasonlítása történik, szintén a hasonlóság szempontjából – ám ezúttal az általános idea kifejeződése helyett maguk az eszközök jutnak szerephez. Ezek közül is a regény szempontjából kiindulva különösen a karakterek kérdésére fókuszál. A regény karaktereinek elemzéséből kiindulva és rajtuk keresztül ugyanis párhuzam vonható a gótikus irodalmi mű és a gótikus katedrális szobrai, rózsablakai között. A dolgozott azzal zárul, hogy a különös példákon keresztül levezetve bizonyítottnak nyilvánítja a katedrális és a regény kapcsolatát, melyeknek mindegyikét a gótika szelleme határozza meg.

Tirják Ildikó
ELTE-BTK

Dr. Lukács István
egyetemi docens

Branko Maleš valóság elleni gyakorlatai

Branko Maleš a posztmodern horvát költészet egyik reprezentáns alakja, aki lírájának egyedi nyelvezetével és motívumkészletével egy új, saját dimenziót teremtett. Ebben a dimenzióban szövegei létrehozzák azt a viszonyrendszert, amelyben működni kezdenek: versei párbeszédet folytatnak, egyszerre reflektálnak önmagukra és egymásra. Ez a líra azonban a legkevésbé sincs elszigetelve korunk valóságától. Branko Maleš kulturális környezetével és az irodalmi hagyománnyal is „vitába száll”, verseiben ezáltal dinamikus, kettős referencia-rendszer bontakozik ki. A motívumkészlet mentén tetten érhető belső utalás-rendszer és Maleš világnézetének tükröződése egy új, virtuális nyelvben ölt testet. Fő eszköze a groteszk és az abszurd; a feje tetejére állított világot szürreális képekkel jeleníti meg. Darabokra, motívumokra bontja ezt a kifordított világot, és ennek eredménye egy kaotikus, provokatív, fragmentált líra. Dolgozatomban főképp Maleš sajátos stílusjegyeit vizsgáltam, valamint azokat a folyamatosan visszatérő motívumokat, melyek hol párhuzamosként, elszigetelve futnak egymás mellett, hol pedig találkoznak. Ez utóbbi esetben az összekapcsolódott motívumok új témaként variálódnak tovább, esetlegesen különböző sémák szerint. Arra próbáltam választ kapni, miképp lehetne elhelyezni Branko Maleš líráját a posztmodern paradigmán belül, hogy mik azok az intertextuális technikák, melyektől szövegei és a szövegei közti viszony dinamikussá válik, valamint, hogy milyen világnézeti és gondolati háttér szűrődik ki a verssorokból. Lírájának értelmezésekor nem küszöbölhető ki az asszociáció esetlegessége. Ezek a versek ugyanis idézőjelbe teszik önmagukat, saját létüket: a költő mintha figyelmeztetni akarna: vigyázat, ez nem a valóság, ez csak játék. Csupán valóság elleni gyakorlatok.

Tóth Péter
EKF

Dr. Tóth Tibor
főiskolai docens

The Search for an Ideal Society in Modern English Literature's Utopistic Writings

Kutatás egy ideális társadalom után a modern angol irodalom utópisztikus írásműveiben

Az angol irodalomban maga a „Utopia” szó Thomas Moore óta van jelen, ő volt az első, aki megpróbálta leírni egy ideális társadalom működését. Jelen kutatás célja megvizsgálni a Moore után alkotó angol utópisztikus írók „jövőbe tekintését”, azt, hogy milyen szemmel nézték koruk társadalmi fejlődését, vagy éppen degradálódását, és hogy mi volt az elképzelésük az utánuk következő civilizációk sorsáról. A kutatás egyik vezérmotívuma a sziget, mint specifikus szimbólum, mely egyfajta laboratóriumként szolgált ezen írók kísérleteihez, mivel rájöttek, hogy az ideális társadalom bemutatása csakis távol a kontinensektől, izoláltan lehetséges. A kutatás első része tehát a szigetek mitikus szerepét vizsgálja az angol irodalom kezdetétől egészen a XX. századig. A következő rész a modern angol irodalom két meghatározó írójának mikrokozmoszába enged bepillantást; William Golding *A Legyek Ura* és Aldous Huxley *Island* (Sziget) c. műve kerül górcső alá. Az összekötő kapocs a két regény elemzésében továbbra is a sziget motívuma, melyen keresztül tökéletes képet kapunk az egyes írók által használt bonyolult szimbólumrendszeréről és a korabeli világnézetéről. A kutatás különös figyelmet fordít Aldous Huxley *Island* c. művére, mivel a modern angol irodalomban ő volt az egyik utolsó, aki megpróbált lemodellezni egy társadalmat, mely képes fenntartani magát egy olyan világrendben, ahol az egyetlen cél a korlátlan hatalom megszerzése és az egyéni érdekek erőszakos érvényesítése. Az ő „Utopiája” valójában korunk tökéletes ellentéte, és amint azt a jelzésértékű cím, *Sziget* is mutatja, a globális válságtól és fogyasztói trendektől izoláltan létezhet egy társadalom, amely képes saját korlátain felül-emelkedve minden tagjának érdekét kiszolgálni, biztosítva világuk lételemét; a szabad és teljes élethez való jogot. E regény hol nyilvánvaló, hol rejtett szimbólumokon keresztül mutatja meg az író által elképzelt világ „működő” társadalmát, így kritizálva a korabeli, értékeit veszített társadalmat.

Tóthné Lángos Eszter
KRE-BTK

Dr. Fabiny Tibor
egyetemi tanár
Dr. Péti Miklós
egyetemi adjunktus

**The Dramaturgical Significance of the Forest-Scenes in Shakespeare's
Tragedies**
Az erdei helyszínek dramaturgiai jelentősége Shakespeare tragédiáiban

Tanulmányomban három Shakespeare tragédiát vizsgáltam, hogy mennyiben különböznek az ezekben megjelenő erdők a komédiák erdőitől. Érvelésem kiindulópontja Northrop Frye Shakespeare „zöld világ” komédiáiról alkotott elmélete. Gondolatmenetét a műfaji sajátosságok figyelembe vételével kiterjesztettem Shakespeare tragédiáinak erdőire is. Shakespeare három tragédiáját elemeztem: Titus Andronicus, Macbeth és Athéni Timon. Választásom elsősorban azért esett ezekre a darabokra, mert bennük az erdő hangsúlyos szerepet kap, s ugyanakkor előnyösnek találtam, hogy három, jellegében különböző tragédiáról van szó.

A tragédiák erdőben játszódó részeinek elemzésekor világossá vált, hogy az erdő fontos, ám negatív szerepet kap a cselekmény alakításában. Ez a negatívum különböző módokon nyilvánulhat meg. A cselekmény minőségbeli negatívjáról beszélhetünk például a Titus Andronicusban, ahol a városból az erdőbe vonuló szereplők nehézségei nemhogy nem oldódnak meg, de rosszabbra fordulnak. Ezzel szemben, az athéni erdő nem mint a gyógyító jelleg ellentéte, hanem mint annak hiánya jelenik meg. Itt az erdő nem szörnyűségek forrása, de nem is könnyít Timon nyomorúságán. A Macbeth különleges szerepet tölt be dolgozatomban, hiszen ez az egyetlen darab, melyben nem a szereplők hagyják el a várost, hanem maga az erdő indul meg a dunsinani vár felé. Ez utóbbi epizód tehát elsősorban a mozgás irányának szempontjából különbözik a zöld világ komédiáktól, melyekben mindig a szereplők hagyják el a várost az erdő kedvéért. Mindhárom drámában megfigyelhető, hogy a cselekmény komorsága összhangban van a növényvilág ábrázolásával. Az erdők megjelenésének feltérképezésekor természetesen a szereplők párbeszédeiben fellelhető szóképekre hivatkoztam.

Megfigyelésem szerint ebben a három tragédiában az erdők mind fizikai megjelenésükben, mind cselekményükben különböznek a komédiák erdőitől.

Tóthová Andrea
SZTE-BTK

Az anyai visszatérése mint női transzgresszió: Shakespeare Titus Andronicus

Ez a dolgozat egy reneszánsz bosszútragédiát, William Shakespeare Titus Andronicus című drámáját választja tárgyául. A tragédia újraolvasásának célkitűzése az, hogy új megvilágításba helyezze a darabot a feminista és posztsemiotikai elméletek mentén. Az elemzés a kor ismeretelméleti válságából kiindulva vizsgálja a kora modern érában a női szubjektumformálódás lehetőségeit a szubjektum újhistorista és foucaultianus értelmezési keretei mentén. A dolgozat fő teoretikus gerincét Julia Kristeva szubjektum-semiotikai elmélete adja, a hangsúlyt a szemiotikus és szimbolikus közötti oszcillációra és az abjekció elméletére helyezve. Ebben az elméleti keretben kerül sor az anyai-női princípium potenciálisan transzgresszív működésének vizsgálatára a kora modern szigorú patriarchális társadalmi rendszerén belül. Az elemzés a két kulcsfontosságú női szereplő, Tamora és Lavinia közötti párhuzamra épül; e két szereplőn keresztül valósul meg a szemiotikus és a szimbolikus közötti folyamatos oszcilláció, akik ennek a működésnek köszönhetően a patriarchális rendszer produktumaiból potenciálisan transzgresszív, abjekt elemekké nőnek. A két női szereplőn keresztül megvalósuló szemiotikus-szimbolikus oszcilláció felfedi a korabeli női sztereotípiák mesterségességét és ideologikus kisajátítását, és mindez dekonstruktív mozzanatként maguknak a gender kategóriáknak a megkérdőjelezéséhez vezet. A dolgozat emellett kitér a korabeli emblematikus színház sajátosságának, a női szerepeket játszó fiú-férfi színészek problematikájára, melynek elemzése tovább szélesíti a kora modern érára jellemző női szubjektumformálódás lehetőségeinek vizsgálatát, valamint a kategóriák megkérdőjeleződésének alátámasztását.

Ureczky Eszter
DE-BTK

Dr. Bényei Tamás
egyetemi docens

Dwelling in Doubleness: Narrative and Intersubjective Spaces in Bruce Chatwins *On the Black Hill* and Michel Tourniers *Gemini*
*Az Iketség térbeli alakzatai Bruce Chatwin *On the Black Hill* és Michel Tournier *Gemini* című regényeiben*

Dolgozatom témája két ikerpárokról szóló regény összehasonlító elemzése. Bruce Chatwin *On the Black Hill* (1982) és Michel Tournier *Gemini* (*Les Météores*, 1975) című műveit elsősorban a térbeliség ábrázolásának szempontjából közelítem meg.

Gondolatmenetem kiindulópontja az, hogy az iketség egyaránt értelmezhető a hasonmásság antropológiai metaforájaként és szűzsé-
struktúraként ezekben a szövegekben, mely képes komplexitásukban meg-
ragadni és ugyanakkor felülrni olyan meghatározó bináris oppozíciókat,
mint Egy és Másik vagy tér és idő. Elsősorban tér és szubjektum viszonyát
vizsgáló elméleteket alkalmazok az elemzés során, például Martin Heidegger
lakás-fogalmát, amely szerint a lakás/lakozás az ember elsődleges
viszonyulási módja a térhez. Jurij Lotman szűzsétipológiája szintén fontos
szerephez jut az olvasási folyamatban, amely a mitikus és a modern szöveg-
típusok határán helyezi el a hasonmás-alakokról szóló elbeszéléseket. Szö-
vegrészletek szoros (össze)olvasása által az iketség által „előhívott” narratív
és interszubjektív terek mechanizmusaira kísérek meg rámutatni. A dolgo-
zat első fele az ikerregények narratív tereit járja be az időjárás- és a hulla-
dékmetafora jelentésvilágán keresztül, a második rész pedig az iketség
interszubjektív tereit vizsgálja, különösen tekintettel a ház, az otthon első-
sorban anyai, valamint az iketség tükröző, narcisztikus tereire.

Az elemzés zárata egzisztenciális alaphelyzetként értelmezi az ikerséget,
amennyiben az ikrek az ember határokon lakozó lényegét testesítik meg, az
azonosság semmisége és az egységtől való elszakítottság közötti (történet)-
teremtő feszültséget.

Vacsi Katalin
EKF

Dr. Reichmann Angelika
főiskolai docens

Who Wins the Battle of the Mind? - The Strange Cases of Jekyll and Hyde
Ki nyerheti az elme küzdelmét? - Jekyll és Hyde különös esetei

A dolgozat a többszörös személyiség jelenségének irodalmi megjelenését pszichoanalitikus szempontból vizsgálja két novella alapján. A kiválasztott novellák Robert Louis Stevenson, *The Strange Case of Dr. Jekyll and Mr. Hyde* és Emma Tennant, *Two Women of London: The Strange Case of Ms. Jekyll és Mrs. Hyde* című gótikus művei. Az írások azért alkalmasak az elemzésre, mert cselekményükben számos hasonlóságot mutatnak, de tulajdonképpen két különböző társadalmi kort jelenítenek meg: egy 19. századi patriarchális társadalmat és egy feminista világszemléletet a 20. században. A dolgozat a gótikus, valamint a feminista gótikus regény legfontosabb tartalmi motívumait, különbségeit mutatja be, kiemelve a hősnő patológikus viselkedésformáit, melyek a társadalomban és a házaséletben elszenvedett elnyomásból származnak. Ezek megértéséhez a modern pszichoanalitikus elméletek ismerete szükséges. A tanulmány nagy hangsúlyt fektet Freud elméleteire, úgy, mint a kísérteties fogalmának tisztázására, a személyiség-struktúra és lelki apparátus modelljének alkalmazására a könnyebb megértés céljából. A következő részben azokat a novellákból vett gótikus elemeket vizsgálja, melyek félelmet, kísérteties érzést keltenek az olvasókban, mint például a helyszín és az időjárás részletezése, a karakterek tudatának megbomlása és rémisztő megjelenésük leírása. Végül pedig a szereplők identitászavarának, személyiségtorzulásának az okait és végkimenetelét írja le. Összességében tehát elmondható, hogy a szereplők disszociatív identitászavara koruk társadalmi elnyomásából származik, minek következtében az addig összhangban élő én-részek egyensúlya felborul, és ez okozza a karakterek végzetét.

Varga Ferenc
SZTE-BTK

Dr. Bagi Ibolya
egyetemi docens

Gyermekek és felnőttek Andrej Platonov prózájában

A dolgozat célja, hogy feltárja Andrej Platonov sajátos, állandóan visszatérő és variálódó képi- és motívumrendszere egyik meghatározó elemének, a gyermekeknek, a gyermeki létnek és a gyermekiségnek, az író munkássága során különleges fejlődéstörténetet mutató funkcióit, értéktartalmát és eszmei színezetét. A dolgozat arra kíván rámutatni, hogy milyen utat bejárva, és mely hatások révén válik a felnőtteknek áldozatul eső platonovi gyermekből halált legyőző hős.

Andrej Platonov több művében egyedülálló szerepet töltenek be „az élet összepréselt metaforáiként”, a felnőttek boldogságának, az emberiség megváltásának kizárólagos biztosítékaiként és reményteljes lehetőségeiként megjelenő gyerekek. Az író különleges érzékenységgel és szeretettel fordul gyermekhősei felé, akiknek csupán egyetlen dolog róható fel, mégpedig az, hogy felnőnek, és ezzel elvesztik a gyermeki létben foglalt sajátos képességeiket, valamint elveszik az emberiség számára a minden kisgyermekben megtestesülő „megváltás” lehetősége.

A dolgozat, mely Platonov munkásságát, az alkotói világszemlélet alapvető típusbeli transzformációi alapján osztja utópikus, anti- és meta-, valamint posztutópikus periódusra, a „Holdbomba” c. elbeszélésben megjelenő kisgyermek alakjának és eszmei értéktartalmának elemzésével indul és jut el a „Dzsán” c. kisregényig, valamint a „Vasbanya” c. elbeszélésig. A Holdbomba és a Vasbanya című elbeszélések megírása között eltelt évtizedekben a platonovi gyermekfelfogás több jelentős transzformáción ment keresztül, a gyermekek által megjelenített alapvető értékek, eszmék azonban változatlanok maradtak. A platonovi gyermek mindvégig az emberiség boldogságának egyetlen biztosítója lesz, annak a boldogságnak, mely minden ember útján előtűnik egyszer, egyetlen pillanatban. És az már „csak” az egyénen áll vagy bukik, hogy tud-e élni ezzel a kivételes lehetőséggel.

Vass Gabriella
DE-BTK

Dr. habil Madarász Imre

Égi útmutatás a dantei Purgatórium XXVII – XXXIII. Énekében

Dante az Egyeduralom című művének harmadik fejezetében az emberiség két céljáról beszél, amelyeket az Isteni Gondviselés tűzött ki számára: az egyik a földi boldogság, a másik az égi. A költő úgy hivatkozik a földi paradicsomra, mint a földi boldogság jelképére, melyet a filozófia tanításain keresztül érthet meg az ember, míg a második boldogsághoz csak a hitigazságok (hit, remény, szeretet) megismerése által lehet eljutni. E dantei gondolat alapján írtam meg dolgozatomat, bemutatva a földi paradicsomot, mely fizikai és morális értelemben is érintetlen és olyan tökéletes, mint amilyen a bűnbeesés előtti állapotban volt. Itt tűnik fel Matelda alakja, aki jelképezi mind a cselekvő és mind az elmélkedő életet, egyúttal tekinthető Beatrice előképének is. A szeretett hölgy érkezését az égi körmenet vezeti be, mely Dante és az olvasó szeme elé tárja a Bibliát, az Egyház történetét. Beatrice mint a teológiai tudás birtokosa a belénk öntött kardinális és a teológiai erények kíséretében jelenik meg, amelyeket az első emberpár a bűn következtében örökre elveszett. Ahhoz, hogy Dante e tudást megismerje el kell fogadnia az isteni Szeretet által vezetett összes erényt. Mind a belénk öntött kardinális erényeket, mind a teológiai erényeket. Az erények újrabirtoklásának feltétele pedig a bűnbánat. Ezt bizonyítja, hogy miután Dante megbánta bűnös életét iszik a felejtés vízből, a parton már az erények vezetik őt Beatrice-hez. A Purgatórium utolsó énekeiben Dante filozófiai és teológiai útmutatással szolgál, hiszen a földi paradicsomban az első emberpár a bűnbeesés előtt gyakorolta mind a cselekvő és az elmélkedő élet erényeit. Beatrice megjelenése Dante számára irányadó, mert csak az ő segítségével érheti el azt a szellemi és lelki megújulást, mely lehetővé teszi számára, hogy majd megértse mindazt, amit az égben látni fog.

Veress Livia
PPKE-BTK

Armando Nuzzo
egyetemi docens

MonnaLisa Novecento...Le figure femminili nella poetica di Fabrizio De André

A 900-as évek MonnaLisája...Női alakok Fabrizio De André költészetében

Pályamunkám kapcsán Fabrizio De André, a XX. század második felének egyik legismertebb és legközkedveltebb genovai költő, valamint énekes-dalszerző munkásságát és annak jelentőségét kutattam.

De André költészetében fontosnak tartottam hangsúlyozni a női archetípusok szerepét és azok megjelenési formáját, mivel úgy tűnik, azok önmagukon túlmutatnak. Ezért a dalszövegek illetve versek elemzésével, archívumok kutatásával, és a fellelhető szakirodalom tanulmányozásával, irodalmi szempontból közelítettem a kérdéshez, vagyis, hogy miért és miként játszanak fontos szerepet a nők Fabrizio De André életében és munkásságában? Ezen kívül szerettem volna fényt deríteni arra, hogy létezik-e a modern felfogású MonnaLisa? Mit lát egy férfi a nőben, mint misztikus és megmagyarázhatatlan lényben? Milyen arányban alkotják világunkat a női és a férfi vonások? - Mindezt Fabrizio De André költészetében. - Kutatásaim eredménye igazolni véli előzetes feltevésemet, vagyis, hogy Fabrizio De André mélységesen tisztelte és szerette a nő minden egyes megjelenési formáját (édesanya, szerető, prostituált, halál, stb.). Minden női szereplőjén keresztül tanítani kívánt. Remélte, hogy jobba teheti kora társadalmát; nőiesebbé, vagyis gyöngédebbé abban az értelemben, hogy ezáltal megszűnjék a kegyetlenség. Azt akarta, hogy tanuljuk el női figuráitól, hogyan lehet emelt fővel elviselni az élet viszontagságait, és tanuljunk meg küzdeni a végsőkéig úgy, hogy közben elveinket ne adjuk fel! Kutatásom által jobban megismerhetjük a genovai kultúrát és a genovai költészet jeles képviselőjét, és az ő gondolkodásmódját.

Virág Fanni
ELTE-BTK

Dr. Lukács István
egyetemi docens

Ivan Cankar nomád hősei

Kutatásom célja a modernista szlovén író, Ivan Cankar két elbeszélésében felbukkanó nomád hőseinek és nemzeti mítoszainak bemutatása, analízisa. Munkám során, témavezetőm tanácsai mellett számos könyvtári nyersanyagot használtam fel, főleg a zágrábi tartózkodásom során begyűjtött cikkekből, könyvekből dolgoztam ki dolgozatom alapkoncepcióját.

Cankar műveiben újraértelmezett mítoszokat használ fel, saját nemzetiességének bizonyítására és arra, hogy parányi, sanyarú sorsú népének nyelvén maradandót alkosson.

A Mihaszna Marko és Mátyás király, valamint a Kurent című műveinek nomád hőseit, nemzeti mítoszait analízálom, Cankar aktuális problémáinak szemszögéből is.

Művészetében belülről és esztétikailag elemzi a beteljesedést vagy a kudarcot, megfogalmazza a szubjektum elégedettségét a vizsgált mitológiai motívumon keresztül.

Társadalomkritikáját, a szlovén nép ingadozását a tehetetlenség és a hit között Cankar hőseinek a jelen helyzetből való szakadatlan menekülésében juttatja kifejezésre, hiszen korábban Szlovéniában is folytonos a tüntetőlegyes emigrálás.

Dolgozatomban bebizonyítom, hogy népi szövegeket, nemzeti mítoszokat egyesítve, a kollektív emlékezet, elbeszélés és a nemzeti identitás szövegeit felhasználva Cankar „nemzetiességét” támasztja alá, erősíti meg és ezen elemek lehetővé teszik számára, hogy egy sor nemzeti kérdésre vagy az egyén aktuális létkérdéseire is választ kapjon.

Vogel Zsuzsanna
ELTE-BTK

Dr. Balogh F. András
egyetemi docens

**Das Ungarnbild und seine Grundlagen in der Vngrischen Schlacht von
Jacob Vogel**
*A magyarságkép és annak alapjai Jacob Vogel Vngrische Schlacht című mű-
vében*

Jacob Vogel a 17. századi német irodalom kevésbé ismert alakjai közé tartozik, munkássága a mégis fontos az irodalomtudomány számára, első-sorban a német-magyar kapcsolattörténet szempontjából. Vngrische Schlacht című művében a Merseburgi csatának állít emléket, melyben az egyesített német seregek megsemmisítő vereséget mértek a magyarokra. Ez a csata törte meg első ízben a magyarok sikeres hadjáratainak sorozatát, s bizonyára nem véletlen, hogy ez a mű éppen 1626-ban eleveníti fel az egykori összefo-gás idilljét a nagy közös ellenséggel szemben. A dolgozat mindenekelőtt e mű magyarságképét és annak alapjait vizsgálja. A kutatás célja, hogy a mű elemzése során a magyarságkép minél több elemét kimutassa. Az elemzés négy szempont alapján történik. Ezek a magyarság, mint ellenséges nép, a magyarság, mint barbár nép, valamint a magyarság, mint hitetlen, pogány nép. Ezen szempontok alapján elmondható, hogy a mű a magyarságot a né-metek ellentétéként mutatja be. Utolsó szempontként a dolgozat kitér az akkori magyarok és a németek háborúzási technikájára is, melyben az előző három szempont alapján kimutatott sajátosságok tükröződnek. A vizsgálat eredményeképpen megállapítható, hogy a szerző egy egységes és egyolda-lúan negatív képet fest a magyarságról. Ugyanakkor a leírásra jellemző a szintén egyoldalú, de pozitív önkép is. A negatív magyarságkép alapjai a kora középkorra nyúlnak vissza, de a 17. században már egy ennél differen-ciáltabb kép volt jellemző. A dolgozat kísérletet tesz a műben közvetített kép céljainak feltárására, így kitér a szerző személyes motivációira is. Az Vngrische Schlacht című mű magyarságképének vizsgálata új szempontot vezet be Jacob Vogel munkásságának megítélésébe, mely mindeddig kizáró-lag esztétikai szempontokra alapozta kritikáját.

Walter Bálint
ELTE-BTK

Balogh F. András
egyetemi docens

Wartburgkrieg
A wartburgi dalnokcsata

A wartburgi dalnokcsata a német filológia számára az egyik legproblemásabb középkori szöveg. Inkább mondható szöveghalmaznak, hiszen számos kéziratban találhatók szórványok a dalnokcsatából, számtalanszor különböző versszakrenddel, más szerző megjelölésével, kisebb változtatásokkal. Dolgozatomban az e szöveghalmaz nyújtotta problémákat kívánom bemutatni, főleg ami a szöveg datálását, keletkezési folyamatát és történelmi alapját illeti.

Egyik kiindulópontom a versforma, hiszen a szövegkomplexus két saját strófaszerkezettel is rendelkezik, melyek segíthetik többek között az egyes később betoldott szövegek azonosítását.

A dalnokcsata eredetileg minden bizonnyal önálló művek összefűzéséből alakult, ebből két szöveg tartozik az ún. maghoz, a thüringiai úri strófában írott dicsverseny, és a fekete strófában írott rejtvényverseny. A strófaszerkezet különbsége, valamint hogy a két szöveg szorosabban nem függ össze, azt mutatja, hogy eredetileg önálló szövegekről van szó. Minden egyéb szöveg a dalnokverseny kontextusában későbbi hozzátoldás.

A párbeszédes mű szereplői a német irodalom többé vagy kevésbé ismert alakjai. Egyesek közülük nehezen egyeztethetőek össze időben, térben, vagy kérdéses, hogy egyáltalán valós személyek voltak-e. Személyük megvizsgálása mindenképp érdemes, hisz valamilyen szinten kikövetkeztethető belőlük a keletkezés időpontja.

Bár a két kiinduló szöveget sikerült meghatározni, összefűzésük, betoldásaik időpontjának meghatározásakor sokszor csak a később hozzátoldott szövegek adhatnak segítséget.

Vizsgálataim alapján a szakirodalomtól csak kissé eltérő eredményre jutottam a datálásokat illetően. Egyes kérdések megválaszolása, pl. volt-e valóban dalnokcsata, ki a szerzője a műveknek, a kéziratok nagymértékű eltérése és a dokumentumok hiánya miatt megválaszolhatatlan. A mai filológia kezd eljutni ahhoz az állásponthoz, hogy a többszöri kísérletek egy kritikai kiadásra nem hiába buktak el, mert egy ilyen munka elkészítésére esetünkben lehetetlen.

Werly Nóra
EKF

Dr. Dolmányos Péter
főiskolai docens

(Met)Amorph Phoenix: Transformation in Contemporary Irish Drama
(Met)Amorf főnix: Átváltozások a kortárs ír dráma művészetben

A XX. század második felében az ír dráma művészet alkotói úgy tűntek, mintha teljesen kimerítették volna minden lehetőségüket arra, hogy átöröklött dolgot vigyenek véghez. Marina Carr saját hangját próbálja megtalálni ebben a végláthatatlan útkeresésben. Műveiben az ír nép sajátos látásmódját ötvözi a görög klasszikusokkal és számos egyéb kiváló elődjével a dráma világában. A műveiben a mese vezérfonalát a szereplők bűnei színesítik meg, majd a halál nyújt feloldozást. E hármasság tekintetében analizáltam a drámaíró munkáit.

A dráma műfajként két formában létezik. Az egyik, amit a színészek előadnak a színpadon egy színházban, a másik pedig maga a szöveg. Az utóbbit kevés ember veszi a kezébe és olvassa pusztán kedvtelésből, habár teljes jogú irodalmi alkotások, a művészet egy speciálisan tiszta megnyilvánulásai. Ezt a szöveget nem befolyásolja a színészek játéka vagy a rendező hóbortja: szűk kis világot tud megteremteni az alkotó és olvasó között, minden emberben egy-egy saját színházat létrehozva és működtetve mintegy belső világként. Éppúgy, mint a képzelet szülte, képlékeny, határok nélküli mese esetében. Marina Carr műveiben a mesei elemekként felsorakoztatott csodálatos lények, misztikus helyek és varázslatos megoldások mozgatják magukat a történeteket. Mégis a mese szó használatát sokszor lekicsinylik a felnőttek, habár ez az egyik útja a képzelet határtalan szabad áramlásának.

Az ír dráma művészetnek megújulásra van szüksége, hogy egyéb nagy neveket is képes legyen megtűnni Yeats és Godot-t mellett. A folyamatban először is le kell rombolni az elődök alkotási sémáját, hogy ne csak másolásról és újrafelhasználásról szóljon a drámaírás. Marina Carr a mesék felé fordult, hogy új lehetőségeket aknázzon ki. Talán már kellő mennyiségű hamu gyűlt össze, hogy a főnix feléledhessen, és teljes pompájában tündököljön. Talán.

Zelei Dávid
ELTE-BTK

Dr. Menczel Gabriella
egyetemi adjunktus

Miért olyan nehéz felnőni? A kamaszság problematikája a századközép két Amerikájának irodalmában Capote, Salinger, Arguedas, Plath, Cortázar és Vargas Llosa művei alapján

A kamaszság mindig is a lázadás korszaka volt, hatványozottan igaz pedig mindez a XX. század közepére, az amerikai ellenkultúra időszakára. Az utóbbi szellemi krédóját adó nonkonformista értékrend örökös ellenkezést, harcot követel, éppen ezért nem véletlen, hogy e korszak írói gyakran választanak kamasz főszereplőket szimbolikus jelentőségű műveikhez. Tanulmányom hat, 1948 és 67 közt született, hasonló tematikájú, többé-kevésbé egységes műfaji kereten belül maradó (Bildungsroman-gyökerű) prózai művet hasonlít össze - három Észak- három pedig Latin-Amerikából. Közös bennük a főszereplő - a már említett kamasz személye, s a roppant eltérő kulturális háttér ellenére hasonlóak a nehézségeik is. Talán a Zabhegyező Holdenjének kivételével egyikük sem átlagos kamasz - van közöttük homoszexuális, kasztrált, indián lelkületű fehér - éppen ezért legégetőbb problémájuk a kirekesztettség érzése, mely nem engedi őket beilleszkedni kortárs-csoportjukba. Ez azonban csak kirekesztettségük egyik dimenziója: a felnőtt világba való integrációjuk még, a gyerekkorba való visszamenekülésük már nem lehet sikeres - így nem marad más, mint - a csaknem mindig - tragikus végkifejlet. A beat-mozgalom marginalizált tagjainak mélységesen pesszimista világképe mindez a „tisztá, belülről jövő őszinteséget” meg nem értő konvencionalista square-ekkel szemben, de több is annál: az atomernyő alatt felnőtt társadalmak felvétele arról a generációról, ahol a „gyermekkor ártatlanságából való felnövés nem a tapasztalat, hanem a romlás felé vezető úton való elindulást” jelenti.

Zimmermann Gerda
ELTE-BTK

Dr. Kroó Katalin
egyetemi docens

Narratív kompozíció és motívumrend Turgenyev Bezsín Lug című elbeszélésben

Dolgozatomban Turgenyev Bezsín Lug című elbeszélését elemzem a narratív struktúra és a motívumrend vizsgálatának szempontjai alapján. Wolfgang Iser, Johansson Andereg, Wayne Booth és Borisz Uszpenszkij írásainak segítségével az elbeszélésnek egy olyan aspektusát igyekszem megvilágítani, amely a Turgenyevről szóló szakirodalmi tanulmányokban eddig még nem foglalt el hangsúlyos helyet. Az említett szakmunkákból Wayne Booth *The Rhetoric of Fiction* című írását és Borisz Uszpenszkij *A kompozíció poétikája* című művét elemzem részletesebben.

Booth elméletében ír az implikált szerzőről, különbséget tesz narrátor és narrátor-ágensek között. Uszpenszkij különböző nézőpontok alkalmazásával elemez egy adott szöveget. A két elmélet felhasználásával narrációs szinteket állapítok meg. Véleményem szerint a turgenyevi szöveg cselekményének menetét az implikált szerző, a narrátor és az elbeszélés hőseit alkotó fiúk, mint narrátor-ágensek, egyaránt befolyásolják.

Meglátásom szerint az első narrációs szint a vadász narrátorként betöltött funkcióját foglalja magában. A második narrációs szint alatt a fiúk mesélését értem. Narrátor-ágensi szerepük a babonák mesélésében testesül meg, kilenc babonát mondanak el egymásnak. Ezeket jegyzi le és adja át nekünk a narrátor. A harmadik narrációs szint megállapításakor a babonák funkciók megoszlását és sorrendjét, illetve a motívumok vizsgálatát elemzem. Dolgozatomban a különböző narratív síkok és a nézőpontok váltakozása határozza meg a vadász elbeszélését. A harmadik narratív sík nézetem szerint az implikált szerzőhöz tartozik, ő uralja a szöveget. Ezt akkor láthatjuk, ha az egyes motívumokat végigkísérjük az elbeszélésben.

Zsuppán Klaudia
PPKE-BTK

Dr. Horváth Kornélia
egyetemi docens

A szubjektumképződés lehetősége Ted Hughes Wodwo című versében

Dolgozatomban a szubjektumképződés lehetőségét szeretném feltárni Ted Hughes Wodwo című versében. Mivel Hughes költészetének visszatérő témája az identitás keresése, a személyiség felépítésének problémája, illetve az ember természetéhez való viszonya, álláspontom szerint Hughes műveinek elemzésekor pszichológiai és kulturális antropológiai alapokra kell helyeznünk irodalomelméleti felfogásunkat. A Wodwo tárgyalása során az angol szakirodalom véleményem szerint leginkább a tematikus olvasatban fellelhető egzisztencialista vonást emeli ki, ezért rendkívül fontosnak tartom a vers zeneiségének meghatározó erőt tulajdonító értelmezést. Dolgozatomban különös hangsúlyt fektetek a mű nyelvi-poétikai jelentésképző erejére, fónikus közegére és a szavak etimológiai alapjaira. Ezáltal rámutatok a vers szubjektumképződést generáló vonására, melyhez sajátos, rejtett nyelve és a pszichoanalitikus irodalomfelfogás előtérbe helyezése vezet.

V.
Művészettörténet
tagozat összefoglalói

Bodó Péter
PPKE-BTK

Rozsnyai József

Fábián Gáspár templomépítő munkássága

Fábián Gáspár (1885-1953) a két világháború közötti magyar építészet egyik legjelentősebb egyénisége, kora legtöbbet foglalkoztatott építésze volt. Munkássága közel három és fél évtizedet ölel fel, az első világháború előtt kezdődött és a második világháború előtt ért véget.

A két világháború közötti két és fél évtizedet úgy szokás felosztani, hogy a húszas éveket még a konzervatív, a harmincas éveket már a modern mozgalomhoz sorolják. Fábián Gáspár mindvégig kitartott a konzervatív eklektikus irányzat mellett.

Önmagát, mint „katholikus templomépítő” határozta meg. Valóban, alkotásainak nagyobb részét a katolikus templomok teszik ki. Pályájának minden szakaszában tervezett templomokat.

A dolgozat célja főbb templomainak összehasonlítása által egy objektív kép kialakítása az építésről.

Ezen templomok részletes bemutatását még senki nem végezte el. Az egyes templomok leírásánál felhasználtam a plébániákon talált eredeti tervrajzokat és Historia Domusokat, illetve a Magyar Építészeti Múzeum gyűjteményét képező tervrajzokat is.

Fontosabb templomait az építőanyagok, a boltozási formák, az ajtó-, ablak- és árkádok záródása, a pillérek és oszlopok kiképzése, az alaprajz és a tömegalakítás alapján hasonlítom össze és aszerint, hogy az épületbelső hogyan jelenik meg a külső homlokzaton.

Legfontosabb templomainak a következőket tartom: a pécsi Pius-templom, a külső-ferencvárosi Szent Kereszt-templom, a budapesti Szent Család-templom, a középső-ferencvárosi Szent Vince-templom és a hódmezővásárhelyi Szent István-templom.

Csököly Zsuzsanna
ME-BTK

Dr. Csíki Tamás
egyetemi docens

Erzsébet királyné kultusza, különös tekintettel Zemplén vármegyében

Dolgozatom első fejezetében Erzsébet és a magyarok viszonyával részletesen foglalkozom. Azért is tartom kihagyhatatlannak, mert a későbbiekben Zemplén nagyjai is beszélnek ezekről az eseményekről. A királyné kultuszának változását, szakaszainak alakulását is ismertetem. Arra keresem a választ, hogy hogyan került kapcsolatba a magyar nemzettel, hogyan lett a császár feleségéből barát, majd „védangyal”.

Dolgozatomban Erzsébet királyné Zemplén megyei kultuszát vizsgálom levéltári dokumentumok alapján. A sajtóban és közgyűlési iratokban található beszédek és megemlékezések elemzését és összehasonlítását tűztem ki célul. Ezek ugyanis hozzájárultak ahhoz, hogy ezen a vidéken is kialakuljon a királyné kultusza. Megállapíthatjuk, hogy Erzsébet halálakor Zemplén gyásza az országos kultusz leképeződése volt. Az emléke a helyi köztudatban nem élt sokáig. Halála után tíz évvel már alig van jelen. A királyné kultusza nem olyan erős, hogy hosszútávon megállja a helyét egy olyan helyen, ami Kossuthoz kötődik.

D'Albini Zsuzsanna
PPKE-BTK

Szakács Béla Zsolt
egyetemi docens

A bántornyai Zsuzsanna-ciklus ikonográfiai elemzése

A tanulmány célja a bántornyai Zsuzsanna-ciklus ikonográfiai vizsgálata. Először a hajó északi falán látható ciklus pontos leírását olvashatjuk. Ezt követően az értelmezésnél a következő négy jelenetet sikerült beazonosítani: 1, Zsuzsanna a kertben; 2, Zsuzsanna bevádolása; 3, Zsuzsanna imája valamint az Úr felkelti Dánielben a szentlelket; 4, Az egyik vén kikérdezése. A feliratok Zsuzsanna történetét mesélik el, de nem pontosan követik Dániel könyvének szövegét. Megállapítható, hogy az ábrázolások nagymértékben támaszkodnak a Biblia szövegére. A beazonosítás során kiderült, hogy hiányzik a vének megbüntetésének igen fontos jelenete. Továbbá jelenleg nincs információ olyan emlékről, amely a harmadik jeleneten látható „az Úr felkelti Dánielben a szentlelket” mozzanatot ábrázolta volna. A kremsmünsteri Biblia pauperummal szoros rokonságot mutatnak Bántornyán az északi fal ábrázolásai többek között abban, hogy az Utolsó ítélet és Dániel ítélete egymás közelében jelenik meg. Ez alapján a bántornyai Zsuzsanna-ciklus értelmezése során figyelembe kell venni az igazságos bíraskodás gondolkörét. A történetnek az ilyen módon való értelmezése – ami eltér a korábbi patrisztikus hagyomány értelmezésétől – vezethet később oda, hogy ezt a témát a tanácsházák világi bíraskodás ábrázolásai között láthatjuk viszont. Valamint ennek az értelmezésnek a segítségével a ciklus behelyezhetővé válik a bántornyai templom északi falának lazán összefüggő ábrázolásai közé. Így egy olyan lehetséges programot vázolhatunk fel, amely a hittel teli, tiszta életet helyezi a középpontba, és az Utolsó ítélet alkalmával születő ítélet helyességét hangsúlyozza.

Hadobás Eszter
ME-BTK

Dr. Gedő Éva
egyetemi tanársegéd

Az operett mint tükör

A dolgozat célja, hogy a XIX. és XX. század fordulójának bécsi operettjének elemzésével felvázolja a Habsburg Birodalom társadalmi, politikai és kulturális viszonyait, különös tekintettel a birodalmi fővárosra, Bécsre.

Az operett mint a városi középpolgárság tipikus műfaja még az operánál is inkább tekinthető egy bizonyos kulturális és politikai mentalitás képviselőjének, meghatározott társadalmi rétegek – újonnan létrejövő polgárság - nézeteinek és vágyainak szócsövének. A bécsi operett eszme- és kultúrtörténeti megközelítésben sok mindent elárul az Osztrák-Magyar Monarchia világáról, szellemi életéről, a multikulturális, soknemzetiségű birodalom társadalmi viszonyiról. A dolgozat szeretne rávilágítani arra, hogy az operettnek milyen szerep jutott a XIX. század végére, és a századfordulóra a társadalmi-gazdasági átalakulásokban, illetve az operett társadalmi-kulturális összefüggéseire. Ezen kívül be kívánja mutatni az operett műfajának társadalmi eredetét, társadalmi és politikai tükör jellegét: hogyan dönti le a társadalmi korlátokat, hogyan ábrázolja a „haza” és a nacionalizmus kritikáját és hogyan válik a kulturális emlékezés terévé.

Mindezt az ún. arany- és ezüst-kor beli operettek elemzésével teszi, mint például ifj. Johann Strauss Denevérenek vagy Cigánybárójának, illetve Lehár Ferenc Víg özvegyének bemutatásán keresztül.

A dolgozat szeretné bebizonyítani, hogy a bécsi operett egy olyan műalkotás, amelyből közvetlenül feltárulhat egy történelmi korszak kontextusa és az operett műfajának elemzése nem csupán megnyitja az utat egy múltbeli komplex kulturális rendszerhez, hanem képes felmutatni kapcsolatot a jelennel is.

Kopanyicza Linda
ELTE-BTK

Novák Veronika
egyetemi adjunktus

Cellini a "sztár" A művészek státusának megváltozása a reneszánsz Itáliában

Benvenuto Cellini firenzei ötvös önéletrrásának felhasználásával szeretném bemutatni a késő reneszánsz itáliai művészek helyzetében bekövetkezett változásokat, illetve Cellini által megjelenített művész ideált és annak Cellini által kiemelt tulajdonságait.

A század folyamán kialakuló fejedelmi udvarokban megjelent az igény a politikai és presztízs üzenetet hordozó művészetek iránt. Megjelenik egy új típusú műpártoló réteg, aki a művészi tehetséget elismeri és megnyílnak a fejedelmi udvarok kapui az udvari szolgálatot vállaló művészek iránt. A szolgálatot vállalni kívánó művészeknek elengedhetetlen volt, hogy tehetségüket (virtu) elismerjék, hírnévvel (fama) rendelkezzenek, ami az udvarba jutás előfeltétele volt. Az udvari élet a művészek számára sok előnnyel járhatott. Cellini életrajzában számos ezt alátámasztó eseményt tár elénk, amelyből látni lehet, hogy magas rangú és presztízsű, jól jövedelmező hivatal is betölthettek, továbbá a megélhetésüket biztosító állandó jövedelemmel rendelkeztek a folyamatos megbízások által. Az életrajzból azonban az is kiderül, hogy árny oldalai is voltak a szolgálatnak, amely leginkább a személyes szabadságuk korlátozásában, és a megrendelők igényeihez való alkalmazkodásban nyilvánult meg a leginkább. Cellini életrajzában magát egy idealizált művész típusként ábrázolja, akinek művészi zsenialitását, tehetségét a legnagyobb uralkodók és pápák is elismerik, akik versengnek kegyeiért és tehetségének elismeréseképp mentesül minden bűn alól. Művészideáljához a korszak legjelentősebb művészeit, „sztárjait” használta mintának, saját egyediségének, pótolhatatlanságának, „sztárságának” megjelenítéséhez.

Koruhely Nikolett
PPKE-BTK

Jernyei Kiss János
egyetemi adjunktus

**Sir Peter Lely: The Portrait of Frances Stuart. The Tradition of Beauty in
17th-century Portraiture**

Sir Peter Lely: Frances Stuart képmása. A szépség hagyománya a 17. századi angol portréfestészetben

A dolgozat témája a 17.századi angol udvari festő, Sir Peter Lely Frances Stuartról, Richmond és Lennox hercegnőjéről festett azon portréja, mely a Budapesti Szépművészeti Múzeumban található. A szempont, amely alapján ez a munka foglalkozik a portréval, a mű beilleszkedése a kor Angliájának portréfestészetébe, a női szépség megjelenítésének hagyományába, a II. Károly által teremtett, illetve formált udvari kultúra jellegzetességeibe, szemléletébe. A dolgozat célja annak megmutatása, hogy mennyire szoros kapcsolat áll fenn a portré és az adott kor más művészeti ágai, kulturális jelenségei között, s ezek milyen jelentős mértékben hatnak egymásra, s arra, hogy a korabeli néző hogyan érzékeli, látja és értelmezi az egyes alkotásokat, azok milyen tartalmat hordoznak a számára. A témakörön belül a dolgozat foglalkozik a mester stílusával, festési technikájával a Frances Stuart portré festésének idején, a képi elemeken keresztül történő, előző mesterekre és művekre való allúziókkal, ezen belül például a háttér összetevőivel, az arányok kérdésével vagy a póz jelentőségével; valamint vizsgálja a színházzal és az irodalommal fennálló kapcsolatot, azok hatását a portrén megjelenő kosztümre. Ahhoz, hogy a Frances Stuart képmás természete teljességében feltáruljon előttünk, további szempontok vizsgálatára is szükség lehet – ilyen a viselkedési mintákat bemutató értekezések, a conduct bookok témája vagy a kor által kedvel szépséggalériák megítélésének problémája, amelyek kutatását így a későbbiekben is szeretném folytatni.

Magdó Eszter
ETDK

Dr. Kovács Zsolt
egyetemi tanársegéd

A vízaknai fürdő – Egy modern fürdő kiépítése a századfordulón

A kutatásom témája Erdély egyik jelentős, de kevés figyelemmel méltatott századfordulós fürdőegyüttese, a vízaknai fürdő. A századelőn (1907-1910) kiépült fürdő a maga műfajában Erdély-szerte páratlan építészeti példát képvisel, melynek reményteljes jövője megtörik az I. világháború kirobbanásával.

A dolgozatom igyekszik a fürdőről egy teljes képet alkotni, ezért a művészettörténeti kutatás elsődlegessége mellett, művelődéstörténeti illetve helytörténeti szempontok vizsgálata is egyaránt a tárgy részét képezi. A kutatás kitér a fürdőélet kialakulására, az átépítést megelőző régi fürdőre, az egyre nagyobb igényre, mely egy kiépített, nagyobb fürdőt kíván meg, a pályázatra meg a pályázatokra, az új fürdő kivitelezésére, a tervezőkre – Bálint Zoltánra és Jámbor Lajosra –, a Sáros- illetve Palics- fürdőre benyújtott pályamunkákra, valamint az új lendület szellemében felvirágzó településre.

A dolgozattal valamint a kutatással ismertté szeretném tenni Erdély művelődés-, valamint művészettörténetének eme érdekes színfoltját. Mindezek mellett szeretném felhívni a figyelmet a vízaknai fürdő tervezőpárosára, Bálint Zoltánra és Jámbor Lajosra, akik bár nem sorolhatók a magyar szecesszió úttörői közé, mégis széleskörű munkásságuk, épületeik kvalitása, valamint sajátos építészeti szemléletük, mindenképp megkívánja a velük való foglalkozást.

Nemesné Kis Tímea
ELTE-BTK

Eörsi Anna
egyetemi docens

"Olyan Istent...hordoznak a lelkükben, amilyent meg is festettek"
- illusztrációk két XVI. századi antitrinitárius kiadványban

A dolgozat célja két antitrinitárius kiadványban (De falsa et vera, 1568 és Refutatio Scripti Georgii Maioris, 1569) megjelent metszetillusztrációk bemutatása. Az egyes ábrázolási típusok ikonográfiai sajátosságainak rövid ismertetése mellett arra keressük a választ: miért és hogyan jelenhettek meg ezek a funkciójukat tekintve a magyarországi emléanyagban egyedülálló metszetillusztrációk. Feltételezzük, hogy kép és szöveg olyan szintű egymásra utalásával, egymás értelmezésével állunk szemben, mely alapján azok határozottan elkülöníthetők az Erdélyben megjelent, más felekezetekhez tartozó kiadványoktól.

A köteteknek az erdélyi emléanyagban való elhelyezéséhez a dolgozatban szükséges volt vázolni a helyi történelmi és nyomdatörténeti hátteret, valamint a protestáns metszetek általános jellemzőit is.

Onhausz Miklós
PTE-BTK

Dr. Fedeles Tamás
egyetemi adjunktus

Glatt Ignác - az egyházi zene pécsi reformere

Glatt Ignác (1855-1918) kanonok a pécsi székesegyház karnagyaként és a Magyarországon egyedülálló Székesegyházi Énekiskola (1888-1953) első igazgatójaként dolgozott három évtizeden keresztül. Az országosan elismert zenei szakember élharcosa volt annak a XIX. században indult egyházzenei reformnak, mely célul tűzte ki a korban már-már színházi stílusúvá váló egyházi zene visszatérését a hagyományokhoz, vagyis a gregorián zenéhez és a reneszánsz mesterek hangszerkíséret nélküli polifon alkotásaihoz. Az egyházi zenekultúrában betöltött jelentősége mellett elméleti és gyakorlati pedagógiai tevékenysége is figyelemre méltó.

A Székesegyházi Énekiskola történetének feldolgozása felületesen és aránytalanul történt meg. Az intézetről írók az iskola első korszakáról és Glatt munkásságáról nagyon kevés információt közöltek, a levéltári forrásokat és a korabeli sajtóanyagot nem használták fel. Kutatásaim során feldolgoztam a Pécsi Püspöki Levéltárban Glatt Ignáccal kapcsolatos dokumentumokat, ezzel pótoltam a témát érintő levéltári források feltárásának hiányát. A kritikus pontokon - amilyen a Pécsi Egyházi Zeneegyesület működése - a korabeli sajtó segítségét hívtam a reális kép kialakításához. Az egyházzenei reformot ért támadás és az említett egyesület működése volt az Énekiskola történetének első krízise, melynek teljesen elfogult értékelése olvasható az eddig megjelent munkákban. Glatt és a Mecsek Egyesület kapcsolatának taglalásával a kanonok jellemvonásainak megrajzolásán túl az volt a célom, hogy az ezzel kapcsolatos félreértéseket elkerüljem - a száraz tény (választmányi tagság) pusztá közlése ugyanis téves következtetések levonásához vezethetne.

Az eredmény egy olyan életrajz, mely az egyháztörténeti, művelődéstörténeti és neveléstörténeti vonatkozású szakmai tevékenységet és az emberi vonásokat egyaránt kidomborítja, valamint betekintést enged a Székesegyházi Énekiskola első harminc évének történetébe is, ez ugyanis elválaszthatatlan Glatt Ignác munkásságától.

Pál Emese
ETDK

Dr. Kovács Zsolt
egyetemi tanársegéd

Alcsíki templomi berendezések a XIX. század első felében

Kutatásom tárgyául a csíksomlyói és az alcsíki körzetben levő, a XIX. század első felében készült, a barokk és a klasszicizmus közötti átmenet sajátos stílusjegyeit magán viselő oltártípus elemzését, elterjedésének vizsgálatát választottam. A plébániai levéltárak és a gyulafehérvári érseki levéltár vonatkozó anyagainak átnézése mellett az egyes emlékek részletes leírására és stíluskritikai összevetésére helyeztem a hangsúlyt, különös figyelmet fordítva a mesterkérdésre. Csíkszentmárton, Csíkkozmás, Tusnád, Csíksomlyó, és Csíkmenaság templomaiban levő oltárok, szószékek hasonló felépítését, díszítését, festményeik hasonló stílusát látva, a források tanúságát figyelembe véve megállapíthatjuk, ezen templomi berendezéseket egy brassói román oltárkészítő műhely, a Popp család készítette. A műhely feje az apa, Ioan Popp, aki Nicolae, Constantin és Mihail nevű fiainak segítségével tesz eleget a megrendeléseknek. 1835 után Nicolae (Miklós) fia önálló mesterré válik, ő készíti az általunk tárgyalt oltárok, szószékek nagy részét.

Kutatásaim eredményei, a művészettörténeti tanulságok mellett, a XIX. századi erdélyi viszonyok megértéséhez is hozzájárulnak, rávilágítván a nemzetiségi és felekezeti határok átjárhatóságára.

Sidó Zsuzsa
ETDK

Dr. Kovács Zsolt
egyetemi tanársegéd

Az őraljaboldogfalvi Kendeffy-kastély 19. századi építéstörténete

Kutatásom témája az erdélyi historizáló kastélyépítészet egyik figyelemreméltó, ám kevésbé kutatott emlékének építéstörténete. Az eddigi művészettörténeti kutatásban viszonylag mostohán kezelt kastélyépítészet méltán követeli az őt megillető helyet, s az őraljaboldogfalvi Kendeffy kastély elemzése ebben az általános törekvésben foglal helyet.

A valószínűleg középkori előzményekre visszamenő épület sorsa összefonódott a nagybirtokos család sorsával, hiszen magának a barokk kastélynak a megépítése az 1780-as években közvetlenül a grófi cím megszerzése után történt, s a grófi ág 1834-es kihalása után egy mellékág sikeres tagja, Kendeffy Árpád (1820-1881) fogja 1868-1874 között neogótikus reprezentatív épületté átalakíttatni, s ez a fázis tulajdonképpen kutatásunk tárgya.

A kutatás célja, hogy a lehető legteljesebb képet kapjunk a kastély építési fázisairól, berendezéséről, az építtetőről és az építőkről, különösen a tervezőkről, a külső és belső térhasználatáról, a kastélyparkról és az ezeket egységgé összefogó historizáló koncepcióról. Emellett a kastélypark elméleti rekonstrukciójára is hangsúly szeretenénk fektetni.

Szűr Zsófia
SZTE-BTK

Dr. Kovács Katalin
egyetemi adjunktus

Le toucher face à la vue dans les écrits sur l'art français du XVIIIe siècle
A látással szembeállított tapintás szerepe a 18. századi francia művészet-
kritikai írásokban

Diákköri dolgozatom a francia felvilágosodás egy lényeges filozófiai és művészetelméleti kérdését kapcsolja össze, mégpedig azt, hogy az öt érzék közül a tapintás milyen szerepet játszik a műélvezetben. Korpuszként elsősorban Diderot művészetelméleti és -kritikai írásait használtam (Szalonok), a filozófiai aspektus körülményéhez pedig filozófiai művét (Levél a vakokhoz) és más szerzők írásait: egyebek között Condillac Értekezés az érzetekről és Falconet Gondolatok a szobrászatról című műveit.

A dolgozat első része a 18. század szenzualista és materialista vitáinak egyik fő kérdésére összpontosít: arra, hogy a látás vagy a tapintás képes-e a legmegbízhatóbb képet adni az embert körülölelő világról. Az érzékeléssel kapcsolatos tudásunk eredetével foglalkozó kérdéskör alapjait John Locke fektette le, és szintén ő foglalkozott először a híres Molyneux-problémával. Condillac abbé szintén több művében kitér az emberi érzékelés problémájára, majd végül arra az elgondolásra jut, hogy az ember a tapintás érzéke nélkül, csak a látására hagyatkozva nem képes önmagát megtapasztalni. Dolgozatom első felében azt mutatom be, hogy a felvilágosodás némely kiemelkedő filozófusa miért tulajdonít egyre fontosabb szerepet a tapintásnak a századokon át legfontosabbnak tartott látással szemben.

A második rész a festészet és a szobrászat összehasonlításán keresztül a képzőművészetek hierarchiájával foglalkozik. Itt Diderot és Falconet gondolatait összevetve azt vizsgálom, hogy melyik vizuális művészeti ág képes élethűbben visszaadni a természetet. A festészet és a szobrászat másként nehezíti meg a művész feladatát: míg a festészet a vászon két dimenziójára korlátozza az ábrázolt jelenetet, addig a szobrászat a színek hiányával és a felhasznált anyag ridegségével nehezíti meg az illúzió keltését. A műtárgy valós megérintése ugyan mindkét esetben az illúziót ellehetetleníti, Diderot paradox gondolata szerint a tapintás mégis gyakran nagyobb szerepet játszik a műélvezetben, mint a látás.

Tóth Zsuzsanna
SZTE-BTK

Dr. Szőnyi György Endre
egyetemi tanár

**Az ártatlanság bűvöletében: Gyermekábrázolások ikonológiai értelmezése
Anglia vizuális kultúrájában a középkortól a tizennyolcadik századig**

Kultúrtörténeti dolgozatom témája gyermekábrázolások összehasonlítása és értelmezése Anglia középkori, reneszánsz, barokk és felvilágosodás kori vizuális kultúrájában. Kutatási célom egy, a gyermeki ártatlanság magyarázatából fakadó szociológiai és pszichológiai ellentét feloldásának kísérletéből következik. Így amellet érvelek, hogy egy gyermek akkor is az ártatlanságot testesíthette meg, amikor VIII. Henrik uralmát követően a világi témájú ábrázolások fokozatosan kiszorították a vallásos ábrázolásokat, és a XVIII. századi Európában a keresztény szimbólumrendszer elvilágiasodott.

Legalapvetőbb kutatási módszerem Roelof Van Straten ikonológiája, amely az adott képzőművészeti téma történelmi, társadalmi és kulturális hátterével foglalkozik. A témából adódóan, a gyermekkor- és neveléstörténet kiemelkedő szerepet játszik e dolgozatban, egy olyan eldönthetetlennek tűnő vitával együtt, ahol Philippe Aries a történelem során az állandóság, míg Linda Pollock a fejlődés megvalósulása mellett érvel a gyermekekhez történő hozzáállásban, valamint ez egyáltalán kifejeződhetett-e a vizuális művészetekben.

A művészettörténetet szükségszerűen tárgyalom az Angliában legjelentősebb honi és külföldi művészek alkotásain keresztül. Az ábrázolás és a kép története szintén kihagyhatatlan, amelyen belül megkülönböztetett figyelmet szentelek a keresztény szimbolizmusnak, és kihangsúlyozom a vallás és az elvilágiasodás folyamatosan módosuló jelentőségét.

A levonható következtetések alapján mind az öntudatlan pszichológiai vonzódás, mind a más kultúrákban és más korokban különbözőképpen szocializálódott kulturális minták hatása egyaránt érvényesült egy gyermek ábrázolásakor Anglia vizuális művészetében. Ennek oka, hogy az idők kezdete óta a művészek nem tudták kivonni magukat a művészeti és a társadalmi-kulturális hagyományok befolyása alól, melyek azt a tényt is meghatározták, hogy egy gyermeket ábrázolhattak-e, s ha igen, ez mily módon történhetett.

Varró Katalin
SZTE-BTK

Dr. Kovács Katalin
egyetemi adjunktus

Le motif de la mélancolie dans la peinture française des XVIIe et XVIIIe siècles

A melankólia motívuma a XVII-XVIII. századi francia festészetben

A melankólia kétségkívül nagyon tág téma, amely a különböző évszázadokban számos filozófust és művészt ihletett meg. Dolgozatom első részében a melankólia-fogalom eredetével és jelentésmódosulásaival foglalkozom, majd a második részben a melankóliával kapcsolatos konkrét festmények elemzésére térek rá. A 2005 őszen, a párizsi Grand Palais-ben megrendezett nagyszabású melankólia-kiállítás néhány festményének példáján keresztül, elsősorban ikonográfiai módszer segítségével szemléltetem a melankólia fogalmának jelentésmódosulásait a XVII- XVIII. századi francia festészetben.

Ennek során egy, Dürertől – Domenico Fetti, Poussin-en és Joseph-Marie Vien-en át – egészen Watteau-ig vezető gondolati ívet vázlok fel, és a melankólia-fogalom értelmezésében végbement alapvető változást vizsgálom. Azt a folyamatot mutatom be, amelynek során az ikonográfiai hagyományokon nyugvó, hagyományos melankólia-ábrázolás fokozatosan egyfajta sajátos látásmóddá válik. A XVII. és XVIII. századi melankólia-ábrázolásban bekövetkezett változást kiválóan tükrözik egyebek között a Poussin és Watteau képei között felfedezhető szemléletbeli különbségek. A dolgozat végső konklúziója művészetelméleti kérdést is felvet: azt kívánja bebizonyítani, hogy nem attól lesz melankolikus egy kép, hogy a témája a melankólia, hanem a bizonytalanságot tükröző- és egyszersmind a nézőt is elbizonytalanító – ábrázolásmód, valamint a mögötte meghúzódó látásmód teszi azzá.

Véri Dániel
ELTE-BTK

Szőke Annamária
egyetemi docens

Jelet hagyni. Adalékok a párizsi stencil művészettörténeti kérdéseihöz

A párizsi stencilnek jó negyedszázados története van. Ez a dolgozat történeti elemzését adja ennek a jelenségnek, elhelyezve a megfelelő művészettörténeti kontextusban. Az alapvető fogalmi, technikai és történeti kérdések tisztázását követően a jelként felfogott utcai művészet néhány olyan előzménye a vizsgálat tárgya, mint Rétif de la Bretonne és Brassai munkássága. Az 1968-as események, jelszavak és feliratok szerepe is itt kerül tárgyalásra, konkrét szöveges és ikonográfiai példákkal alátámasztva e párhuzamot. A Kontextus című rész témája a párizsi stencil művészettörténeti kapcsolatrendszere. Elemzésre kerül a land art-tal, nouveau réalisme-mal, pop art-tal, és az outsider art-tal való összefüggés. A következő fejezet, az Élő múzeum André Malraux Musée Imaginaire-el kapcsolatos gondolatmenetéből indul ki, a fogalmat a jelenkori szituációra vetítve vizsgálja konkrét példák elemzésén át az utca és a múzeum viszonyát. Ezután Szereplők címen a párizsi stencil 80-as évek elején induló klasszikus generációjának (Blek le Rat, Miss.Tic, Jef Aérosol, és Nemo) művészete kerül bemutatásra, a 70-es években úttörő szerepet játszó Ernest Pignon-Ernest munkásságával együtt. Szó esik olyan jellegzetességekről is, mint a pochoiriste-ok politikai aktivizmusa, valamint a stencilt jellemző nemzetköziség és kooperáció. A dolgozat a párizsi pochoir jelenlegi feldolgozottságának, kereskedelmének, másodlagos felhasználásának, és nem utolsósorban gyűjtésének-gyűjteményezésének bemutatásával zárul. A dolgozatot terjedelmes képanyag kíséri. Függeléként kerül közlésre egy teljességre törekvő párizsi stencil-bibliográfia, valamint a tájékoztató jellegű webliográfia is.

Vitai Krisztina
ELTE-BTK

Dr. Takács József
egyetemi docens

Michelangelo Buonarroti freskói a Sixtus-kápolnában a restaurálás után

A dolgozat az egyik legkiválóbb itáliai reneszánsz művész, Michelangelo Buonarroti legnagyobb műve, a Sixtus-kápolna mennyezetén és oltárfalán található két freskójához fűződő új eredmények értékelésével foglalkozik.

A rövid bevezetőt követően, miután megtörtént a festmények helybeli, térbeli és a művész oeuvre-jében való elhelyezése, a mennyezetfreskó és a Utolsó ítélet stílári és ikonográfiai programjának ismertetése következik.

A középpontban a freskók technikai háttere áll, mely a XX. század utolsó két évtizedében végzett restaurálásnak köszönhetően új információkkal bővült.

Az olasz restaurátor, Gianluigi Colalucci vezetése alatt folyó, tizenkét évig tartó munkálatok során eltávolították a falról a közel öt évszázados piszkot és elszíneződést, és modern technikákkal vizsgálták meg a kiszabadított freskót. Ezzel az eljárással számos, eddig ismeretlen részletet meg tudhattunk Michelangelo festési szokásairól, technikájáról és színkezeléséről. Olyan megrökönytető tények kerültek napvilágra, melyek gyökerestül megváltoztatták az eddigi művészettörténeti elgondolásokat és Michelangelo színkezelésére vonatkozó tudományos álláspontot.

Az új felfedezések ismertetése mellett szó esik a helyreállítás irányelveiről és a helyes restaurálás kérdéséről a Sixtus-kápolna freskóira vonatkoztatva.

A festmények stílári értékelésével és a korabeli közvélemény bemutatásával zárulnak az elemzések.

VI.
Néprajz
tagozat összefoglalói

Babai Dániel
PTE-BTK

Andrásfalvy Bertalan
professzor emeritus

"Há hogyne vóna!" - Népi növényzetismeret Gyimesben

Szabó T. Attila botanikus kalotaszegi etnogeobotanikai munkásságát folytatva, valamint Ilyés Zoltán antropológus gyimesi történeti földrajzi kutatásait botanikai irányba bővítve célul tűztem ki a gyimesi hagyományos ökológiai tudás, illetve növényzetismeret vizsgálatát.

Kutatásom a résztvevő megfigyelés és interjúkészítés, valamint a vegetációtudomány klasszikus cönológiai iskolája módszereinek alkalmazásával történt. 453 növényfajt azonosítottam, 55 cönológiai felvételt készítettem, huszonöt adatközlő növényzettel kapcsolatos ismereteit gyűjtöttem össze (205 termőhely- és 66 élőhelynevet), negyven órányi magnófelvétel 452 oldalnyi lejegyzett beszélgetését elemeztem.

A gyimesiek az általam talált 453 faj közül 245-öt (a konstans fajok 71%-át, a tömeges fajok 86%-át) ismernek, a gazdasági vagy ökológiai szempontból hasonló viselkedésű fajokat fajcsoportokká vonják össze (pl. imola, sáta), az új fajok betelepülését (pl. *Hippophaë rhamnoides*) nyomon követik. Morfológiai ismereteik rendkívül pontosak. A fajok termő- és élőhelyeit pontosan, részletesen ismerik. Élőhely-osztályozásuk szempontjai, az edafikus tényezők (pl. porond, selymék), a domináns faj (pl. kokojás, lósódis) valamint a tájhasználat módja (pl. kaszáló, reglő) lényegében azonosak a tudományos osztályozásával.

Ezek a hagyományos ökológiai tudás pontos, gyakorlatban szerzett és tesztelt információi, melyek a tájhasználati döntések alapját képezik, és elősegíthetik hatékony természetvédelmi kezelések kidolgozását, ezáltal természeti értékeink hosszú távú megőrzését.

Balatonyi Judit
PTE-BTK

Dr. Pócs Éva
professzor emerita

A gyermeklakodalom szerepe a gyimesi csángók kulturális reprezentációjában.

Dolgozatomban a gyimesközéploki Hidegségben alkalmanként megrendezett gyermeklakodalom elemző bemutatására vállalkozom. A gyermeklakodalom gyermekszereplőkkel előadott, színpadra vitt rítus, amely több funkciót tölt be: lehet identitás-konstrukciós folyamat egyik összetevője, reprezentációra való törekvés, másrészt a turizmusra építve megélhetési stratégia. Dolgozatomban elsőként az esemény megfigyelhető, látható jellemzőit mutatom be, 2006 és 2008 júliusában megrendezésre került gyerek-lakodalmak leírásával. Majd ezt követően, a megismert gyereklakodalmat tágabb kontextusba helyezem, terminológián alapuló párhuzamokat keresve. A gyereklakodalom funkcióit körvonalazva megkeresem a lehetséges előzményeit, kimutatom az átmeneti rítussal való genetikai kapcsolatát. A saját koncepcióim mellett elsősorban a jelenségek helyi olvasatára kerül a hangsúly, illetve a turisták szempontrendszere is előtérbe kerül – a résztvevő megfigyelés módszere mellett strukturált és félig strukturált interjúkat készítettem.

A gyermeklakodalom példáján arra keresem a választ, hogy mi az, amit a gyimesiek el szeretnének mondani vele a saját kultúrájukról, s ezt hogyan valósítják meg. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt sem, hogy az esemény elsődleges címzettjei a Gyimesbe látogató turisták csoportjai, akik magánházak udvarán felállított színpadon tekinthetik meg az előadást, ezért a lakodalom megpróbál az ő elvárásainak is megfelelni.

A lokális sajátosságok nyitottak a stratégiai használatra, gyereklakodalom esete rámutat egy rítus előadássá válásának lehetőségére, újabb funkciójára. A gyimesiek számára fontos, hogy a saját közösségüket, településüket olyan regionális központként lássák, amely képes megőrizni a hagyományokat, s amelyre mint a kollektív nemzeti örökség őrzőjére tekinthetnek.

Beke Kinga
Sapientia

Dr. Balázs Lajos
egyetemi docens

Néprajzi vizsgálódás az Akasztottak temetőjében

A szóbeli folklórjelenségek egy olyan különleges aspektussal rendelkeznek, amelyek ritkán fordulnak elő a dokumentált jelenségek esetében: egyediek, orális jellegüknek köszönhetően változatosak és gyakran a tudományos kutakodástól érintetlenül hevernek.

Kutatásom során egy ilyen folklórjelenséggel foglalkoztam: a csíkszentsimoni - csatószegi Akasztottak temetőjével. Ez a temető a körülötte élő emberek számára is kuriózumot jelent, hiszen a 19-dik század derekától datálhatóan csak a szóbeli történelem formájában terjedt.

Dolgozatom megírásakor azt a célt tűztem ki magam elé, hogy felderítsem a temetőre boruló homályt, amennyiben ez módomban állt a szegényes dokumentáció és az elkopott orális hagyomány ellenére. A kutatás során a temető kettős arculattal mutatkozott meg, kutatásomat ennek a kettősségnek (öngyilkosok vagy felakasztottak) a szellemében kezdtem el. Célmként tűztem ki, hogy, amennyiben lehetséges, nevet adjak ezeknek a megkopott síremlékeknek, és így hívjam fel a helyiek figyelmét erre a ritka néprajzi kincsre. A kutatásomat a dokumentáció felkutatásával kezdtem, ennek hiányosságát szerettem volna pótolni azzal, hogy az adatközlők emlékezéseit próbáltam feleleveníteni. A forrásokon kívül a síremlékek által megőrzött információkat értelmeztem és integráltam bele abba az általános képbe, amelyet a forrásokból kialakítottam.

A dolgozat során igazoltam a feltételezéseimet, a temető elhelyezkedését egyértelműen csak a két falu közös múltja magyarázza, azt a hipotézisemet miszerint egy régebbi közös temető helyén található, a meglévő forrásokkal nem tudtam alátámasztani.

Az Akasztottak temetője látszatra ma már egyszerű, csak megnevezésében hangzatos, inkább kényelmetlen látvány a helybelieknek. Az idegeknak kuriózum. És mégis annyi titkot, mélylélektani rejtélyt hord magában, annál is inkább, mivel a csatószegi levéltár dokumentumaiban sohasem jelent meg az Akasztottak temetője kifejezés. A források csupán más vallásúak és öngyilkosok számára kijelölt te.

Daniel Rita
ETDK

Dr. Szabó Árpád Töhötöm
egyetemi tanársegéd

Mítoszképződés, turizmus és tőkekonverziók Farkaslakán

Farkaslaka ma már mindenki tudatában összeolvadt Tamási Áron nevével, ennek azonban kevesen látjuk a helyi vetületeit. Dolgozatomban arra vállalkoztam, hogy megfigyelem, hogyan él tovább Tamási Farkaslakán. Ennek a kérdésnek különböző aspektusai vannak, ezeket kísérem végig, az összefüggéseket keresve. Először azt vizsgáltam, hogyan vált kultusszá, majd hogyan mitizálódott az író alakja; aztán azt, hogy a környezet etnotáj-jellegére és a Tamási-emlékezetre rájátszva hogyan alakult ki a turizmus, tehát a gazdasági tőke. Mivel a falu mikrotársadalma nem homogén, hanem több szempontból is tagolt, érdekesnek tartottam azt is megvizsgálni, hogy az említett jelenséget hogyan látják és ítélik meg a helybeliek.

Dolgozatomban folyamatokat figyelek meg, a téma szerteágazódásáért elkerülendő azonban igyekeztem ezeket a lehető legfontosabb adatokra leredukálni. Ezeket a történeteket egy neves tőke-kutató, Bourdieu által megajánlott sémára fűztem fel: a tőkekonverzió folyamatára. Így, a történetek révén egy konkrét esetét láthatjuk a tőkekonverziónak: azt, ahogyan egy közösség kulturális tőkéjét gazdaságivá alakítja, majd a gazdasági tőke, visszahatva a közösségre, tovább fejleszti a kulturálisat, örökös körforgást idézve elő.

A téma szerintem megajánlja a módszert: mivel emberközeli és emberközpontú a téma, elsődleges és uralkodó módszer az interjúkészítés volt. Ez azért is volt szükséges, hiszen arra is kíváncsi voltam, hogy a helybeliek mit gondolnak, hogyan ítélik meg az általam leírt eseményeket.

A téma számomra azért érdekes, mert egyrészt egy érdekes folyamatot és annak megítélését láthatjuk, másrészt viszont megfigyelhetjük és remélhetőleg majd meg is érthetjük egy közösség gondolkodásmódját.

Forgács Tünde Márta
DE-BTK

Dr. Bartha Elek
egyetemi tanár

**„Akik a halál országának árnyékában laknak, azoknak világosság támad”
- A kisvárdai zsidó temető**

Előadásomban a kisvárdai zsidó temetőt mutatom be. Kisvárda Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében fekvő kb. hússzezer főt számláló település. Történelmében jelentős szerepet játszott a zsidóság.

Célom a temető minél több szempontból történő vizsgálata, ugyanis a helytörténeti forrásokat leszámítva igen kevés információ áll rendelkezésünkre róla.

Elsősorban a síremlékek felirataira, azok fordítására, elemzésére, csoportosítására, a rövidítések és a ligatúrák feloldására törekszem. Nagy hangsúlyt fektetek a sírkövek anyagi, technikai, formai szempontból történő vizsgálatára és a méret-meghatározásokra. A sírkövek általában mészkőből, márványból, gránitból vagy műkőből készültek, amelyeknek számos variánsa látható a kisvárdai temetőben.

Bemutatom a héber, a héber-magyar nyelvű sírokat és magyarázom a feliratok fordításait. A szimbólumokkal ellátott sírhelyekről, a jelzések eredetéről is szólok.

Ismertetem a zsidóság túlvilági hitét, a lélekről alkotott felfogását, hiszen ennek fontos szerepe volt a formák és a szokások kialakulásában. A keresztény hagyományokat szintén megemlítem. A rájuk utaló jeleket több esetben is megfigyelhetjük: nagy szerepük volt a sírkövek formai átalakulásában, illetve jelenlétük napjainkban is meghatározza a temető képét.

A zsidó és a keresztény gyakorlat együtt van jelen a kisvárdai sírkertben. A zsidó hagyományra utalnak a kőrőcédulák és emlékkövek, a keresztény hagyományokból pedig a sírkő alakjára vonatkozó formai átalakulás, a virágtartó és a virág sírrahelyezése származik. Ezen kívül bizonyos formulák is megjelennek a feliratokon, pl.: „Béke poraira”, amelynek alkalmazása szintén a keresztény kultúrkörben szokás.

Földi Ádám
DE-BTK

Dr. Ujváry Zoltán
professzor emeritus

**„Nagy Tüzes” és az abasári csempészhálózat
- A két világháború közti, észak-magyarországi betyárkép emlékezete**

A betyársággal foglalkozó szakirodalmat vizsgálva, az egyik legkarakteresebb kérdése a tudománynak a betyárok és a társadalom viszonya volt, ezen keresztül próbáltak választ találni a döntőnek vélt kérdésre: a betyár társadalmi megítélése valóban oly’ pozitív volt-e, mint ahogyan az a folklórányagból tükröződik, vagy pedig a valóság épp az ellenkezője lehetett, vagyis a betyárok az adott kor kegyetlen bűnözői voltak. A problémának a megértését szolgálták: kikből és hogyan lett betyár, milyen társadalmi okai vannak. A vizsgálat során ugyanis a kutatók a betyárok egyéni életútjait illetve az ezt magába foglaló folklórányagot vizsgálták, ebből próbálván meg föltenni a kérdést, mi vezette az egyént egy adott közösségben arra, hogy betyárrá váljon.

Kísérletet teszek a problémakör két lehetséges, különböző megközelítésre melyek segítségével kirajzolódnak a hagyományos kérdésföltevés hiányosságai, és az ennek következtében a kapott válaszokban kialakult torzítások. Tanulmányom első felében egy csempész-hálózat működésének a vizsgálatán keresztül kívánom értelmezni a helyi közösségek és az illegálisban élő csoportok viszonyát. A hálózat néhány tagja az általam vizsgált helyi közösségek emlékezetében betyárként szerepel, melynek valószínűsíthető oka az általuk folytatott tevékenység és életforma hasonlósága, sőt a legtöbb esetben azonossága a betyárfolklórban és a közösségek emlékezetében fennmaradt betyárképpel. Kérdésföltevésem középpontjában a társadalmi hálózat működésének az egésze áll, ez ad alkalmat, hogy választ találjak a betyár lehetséges pozitív vagy negatív társadalmi megítélésére. Kutatási egységem a betyárközösségből és a velük érintkező helyi közösségek tagjaiból álló hálózat. A második részben a legkarakteresebb tagot állítottam vizsgálatom középpontjába, hagyományos megközelítést követve ábrázolom azokat a nehézségeket, melyek a kapott válaszokban torzításokhoz vezettek, és amelyek megkövetelik ebben a megközelítésben egy újfajta kérdésföltevés kialakítását

Földvári Katalin
DE-BTK

Dr. Bartha Elek
egyetemi tanár

A Mária-tisztelet tárgyi formái Máriapócs

Három éve foglalkozom a Mária-tisztelet megnyilvánulási formáival a máriapócsiak körében. Előadásomban azt mutatom be, milyen formában nyilvánul meg a máriapócsi lakosok körében a Szűz iránti tisztelet, különös tekintettel a tárgyi kultúrára. A tárgyakat nemcsak önmagukban, mintegy leírandó objektumként vizsgálom, hanem igyekszem feltárni a hozzájuk kapcsolódó folklórhagyományokat. A társadalmi-, kulturális migráció hatásának vizsgálatai is ígéretes eredményekkel kecsegtetnek, melyek során a szakrális tárgyak keletkezésének, beszerzésének változására helyezem a hangsúlyt. Itt a személyes kapcsolati hálók feltárásakor különös tekintettel kerül vizsgálataim előterébe a kegytárgyboltok, búcsúi árusok funkciója.

Gatti Beáta
SZTE-BTK

Mód László Balázs
egyetemi tanársegéd

A bukovinai székelység identitásváltozása Csátalján

Dolgozatomban egy Bács-Kiskun megyei település, Csátalja példáján keresztül vizsgálom a bukovinai székelység identitásának változását. A vizsgált településen 1729-től élnek svábok, majd később, a II. világháború politikai erőszakkal végrehajtott telepítései folytán 1944-45-ben bukovinai székely, 1945-ben tiszántúli, majd 1947-ben a szlovák-magyar lakosságcsere alapján felvidéki családokat költöztettek ide; a kollektív felelősségvállalás vádjával megbélyegzett svábok jelentős részét pedig kitelepítették. A meg-rázó történések, a különféle népcsoportok eltérő gondolkodásmódja, gazdasági és kulturális szokásai eleinte feloldhatatlan ellentéteknek tűntek. Mindezek az 1960-as évek közepére, az első vegyes házasságokkal és az eredetileg négy, az ott élő nemzetiségek alapján szerveződő termelőszövetkezet összevonásával enyhültek. Dolgozatomban arra mutatok rá, hogy a helyi társadalomban hogyan alakultak és vannak jelen a hagyományőrző stratégiák, az itt élő bukovinai székelység hogyan reprezentálja identitását. Önazonosságuk alapja az élettörténetekben és a hétköznapi beszélgetések során kirajzolódó, gyakran mitizált közös múlt. E mellett az 1960-as évek közepétől egyre tudatosabban jelennek meg az etnikai gyökerek, intenzívebbé válik a személyes, családi történelem feldolgozása, valamint kialakulnak a hagyományőrző csoportok (Székely Népdalkör, Székely Díszítőművészeti Szakkör, Székely Kör). Ezek ma nem csupán a bukovinai székely identitás reprezentációjának fórumai, hanem a közösségi élet színterei is. Ezen túl a helyi társadalom és a népművészeti mozgalmak anyagi és erkölcsi elismerésének hatására kezd „divatba jönni a székelység”, mára ezek az önszerveződő csoportok etnikailag sokszínű képet mutatnak. Ugyanakkor belső működésük és ennek a helyi társadalomban történő lecsapódása során gyakran újra a felszínre kerülnek a korábbi, etnikai különbségekből adódó konfliktusok is.

Gulyás Dóra
KDOSZ

Bábák a XVIII. századi Debrecenben

Az előadásom célja, hogy a bábaság történetéről már meglévő ismereteket kibővítsen az általam gyűjtött adatokkal. Kutatásaimat a debreceni levéltár feudális kori gyűjteményében a várostörténeti iratokban folytattam. A XVIII. századi Debrecenben már vezettek tanácsülési és Törvényszéki jegyzőkönyvet, ezért sok esetet vizsgálhattam meg. Az anyag gazdagsága miatt, még sok feltáratlan ügy van, ennek köszönhetően sikerült néhányat megtalálnom. A témához tartozó debreceni sajátosság még, hogy az egyik legkiemelkedőbb bábák működésére vonatkozó szabályzatot, amelyet a magistratus adott ki, 1738-ban, a Bába Instrukciókat is itt találhatjuk.

A bábaság kialakulása Magyarországon nem köthető pontos időponthoz, csak annyit tudunk, hogy az Árpádok korában már említés történik róluk pl. törvényszéki szakértői feladatok ellátásánál (ilyen a virginitás vizsgálat). A bábaságról, mint az első államilag felügyelt, oktatót és fizetett női foglalkozásról a XVIII. század közepétől beszélhetünk, természetesen csak jogi értelemben és elviekben, mivel az állami felügyelet sokáig csak rendeletekben, előírásokban élt az ország nagy részén, kiváltképpen a falvakban. Tevékenységükben több a tapasztalat, mint az elméleti tudás. A bábáknak hivatalosan 3 csoportjuk volt, de a valóságban ez ennél sokkal árnyaltabb képet ad, ugyanis inkább 6 csoportba sorolhatóak be. A tanult bába ritka, ez magyarázza, hogy a főrangú családok szinte kézzől kézre adják az esetleg Bécsből vagy Velencéből „kölcsonként” bábákat. A XVI. század második felében alkalmaznak elsőként városi „esküdt bábákat”. Egyes tanulatlan vidéki bábák működése, magatartása a korabeli adatok szerint számos esetben jogosan kifogásolható, sőt elmarasztalható. Ezért alkották meg a Bábaság Instrukcióit, amely az „öreg asszonyok” (=a bábák korabeli elnevezése) számára tartalmazza kötelezettségeiket.

Ezen forrásból megtudjuk, hogy annak, aki „öreg asszonynak” kívánczik állni, tanúbizonyságot kell tennie elhivatottságáról, jó erkölcséről és józanságáról. Ha méltónak ítéltetik, akkor pénzt kell letennie az Inspector Úrnak és a Társaságnak is. Gazdagnak és szegénynek egyaránt kell segíteniük és úgy sehova sem mehetnek el, hogy valakinek ne hagynák meg hol érhetők el. A bábának kötelessége minden reggel és este személyesen elmennie a szülő asszonyhoz az első héten, valamint tilos a babonás cselekedet. Az okmány tartalmazza még a fizetség mértékét is, de ehhez nem igazán tartják magukat. A falun egyik megszokott fizetési forma volt a nyakliszt, amely egy tányér lisztet tartalmaz rajta tiszta, friss tojásokkal.

A szakirodalom feldolgozása során már több, előttem feltárt, érdekes esettel ismerkedtem meg pl. boszorkánysággal vádolás, magzat elhajtás, virginitás vizsgálata. A levéltári kutató munkám során néhány ehhez hasonló speciális esetet tártam fel, amelyeket majd a prezentáció során szeretnék ismertetni és értelmezni a bábaság életét átfogó általános rész után.

Gyórfy Eszter
PTE-BTK

Dr. Pócs Éva
professzor emerita

„Ezért történnek itt csodák”. Csodatörténetek szerepe egy új kegyhely legitimációjában.

Dolgozatomban egy születőben lévő – az egyház által még el nem ismert –, látomás-alapú romániai kegyhelyhez kapcsolódó csodatörténeteket vizsgálok, a falu plébánosa által összegyűjtött ún. tanúságtevő levelek, valamint a szóbeli csoda-elbeszélések és a csodákat „hivatalosan” megfogalmazó egyházi kiadványok alapján.

Kutatásom 2006 májusa óta tartó - alkalmanként 3-4 hetet magába foglaló -, elsősorban résztvevő megfigyelésből és interjúkészítésből álló te-repmunkán alapul.

A szerzőik által tanúságtételeknek nevezett írások a zarándokokkal a kegyhelyen történt imameghallgatásokat, csodákat, csodás gyógyulásokat dokumentálják, és különböző, jól körülhatárolható funkciókat töltenek be mind az ide látogatók, mind az alakuló kegyhely szempontjából. A vallásos népi írásbeliség e műfajának hazai vizsgálatát elsőként kísérem meg.

A tanúságtevő levelek adatainak elemzésén kívül a szövegeket egy szélesebb, az itt történt csodákról szóló folyamatos diskurzus keretein belül értelmezem. Elsődleges célom, hogy ezen keresztül bemutassam, milyen szerepet kaptak a csodatörténetek a kegyhely keletkezésének folyamatában, az itt zajló látomások elfogadásában, hitelesítésében és értelmezésében, továbbá hogyan biztosítják ezek a történetek az események kontinuitását a Mária-jelenések 2005-ös befejeződése óta.

Az összehasonlító elemzés, valamint a csodatörténetek „életének” – keletkezésének, továbbadásának, értelmezési kereteinek – vizsgálata megmutatja, hogy a tanúságtevő levelekben megjelenő narratívák az egyház és a hívek hosszú idejű diskurzusa nyomán létrejött szövegek. A csoda-narratívák egy igen összetett folyamat során tulajdonképpen a kegyhellyel kapcsolatos tudáskánonná, formalizált narratív- illetve viselkedésmintává alakultak, egyben folyamatos reflexiót jelentenek a zarándokhely hitelességének és legitimitásának kérdésére is.

Horváth Csilla
SZTE-BTK

Dr. Sipócz Katalin
egyetemi docens

Az ugor népek kultúrájában szereplő szarvasmondák eredete és elemzése

A dolgozat célja az ugor népek hagyományaiban, néphitében szereplő csodaszarvas-történetek közös vonásainak, esetleges közös eredetének vizsgálata a magyar csodaszarvas-monda szakirodalmának és az obi-ugor népekről az egyetemen és terepmunkáim során szerzett ismereteim segítségével.

Alföldi András a magyarok és a velük rokon vagy a velük a honfoglalás előtt érintkező népek szarvasmondái közt genetikus összefüggést ismert fel, amelynek első fokán a monda szereplői mind állatok s a néphagyományból totemisztikus törzsalapító szerepük is kétségtelenül kiviláglik, a monda a tiszta állat-alakúság ősfelműjében a szarvas nászát is ismerte. A második fokon megjelenik az emberré változás képessége, a leánnyá változott szarvas üldözője felesége lesz. Harmadik fokozat a tisztán racionális változat, az ősi totemisztikus eredetmondának teljesen humanizált, valószínű elbeszéléssé alakított formája, azt a fokot képviselik, amelyen a mítosz bevonulhatott a görög típusú európai történetírásba. Az ugor csodaszarvasmondák elhelyezhetők ebben a három kategóriában. Az obi-ugor csodaszarvasmondákban erős iráni, a magyar mondákban nyugati-keresztény hatás érvényesül.

Maga a csodaszarvas meglátásom szerint nőstény jávorszarvas volt, jávorgím, ha úgy tetszik; tulajdonságai közül nemét a magyar hagyományok, fajtáját az obi-ugor hiedelmek őrizték meg. A jávorszarvas tiszteltetének elsődleges okát Csepregi Márta az állat testalkatában, s a táplálkozásban ebből fakadóan betöltött jelentős szerepével magyarázza. Nagy Zoltán szerint bár a jávor valóban az élet központját jelentette az őskori vadászok tudtában, egy ilyen kultusz létrejöttéhez nem elegendő a gazdasági rászorultság, mélyebb, szimbolikus jelenségről van szó.

A csodaszarvas-monda nyomai a csillagképek elnevezéseiben és a hozzájuk kapcsolódó eredetmondákban is kimutathatók.

Horváth Tekla
NYME-ATFK

Dr. Lanczendorfer Zsuzsanna
egyetemi docens

Egy győrájbaráti táltos nyomában

A magyar nép hiedelemvilága nagyon izgalmas területe a népi kultúrának. Nem véletlen, hogy az én érdeklődésemet is felkeltette. A téma aktualitását igazolja az is, hogy a táltosok, sámánok, boszorkányok ismét az érdeklődés középpontjába kerültek. A győrájbaráti, falumbéli „tudós Fodorról” viszonylag keveset tudtam meg a szakirodalomból, ezért gondoltam, hogy kiegészítem recens néprajzi gyűjtéssel.

Kutatásom célja a híres „tudós Fodorról” szóló folklór alkotások, valamint a rokonok visszaemlékezéseinek összegyűjtése. Dolgozatomban a módszerek közül a szakirodalom áttanulmányozása volt az elsődleges, aminek a segítségével a népi hiedelemvilág két alakjának, a táltosnak és a tudósnak a szerepkörét igyekeztem körvonalazni. Terepmunkám során interjúkat készítettem a még élő rokonokkal és a falubeli idős emberekkel. A néprajzi gyűjtő módszert ötvöztem levéltári kutatással is. Először Fodor Ferenc családfáját állítottam össze, majd a „tudós Fodor” tevékenységére utaló dokumentumokat kerestem. Dolgozatomban összevettem a valós tényeket a szájhagyományban megmaradt folklór alkotásokkal. A vizsgálódásom még nem zárult le, és a jövőben is tovább kívánom bővíteni a sokoróaljai tudós emberről, a „kutyás Fodorról” szóló néprajzi ismereteket.

Kádár Kincső - Tímár Krisztina
ETDK

Dr. Szabó Árpád Töhötöm
egyetemi tanársegéd

„-S ezt a rengeteg pálinkát ki issza meg? -Há én, s te.” – Társadalomnéprajz dolgozat a pálinka társadalomformáló hatásairól, valamint az ebben betöltött szerepekről

Jelen tanulmányunk, melynek alapját egy 2007-ben zajlott terepkutatás képezi, egy falusi közösségben működő pálinkafőzdeknek, a pálinkafőzésnek és a fogyasztásnak a szerepéről próbál képet nyújtani. Ezen belül a kérdésünk az volt, hogy egy ilyen közösségben a pálinkafőzés vállalkozást vagy pedig hagyományos melléküzemágot képez, ugyanis a szocializmus korszakában jól bevált, a hatalmi intézkedéseket kijátszó eljárásokat, cselekvéseket az uniós szabályok bevezetése következtében megismétlődni véljük a jelenben. Az informalitás vizsgálata mellett a pálinkafőzés közelebbi megfigyelése kiváló esélyt nyújt a helyi társadalom gazdasági, társadalmi és jogi értékeinek feltárására.

A tanulmány első részében egy rövid történeti áttekintést végzünk el, nagyvonalakban elkülönítve a szocializmus előtti, szocializmusbeli valamint rendszerváltás utáni időszakokat, mivel a három szakaszban más-más módon szerveződött a pálinkafőzés technológiája, piaca, valamint a készítésben artikulálódó szerepek. A második nagy egység a készítés folyamatát és eszközkészletét mutatja be, ennek ismerete a társadalmi interakciók megértését is szolgálja. A harmadik részben elemezzük a főzéssel és fogyasztással kapcsolatos szerepeket és az ezek nyomán artikulálódó társadalmi viszonyokat, majd a negyedik részben a pálinka fogyasztásának és felhasználásának, a terjesztés informális jellegének különböző aspektusait vizsgáljuk. A dolgozat elméleti keretét Pierre Bourdieu tőkefelosztásának rendszere alkotja, amely kitér a társadalmi, gazdasági, kulturális, szimbolikus tőkék vizsgálatára, valamint ezek alágazatainak bemutatására. Mindez azért fontos, hogy átláthatóvá váljanak a pálinkafőzés és főző gazdasági, társadalmi, kulturális valamint szimbolikus értékei.

Kavecsánszki Máté
DE-BTK

Dr. Keményfi Róbert
egyetemi docens

Társastáncok Köröstárákányban a XX. század első felében - A társastáncok megjelenésének és a hagyományos táncéletbe történő integrációjának kontextuális elemzése

Tanulmányomban a Fekete-Körös völgyében fekvő Köröstárákányban (Tarcaia, Bihor, Románia) 2006 óta folyó kutatásaim eddigi eredményeinek egy speciális területét, a hagyományos táncalkalmak, táncok és a XX. század negyvenes éveiben megjelenő társastáncok kapcsolatát mutatom be társadalmi-kontextuális szempontból.

A magyar paraszti táncnyelv és a társastáncok (társasági táncnyelv) lokális empirikus, illetve teoretikus szintű kapcsolatával mindeddig csak kis mértékben foglalkozott a néprajztudomány. Ennek okán foglalkozom dolgozatomban a két táncnyelv kapcsolatának vizsgálata során fellépő táncterminológiai problémákkal, illetőleg ezek feloldási lehetőségeivel saját kutatásaim szempontjából. Ezzel összefüggésben megkísérlem felvázolni a társastáncok mikroszintű explorációjának lehetőségeit is.

Mindezek után rátérek a köröstárákányi eredmények ismertetésére. Kutatásaim ezen részének súlyponti feladata a megjelenő társastáncok, valamint a ma hagyományosnak nevezett táncélet, illetőleg az azt hordozó közösség kapcsolatának vizsgálata volt. Kontextuális szempontú elemzésem így nem csak az újonnan jelentkező táncokat mutatja be, hanem ezen keresztül az azokat befogadó közösség hagyományos táncalkalmainak e szempontból releváns formáit is, ezen keresztül részletesen kitérek a falu tánctereinek a falu társadalomstruktúrája szempontjából lényeges változási folyamataira is. Bár jelen tanulmányom nem tartja feladatának egyik táncnyelv formai-morfológiai-motivikai elemzését sem, az ezekkel kapcsolatban rögzített adataim táncfolklorisztikai szempontból további, eddig kevésbé vizsgált kérdéseket indukálnak. Köröstárákányi kutatásaim keretén belül igyekszem értelmezni a társastáncok folklorizálódásának jelenségét is.

Tanulmányomban lokális szinten értelmezem a hagyományos és az új táncnyelv érintkezésének problematikáját, kiemelve - jelen esetben - a hagyomány integratív erejét, ugyanakkor ennek az integratív erőnek a belső átstrukturálódását is.

Kiss Nikolett
SZTE-BTK

Dr. Barna Gábor
egyetemi tanár

Árpád-házi Szent Erzsébet ábrázolások a magánáhítat tükrében

A szentekhez kötődő kisgrafikai ábrázolások vizsgálatát többek között az a tény indokolja, hogy az európai kutatásokban folyamatosan készülnek hasonló munkák, melyek jelentőségét az azokból kiinduló művészettörténeti, kultusztörténeti, néprajzi kutatások folyamatos megléte jelzi. Magyarországi vonatkozásban pedig mind a történeti összefüggések, mind az ábrázolások készítése szorosan kapcsolódnak az európai hagyományokhoz. Ezeken az ábrázolásokon keresztül vizsgálhatjuk a különböző társadalmi rétegek vizuális kultúráját, de a kutatás lehetőséget teremt a társadalmi rétegek közti kommunikációs, kulturális csatornák bemutatására is.

A szenteket ábrázoló kisgrafikai anyagokat főként az jellemzi, hogy elsősorban a kiválasztott szent alakját, és annak attribútumait, gyakran egy-egy legendájának a fő motívumát ábrázolja. Az ikonográfia és sok esetben a kép mellett megjelenő szöveg rámutat a tárgy keletkezésére, elterjedésére, és esetleges használatára.

A forrásanyag korát a sokszorosított grafikai technikákból sikerült leszűrni. Néhány kép esetén a rajta lévő szöveg vagy felirat is segített a meghatározásban. Többségük a 20. század első feléből származik, míg néhány kivétel utal 19. századi készítésre. A képek többsége Magyarországon készült, ami abból derült ki, hogy sokszor rányomták a kiadót, vagy a kiadást kezdeményező intézmény nevét. Néhány német nyelven fogalmazott szöveggel ellátott kisgrafikai ábrázolás is felbukkant, de ezek nem számottevők, ezért a forrásanyag tágabb földrajzi meghatározására nem vállalkoztam. Az ábrázolásokat tekintve általában elmondható, hogy különböző stílusú és korú festmények reprodukciói elevenednek meg rajtuk. Egy-két kisgrafikán még az eredeti festmény készítőjének a nevét is feltüntették, de annak meghatározása, hogy ezeket mi alapján választották ki a szent tiszteletének reprezentálására, sokkal behatóbb vizsgálatot igényelne.

Kiss Nimród László
SZTE-BTK

Mód László Balázs
egyetemi tanársegéd

Házassági kapcsolatok Császártöltésen 1883 és 1982 között

A dolgozatban a császártöltésiek házassági kapcsolatait vizsgáltam 1883 és 1982 között a katolikus egyházi házassági anyakönyvek alapján. A párkapcsolatok kialakulását, s ezen keresztül a családi élet lényeges vonatkozásainak elemzését 100 év házasságkötési adatai alapján kezdtem meg, amit 5 húszéves időtartamra bontottam szét a könnyebb összehasonlítás végett: 1. 1883-1902, 2. 1903-1922, 3. 1923-1942, 4. 1943-1962, 5. 1963-1982. Kutatásom csak a származási és vallási endogám és exogám házasságokra terjed ki. A legfontosabb kérdések, amelyek érdekeltek, hogy a falusi férfiak, nők mely faluból választottak maguknak párt, számított-e a sváb családból származás, és milyen mértékű volt a különböző felekezethez tartozók közötti házasságkötés?

A házassági anyakönyvek tanulsága szerint a 19. század eleji viszonylagos zártság és endogámia a II. világháború után fellazult, a falu pár-választási skálája kiszélesedett, nyitottabb lett, amit a származási helyek nagyarányú megnövekedése tökéletesen mutat. A legtöbb házaselet adó települések végig a korszakokban Hajós, Kecel, Kiskunhalas, Kalocsa, Csá-voly, tehát 1982-ig jellemző, hogy viszonylag közeli községből választottak párt maguknak, kb. a 30-40 km-es körzeten belülről.

Klacsman Borbála
ELTE-BTK

Mohay Tamás
egyetemi docens

Adatok a "földevés" (geofágia) néprajzához

A dolgozat egy igen különleges jelenség, a földevés témakörét járja körül.

A kutatás célja e jelenség megvizsgálása különböző szempontokból: hol és milyen okokból kifolyólag terjedt el, mely népek fogyasztottak földet és milyen időszakokban, illetve, mely földfajtákat ették az emberek

A dolgozat elsősorban 18 század végi és 19. századi forrásokra támaszkodik, amelyek között is főleg a korabeli magyar újságok, folyóiratok dominálnak. Ezekben rengeteg adat található a földevés újonnan fölfedezett példáiról. Utazók leírásai, krónikák, peranyagok is tartalmaznak föld- illetve ásványfogyasztásról szóló részleteket.

A témának sajnos igen hiányos a hazai szakirodalma: néhány kutató rövid, összefoglaló tanulmányán kívül nem született nagyobb lélegzetvételű írás a geofágiáról.

A dolgozat célja az ismert adatok összegyűjtésével és a szakirodalmi háttér segítségével minél teljesebb képet felvázolni a világszerte és itthon is előforduló földevésről. Következtetéseként elmondható, hogy a geofágia a világ minden táján ismert volt, sőt, nagy valószínűséggel napjainkig is vannak ismerői: olyan emberek, akik gyógyhatása, vagy egyéb okok miatt fogyasztják a földet. A jelenség tehát mindenképpen érdemes a további kutatásra.

Kopacz Erika
Sapientia

Dr. Balázs Lajos
egyetemi adjunktus

**Jövőkép a magyar és román altatódalokban
(Próbálkozás egy összehasonlító dolgozattal)**

Dolgozatom célja összehasonlítani a román és magyar bölcsődalokat jellegzetességeikben, motívumaikban, valamint feltárni a két nép altatói közötti összefüggéseket, hasonlóságokat és különbségeket. Az összehasonlítás és az osztályozás fő szempontja az altatók szövegében körvonalazódó jövőkép, és annak különböző, lehetséges megjelenési formái. Ezzel a jövőképpel foglalkozom részletesen, mint lehetséges osztályozási szemponttal, rámutatva a jövőkép hasonlóságaira és különbözöségeire e két nép bölcsődalaiban. De emellett a dolgozatnak van egy ezen a pragmatikus feladaton túlmutató célja: bebizonyítani azt, hogy ez a műfaj az első benyomás előítélete ellenére mi szerint gyakorlati célnak alárendelt, naiv műfaj- igenis egy vágyott jövőkép, egy embereszmény körül gyűrűző megismerés költészete lehet, ha kissé jobban a sorok közé merülünk. Mert így felfedezhetjük, hogy amikor az édesanya gyermeke fölé hajolva altatót dúdól neki, egy egész világot, világnézetet mutat meg gyermekének, azon a hatalmas és mindeneken túlszárnyaló szereteten túl amely a csucsujgató minden egyes szavában, dallamában benne van. De hát miről is dúdólhatna gyermekének, ha nem az élet-ről amelyre őt szülte; miről is szólhatna egy nép altatódala ha nem magáról a életről. Ezért tud egyszerre univerzális és egyedi lenni.

László Barbara Jabu
ELTE-BTK

Verebélyi Kincső
egyetemi tanár

A Christkindl - járás hagyománya Szendehelyen

Tanulmányomban egy a magyarországi német nemzetiségi településeken elterjedt ünnepi köszöntő szokást, a Christkindl-járást kísérem meg bemutatni, melyben gyermekek egy csoportja (leányok vagy fiúk- lányok vegyesen) december 24-én házról- házra jár, hogy köszöntse a családokat. A hagyomány szerint áldást és békességet hoznak a gyerekek a házba, amikor Krisztus születését elevenítik fel rövid játékkal, énekekkel és versekkel.

Dolgozatom célja az, hogy egy Nógrád megyei település, Szendehely Christkindlis hagyományán keresztül ismertessek egy olyan élő, formaváltozatokban gazdag szokást, melynek magyar szakirodalmi háttere igen csekély. Az említett településen szinkron, illetve diakrón vizsgálatot végeztem. A német és magyar szakirodalom vizsgálata mellett bizonyos szervezetek (MNOÖ; ÉMNÖSZ) segítségével számos német kisebbségi település hagyományát rögzíthettem.

Két éves kutatásaim eredménye több tucat formaváltozat, fotóanyag, interjú, ének- és dalszöveg, és egy bő lista adatközlőkről. Ez a tradíció valamikor minden német településen létezhetett, a történelmi hatásoknak köszönhetően azonban egyes településeken kihalt, vagy ha rövid időre is, de eltűnt a Christkindl-járási. Nagyon sok helyen a '70-80-as évektől kezdve újra felelevenítik ezt a karácsonyi hagyományt. A szokásban azonban több településen már magyar nyelvű énekeket, verseket találunk. Leegyszerűsödtek, lerövidültek az előadások, egyre inkább kikoptak a Christkindl-játék karácsonyi köszöntőszokáshoz – népi színjátszáshoz fűződő vonásai. Ezért mindenképpen szükség van a Christkindl-járási hagyományának további gyűjtésére és vizsgálatára, hogy a népszokáskutatás egy apró hiányosságát pótoljuk.

Molnár Gergely
ELTE-BTK

Mohay Tamás
egyetemi docens

Orgovány falualapító lelkésze
**Közösségformálódás és községi modernizálódás a 20. század eleji Orgo-
ványon**

A Kiskunság jórészt lakatlan, jelentős kiterjedésű pusztaságai a 19. század közepétől mintegy évszázadon át intenzív migrációval népesültek be, számos településről és több országrészből érkeztek telepesek egy-egy területre. Az ezer lelkes lakosságot meghaladva e puszták többsége elszakadt a pusztákat birtokló anyatelepülésektől, s a kései önállósulás útjára lépett. A mindenfelől áramló színes népesség nyilvánvalóan számos különböző világfelfogással, jövőképpel, stratégiákkal, többféle vallással, iskolázottsággal rendelkezett; egy ilyesfajta embertömeg összezsugorodása márpedig aligha történhetett zökkenőmentesen.

Dolgozatomban az egyik érintett település, Orgovány kapcsán mutatom be azon folyamatot, miként alakult egységes, összetartó közösséggé egy ilyen népesség. Ehhez a község alapításában és saját lábra állásában tevékenyen részt vevő orgoványi református lelkész, Molnár Gergely országos jelentőségű falukrónikáját használom fel elsődleges forrásként. Ennek kapcsán az összetartó közösség kialakulásának legfontosabb tényezőit, a társadalmi kapcsolatok rendszereződését, a községi infrastruktúra kialakításának mikéntjét és a sokszínű kulturális élet kialakításának menetét vizsgálom.

A hasonló sorsú településekkel folyamatos kapcsolatot tartó lelkész és a község újdonsült elöljáróságának tevékenysége felettébb sokrétű volt: magába foglalta a közbiztonság és az alapfokú oktatás elterjesztését, művelődési intézmények, társulatok, szövetkezetek megalakulását, az újonnan érkezők közösségbe épülését, a helyi hagyomány és tudat kialakulását. A társadalmasulás menete ezáltal felgyorsulva követte a korábban alakult településeken lezajlottakat, s mintegy 40 év alatt a pusztai viszonyokból 20. századi színvonalú, élhető község jött létre.

Muskovics Andrea Anna
ELTE-BTK

Dr. Mohay Tamás
egyetemi docens

A szőlőfeldolgozás és bortárolás építményei Esztergomban

Esztergom területéről szőlőművelésre vonatkozó adatunk már a római korból is van, a középkor folyamán pedig egyre nagyobb jelentőségűvé vált. A későbbi századok során a mezőgazdaság vezető ágazata lett, az emberek megélhetésében jelentős szerepet játszott. Mindezek ellenére azonban Esztergom elkerülte a kutatók figyelmét. Esztergomot 1895-ben egyesítették Szenttamásból, Vízivárosból, Szentgyörgymezőből és a Szabad Királyi Városhoz. Ezek közül csak az utóbbi kettő rendelkezett szőlőterülettel. A természeti adottságoknak köszönhetően azonban csak a Szabad Királyi Város területén alakultak ki nagyszámban szőlőfeldolgozó és bortároló építmények. Mindezek miatt dolgozatomban Esztergom Szabad Királyi Város nevű kerületével foglalkoztam.

Elsődleges célom az volt, hogy helyszíni gyűjtések alapján megállapítsam, hogy az építmények milyen típusokba sorolhatóak, illetve, hogy milyen alapformák léteztek. Dolgozatomban alapvetően a terepen végzett gyűjtések anyagára épül, emellett bizonyos kérdések megválaszolásához szükségessé vált a történeti anyag áttekintése is.

Úgy gondolom, hogy célkitűzéseimet sikerült teljesítenem. Választ kaptam arra, hogy a mai város területén hol, és miért pont ott alakultak ki a vizsgált építmények. Az átalakítások ellenére sikerült megállapítani, hogy eredetileg milyen típusok, formák léteztek. Ez persze közel sem jelenti azt, hogy gyűjtésemet lezártam tekintem. A téma további kutatásokat igényel, még számos kérdés vár megválaszolásra. Érdekes lenne a közeljövőben vizsgálatokat végezni arról, hogy a présházak átalakításának milyen szakaszai voltak: mikor milyen épületeket hoztak létre, mi vezérelte a tulajdonosokat ezek kialakításában? Emellett a szőlőhegyi építmények egyéb csoportjaival, elsősorban a szakrális kisemlékekkel is érdemes lenne foglalkozni.

Nagy Noémi
ELTE-BTK

Dr. Mohay Tamás
egyetemi docens

**Látni és látszani:
A szemüveg elterjedése Magyarországon és paraszti használatban**

Elsődleges feladatomban azt tekintettem, hogy megtaláljam azokat a szempontokat, amelyek a legközelebb visznek a szemüveg paraszti használatához.

Ehhez többféle forrás egymás mellé állított vizsgálata tűnt a legjárhatóbb útnak.

E források a szemüveggel kapcsolatos történeti- és szakirodalom, az orvostörténeti munkák, a szemüveg különböző ábrázolásai, mint a fényképek, rajzok, szépművészeti alkotások valamint a populáris nyomtatványok illusztrációi. Végül az eddigiek kiegészítésére, igazolására, esetleg cáfolatára recens gyűjtés, melyet 2006-ban végeztem egy Garam menti településen, Csatán.

A szemüveg vizsgálata számtalan lehetőséget rejt. Egy összetett és változó jelentésrendszer alakult ki körülötte, ami nem csak a nép egészségügyi állapotáról ad képet, hanem olvasás- és írástörténeti adatokkal is szolgál, valamint segít a testfelfogás változásának megismerésében.

Dolgozatomban első sorban a szemüveg funkcióit, azok változását, valamint a szemüveg körül kialakult jelentéshálózatot vizsgálom.

Végigkövetve tárgyunk „életútját” hazánkban, arra juthatunk, hogy fogadtatása a társadalom különböző szintjein más és más volt. Az idő múlásával végigjárta az elutasítás, az elfogadás, a kedveltség és a divat lépcsőit.

Rávilágított az emberek koronként változó testképére, ember és tárgy egymásra hatására, miközben betöltötte eredeti feladatát, ami látásunk javítása.

Simon Ervin
ELTE-BTK

Bárth Dániel
egyetemi adjunktus

A csetényi kisegyházak a XX. század első felében

A dolgozat arra tesz kísérletet, hogy egy egyháztörténeti és vallási néprajzi szempontból rendkívül érdekes bakonyi falut beemeljen a szakmai köztudatba, valamint a már meglévő szakirodalmi eredmények hálójában helyezzen el. A községi eseményeket a XX. század első évtizedétől a II. világháború végéig követi a szerző. Alkalmazkodva ezzel is az országos periodizációhoz.

E turbulens korszak világ-, hely- és egyháztörténeti eseményei felkavarták a helyi tradicionális kálvinista közhangulatot. Mintegy 10–15 év alatt ugyanis vallási közösségek születésének és felbomlásának (református/bethanista – baptista – pünkösdi) dinamikus folyamata játszódott le, mely nem hagyott érintetlenül egyetlen felekezetet sem. S ezen eseményeknek a XX. századon átívelő szálai napjainkig kitapinthatók a községben, Csetényben. Lépésről lépésre lehetünk tanúi a létező és születő közösségek kiélezett harcának, mely küzdelemből nem hiányoztak sem a lelki, sem az erőszakos (egyházi és világi) hadviselés fegyverei. A szerző a történelmi szál felfejtésén túl alaposabb bepillantást kíván adni a helyi kisegyházak jellemző – s jobbára még kutatatlan – szokásrendszerébe, kiemelve e gyülekezetek életének egyik leglátványosabb elemét: a keresztséget (bemerítkezést).

A csetényi református eklézsia levéltárának anyagai (presbiteri jegyzőkönyvek, iktató könyvek), valamint baptista és pünkösdi vallású személyek kéziratos feljegyzései szolgáltak az írás alapjául. Az ezekből nyert információkat helyszíni terepmunkával, interjúkkal egészítette ki a gyűjtő.

Az adatok kiértékelése után sikerült kidomborítani Csetény községnek azon oldalát, mely joggal nevezhető országos jelentőségűnek.

E szükséges történeti és néprajzi alapvetés remélhetőleg alkalmas lesz arra, hogy a nem kevésbé izgalmasnak ígérkező folytatás megfelelő és alapos kiindulópontjául szolgáljon.

Szakál Anna
ELTE-BTK

Gulyás Judit
tudományos segédmunkatárs

**Adalékok Kriza János és a Vadrózsák gyűjtőhálózatához
Tiboldi István tanító, népköltő, folklórgyűjtő**

Dolgozatomban a már ismert források rendszerezésével illetve eddig ismeretlen kéziratos forrásanyag feltárásával, a szakirodalom eredményeinek felhasználásával egy 19. századi erdélyi néptanítóról, a társaséletben fontos alkalmi költészet művelőjéről, s egyben a század legjelentősebb népköltési gyűjtésének munkatársáról, Tiboldi Istvánról kívántam minél teljesebb képet alkotni, annak érdekében, hogy újabb lépést tehessünk afelé, hogy Kriza gyűjtőhálózatáról és a Vadrózsák létrejöttéről (illetve ezzel közvetve a 19. század folklórtörekvéseiről) is komplexebb módon tudjunk beszélni.

Ennek érdekében vázoltam versifikátorként, tanítóként a lokális társadalomban betöltött helyét, röviden ismertette a korabeli recepciót, majd a folklórgyűjtő Tiboldiról a XX. század második felében konstruálódó kép kritikai elemzését végeztem el, rámutatva többek között arra, hogy egészen napjainkig mennyire problémássá teszi a mesekutatást, ha a források nem eléggé precíz felhasználása azzal társul, hogy a gyűjtőket mindig egy érték-skála mentén helyezzük el, ahol a viszonyítási pont (a Vadrózsák esetén) Kriza, a tét pedig a kánonba való bekerülés vagy onnan való kiszorulás. Dolgozatomban amellet próbáltam érvelni a forrásfeltáró munka elvégzésével és bemutatásával, hogy fontosak a mikroszintű leírások olyan a folklorisztika által kritizált (mert nem elég hitelesnek tartott) gyűjtők esetében is, mint amilyen Tiboldi István.

Szászfalvi Márta
DE-BTK

Dr. Ujváry Zoltán
professzor emeritus

**A társas kapcsolatok szerepe egy református gyülekezet életében
Közlés Köröstárkány vallásos életéről**

A Fekete-Körös felső folyásán fekvő település, Köröstárkány már több kutató érdeklődését is felkeltette, mely köszönhető egyfelől a település etnikai és vallási homogenitásának, illetve a hagyományok szigorú életben tartásának.

A települések vallásos életével foglalkozó néprajzi munkák mindedig kevésbé fektettek hangsúlyt az egyes gyülekezeteken belüli személyi kapcsolatok s az ebből következő változások kérdésére.

Dolgozatomban a vizsgált település református gyülekezetének interperszonális kapcsolatait kísérem meg feltérképezni és azoknak a gyülekezetre gyakorolt hatását ismertetni. Nem célom a település vallásos életének teljes körű leírása, a település református gyülekezetét a címben megjelölt perspektíva alapján vizsgálom. Így foglalkozom a vallásgyakorlat és a társas kapcsolatok összefüggésével, kiemelve a térhasználat kérdését, illetve vizsgálati részterületként alkalmazva az egyházszervezet, a felekezeti identitás és a hagyományőrzés kérdését.

Kutatási témám megválasztásakor a népszokások és a társas kapcsolatok közötti kölcsönhatás megismerése és megrajzolása motivált, ugyanis véleményem szerint egy közösség, jelen esetben egy református gyülekezet annál inkább szokás- és hagyományképző, minél több együttes élményre támaszkodhat, ami pedig elsősorban a kapcsolatrendszerek összefonódásából következik.

Tabajdi Zsuzsanna
ELTE-BTK

Bárth Dániel
egyetemi adjunktus

A mindennapi élet vallási konfliktusai a váci egyházmegyében a 18. század második felében

Dolgozatomban a Nógrád megyei Bánk település környékének felekezeti konfliktusait mutatom be. Célom, hogy ezeken keresztül a mindennapok vallási életéhez jussak közelebb, és a falvak többségi felekezete alapján való megjelölése helyett árnyaltabb képet kapjak a felekezetiség mibenlétéről. Mentalitástörténeti szempontból közelítve a szerepelők szempontrendszerét szeretném megragadni.

Az 1750-es évektől kezdve Bánk és Felsőpetény számos alkalommal kényszerült a lutheránus vallásgyakorlat megvédésére. Kezdetben a szentségek kiszolgáltatása, a bánki lelkész átjárása Felsőpeténybe, majd a temetések és a bánki lelkész illegális bevezetése körül alakultak ki a többszöri nyomozásokkal járó összetűzések. Az 1770-es évek végén egyre inkább a közeli Nőtincs plébánosának kötelezően fizetendő stóladíj miatti csatározás került a középpontba, ugyanis a nőtincsi plébános mindkét település saját filiájának tekintette. Még az 1780-as évek közepén is heves viták zajlottak a stóladíj körül. A konfliktusok hátterében a hódoltság utáni lendületes katolikus reformtörekvések és a sok helyütt a század közepén már fél évszázados protestáns vallásgyakorlat feszültsége állt, ami leginkább a filiális egyházak feletti joghatóság kérdésében csúcsosodott ki.

A dolgozat további fejezeteiben a mindennapi vallási élet liturgikus cselekményeit, a cselekmények gyakoriságát elemzem. A forrásokon nyugvó szempontrendszer kidolgozásával pedig a felekezetiség korabeli értelmezését rekonstruálom. Ezek alapján a szempontok alapján a Bánki lelkész vonzáskörzetébe került falvak kapcsolatrendszere is megmutatkozott.

A számos történeti néprajzi adalékot nyújtó mikrotörténeti jellegű vizsgálat közelebb hozta a kétszáz évvel ezelőtti falusi mindennapok vallási összecsapásokkal terhelt világát.

Tüske Anita
SZTE-BTK

Gleszer Norbert
egyetemi tanársegéd

„Te kinek akarsz látszani?” A Live Vampire szerepjáték mint szubkultúra és modern vámpírhiedelem

Dolgozatom témája a Live Vampire szerepjáték. A cím is a szerepjáték fő elemére, a kettősségre utal: a valóság és a játék elválasztására. Két fő szempontból elemzem a játékot: a szubkultúra és a hiedelem szempontjából.

A játékosok városonként önálló csoportokba szerveződnek, amelyek szubkulturaként foghatók fel. A szegedi szerepjátékos csoport tagjaival készítettem interjúkat, valamint a rendezvényeiken résztvevő megfigyelőként voltam jelen. A csoportkultúra tekintetében az elemzés kulcspontja az egyén volt, milyen motivációi voltak a játékhoz csatlakozásnak, milyen elképzelései vannak az élő szerepjáték világáról, az általa megformált karakterról, aki a játék során felvett alteregója. Attól a pillanattól, hogy elkezdi játszani a karakterét belép a játék fiktív világába. Az egységes szabályok szerint létrehozott játék nem tekinthető hiedelemnek. Viszont a játékosok által önmaguk számára létrehozott játék véleményem szerint igen. Megjelenik a hiedelem részeként a tér binális oppozíciója, egy megfordított státusban, a megfordított világ részeként. A „jó” nem az emberi oldal, hanem a holtak oldala lesz, a játék során az ő világuk felől szemléljük az élők világát. Már nem a mezsgyén élnek a vámpírok, hanem a városban, az emberek között rejtve, éppúgy társadalmat alkotnak. Szegedet felosztották klánok területeire, ehhez térkép is készült, így a fiktív valóságban játszódó játékot áthelyezték a valós térbe.

Az időszemléletet tekintve a történelemképzet alakult át. Az emberiség alternatív történeteként újraalkották a történelmet, ezzel kitalált hagyományt hoznak létre. A vámpírok szerves részét képezik, gyakorlatilag irányítják is. Ezzel a mesterségesen megalkotott fiktív idő valós idővé vált, mindenki számára behelyezhető idősíkban játszódik a játék. Végül létrejön egy térben és időben elhelyezhető, a valóságba pontosan beleillő dimenzió.

Zságer László Zsolt
PPKE-BTK

dr. Kodó Krisztina
főiskolai tanár

**North American Aboriginal Peoples' Approach to the Land.
The Seasonal Rounds of the Ahiarmiut and the Amitturmiut**
*Az észak-amerikai őslakos népek kapcsolata a Földanyával . Az Ahiarmiut
és az Amitturmiut népcsoportok szezonális migrációja*

Ebben a dolgozatban az észak-amerikai őslakos kultúrák és a „nyugati” kultúra Földanyáról alkotott eltérő nézeteit kísérelm meg elemezni. Az eltérő kulturális háttér miatt nagy mértékben különböznek az indigén népek és a „nyugatiak” földhasználati gyakorlatai, valamint földbirtoklási paradigmái. Az őslakos népek szorosan kötődnek a Földanyához. Ez annak az elgondolásnak köszönhető, mely szerint a világban minden mindennel összefügg, mindannyian a „nagy egész” részei vagyunk. Ezért mindig gondoskodtak arról, hogy megőrizzék a „nagy egész” teljességét, egészségét. Ezzel szöges ellentétben áll a „nyugati” piacgazdaság, mely a természeti erőforrások kizsákmányolásán alapul. A megőrzés elvét látjuk megjeleníteni Észak-Amerika őslakos kultúráinál az úgynevezett szezonális migrációs gyakorlataikban is.

A dolgozatom másik felében a kanadai eszkimók (Inuit) szezonális migrációjára fókuszálok, kitérve két regionális eszkimó csoport, az Ahiarmiut és az Amitturmiut szezonális tevékenységeire és vonulásaira. S ezeket hasonlítom össze és elemzem összegyűjtött szóbeli eszkimó források alapján.

VII.
Nyelvtudomány
tagozat összefoglalói

Bácskai-Atkári Júlia
ELTE-BTK

Kántor Gergely

On the Nature of Comparative Subclauses: A Crosslinguistic Approach
(*A hasonlító mellékmondatok szintaktikai természetéről: Nyelvközi vizsgálat*)

Dolgozatom célja a hasonlító mellékmondatok szintaktikai természetének vizsgálata a Minimalista Program keretében, szükség szerint figyelembe véve természetesen a standard Kormányzás- és kötéselmélet eredményeit is. Mindenekelőtt azt kívánom bizonyítani, hogy a hasonlító szerkezetek mindenképpen alárendelő összetett mondatokként, és semmiképpen sem mellérendelésként értelmezendők.

Bár a hasonlító mellékmondatot hagyományosan alárendeltnek szokás tartani, a szakirodalomban felmerült annak a lehetősége, hogy inkább a főmondatral koordinált összetevőként kellene elemezni, a hasonlító szerkezetet pedig hibrid szerkezetnek kell tartani. A mellékmondat így eredetileg valóban a főmondathoz adjunktumként csatlakozó kvantoros kifejezésen belül generálódik, a deriváció során azonban koordinálódik a főmondatral, és a szerkezet végső soron mellérendelésként értelmeződik. E modell mindenekelőtt a hasonlító mellékmondaton belüli törlési jelenségeket (Komparatív Törlés és Komparatív Ellipszis) kívánja a mellérendelés segítségével magyarázni, amely a modell alapját képező hipotézis szerint kizárólag egy szigorúan szimmetrikus, izomorf szerkezeten belül kondicionálható.

A dolgozatom tárgyát képező nyelvközi vizsgálat azonban megmutatja, hogy a mellérendelésként való elemzés feltételei a hasonlító szerkezetekben nem teljesülnek a különböző nyelvekből származó adatok tükrében, és ezért a hasonlítás univerzális struktúrájának továbbra is az alárendelést kell tartani. A bizonyítás során kitérek azokra a többé-kevésbé nyelvspecifikus jelenségekre, amelyek a mellérendelés lehetőségét cáfolják, így például a frázisos hasonlítás, a mellékmondati szórend vagy az extrapozíció problémájára. A dolgozat végén arra is rámutatok, hogy a törlési jelenségek kondicionálásához nem elengedhetetlen feltétel a mellérendelés, hiszen egyértelműen nem mellérendelő (adjungált) szerkezetekben is található a hasonlító mellékmondatokéval analóg törlés.

Bari Sándor
DE-BTK

Bódog Alexa
egyetemi tanársegéd

Beszédaktusok a nyelv evolúciójának szemszögéből

A dolgozat célja, hogy Searle beszédaktus-elméletét és Tomasello az ember kognitív képességeiről alkotott felfogását egységes keretbe foglalja, ezáltal bemutasson egy lehetséges megközelítést a beszédaktusok evolúciós gyökereinek. A neo-darwinista és a szociális intelligencián alapuló megközelítésmódok tárgyalása után a dolgozat a szociális megközelítésmód mellett érvel, illetve ennek kapcsán a nyelv használatából, funkciójából kiinduló evolúciós elméletek mellett. Ezt követi Tomasello és Searle álláspontjának összekapcsolása annak a hipotézisnek alapján, amely szerint a tomaselloi intencionalitás és a beszédaktusokat lehetővé tévő konstitutív szabályalkalmazás szorosan összefüggő jelenségek. A kapcsolat kimutatása a megfelelő vonatkozó szakirodalom alapján alapot teremt arra, hogy egységes keretbe foglaljuk a két elméletet. Ezután a fenti elméletnek megfelelően néhány beszédaktus elemzése következik, különös tekintettel az adott beszédaktusban alkalmazott konstitutív szabály, valamint a beszédaktushoz kapcsolható intencionális tartalom kapcsolatára.

A dolgozat további célja mindezekén túl, hogy a felállított hipotézisből kiindulva rávilágítson néhány olyan problémára, amelyek további kutatás témáját képezhetik, mint például a kultúra definíciójának nehézségei, az emberi kultúrában megjelenő konstitutív szabályhalmazként értelmezhető jelenségek, a beszédaktus-elmélet és a machiavelliánus intelligencia kapcsolata.

Bendes Enikő
ELTE-BTK

Komlósiné dr. Knipf Erzsébet
egyetemi tanár

Normen - Über - Normen
Normáról normára?

A dolgozat témája a nyelvi normák interpretációja az ezredfordulón innen és túl, elméleti és gyakorlati megközelítésben, német-magyar vonatkozásban. Főbb céljai: a nyelvi norma fogalmának tisztázása, és annak bizonyítása, hogy a nyelvi változásban fellelhető tendenciák bizonyos általános párhuzamot mutatnak, nyelvtől függetlenül. Módszere kettős: az elméleti rész a szakirodalom feldolgozására, azaz az idevágó elméletek egybegyűjtésére és a témához kapcsolódó fogalmak bemutatására szolgál, míg a gyakorlati rész fő módszere a korpuszkutatás: a német és magyar nyelvben előforduló és az elmúlt évtizedekben elterjedt idegen szavak mennyiségi és minőségi vizsgálatával kívánja érzékeltetni a változási tendenciákat.

A korpuszkutatás előtt szükséges volt a téma elméleti megalapozása és a kutatási terület behatárolása. Mindenekelőtt a nyelvi norma fogalmának pontos meghatározására volt szükség annak definíciója, funkciói, osztályozása révén. Ezután a dolgozat szempontjából releváns fogalmak meghatározására került sor: ilyen az idegen szavak és a kölcsönszók közötti különbség feltárása, vagy a nyelvi kölcsönzés mibenlétének elemzése. A nyelvi változás, mint jelenség vizsgálata szintén elengedhetetlen része volt a kutatás megalapozásának: itt a változás lehetséges okait és a „láthatatlan kéz” elméletét tárgyaltuk.

A gyakorlati rész először a német, majd a magyar nyelvben fellelhető idegen szavakat elemzi. Ehhez az interneten hozzáférhető COSMAS II illetve LEKSIS nevű német írott nyelvi korpuszok, illetve a Magyar Nemzeti Szövegtár szolgáltatották az anyagot: 50 mindkét nyelvben előforduló idegen szó került górcső alá, a nyelvi beépülés fokozatai szempontjából. A vizsgálatok a helyszűke miatt csak egyes szavakon mutathatóak be. Az eredmények alapján egyértelmű párhuzamok vonhatók a két nyelvben az idegen szavak „kezelését” illetően. Végül pragmatikai kitekintésre is sor kerül: a normák iskolai tanításának nehézségei és kérdései is helyet kapnak a dolgozatban.

Benke Zsuzsanna
KRE-BTK

Csontos Nóra
egyetemi tanársegéd

Kéz a kézben: A Példák könyve hangjelölési problémái

A dolgozatom témájául a Példák könyvének hangjelölési problémáit választottam, mivel ennek a kódexnek a hangtani–hangjelölési kérdéseivel bővebben még eddig senki nem foglalkozott. A kódex mindhárom kezét vizsgáltam. Ezekből arányosan választottam részt, így a különböző kezek által írt szövegek egyharmadát vettem alá korpuszelemzésnek, azaz szóról szóra, hangról hangra haladva vizsgáltam meg a szövegeket. Ez az első kéznél 6, a másodiknál 15, a harmadiknál pedig 7 oldalt jelent.

A 2. és 3. pontban a kódex történetét, szerkezetét mutatom be, hogy szélesebb betekintést nyújtsak a kódex keletkezéséről, tartalmáról, illetve a Nyulak-szigetén élő apácákról.

A 4. pontban a kor hangjelölési–helyesírási tendenciáit tekintem át, hogy viszonyítási alapként szolgálhasson a Példák könyvének elemzéséhez. Hiszen az egyik célom, hogy szemléltessem, mennyire érvényesül a korszak hangjelölése a Példák könyvében.

Az 5. pontban a Példák könyvének mindhárom kezének hangjelölését részletesen vizsgálom a kiválasztott szövegrészek elemzésével magánhangzókra és mássalhangzókra lebontva. Az így kapott eredményeket egy-egy táblázatban is összegzem. A jelölési szokások gyakoriságát százalék-számmal is alátámasztom. Így megállapítható, hogy a Példák könyve másolói a mellékjel nélküli hangjelölési rendszert követik. A részletes vizsgálatból az is kiderül, hogy egyes hangok jelölése teljesen követi a kor hangjelölési rendszerét, más hangok viszont ettől eltérnek és archaikusabb változatot mutatnak. Egyes hangoknak többféle jelölése is megfigyelhető a kódexben, azonban ezeknek a legtöbb esetben hangmegkülönböztető funkciója nincsen.

Majd a 6. pontban összehasonlítom a másolók hangjelölési rendszerét. Ez alapján látható, hogy míg az első kéz a legkövetkezetlenebb, a harmadik kéz szinte mintaszerűen követi a mellékjel nélküli helyesírást; a középutat pedig a második kéz, Ráskai Lea képviseli. Majd összegzem a kutatást, illetve számba veszem a kutatás folytatásának lehetséges irányait.

Bíró Adrián
NyME-SEK

Dr. Vörös Ferenc
főiskolai tanár

Ölbő község névdivatja. Ölbői keresztnévek az idő dimenziójában

Kutatásom témája Ölbő község névdivatjának változása. Dolgozatomban különös hangsúlyt fektettem az egyes keresztnévek népszerűségét kialakító társadalmi és kulturális hatásokra. A névválasztást nyitott és zárt névrendszerek esetén is nagyban befolyásolja a névdivat, ám ez nem eredményez teljes egységet a nyelvterület egészén. Társadalmi rétegenként, csoportonként, sőt területenként és időben is nagyfokú változatosság figyelhető meg. Többek között ezzel magyarázható az új nevek, névfajták keletkezése, elterjedése, perifériára szorulása, esetleges kihalása, illetőleg divatjának hullámozása.

Ölbő népessége lényegileg napjainkig színtiszta katolikus község. A település keresztnéveit 1873. január 6-tól gyűjtöttem ki 2006-ig a plébánián található római katolikus anyakönyvekből. A matrikulákat az 1883-as év végéig latinul vezették, onnantól végig magyarul. A következő adatok voltak benne feljegyezve: születési év, hónap és nap, gyermek neve, keresztelés időpontja, szülők család- és keresztnéve, foglalkozásuk, keresztszülők család- és keresztnéve. A korabeli forrás tehát egyebeken túl kellő támpontot szolgáltatott a névdivat vizsgálatához.

A vizsgált időperiódust a magyar névtani kutatásokban széles körben elterjedt gyakorlat szerint kisebb korszakokra bontottam. Ezek nagyságát egy-egy nemzedékváltásnyi időszakhoz igazítottam. Csupán az első szakasz ölel fel csak tíz évet. Az eltérést az indokolja, hogy ekkor latinul vezették az anyakönyveket. A második és az utolsó huszonhárom évet tesz ki, míg a többi huszonnégyet. Az egyes korszakokat lezárt egységnek vettem, így alkalmasak a többi korszakkal való összehasonlításra; szinkron és diakron vizsgálatra egyaránt.

A korpusz 4743 alapadata nemenként nagyjából arányosan oszlik meg: 2334 a női, 2409 a férfinév. A feldolgozást a korpuszalapú névtanban bevettnek számító módszerekkel végeztem. Külön figyelmet szenteltem a leggyakoribb női és férfinevek divatjának, amelyet diagramok segítségével szemléletesen tudtam nyomon követni. Ezzel nyomon tudtam követni a főbb trendeket. A szakirodalmi kitekintések alapján megfigyeléseimet más szerzők eredményeivel is össze tudtam hasonlítani. Korpuszvizsgálatom nemcsak az egyes korszakok népszerű és ritka keresztnéveit követi nyomon, hanem az ismert személyek névdivatra gyakorolt hatását, valamint az e téren megmutatkozó egyházi befolyás intenzitását. A tendenciák felvázolásával nemcsak napjaink állapotáról, de a közeljövőben várható változásokról is számot tudunk adni.

Bognár Zsófia
DE-BTK

Fehér Krisztina
egyetemi tanársegéd

Paradigmák áthallása - Adalékok Kosztolányi nyelvszemléletéhez

A dolgozat Kosztolányi Dezső nyelvi tárgyú írásait és a mögötte kibontakozó sajátos nyelvszemléletet vizsgálja. Kosztolányi életművének e darabjait már több munka tárgyalta, a nyelvszemléletében jelen lévő ellentmondásosságra azonban eddig mindössze Sándor Klára és Heltainé Nagy Erzsébet figyelt fel.

A szabadkai születésű író a XX. század 30-as éveiben kibontakozó írói nyelvművelés vezéralakjának tekintik. A nyelvművelés máig nem vesz tudomást az írásaiban a nyelvi kérdések kapcsán felbukkanó azon gondolatokról, melyek nem illeszkednek szervesen a kor tudományos irányvonalába. Magam e paradoxonok bemutatásával kívánom Kosztolányi nyelvszemléletét megközelíteni.

Az írói nyelvfelfogás kettősségét Békés Vera tudománytörténeti modellje, az ún. hiányzó paradigma elmélet alkalmazásával kísérlem meg feltárni. E modell kiindulópontja az a feltevés, hogy a tudásunkat lineáris, folyton növekvő halmazként kezelő tudománytörténet többé nem tartható. Nem vesz ugyanis figyelembe egy olyan, a 18. század végén kibontakozó korszakot, mely önálló paradigmatis arculattal rendelkezett. A nyelvtudomány történetének vonatkozásában a Békés-féle modell Wittgenstein nyelvfilozófiájára alapozva tesz különbséget a nyelv privát és nem-privát koncepciója között. A szétválasztás egy olyan dichotómia létrejöttét eredményezi, melynek segítségével a nyelvészet története egy (egykor létező) nem-privát nyelvre alapozó paradigma és egy (napjainkban elfogadott) privát-nyelv paradigma váltakozásaként fogható fel.

Kosztolányi nyelvszemléletének ellentmondásai lehetséges, hogy ennek a hiányzó (nem-privát nyelvszemléletű) paradigmának a latens zárványelemei. Ha műveit ennek tükrében szemléljük, a nyelv organikusságáról, az anyanyelv és idegen nyelv viszonyáról, a mesterséges nyelvekről vagy a szavak jelentéséről írott sorai új értelmezést nyerhetnek. A hiányzó paradigma modell nyomán, Kosztolányi szerepe újragondolhatóvá válik a nyelvészeti irodalom számára is. Vizsgálódásaim erre tesznek kísérletet.

Ditrói Eszter
DE-BTK

Tóth Valéria
egyetemi adjunktus

Névrendszerek modellalapú vizsgálata

Dolgozatom központi részét a 3-3 általam kiválasztott település mikronévi anyagának összevetése adja, mely kb. 2400 helynevet érint a csíki térségből, valamint a Fehérgyarmati és Veszprémi járásból. Ilyen típusú összehasonlító elemzésre van is igény, hiszen ma már több monográfia és tanulmány, valamint az igen nagy mennyiségben rendelkezésünkre álló névgyűjtemények is ösztönzőleg hathatnak az ilyen jellegű munkák megszületésére. Dolgozatomban főként azt a kérdést járom körül, hogy mutatkoznak-e az egyes vidékeken a nevek strukturális felépítésében különbségek, mely probléma leginkább a helynevek lexikális-morfológiai struktúrájában ragadható meg.

Munkámban a HOFFMANN ISTVÁNTól származó névvizsgálati modellt követtem. Ennek a modellnek az a jellegzetessége, hogy alapvetően funkcionális oldalról közelíti meg, rendszerezi a helyneveket, ötvözve egyúttal a leíró és a történeti szálát. Mostani dolgozatomban én viszont alapvetően egy leíró jellegű elemzést kívánok adni, éppen ezért főként a lexikális-morfológiai struktúra vizsgálatára helyezem a fő hangsúlyt, ugyanis az egyes térségek helynévadási mintájának vizsgálatára, azok különbségeinek felvillantására ez adja a legmegfelelőbb keretet.

A három térség mikrotoponímiai rendszerében olykor markánsabb, olykor kevésbé jellegzetes szerkezetbeli különbségek körvonalazódtak, amelyek az egyrészes helynevekben főként a személynévi névadás kapcsán jelentkeztek. Morfológiai szinten a toldalékokkal ellátott helynevek preferált-sága terén találoztunk szembetűnő eltérésekkel az egyes térségekben. A kétrészes helynevek főként a főnévi, illetve személy- és helynévi előtagú nevek kapcsán jelentkeztek a névadási modellekben különbségek.

Egyedi Laura
EKF

Dr. Bíró Ferenc
főiskolai tanár

Sirok ragadványnevei

Dolgozatomban szülőfalum, Sirok jelenkori, 21. század eleji ragadványneveivel foglalkozom. Célom az volt, hogy átfogó képet nyújtsak községünk ragadványnév-állományáról elsősorban a felnőtt lakosság körében, összegyűjtsem és rendszerezem a ma élő és még ismert, esetleg már kihalt félben lévő névelemeket.

A kutatás során írásbeli és szóbeli forrásokat egyaránt felhasználtam, hogy minél pontosabb és árnyaltabb képet kaphassak a falu névanyagáról, névhasználati szokásairól. Adatközlőimet a község minden egyes részéről, különböző korcsoportba sorolható emberekből, a legkülönbözőbb társadalmi és szociális helyzetű rétegekből választottam ki.

A feldolgozás legfőbb szempontjai voltak: a ragadványnevek mennyiségi vizsgálata, kialakulásuk okai, a névadás indítéka (vagyis funkcionális szempontú elemzése), valamint a ragadványnevek nyelvi alkata (lexikális tulajdonságai). A névegyedek vizsgálata előtt a ragadványnevekkel foglalkozó, valamilyen szempontból kiemelkedő munkák vázlatos összefoglalására vállalkozom, valamint összegezem a különböző tanulmányokból, közleményekből levonható tapasztalatokat.

A névrészek mennyiségi vizsgálatából azt a következtetést vontam le, hogy a falu a gazdag ragadványnév-állományú nyelvjárásterületek közé tartozik, ám az is megfigyelhető, hogy napjainkban a névhasználat mértéke rohamosan csökken. A siroki ragadványnév-állomány tanúsága szerint a névadás indítékát tekintve kiemelkedően gazdag csoportot alkotnak az elnevezett egyéni vonásaira utaló ragadványnevek, de szép számmal szerepelnek gyűjtésemben az elnevezett személynek valamely embertársához való tartozását kifejező névrészek is. A lexikális elemből álló ragadványnevek szófaji vizsgálatának eredményeként pedig megállapítottam, hogy a névrészek megformálásában messze túlnyomó szerepük van a névszói jellegű szófajoknak.

Evellei Kata Dóra
ELTE-BTK

Prof. Dr. Gósy Mária
egyetemi tanár

A téves szótalálások kiváltó okai a hiba típusú megakadásokkal való viszonyuk tükrében

A dolgozat a spontán beszédben föllépő megakadásjelenségek két csoportjának, a téves szótalálásoknak, illetve a téves szókezdéseknek a lehetséges kiváltó okait, valamint más hiba típusú megakadásokkal való kapcsolatát vizsgálja. Célja, hogy a lehetséges okok föltárásával föltérképezze a különböző felszíni jelenségek közös vonásait, hogy ezáltal a beszédprodukciós folyamatok működésének, zavarainak jobb megértéséhez vezessen. Kiindulópontja, hogy a téves szótalálások, hasonlóan az átmeneti szótalálási nehézségekhez, elsősorban hangalaki, szemantikai hasonlóság, illetve a beszédhelyzet különböző zavaró körülményeinek eredményeképpen jönnek létre.

A vizsgálat korpuszalapú: a Beszédkutatás folyóirat részben publikált, részben publikálatlan gyűjtésén alapul (kb. 1400 példa). A korpuszt végigvizsgálva hat alapvető okot sikerült megállapítani: a szándékolt és az ejtett szövegelem közötti fonetikai, grammatikai, szemantikai hasonlóságot; a szövegkörnyezet és a beszédhelyzet hatását; valamint állandósult szókapcsolatok keveredését. Ezek az okok nem zárják ki egymást, sőt, többnyire együttesen, egymás hatását erősítve lépnek föl, noha gyakran feltételezhetjük az egyik dominanciáját. Leggyakoribb a fonetikai (kb. 80 %) és a szemantikai egyezés.

Legtöbbjük nem csupán a téves szótalálások, hanem egyéb megakadások kialakulásában is szerepet játszik, úgymint: a fonetikai hasonlóság (átmeneti szótalálási nehézség), grammatikai hasonlóság (grammatikai típusú hibák), szövegkörnyezet hatása (anticipáció, perszeveráció), idiómák keveredése (kontamináció), beszédhelyzet hatása (freudi elszólás). A téves szótalálások tehát, noha a felszínen másképp jelennek meg, gyakran más megakadásokkal rokoníthatóak, ugyanazon beszédprodukciós szint zavarát jelezhetik.

Farkas Zsuzsanna
ELTE-BTK

Dr. Tátrai Szilárd
egyetemi adjunktus

A személyjelölés lehetőségei a magyar nyelvben

A dolgozat a személyjelölés problémájával foglalkozik narratív szövegkorpuszból (Márai Sándor: Egy polgár vallomásai) vett példák vizsgálata alapján. A kutatás funkcionális nyelvészeti keretben történt, tehát elsősorban a grammatikai struktúrák mögött meghúzódó szemantikai jelenségekre, a nyelvi elemek funkciójára helyeződött a hangsúly. A vizsgálat célja a személyjelölés funkcionális-szemantikai kategóriájából kiindulva egy adott forma, a birtokos személyjeles alakok működésének feltárása.

A dolgozat alapfeltevése, hogy a birtokos személyjeles alakok értelmezésük és feldolgozásuk módja miatt kettős referenciával, bizonyos esetekben pedig (ha a szerkezetben a fogalomszó személyt jelölő nyelvi elem) kettős személyreferenciával rendelkeznek. Bár szövegtanilag vizsgálva a személyes névmásokból agglutinálódott toldalékokat a kettős referencia az igei személyragokkal; főnévi igenév, igei igenév személyragjaival ellátott alakok esetében is kimutatható, szemantikai síkon csak a birtokos személyjeles alakok esetében áll fenn. Míg ugyanis ebben az esetben egyetlen morféma segítségével két entitásra és a köztük lévő viszonyra irányíthatjuk a befogadó figyelmét a feldolgozás során, a személyraggal ellátott alakok a valós vagy elképzelt világ olyan elemére (cselekvés, történés, létezés) utalnak, amelyet csak grammatikailag bontunk több tényezőre.

Az állítás alátámasztása a deixis és koreferencia működésének vizsgálata révén történik, a birtokos személyjeles alakok referenciájának jelentősége ugyanis a szövegbe ágyazódva teljesebbé válik.

Fekete Bertalan
SZTE-BTK

Prof. dr. Bassola Péter
egyetemi tanár

**Das einfache Adjektiv im Kontinuum der Wortarten mit Bezuhrnahme auf
die Besonderheiten der Kasusrektion dreier Wortarten**
Az egyszerű melléknév a szófaji kontinuumban

A dolgozat témája a német egyszerű melléktnevek vizsgálata a szófaji kontinuumban a három fő szófaj, az ígék, a melléktnevek és a főnevek esetvonzatainak figyelembevételével. A vizsgálatban a kiindulási pontot Eisenberg szófaji kontinuumja jelentette, amely az extenzió, referencia-predikáció és a kategórikusság-relacionalitás tulajdonságokból tevődik össze. Ezt egészítettem ki Lehmann dinamikusági skálájával és a szófajok esetvonzat tulajdonságaival.

Ebben a rendszerben próbáltam meg az egyszótagos német melléktnevek közbülső státuszának hipotézisét igazolni, miszerint a melléktnev rendelkezik bizonyos ígei és főnévi tulajdonságokkal és a két másik szófaj között helyezkedik el. Az analízis során azokat a melléktneveket vizsgáltam, amelyek csak tiszta esetvonzatokkal állnak. Ezeket reprezentatív példák felhasználásával vezettem végig a szófaji kontinuum egyes tulajdonságain, amely során lépésenként megállapítottam, hogy a vizsgált melléktnévi csoport az adott tulajdonság tekintetében a kontinuum melyik pólusához húz. Szükségét éreztem, hogy külön pontban térjek ki a melléktnevekre, amik kétértékűek, de egyértékűként is használhatóak, mivel a második vonzat fakultatívítása jelentős változást okoz a szó kontinuumbeli pozícióját illetően.

Az elvégzett vizsgálatok alapján megállapítható, hogy a német egyszótagos melléktnevek közbülső helyzetet birtokolnak a szófaji kontinuumban. A szófajok esetvonzat tulajdonságainak összevetése alapján az is megállapítható, hogy a vonzatok száma relevánsabbnak bizonyult, mint realizálási formáik és hogy az egyes tulajdonságok a vonzathűggőségük alapján csoportosíthatók. Ezen csoportosítás érdekes eredményre vezetett, mivel az esetvonzat mint szintaktikai tulajdonság komoly befolyással rendelkezik az extenzió mint szemantikai tulajdonság felett, de a referencia-predikáció ebben a felosztásban vonzathűggetlen tulajdonságnak bizonyult. Végül megállapítottam, hogy az egyszerű melléktnevek birtokolnak egy konstans tulajdonságot, ez a referencia.

Ferenczi Balázs
EKF

Dr. Dalmi Gréte
főiskolai docens

Adjectival and verbal passives in English and German
Melléknévi és igei szenvedő szerkezetek az angol és a német nyelvben

A dolgozat az angol és német passzív szerkezetek melléknévi (statikus) illetve igei (dinamikus) fajtájának összehasonló elemzésére tesz kísérletet, néhány fontos szemantikai különbség alapján. A passzív szerkezetű mondatok mind hasonlóságokat mind pedig különbségeket mutatnak a két nyelvben, amelyeket a dolgozat a múlt idejű participium eltérő szemantikai tartalmával magyaráz. Az első részben az aktív és passzív szemléletmód közötti különbséget mutatja be, valamint a passzív szerkezetek szintaktikai és szemantikai jellemzését nyújtja az említett két nyelvben. Az argumentum szerkezet, a tematikus szerepek és az eset közötti szoros kapcsolat ismertetése során rámutat a két nyelv morfológiai eltéréseire. A második rész az angol melléknévi (statikus) és igei (dinamikus) passzív szerkezeteket vizsgálja. Ismerteti a két szerkezettípussal kapcsolatos fontosabb elemzéseket (Jaeggli 1986, Roberts 1997, Alexiadou 2008). A hagyományos leíró nyelvtani felfogással szemben megállapítja, hogy míg a statikus passzívban szereplő be segédigeként viselkedik, a dinamikus passzívban a get csupán aspektuális igeinek nevezhető. A harmadik részben a német Zustandspassiv (statikus) és Vorganspassiv (dinamikus) közti különbségeket veszi szemügyre Kratzer (2000) és Maienborn (2005) tesztjei alapján. Megvizsgálja néhány igemódosító határozó szerepét a kétféle passzív szerkezetekben, és a sein és werden igék szintaktikai státuszára is kitér. A negyedik rész összefoglalja a két szerkezet közötti főbb különbségeket és hasonlóságokat a két vizsgált nyelvben.

Forgács Gábor
PTE - BTK

Dr. Komlósi László Imre
egyetemi tanár

A relevancia elmélet grice-i öröksége

A relevancia elmélet grice-i gyökereit vizsgálva elsődlegesen arra vagyok kíváncsi, hogy milyen indokok szolgálják a négy társalgási maxima egyetlen maximára történő redukálását. Ezek után azt vitatom, hogy ez a redukció milyen elköteleződések von magával a különböző területeken. A relevancia elméletének el kell köteleződnie a kommunikáció és a szójelentés sajátos felfogásai mellett. A rámutató-inferenciális kommunikációnak olyan kommunikációs modelljére van szükség, amely a kommunikáció sikerességét a kontextuális hatások és kognitív befektetések összességéből határozza meg. Minél kisebb a befektetett kognitív erőfeszítés, illetve minél nagyobb a kognitív hatás, annál nagyobb a relevancia.

A jelentések értelmezése kapcsán a szó-jelentést tekintik elsődlegesnek, amelyből később állnak össze az egyes jelentések. Így könnyebben tudnak elszámolni elsődleges jelentésekkel, viszont meglehetősen bonyolult lesz a relevancia elmélet számára az irónia, a szarkazmus és a nem szószereinti használat értelmezése. Előfordulhatnak olyan esetek is ugyanis, amikor a beszélő szándékosan több értelmet rendel egy megnyilatkozáshoz egy adott kontextusban. A relevancia elmélete viszont nem képes erre, ezek értelmezésére, hiszen mindig megáll a legelső értelmezésnél.

A relevancia elmélet ellen irányuló kritikámat a metaforák értelmezési elméletei felől fogom indítani. A relevancia elmélet az *Elme modularitását* követve azt állítja, hogy a szavak jelentéseiről egy bizonyos tulajdonság halmazt alkotunk a fejünkben, amelyet az egyes értelmezésekben használunk, *ad hoc* fogalmakat alkotva a tulajdonságokból. Érvelésem arra támaszkodik, hogy a jelentések ilyen felfogása lehetetlen, ugyanis az egyes jelentések alá képtelenek vagyunk egymásnak ellentmondó tulajdonságokat rendelni. Ennek ellenére a hétköznapi fogalom-használatunkban számtalan esetben találkozunk olyan szavakkal, amelyek az adott beszédaktusban nyelik el végleges jelentésüket. Az oroszán szó egyszerre jelölhet bátorságot, játék-állatot, és a valódi állatot; a tényleges szó-jelentést a kontextusból tudjuk kinyerni.

Frindt Levente
PTE-BTK

Bocz András

Problems of the Lexicographic Representation of Unaccented Vowels in English

Az angol hangsúlytalan magánhangzók lexikográfiai megjelenítésének problémái

A dolgozat áttekinti az angol hangsúlytalan magánhangzók rendszerének változásait az elmúlt száz évben, és megpróbálja formáns analízis és a releváns fonológiai érvek mérlegelésével feltárni annak jelenlegi állapotát. A tanulmány fő célja, hogy bemutassa azokat a problémákat, amelyek a hangsúlytalan magánhangzók kiejtési szótárakban fonetikai átírás segítségével való megjelenítésével kapcsolatban merülnek föl, áttekintse a lehetséges megoldásokat, és szükség esetén a meglevőknél jobb megoldást találjon.

Bár a tanulmány célja elsősorban nem végkövetkeztetések levonása, hanem maguknak a problémáknak a leírása, a szerző mégis levon bizonyos konklúziókat. Ezek közül a legfontosabb, hogy az elmúlt évtizedekben végbemenő nyelvi változások kirántották a talajt egy olyan fonológiai elemzés alól, amelyre a szótárakban követett átírási gyakorlat alapult. Érvek hosszú sorát vonultatja fel az ellen a gyakran hangoztatott nézet ellen, miszerint a hangsúlytalan szótagokban csak három redukált magánhangzó fordulhat elő, és egyéb magánhangzó megjelenése mindig valamilyen gyenge hangsúly megjelenésére utal, amelyet azonban felesleges külön jelölni.

A szerző véleménye szerint az újabb nyelvi tények legmegfelelőbb reprezentációjához ezt az elavult álláspontot el kell vetni, bevezetni a szótárakban a gyenge hangsúly szisztematikus jelölését, valamint felülvizsgálni a redukált magánhangzóról alkotott felfogást és azoknak szótári megjelenítését.

Galicza Zsófia
SZTE-BTK

Dr. Albert Sándor
egyetemi docens

Plus que l'original (Aventures dans le monde de l'adaptation)
„Több mint az eredeti” (Kalandozások az adaptáció világába)

A dolgozat a fordításelméletben „túlfordítás”-nak nevezett jelenség egyik válfajával, az adaptációval foglalkozik. Azt vizsgáljuk, miért és milyen módon, milyen nyelvi eszközökkel adaptálnak egy művet. Megvizsgáljuk, hol, miben térnek el egymástól a forrásnyelvi és a célnyelvi szövegek, és milyen okai lehetnek ezeknek a változtatásoknak: a háttérükben lehet fordíthatatlanság, szójáték, de közrejátszhatnak kulturális tényezők is. Megpróbálunk választ találni arra a kérdésre, miért alkalmaz bővítéseket, kiegészítéseket, kommentárokat, magyarázatokat stb. a fordító a fordítási művelet során, és ez hasznára válik-e a szövegnek. Sokszor nyelven kívüli tényezők miatt válik egy szöveg nehezen fordíthatóvá. Bemutatjuk, milyen okai lehetnek annak, ha a fordító nem lefordítja az adott szöveget, hanem adaptálja, mintegy hozzáigazítja a célnyelvi olvasóközönség „elvárásaihoz”.

Ehhez a vizsgálathoz Örkény István Egyperces novelláit vetjük össze a Tardos Tibor által készített francia fordításokkal. Megvizsgáljuk azokat a szövegrészeket, ahol a fordító „túlfordítja” a szöveget, tehát kommentárokat, kiegészítéseket, magyarázatokat ír a novellába. Megpróbáljuk kideríteni, milyen jellegűek ezek a kiegészítések, és azt is, mennyiben indokoltak (segítik-e a célnyelvi olvasót a befogadásban).

Arra a megállapításra jutottunk, hogy a túlfordítások egy része valóban indokolt, az adott szövegrész valóban valamilyen kulturális utalás, referencia miatt igényelt kommentárt, más részük viszont indokolatlanul megváltoztatja a novellák stílusát, megszünteti rövidségüket, tömörségüket.

Az adaptáció számos filozófiai jellegű kérdést is felvet: ezek közül elsősorban arra keresünk választ, hogy egy adaptáció még mindig az eredeti szerző műve-e, és mennyiben érvényesek rá a fordításelmélet megállapításai (például hogy a célnyelvi szövegről ebben az esetben is elmondható-e, hogy ugyanaz a mű, csak más nyelven)?

Gárdonyi Éva
KRE-BTK

Dr. H. Varga Márta
egyetemi adjunktus

„Névjegy(gyel) a sikeres cégér(t)” Kereskedelmi szlogenek nyelvészeti elemzése

Dolgozatomban a kereskedelmi hirdetések egyik legfontosabb elemét, a szlogeneket vizsgálom. Céлом ennek az eddig nyelvészeti szempontból, tudományosan még nem tanulmányozott területnek a részletes, sokoldalú bemutatása. Kutatásaimat több elméleti és alkalmazott nyelvészeti diszciplína bevonásával végeztem – morfológiai, szintaktikai szempontok alapján, stilisztikai, nyelvhelyességi, valamint szociopragmatikai perspektívák szerint.

A szlogenek fogalmának, funkcióinak rövid taglalása, illetve történetének bemutatása után újszerű osztályozási módot mutatok be, melyet az egyes szlogencsoportokra jellemző grammatikai sajátosságok tanulmányozása kísér. Ezt követően a reklámjelmondatokban megjelenő nyelvi problémákra, a logikailag, illetve grammatikailag hibás mondatalkotás eseteire hívom fel a figyelmet, majd számba veszem a szlogenekben gyakorta előforduló, a hatáskeltést szolgáló stilisztikai eszközöket. Pályamunkám utolsó fejezetében annak a kérdőívnek az összesítésére és értékelésére vállalkoztam, mely révén választ kaptam arra, általában hogyan viszonyulnak az emberek a szlogenekhez, melyek azok a figyelemkeltő elemek, nyelvi eszközök, amelyek a leginkább képesek felkelteni érdeklődésüket.

Bár átfogó, minden részletre kiterjedő munkát kívántam létrehozni, a téma további kutatást igényelne, ugyanis egy valóban teljeskörű elemzés megvalósítása a megadott terjedelmi korlátok miatt nehézkes.

Harrach Gergely
PE

Dr. Szentgyörgyi Szilárd
egyetemi docens

**The Behavior of the Alveolar Lateral Approximant: Velarization and
Vocalization Processes**

*Az alveoláris laterális approximáns viselkedése: velarizációs és
vokalizációs folyamatok*

A /l/ alveoláris laterális approximáns különös viselkedést mutat: több nyelvben is, környezetétől függően velarizáción esik át, illetve teljesen el is veszítheti mássalhangzós tulajdonságait. A /l/ viselkedése nyelvfüggő. A magyarban például mindig alveoláris laterális közelítőhang marad, függetlenül a helyzetétől. Más nyelvekben azonban a /l/-nek két allofónja van: egy világos- és egy sötét-L. Ilyen nyelv például az angol (és többek között a portugál, a belga holland és a török). Ezekben a nyelvekben a világos- és sötét-L eloszlása teljes mértékben kiszámítható. A /l/ fonéma egy opcionális vokalizációs folyamatban is részt vehet, és amikor vokalizálódik, rendszerint a hátulképzett [u] vagy [o] magánhangzóvá válik. Más nyelvekben (pl. szerb, szlovén) a folyamat kötelező: a szótagvégi /l/ minden esetben vokalizálódik.

Jelen dolgozat céljai: (1) áttekintést nyújtani a /l/ fonéma szokatlan fonológiai viselkedéséről különböző nyelvekben, különös tekintettel az angolra (világos- és sötét-L eloszlása, kötelező és opcionális L-vokalizáció); (2) magyarázatot adni a /l/ fonémával végbemenő fonológiai folyamatokra.

Az elemzést a Prince és Smolensky (1993/2004) által bevezetett optimalitáselmélet segítségével hajtjuk végre, figyelembe véve, hogy a fonológiai folyamatokat mindig valamilyen fonetikai törvényszerűség irányítja.

A dolgozat legfontosabb felismerése az, hogy az L-vokalizációt a szótagmag és zárlat közötti minimális zengősségi távolság fenntartására irányuló törekvés váltja ki. Az így felvázolt modell képes a többi, azonos helyzetben végbemenő folyamatot is kezelni.

Helmajer Anett
EKF

Dr. Dalmi Gréte
főiskolai docens

Compounding in English
Szóösszetételek az angol nyelvben

A dolgozat a szóalkotás egyik legproduktívabb eszközének, a szóösszetételnek az angolban fellelhető formáit foglalja át látható, könnyen értelmezhető rendszerbe. Az első rész az angol szóösszetételek általános tulajdonságait ismerteti Bauer (2006) alapján. A második rész az összetételek tagjainak lehetséges lexikai kategóriáit mutatja be Spencer (1991) nyomán. Példákkal támasztja alá, hogy az angol szóösszetételek döntő többsége endocentrikus, és a fej az összetétel jobboldali tagja. Ellenpéldaként francia szóösszetételeket említ, ahol a fej az összetétel baloldalán jelenik meg. Bauer & Renouf (2001) tanulmánya alapján olyan szóösszetételeket is bemutat, amelyekben Williams (1981) Jobboldalisági Szabálya nem érvényesül, mivel ezekben az összetételekben a baloldali tag a fej. Ezt követően a szóösszetételek szemantikai osztályozásával foglalkozik. Lieber (1992) munkája alapján a szótő-alapú, a deverbális és a mellérendelő típusú összetételeket különbözteti meg. A szóösszetételek belső szerkezetében egy F funkcionális fejet tételez Di Dciullo (2005) nyomán, amelynek bal oldalához adjungálódik az előtag, a fej pedig a jobb oldali bővítmény. Végül Benczes Réka (2006) kutatását említi: a kreatív szóösszetétel fajtáit mutatja be a tagokban előforduló metaforák típusa szerint. A dolgozat harmadik része a magyar szóösszetétel-típusokat elemzi Kiefer (1992, 1998) alapján. A későbbiekben a dolgozat kibővül egy részletes angol-magyar összehasonlító fejezettel.

Hódi Zoltán Viktor
SZTE-BTK

Zentainé dr. Kollár Andrea
egyetemi docens

Nyelv és dialektus kapcsolata Olaszországban, azaz olasz szociolingvisztika magyar szemmel

Dolgozatom témája az itáliai nyelvi repertoár két legfontosabb elemének vizsgálata, azaz a standard nyelv és a dialektus viszonyának elemzése. Itáliában a nemzeti nyelv és az ország területén beszélt dialektusok sajátos és igen bonyolult rendszert alkotnak, kapcsolatuk nem egyszerűsíthető le a klasszikus diglosszia-fogalom ismérveire.

Munkám első részében az utóbbi évtizedek szakirodalmára támaszkodva összefoglalom és elemzem a standard olasz és a dialektusok használatára vonatkozó ismereteket, különös tekintettel a dilália definíciójára, mely jobban alkalmazható fogalomnak látszik a már ismert kétnyelvűség-diglosszia terminusánál.

Tanulmányom második részében egy általam végzett kérdőíves felmérés eredményeiről számolok be. Adatközlőim fiatal olasz felnőttek voltak, akiknek azt a feladatot adtam, hogy röviden fogalmazzák meg, hogy véleményük szerint milyen különbségek vannak a nemzeti olasz nyelv és a dialektusok között. A megkérdezettek válaszaiból kulcsszavakat emeltem ki, melyeket különböző szempontok alapján csoportosítottam.

Kutatásom végkövetkeztetése az, hogy az olasz fiatalok gondolkodásában a dialektus fontos szerepet foglal el, szívesen mondják el véleményüket a kérdésről, számukra a tájnyelv pozitív fogalom. A dialektus olyan elem, amely a megkérdezettek identitásához szorosan hozzátartozik, és bár a tájnyelvet ma már kevesen beszélik anyanyelvként, ismeretét, aktív használatát elismerendő, sőt védendő nyelvi tevékenységnek tartják. E pozitív attitűd természetesen nem garantálja a dialektusok fennmaradását, csupán jelzi, hogy a nyelvi sokszínűség fontos része az itáliai emberek identitásának.

Hodula Orsolya Éva
SZTE-BTK

Szabó-Gilinger Eszter
egyetemi tanársegéd

**Using English for special purposes in Hungary: A sociolinguistic analysis
of biologists' language use**

***Az angol nyelv speciális használata Magyarországon: Biológusok nyelv-
használatának szociolingvisztikai analízise***

Dolgozatomban az angol nyelv speciális használatát vizsgálom, figyelmemet egy mindezidáig feltáratlan területre összpontosítottam, nevezetesen a magyar biológusok nyelvhasználatában előforduló angol és magyar nyelvek közötti interferenciára.

Egy rövid történeti bevezető után, melyben nyomon követhetjük az angol jövevényszavak magyar nyelvbe kerülésének kölcsönzési szokásait és sebességét, bemutatom, hogyan változott a magyar biológusok nyelve a tudományos forradalom idején és a tudományos világ fejlődése milyen változásokat hozott a biológusok nyelvhasználatba.

Kutatásom fő témája annak vizsgálata, hogy az angol nyelv hogyan befolyásolja a magyar biológusok nyelvhasználatát napjainkban. Egy általam kialakított írott szövegelemzéses feladat elvégzésére kértem magyar anyanyelvű biológusokat és az így kapott, angol interferenciából eredő jelenségeket mutatom be ebben a dolgozatomban. A szociolingvisztikai elemzés jelenleg kizárólag az írásos válaszokon alapszik, azonban véleményem szerint a kutatásom során nyert adatok elegendőnek bizonyultak arra, hogy lássuk, a felmérést érdemes folytatni a jövőben és az írásos anyagot kiegészíteni egy beszédprodukciós felmérés bevonásával.

Végül, annak érdekében, hogy bebizonyíthassam, hogy a biológusok egy különleges beszédközösséget alkotnak hazánkban, akiknek a nyelvét az angol nagyobb mértékben befolyásolja, mint azokét, akik nem a természettudományokkal foglalkoznak, összehasonlítom a biológusok idegennyelv választási szokásait a magyar országos átlaggal, ezzel is alátámasztva a szövegelemzések során kapott következtetéseimet.

Horváth Laura
ELTE-BTK

Dr. Salánki Zsuzsanna
egyetemi adjunktus

Nyelvtervezés egy oroszországi finnugor nyelv esetében – Az udmurt nyelvújításról

Dolgozatomban egy oroszországi kétnyelvű kisebbség, az udmurt (votják) nyelvújítási mozgalmát járom körül. Legelőször bemutatom a nyelvi tervezést leíró modelleket: főként Einar Haugen, Joshua A. Fishman, Robert L. Cooper, Paul Garvin, Kiss Jenő felfogása alapján próbálom meg a nyelvi tervezés keretein belül a nyelvújítás helyét kijelölni. Ezek után felvázolom az udmurt nyelv státusz-és korpusztervezésével kapcsolatos múltbeli és jelenbeli problémákat, az udmurt irodalmi nyelv kialakulásának szakaszait, különös figyelmet szentelve a nyelvújítási törekvéseknek. A Neustupny-féle nyelvtervezési modellt módszertani keretként használva is végigkövetem az udmurt irodalmi nyelv létrejöttének folyamatán belül a szelekció, stabilitás, kibővítés problémái által generált választévkénységeket: ezek a folyamatok az udmurt nyelv esetében megszakításosak és/vagy nem tekinthetők befejezettnek, és nem egymás után sorban következnek. Dolgozatom utolsó fejezeteiben foglalkozom az udmurt nyelvújítás szóalkotási módjaival és a nyelvészeti terminus technikusok használatával az egyes tankönyvekben, egyetemi kiadványokban, szótárakban, tanulmányokban.

Az udmurt hiába hivatalos nyelv, a közigazgatásban, tudományos életben nemigen használják; a nyelvújítás legfőbb feladata éppen az, hogy a szókészletben ezeken a területeken található űrt pótolja. A nyelvújítási kifejezések használata lenne a legnagyobb biztosíték rá, hogy az udmurt nyelv még az ezután következő sokadik generációban is az élő nyelvek sorába tartozzon, a téma éppen ezért olyan aktuális.

Imre Zsófia
PPKE-BTK

Dr. Cs. Nagy Lajos
egyetemi docens

Néhány emberi tulajdonság, cselekvés megnevezése a mai romhányi nyelvhasználatban

Kutatásom elsődleges célja annak felmérése, hogy használják-e, ismerik-e még a Nógrád megyei Romhányban az emberi tulajdonságokra, cselekvésekre vonatkozó azon tájnyelvi szavakat, melyeket hosszú éveken át rokonaimtól gyűjtöttem össze. A dolgozat második felében kitérek az egyes fogalmak megnevezésének alaki- és lexikai tagoltságára.

Az anyaggyűjtés rétegzett és reprezentatív mintavétellel történt, szociológiailag tükrözi a település lakosságának összetételét. Egy kikötést tettem csupán: kizárólag a romhányi alapnyelvjárást vizsgálom, a faluba újonnan betelepülők nyelvhasználatát nem. Direkt és indirekt módszerrel, nyílt végű kérdőívekkel kerestem fel 24, három különböző korcsoportú adatközlőmet. Ily módon a válaszadásból nem zártam ki a várt és az újabb, természetes nyelvhasználatukban élő szavak érkezését sem. Elsősorban azt vizsgálok, hogy az általam korábban összegyűjtött tájszavak (mint a cölönköl, gamba, ivekedik, pranta, tutma, tyapa) milyen mértékben, és helyzetben vannak jelen az egyének, nemzedékek és a település szempontjából.

A szakirodalommal összevetve nemcsak egy újabb példát szeretnék mutatni a tájnyelv fokozatos, a fiatalabb generációkban megfigyelhető visszaszorulására. Rögzíteni szeretném a jelen állapotot a felmérés dokumentálásával. Úgy tűnik, vannak nyelvi adatok, melyek egy újabb generációt nemigen élnek túl. Viszont érdekes tapasztalat az, hogy milyen gazdag a vizsgált témakör köznyelvi- és nyelvjárási szókészlete is, mely egyrészt visszapillantás egy régebbi valóságra, másrészt adat- és értékmentés az utánunk jövők számára. A kérdőívvel keresett 125 szó még több mint 100 újabb nyelvjárási szóval egészült ki.

A palóc nyelvjárási régió Ipoly vidéki csoportjának tájnyelvét Tóth Imre dolgozta föl tájszótárában. Mégis az eddig feltáratlan falu tájnyelve és az újszerű tematika más szavakkal gazdagítja a régió eddig feldolgozott nyelvjárási szókészletét.

Jász Anikó
DF

Dr. Gyarmati Imre
főiskolai tanár

Borok, nevek, üzenetek

Az elmúlt évtized borneveit vizsgálom meg dolgozatomban. A rendszerváltás után gyökeresen átalakult a bortermelés gazdasági háttere, a piac szerkezete. Alapfeltevésem, hogy a borászok, marketingesek, borszakértők, fogyasztók hozzáállásának formálódása tükröződik a névadás szokásainak változásaiban (például különféle névalkotási módok felbukkanásában). Márkaneveket vizsgállok tehát, s emiatt nem kerülhetem meg magának a fogalomnak a bornevekre vonatkoztatott meghatározását. Keletkezésük módja, eredetük szerint jellemzem a korszak borneveit. Kitérek az idegen nyelvi hatások okozta problémákra, a helyesírás kérdésére. A bornevek gyűjtésekor a minőségi termékekre koncentráltam. Alapvető forrásom a Borkollégium 1995 óta éves rendszerességgel kiadott kóstolási jegyzetgyűjteménye, a Borkalauz volt. A szójegyzékek segítségével dokumentáltam a különleges fantázianevek előretörését, a bornévadás divatjának fő változásait.

Joachim László
KRE-BTK

Dr. Tolcsvai Nagy Gábor
egyetemi tanár

A kettős blending jelenségről magyar(ított) filmcímekben

A filmcímeknek számtalan fajtája létezik, közöttük pedig gyakran találkozunk olyanokkal, mint például Az eltakarítónő, a Két tús között vagy a Hóból is megárt a sok. Ezek a címek különböző fogalmakat vegyítenek össze egymással, vagyis megfigyelhető bennük a blending (mégpedig a kettős, fogalmi és formális blending) jelensége. A filmcímekben szereplő nyelvi játékokkal és utalási technikákkal a szakirodalom eddig elsősorban formai szempontok alapján foglalkozott. Éppen ez ihlette azt, hogy e dolgozat a különféle nyelvi jelenségeknek elsősorban a fogalmi alapjaira fókuszáljon.

A fogalmi alapok jelentőségének vizsgálata adta a kognitív nyelvészeti megközelítést, azon belül is Fauconnier és Turner blendingelméletét, amely a különböző fogalmi struktúrák vegyülésének vizsgálatához ad elméleti keretet. A példák elemzése azonban arra is rávilágított, hogy a jelentésintegrációban a legtipikusabb elemek mellett gyakran más tényezők is szerepet játszhatnak, és a különféle jelentések egyidejű jelenlétének egészen összetett konstellációi is létrejöhetnek, amelyek vizsgálata nagy körültekintést igényel. A blendingelmélet bemutatásán kívül a blending és a kategorizáció kapcsolatára is kitértem (Langacker alapján), hiszen ez további fontos szempontokat ad a dolgozat témájának tárgyalásához.

A különböző jelentéseknek e dolgozatban vizsgált játéka a befogadásra is nagy hatással van: megnehezíti azt, a címeket pedig meghökkentővé és emlékezetessé is teszi, megfeleltetve ezzel őket a jó filmcím ismérveinek. Ez magyarázza azt, hogy miért találkozunk a dolgozatban tárgyalt jelenségekkel oly gyakran filmcímek esetében.

A dolgozat példái internetes filmadatbázisokból származnak, és az elmúlt húsz év filmcímei közül kerültek ki, érzékeltetve ezzel azt, hogy a dolgozat témája egy (néhány évesnél) hosszabb időszak jellemzője. A címek vizsgálata az elemzések során alapvetően az adott film bármiféle ismerete nélkül, fordított címek esetén pedig az eredeti változattól is függetlenül történt.

Karl Ágnes
PTE BTK

Dr. Reder Anna
egyetemi adjunktus

Idiome in einsprachigen Lernerwörterbüchern
Idiómák egynyelvű tanulószótárakban

Dolgozatomban az idiómák megjelenítését vizsgálom négy egynyelvű német tanulószótárban. Először a frazeologizmusok tulajdonságait mutatom be és definiálom az alapfogalmakat. Részletesen foglalkozom az idiómák szemantikai jellemzőivel, mivel ez egy nagyon komplex terület.

Amellett foglalkozom állást, hogy a nyelvtanulóknak érteniük és használniuk kell az idiómákat, és ahhoz, hogy ezt a célt elérjék, feltétlenül szükségük van tanulószótárakra. Ezért helyénvaló a kérdésfeltevés, hogy az egyes szótárak milyen mértékben nyújtanak segítséget a tanulóknak, és hogy milyen információkkal szolgálnak az egyes idiómákról.

Felsoroltam, hogy mire lenne szüksége a tanulóknak ahhoz, hogy az idiómákat megértse, és helyesen használni tudja. A négy vizsgált szótár rövid bemutatása után ismertetem kutatásom eredményét. Felállítom a kutatás kritériumait, melyek alapján elemzem a tanulószótárakat. Kiválasztottam 20 idiómát, melyeket a tanulóknak ismerniük kellene. E 20 frazeologizmus alapján megvizsgálom, hogy milyenek a definíciók, a példamondatok és a nyelvtani információk az egyes szótárakban. Központi kérdése volt a dolgozatomban, hogy a definíciók a tanuló számára értetően vannak-e megfogalmazva az egyes szótárakban. Foglalkozom azzal a kérdéssel is, hogy az idiómák konnotatív jelentést milyen mértékben veszik figyelembe a szócikkek szerkesztésekor. Végezetül összehasonlítom egymással a vizsgált szótárakat és kifejtem, hogy mik az erősségeik és gyengéik.

Kékesi Dóra
PTE-BTK

Katsikas, Sergios-Elisseos, Mag. Phil.

Konsonantische Assimilationsprozesse im Deutschen und Ungarischen.
Eine empirische Untersuchung zur kontrastiven Phonologie
Mássalhangzó-hasonulások a németben és a magyarban. Egy empirikus kutatás az összehasonlító fonológiában

A magyarban és a németben a fonológiai folyamatok jelentős részét a hasonulások alkotják. A két nyelvnek nem csak a fonémarendszere tér el egymástól, a tágabb értelemben vett hasonulási folyamataikban is különböznek. Ezzel is magyarázható, hogy az idegen nyelvet tanulók miért követnek el olyan gyakran kiejtési hibákat, ha számukra idegen hasonulási szabályokkal találkoznak. A dolgozat célja, hogy egy empirikus kutatás segítségével tanulmányozza ezeket a hibákat, és egy kontrasztív fonológiai elemzés alapján felkutassa ezek lehetséges okait.

A magyar és a német nyelv mássalhangzó-hasonulásai rendkívül sokszínűek. Vannak, amelyek mindkét nyelvben ugyanúgy mennek végbe (pl.: a zöngétlenedés), vannak, amelyek csak hasonlóan (pl.: az /ng/ hangkombináció esetén fellépő előreható velarizáció), és olyanok is léteznek, amelyek csak az egyik nyelvben fordulnak elő (pl.: a zöngésedés a magyarban, és az Auslautverhärtung a németben). Kiejtésbeli hibák azért keletkeznek, mert a nyelvtanulók nem ismerik az anyanyelv és az idegen nyelv hasonulási folyamatai közti különbségeket, és ezért az idegen nyelvben is az anyanyelvük hangképzési szabályait alkalmazzák.

A kutatásnak az volt az elsődleges célja, hogy feltérképezze és rendszerezze azokat az eltérő mássalhangzó-hasonulásokból eredő hibákat, amelyeket a magyar anyanyelvűek a németben, a német anyanyelvűek a magyarban elkövetnek. A kutatás során bebizonyosodott, hogy a mássalhangzó-hasonulások közti különbségek majdnem minden esetben hibához vezetnek, amelyek még a haladó nyelvtanulóknál is nagy számban észlelhetők. A megoldást a hatékonyabb, a kiejtésre nagyobb hangsúlyt fektető idegennyelv-oktatás jelentené, ami a viszonylag kevés szakirodalom miatt és megfelelő tankönyvek hiányában még várat magára.

Kelemen Livia
PE

Dr. Révay Valéria
egyetemi docens

Növénynevek Zay Anna Herbáriumában

Dolgozatomban a Zay Anna által összeállított Herbárium növényneveit vizsgálom nyelvészeti szempontból. A Herbárium egy olasz füveskönyv cseh változatának magyarra fordítása, amit Zay Anna kiegészített a magyar füveskönyvek tudásával is. Ez a Herbárium tehát igazi különlegesség mind nyelvészeti, mind orvostörténeti szempontból nézve. Zay Anna az 1710-es években írt Herbáriumával hozzájárult a kuruc katonai orvoslás, a pestis és más egyéb betegségek elleni gyógymódok fejlődéséhez.

A növényneveknek hozzávetőleg a nyolcvan százalékát magyar nyelvű nevek - főleg népi növénynevek - alkotják, kisebb részét pedig latin nyelvű nevek teszik ki. A Herbáriumban szereplő több mint négyszáz növénynév közül a magyar növényneveket részesítettem előnyben, és megvizsgáltam a népi növénynévadás motivációit. A vizsgálathoz Hoffmann Istvánnak a helynevek elemzésére kidolgozott vizsgálati módszerét alkalmaztam, amit Vörös Éva adaptált a magyar növénynevekre. A módszer lényege a növénynevek szerkezeti és keletkezéstörténeti vizsgálata. A szerkezeti elemzés részét képezi a funkcionális-szemantikai elemzés, valamint a lexikális-morfológiai elemzés. A keletkezéstörténeti vizsgálat a belső, illetve a külső névalkotást vizsgálja.

Az elvégzett elemzések eredményeképpen kiderült, hogy a növénynévadás legfőbb motivációi a fajtajelölés, illetve a növény valamely sajátossága. Keletkezéstörténetileg a növénynevek hetven százaléka belső keletkezésű név, tehát csak kisebb részük külső keletkezésű. A növénynévadás motivációján kívül megvizsgáltam továbbá a növénynevek helyesírását is, amely a XVI-XVIII. század között uralkodó protestáns és katolikus írásmód keveredését mutatja.

Kispéter Mónika
SZTE-BTK

Dr. Berta Tibor
egyetemi docens

Az –nr- és –lr- mássalhangzó csoportok a spanyol jövő időben és feltételes módban

A dolgozat tárgya olyan spanyol jövő idejű és feltételes módú igék vizsgálata, amelyeknek bizonyos számú és személyű alakjai középkori írásos emlékekben egy időben több alakban is megjelentek.

Ezek a középkorban létező igealakok különböző megoldási kísérletek voltak a beszélők részéről, akik el akarták kerülni a következő, hangkikopás miatt kialakult, kiejtés szempontjából „előnytelen” másodlagos mássalhangzó csoportokat: -nr-, -lr-. Négy különböző alak létezett a középkorban, pl. a venir 'jönni' ige esetében: (1) nem történt változás, tehát nem oldották fel ezt a másodlagos mássalhangzó csoportot (venré 'jönni fogok'); (2) hasonulás történt, az [n] hasonult az [r]-hez (verré 'jönni fogok'); (3) hangátvetés történt, azaz a problémás hangok felcserélődtek (verné 'jönni fogok'); (4) hangbetoldás történt, az [n] vagy az [l] és az [r] közé beékelődött egy másik hang (vendre 'jönni fogok'). A legutóbbi alak az egyetlen, amely használatos a mai modern spanyol nyelvben.

A dolgozat megkísérli megmagyarázni, hogy miért csak ez az egy alak maradt fent ezen igék esetében, amikor a többi lehetőségre is találunk fennmaradt példákat más mai spanyol szavakban: pl.: az honra 'becsület' szóban az -nr- csoport megmaradt; hangátvetés történt a viernes 'péntek' szóban. Ezeknek a szavaknak a kialakulására is magyarázatot ad a dolgozat. Továbbá mind a négy fellelhető alakot megvizsgálja a spanyol szótagolási szabály, az optimális szótagkezdet, az univerzális szonoritási hierarchia és a morfológia szempontjából, amely így kizárja a többi alak optimális létezését.

Kohári Anna
ELTE-BTK

Dr. Ladányi Mária
egyetemi docens

A befolyásolás stratégiái reklámszövegekben

Kutatásom a reklámszövegek befolyásolási stratégiáinak feltárására irányult. A befolyásolás, illetve a manipuláció reklámbeli jellegzetességeit a nyelvi forma és a nyelvi funkció egységében közelítettem meg kommunikációelméleti illetve retorikai keretben. A reklámban megjelenő funkciók közül a figyelemfelkeltés és figyelemirányítás, a kapcsolatteremtés és kapcsolattartás, a cselekvésre késztetés, valamint a tájékoztatás és a befolyásolás funkcióit tekintettem át. Emellett vizsgáltam a reklámok szerkezeti felépítését is, mégpedig az érvelési sémák szempontjából. Vizsgálatom során azt találtam, hogy a reklámszövegekben a tájékoztatás, a befolyásolás, a cselekvésre késztetés funkciói szorosan összefonódnak. A tájékoztató jellegű mondatok nemcsak szubjektív értékelő elemeket tartalmaznak, mint a címkék és a fokozók, hanem egyben az érvelési rendszer részét is képezik. Az érvelés két meghatározó sémája jellemzi a reklámokat. Az egyik a feltételes szillogizmus, amelynek részei változatos nyelvi formában vannak jelen a reklámokban (kérdő mondat, felkiáltó mondat, felszólító mondat). A másik egy olyan szillogizmus, melynek egyik premisszája a befogadó vélt vagy valós szükségletét takarja, másik premisszája arra utal, hogy ezt a szükségletet a termék kielégíti, a két premissza konklúziója pedig a cselekvés, azaz a vásárlás melletti elköteleződés. Vizsgálatom során azt találtam, hogy a reklámszövegek szerkezete elsősorban az érvelési sémákra épül, de ezek az érvelési sémák olyan nyelvi formába vannak öntve, amelyek alapvetően nem jellemzőek a meggyőzésre. Hiányoznak belőle a logikai összefüggéseket jelölő kötőszavak, az érvek kijelentő mondat helyett kérdő, felszólító mondatokban jelennek meg. A szokatlan forma mellett nagyon hiányos az érvelési sémáknak a logikai szerkezete. Így a reklámszövegek olvasásakor a befogadónak, aki egyébként az érvelésjelölő formák hallatán önkéntelenül kritikusabb, szkeptikusabb gondolkodásra vált, elkerülik figyelmét az érvelési hibák.

Kókai Nóra Ildikó
SZTE-BTK

Dr. Hoffmann Ildikó
egyetemi adjunktus

Nyelvi fejlődés autizmusban – egy longitudinális vizsgálat

A kiinduló kutatásom célja az autizmus spektrumzavarra jellemző beszédfejlődési jellegzetességek vizsgálata volt egy esetleírason keresztül, összevetve az egészséges anyanyelvi fejlődés sajátosságaival. Dolgozatomban egy 6 éves autista kislány nyelvi fejlődését követem nyomon 2006 októberére és 2008 októberére közötti időpontokban. Vizsgálati módszerem, felhasznált eszközeim és segédanyagaim egyrészt a több időpontban készült spontán hangfelvételek, másrészt a Nottingham Southerland House School komplex állapotfelmérő teszt (Quill et al., 2000) magyar adaptációjának nyelvi fejlődésre vonatkozó része. Részletes vizsgálat alá kerül az autista gyermek beszédpercepciója, spontán beszéde, receptív- és expresszív nyelvhasználata.

A kutatás során feltett kérdéseim: 1) Vannak-e különbségek az egészséges anyanyelvi fejlődés és az autista gyermek nyelvi fejlődése között; ha vannak, milyenek?, 2) Mi jellemzi az autista gyermek beszédpercepcióját, receptív- és expresszív nyelvi képességeit?, 3) Egyenletes-e a vizsgált gyermek nyelvi fejlődése?, 4) Milyen eszközökkel pótolható, segíthető a gyermek verbális kommunikációja?.

Feltételeztem, hogy az egészséges nyelvi fejlődés és az autista gyermek nyelvi fejlődése eltérő; a fejlődési vonal autizmusban nem egyenletes. Sajátos kommunikációs rendszerét más célokra használja, mint egészséges társai.

A spontán beszéd és az elvégzett teszt vizsgálatainak eredményei azt mutatják, hogy az autista gyermek ugyanazokat a nyelvi fejlődési utakat és szakaszokat járja be, mint az ép gyermekek, de késleltetve. A megkésett beszédfejlődés a nyelv valamennyi szintjén tapasztalható. Verbális kommunikációjában kontextustól független visszatérő panelek fedezhetők fel. Annak ellenére, hogy magasan funkcionáló autista gyermekről van szó, a beszéd az aktuális tevékenységének általában csak kísérőjelensége, mellyel az esetek többségében nem célja a figyelem felkeltése, az információ átadása és szerzése.

Kovács Kornél
SZTE-BTK

Dr. Scheibl György
egyetemi adjunktus

Neukategorisierung der präpositionalen Partikelverben im Bezug auf die Wortbildung

A prepozíciós komplexigék szóképzés szerinti újraosztályozása

A dolgozat témája a német nyelv prepozíciós komplexigéinek, azaz azon igekötős igéinek szóképzés szerinti osztályozása, melyek igekötői a szakirodalom szerint az előljárószókkal, a prepozíciókkal homonímek, tehát csupán formailag egyeznek meg. Ezeket az igéket a szakirodalom a szóösszetételek és a szóképzések közé sorolja, vagy pedig önálló szóképzési módnak ismerik el. A munkám fő célja tehát a prepozíciós komplexigék szóképzésének felülvizsgálata.

A kutatásom alapját a homonímia vizsgálata képezte. Ezt a jelenséget több szemszögből vizsgáltam meg. A fő pontokat a szabad összefűzés (igekötő és ige tetszőleges kiválasztása), az inkorporáció (egy mondatemlék beágyazása), valamint az igei aspektus alakulása képezte. Ezen vizsgálatok eredményeként kijelenthettem, hogy az igekötők a prepozíciókkal nem homonímek, hanem ugyanazokról a morféimákról van szó.

A továbbiakban arra tértem ki, hogy a vizsgált igék milyen mértékben mutatnak fel hasonlóságot rekciónak illetve determinatív szóösszetételekkel. A tulajdonságok alapján egy szóösszetétel-fogalomhoz jutottam el, és meg kellett állapítanom, hogy a prepozíciós igekötős igék kompozitumok, szóösszetételek.

Ezzel el is érkeztem volna munkám céljához, viszont ezek az igék olyan, a tipikus szóösszetételekre nem jellemző szemantikai és mondat szerkezeti struktúrákat mutatnak fel, hogy szükségesnek éreztem ezzel is foglalkozni. Eredményként azt kaptam, hogy ezek az igék jelentésükben könnyen variálhatók, illetve szintagmatikus struktúrák létrehozására képesek, ami miatt módosítanom kellett korábbi álláspontomat. Végül arra jutottam, hogy a prepozíciós igekötős igék a német nyelvben nem prototipikus szóösszetételek.

Kovács Máté
ELTE-BTK

Dr. Bárdosi Viloms
egyetemi tanár

**L'héritage linguistique du francoprovençal – Sur les traces d'un patois
beaujolais**

A frankoprovanszál nyelvi öröksége - Egy beaujolais-i tájnyelv nyomában

Franciaország nyelvi térképe rendkívül komplex képet mutat, ugyanis az ország területén, a volt gyarmati területeket is tekintve, összesen 75 nyelvet beszélnek. Ugyanakkor e nyelvek közül egyre többet az eltűnés veszélye fenyeget. Franciaország jelenlegi nyelvi helyzetét figyelembe véve tartottam fontosnak, hogy ennek a nyelvi sokszínűségnek egyik alkotóelemét bemutassam.

Kutatásomban Franciaország egyik nyelvjárási zónáját, a frankoprovanszál nyelvi örökségét mutatom be és elemzem Saint-Just-d'Avray beaujolais-i tájnyelvén keresztül. Egy hat tájnyelvi interjúból álló korpuszt elemzek fonetikai, morfológiai, szintaktikai és lexikai szempontból. Kutatásom célja a korpuszban megfigyelt nyelvi jellemzőkön keresztül annak bemutatása, hogyan őrzi e tájnyelv a frankoprovanszál nyelvi örökségét. Emellett, dolgozatom másik célja, hogy bemutassa hogyan hatott a francia nyelv a frankoprovanszál nyelvjárásra, ami az elemzett tájnyelv kapcsán különösen érdekes, hiszen ez a frankoprovanszál úgynevezett "francizált" részén található.

Kutatásom eredményei azt mutatják, hogy az említett kettősség különböző mértékben jelenik meg az egyes elemzési szinteken. A fonetikai és morfológiai szinten a frankoprovanszál jellemzők mellett erőteljesen jelenik meg a francia nyelv hatása, míg a szintaktikai és a lexikai szinten alapvetően a frankoprovanszál jellegzetességek dominálnak. A dolgozat végén arra a megállapításra jutottam, hogy a vizsgált tájnyelv alapvetően konzervatív tehát a frankoprovanszál nyelvi jellegzetességeket őrzi.

Kulcsár Mariann
NyF

Dr. Koi Balázs
főiskolai tanár

Állatnevek Fekete István négy regényében

Diákköri dolgozatom témája az irodalmi névadás, Fekete István állatneveinek vizsgálata négy (Vuk, Kele, Csí, Toronyban) regényében.

Az irodalmi névadás legfontosabb jellemzőinek megismerése után vizsgáltam meg az állatneveket, az író természetéhez való viszonya, állatokkal való kapcsolata, majd a nevek eredete felől közelítve a témát. Az elemzések után két táblázatban szemléltetem az eredményeket. Az első táblázat a nevek előfordulását mutatja. A vizsgált művekben 71 különböző elnevezést találtam, ebből 25 név több regényben is szerepel. A második táblázatban eredetük szerint rendszereztem a neveket. Messze a hangutánzó eredetű nevek (pl.: Cin, Csám, Kurri, Mu) állnak az első helyen (összesen 43 ilyen találtam). A többi esetben már kicsi az eltérés a kategóriák között. Igen figyelemreméltó a nevek eredeztetésének sokoldalúsága. Mindegyik valami pluszt ad az író általam vizsgált munkásságára vonatkozóan. A falusi életet, szokásokat nagyszerűen tükrözik és adják vissza a személynévből átvitt állatnevek (pl.: Miska, Mancsi). Szintén az emberközeli állatok neveire jellemzőek a külső-, illetve belső tulajdonság alapján keletkezett elnevezések, amelyek tökéletesen ráillenek viselőikre (pl.: Borzas, Kalán, Zsivány). Jól megfigyelhető az írói névadás gyakorlata az elvonással keletkezett nevekénél (pl.: Csele, Szi, Zu). Persze vannak felderítetlen eredetű nevek is, amelyek sejtelmességet adnak Fekete István névhasználatának (pl.: Kag, Vuk). Mindezek mellett fellelhetők az ún. tudományos eredetű vagy tájnyelvből eredeztethető nevek, amelyek mintegy igazolják az író sokrétű ismeretét (pl.: Lutra, Unka).

A dolgozat készítésekor a pontosságra és megbízhatóságra törekedve igyekeztem minél több, a témával kapcsolatos művet megismerni. Emellett a nevek eredetének feltárásához használtam értelmező-, táj- és etimológiai szótárt is. Úgy érzem, a dolgozat által sokkal gazdagabb lettem, ezután sokkal többet mondanak számomra Fekete István történetei.

Kunkli Edit
SZTE-BTK

Dr. Gécseg Zsuzsanna
egyetemi docens

La grammaticalisation du verbe „venir”
A francia venir ige grammatikálizációja

Kutatásom célja az, hogy megvizsgáljam hogyan vált a francia venir ige a közelmúlt idő segédigéjévé. A venir ige eredetileg egy lexikai elem, helyváltoztatást jelentő ige. A közelmúlt idő segédigéjeként pedig grammatikai elem, múlt idő kifejezésére szolgál. Dolgozatomban a grammatikaizáció folyamatát követem nyomon, amely során egy lexikai elemből grammatikai elem lesz.

A francia igeidők fejlődését is áttekintem röviden, mivel a venir ige grammatikálizációjával a közelmúlt idő jött létre és épült be az igeidőrend-szerbe.

A venir ige grammatikálizációja során megváltoznak az ige morfológiai, szemantikai és szintaktikai tulajdonságai. Dolgozatomban összefoglalom a mozgást jelentő igék és a francia igei perifrázisok fő jellemzőit, majd ezek alapján vizsgáltam, hogy milyen változásokon ment át az ige.

A 11. századtól kezdve különböző műveken át elemeztem évszázadonként a venir ige előfordulásait, egybevetve a mozgást jelentő igék és az igei perifrázisok tulajdonságaival. Így végig lehetett kísérni a venir ige grammatikálizációjának lépéseit. A 11-14. századig az ige mozgást jelent, a legtöbb esetben valakinek a helyváltoztatását. A venir ige bővítménye már a 11. századtól lehet a de („-tól/-től, -ból/-ből, -ról/-ről”) prepozíció, ami eltávolodást fejez ki. A prepozíciót eleinte csak főnév követheti: helynév, köznév és személynév. Később már állapotot, eseményt kifejező főnév is követheti a szerkezetet, amit igével is ki lehet fejezni, így megjelenhet egy infinitívuszi alak a venir de szerkezet után. A 15. században találtam a perifrázis első előfordulását, tehát ekkor kezdődhetett meg az ige grammatikálizációja. A 16. században több példát találtam a perifrázisra, azonban ezeknek még nem teljesen felel meg a perifrázis mai tulajdonságainak. A 17. századi adatok szerint a közelmúlt idő használata gyakori és a perifrázis mai tulajdonságai is megtalálhatók. Így arra a következtetésre jutottam, hogy a közelmúlt idő a 15. és a 17. század között épült be a francia nyelv ige

Kurdi Eszter
PTE-BTK

Dr. Komlósi László Imre
egyetemi tanár
Dr. Simonffy Zsuzsanna
egyetemi tanár

Questions sémiotico-cognitives de la traduction du sous-titrage
A filmfeliratozás kognitív-szemiotikai kérdései

Dolgozatom célkitűzése a filmfeliratozás elemzése a Fordítástudomány egyik új ágának az Audiovizuális Fordításnak keretein belül, amely több tudományterület határmezsgyéjén helyezkedik el. Kognitív-szemiotikai szempontból vizsgálom a filmfeliratozás előnyeit és hátrányait hangsúlyozva a nézőre tett hatásukat. A filmfeliratozást a közönség gyakran emlegeti szükséges rosszként. Hogy megvizsgáljam, mi táplálja ezt a negatív közvéleményt, a filmfeliratozás technikájának azon nyelvi, szemiotikai, kognitív és pszichológiai aspektusait veszem figyelembe, amelyek befolyásolhatják a feliratos filmek észlelését, feldolgozását és megértését. A dolgozat első hipotézise szerint a filmfeliratok jelenléte hatással van arra, ahogyan a nézők feldolgozzák a film különböző szemiotikai forrásait. A második hipotézis szerint az egyidőben észlelt szemiotikai kódok száma fordítottan arányos az információfeldolgozás eredményességével. A feltételezések ellenőrzésére elvégeztem egy kutatást 81 középiskolás között, akik ugyanazt a francia filmrészletet tekintették meg négy különböző formában: 1) francia hang, 2) francia hang magyar felirattal, 3) magyar szinkron, 4) magyar szinkron magyar felirattal.

Az empirikus kutatás szerint a filmfeliratok befolyásolják a film különböző szemiotikai forrásainak feldolgozását. Zavarják a képi információk észlelését, de segítik a verbális elemekre való visszaemlékezést. Az eredmények szerint az a mennyiségű képi információ, amit a feliratok miatt a néző nem tud feldolgozni, egyáltalán nem jelentős. Az eredmények arra is rávilágítanak, hogy ha egyszerre több szemiotikai kódot kell a nézőnek értelmeznie, az nem vezet rosszabb minőségű információfeldolgozáshoz. Arra a következtetésre jutottam, hogy a filmfeliratozásról alkotott rossz vélemény elsősorban azon alapszik, hogy a nézőknek nagyobb kognitív erőfeszítést kell kifejteniük, amikor egy feliratos filmet néznek, mert egyszerre kell feldolgozniuk a különbö

Laki Zsófia Ildikó
PE

Dr. Szentgyörgyi Szilárd
egyetemi docens

Government Phonology and Its Representation of Syllabic Consonants
Kormányzásfonológia és annak magyarázata a szótagértékű mássalhangzókra

A dolgozat témája a kormányzásfonológia (KF), illetve annak magyarázata az angol szótagértékű mássalhangzók lehetséges felépítéséről.

A kormányzásfonológia alapvető fogalmainak felvázolása után a dolgozat a szótagszerkezet főbb sajátosságait tárgyalja, az úgynevezett CV fonológia keretein belül. Ezután az elmélet építőköveiként szolgáló kormányzási viszonyok, azaz a kormányzás és a jogosítás segítségével a dolgozat lehetséges magyarázatot ad a magán- és mássalhangzó-torlódásokra. Az említett folyamatokat meghatározó elvek és feltételek levezetésével átfogó képet kaphatunk a KF felépítéséről. A szoros, valamint az úgynevezett C-C kormányzás mássalhangzókat érintő hatásának megbeszélése után a dolgozat a hiátus, illetve a jogosítás jelenségeivel foglalkozik bővebben.

Az elemzés további fejezeteiben bemutatásra kerül a kormányzásfonológia szótagértékű mássalhangzókról szóló általános értelmezése; valamint annak gyakorlati leképezése az angol nyelv három különböző dialektusának példáján. A szöveget kísérő példák és illusztrációk segítségével szolgálnak az elmélet irányvonalainak megértésében.

A dolgozat - a teljesség igénye nélkül - megkísérel egy széles körű áttekintéssel szolgálni a kormányzásfonológiáról, és annak szerepéről a szótaggal kapcsolatos fonológiai jelenségek magyarázatában. A szabályalapú megközelítésekkel szemben a KF általános elvekre épül, mely másfajta megvilágítást vet a nyelvészet ezen ágában felmerülő kérdésekre.

Laszkaráty Laura
PE

Navracsics Judit
egyetemi docens
Ortutay Katalin
egyetemi docens

Romlás vagy természetes változás? Az MSN hatása a hagyományosan félért franciára

Témaválasztásomat elsősorban az indokolta, hogy az internet és az internetes kommunikáció szinte követetetlenül gyors fejlődése kihat életünk minden területére, így nyelvünkre is. Kutatásom a francia nyelv használatára irányult az MSN nevű csevegőprogramban. Vizsgálatom fontosságát a nyelv presztízst érintő, a nyelvpolitika határát súroló nemzetközi esetekkel illusztrálom, melyek jól példázzák, hogy nem lehet figyelmen kívül hagyni az elektronikus kommunikáció semmilyen formáját sem. A téma feldolgozottságára külön kitérek, mivel új nyelvészeti kihívásokat jelentő tudományterületről van szó. Magyar nyelvű szakmunkák már születtek ezzel kapcsolatban, bár nem kifejezetten az MSN programmal foglalkozóan, de az elektronikus kommunikáció témakörében. Ezzel szemben francia forrást fellelni mintegy lehetetlen vállalkozásnak bizonyult, ezért is éreztem érdekes kihívásnak az e területen való kutatást. Külön vizsgálom a nyelv ortográfiai, lexikai és grammatikai szintjét, természetesen ezeket is további kategóriákra bontom. Táblázatok segítségével bemutatom a hagyományos francia helyesírástól eltérő szóalakokat. Vizsgálataim szerint a francia MSN nyelvre főként a fonetikai alapú átírás, a rövidítés és a magánhangzók elhagyása jellemző nyelvi játékként illetve innovációként.

A téma technikai háttere is fontos. A billentyűzet, a program grafikus megoldásai befolyásolják a programban megvalósuló párbeszédet. Technika adta lehetőség volt, hogy eredeti formában tudtam rögzíteni a programban lefolytatott beszélgetéseket. Két csoportra bonthatóak ezek a beszélgetések: két francia anyanyelvű és egy magyar- egy francia közötti „csevegések”. Csoportba osztásuk azért is volt lényeges, hogy összehasonlításukat elvégezhessem.

Kitekintésként az MSN programnak a nyelvpedagógiában való esetleges alkalmazhatóságáról is szót ejtek, mivel ez felpezsdítheti az eddig megszokott nyelvórákat, szinte forradalmasíthatja a nyelvtanulást különösen a fiatalabb korosztály számára.

Lizák Dorina Hajnalka
DE-BTK

Tóth Valéria
egyetemi adjunktus

Csengerújfalu határának helynevei

Munkámban az egykori Ecsedi-lápon fekvő Csengerújfalu határában található helynevek vizsgálatával foglalkozom, jelenkori modern és történeti névanyag alapján.

Az első, terjedelmesebb egység a modern névanyag feldolgozását tartalmazza, a HOFFMANN ISTVÁN által kidolgozott helynévelemzési modell felhasználásával, mintegy bizonytságot szolgáltatva arra is, hogy ez a modell lehetővé teszi egy adott település határában lévő helynévanyag több szempontú elemzését. Az analízis során a névállományt szerkezeti (leíró) és történeti szempontból egyaránt bemutatom, s a leíró elemzés keretében a nevek szemantikai szerkezetét és a lexikális-morfológiai felépítését igyekszem részletezni.

A második részben a történeti névanyag vizsgálatával foglalkozom, s elsősorban arra igyekszem példát adni, miként lehetséges egykor volt, egykori települések lokalizálását határrésznevek segítségével elvégezni. Jánosi egykori település lokalizálását végeztem el Csengerújfalu és a környező települések névanyagában az egykori településre vonatkozó határrésznevek alapján. Ezek mellett ebben az egységben kitérek a területre jellemző névtípusok elemzésére is a történeti névanyag kapcsán.

Lukács Éva
DE-BTK

Dr. Marosvári Mária
egyetemi adjunktus

Les figures poétiques dans l'argot à la lumière des dictionnaires
Szóképek a francia argóban szótárak összevetése alapján

Dolgozatom témája a francia argóhoz kapcsolódik. Célom az argóban előforduló szóképek vizsgálata (különös tekintettel a metaforára és a metonímiára) két egynyelvű francia argószótár összehasonlításának segítségével. A dolgozatnak nem célja az argó bemutatása, ehhez (különösen a romanisztika területéről) számtalan forrás áll rendelkezésünkre. Dolgozatom első részében a Larousse *Dictionnaire de l'argot* című, valamint Jacques Cellard és Alain Rey *Dictionnaire du français non conventionnel* című szótárát és szócikkeit hasonlítom össze különböző lexikográfiai szempontok alapján, hiszen, a hasonlóságok ellenére, a két szótár koncepciójában és szerkezetében nagyon sok különbséget mutat. Ezen különbségek alapján szeretném többek között levezetni, hogy vajon mi lehet az oka annak, hogy a Rey-Cellard szerzőpáros oldalszámra nagyobb terjedelmű szótárában lényegesen kevesebb szócikk található, mint a Larousse kiadványában.

Dolgozatom második részében a kontrasztív szótárvizsgálat eredményének fényében szeretném bemutatni és csoportosítani az argóban szereplő szóképeket, elsősorban metaforákat és metonímiákat. Ehhez munkamódszerem a következő volt: a már említett két szótárban párhuzamosan megvizsgáltam minden „a” betűvel kezdődő szócikket. Ahhoz, hogy megtudjam, mennyire van jelen az argó egy kétnyelvű, illetve egy standard nyelvi regisztert feldolgozó szótárban, a kapott korpuszhoz hozzávettem még az Eckhardt Sándor *Francia-Magyar Nagyszótár*ában, valamint a *Trésor de la langue française informatisé* című internetes szótárban is szereplő kifejezéseket. Az így kapott korpuszt végül a szótárak összehasonlítása által nyert kontrasztív látásmóddal vizsgálom és rendezem csoportokba, a szóképek szemantikai jellemzői mellett a fonetikai és morfológiai szempontokat is érintve.

Az argó szóképzési módszerei egyáltalán nem (vagy alig) különböznek a standard nyelvréteg szóképzési módszereitől. A szótárak kontrasztív vizsgálatán át azonban megragadható válik mindaz a gazdagság és a nyelvhasználókhoz való közelség, mely az argót egy minden társadalmat belengő, mégis megfoghatatlan nyelvi jelenséggé teszi.

Magyar Lilla
PE

Szentgyörgyi Szilárd
egyetemi docens

Hungarian Vacillating Stems: A Statistia and Optimality Theoretic Account

A magyar ingadozó tövek statisztikai és optimalitáselméleti elemzése

Harmóniának nevezik azt a jelenséget a fonológiában, hogy egy tartományon belül (pl. szótag, szó) bizonyos szegmentumoknak bizonyos jegyekben meg kell egyezniük. A magyar magánhangzóharmóniának két alaptípusa van: az előlségi és a kerekségi harmónia. A magyar magánhangzók a harmóniában játszott szerepük alapján két típusba sorolhatók: lehetnek semlegesek vagy harmonikusak. Az *e*, amely alsó nyelvállású, ajakréses hang, kivételes szerepet tölt be a magánhangzók között, hiszen képes semleges és harmonikus magánhangzóként is viselkedni.

A magyar magánhangzó-harmóniát a *tő* magánhangzója irányítja. A töveket a harmónia szempontjából a következőképpen osztályozzák: ha a *tőben* lévő utolsó magánhangzó harmonikus, akkor a *tő* harmonikusnak tekinthető. Ha az utolsó magánhangzó semleges, akkor a *tő* is semleges. Mindkét csoportban vannak egyszerű és komplex tövek.

A legnagyobb problémát az ingadozó tövek elemzése jelenti. Ezek olyan tövek, amelyekben egy hátulképzett harmonikus magánhangzót egy vagy több semleges magánhangzó követ, ezért viselkedésük szokatlan: veláris és palatális toldalék is illeszthető hozzájuk (pl. *fotelban* / *fotelben*, *hidrogénnek* / *hidrogénnek*). Érdekes módon az ingadozó tövek viselkedése egy bizonyos paradigmán belül sem egységes, bár némi következetesség azért fellelhető.

Az elemzés alapját Csernák (2006) felmérése és internetes adatgyűjtés képezi. Az ingadozó tövek ragozott alakjai a Magyar Nemzeti Szövegtárból és a Szószablyából származnak (Wanlass, 2007). A ragok relatív gyakoriságáról szintén a Magyar Nemzeti Szövegtárból gyűjtöttünk adatokat.

A jelenséget az Optimalitáselmélet keretében elemeztük (Prince és Smolensky, 1993). Az elmélet szerint a szó felszíni alakja univerzális megszorítások nyelvspecifikus hierarchikus rendezése eredményeként alakul ki. A jelen tanulmányban megkíséreljük a veláris és palatális szuffixumok eloszlásának modellezését részben rendezett megszorítások segítségével.

Manxhuka Afrodita Meritta
ELTE-BTK

Dr. Károlyiné Gallasy Magdolna
egyetemi docens

A hazai esztétikai szaknyelv kezdetei

Kutatásom témájául a mai magyar esztétikai szakszókincs kialakulását választottam, ugyanis ez a terület eddig nem képezte részletes és alapos vizsgálat tárgyát. Az idevonatkozó csekély számú szakirodalom alapján Szép János tekinthető a magyar esztétikai szaknyelv megalapítójának, mivel az ő nevéhez fűződik az első rendszeres, magyar nyelvű művészetelméleti munka megalkotása. Szövegének részletes vizsgálata; az újításnak tartott kifejezések szerkezeti, jelentésbeli és használat szerinti elemzése arra az eredményre vezetett, hogy cáfoljam ezt a megállapítást. Szép János Aesthetikája (1794) inkább csak egy kísérletnek tekinthető a szakszókincs megteremtésére.

Felvethető tehát a kérdés, hogy ha nem nála, akkor melyik szerzőnél érhető tetten az esztétikai szaknyelv megszületése. Így megvizsgáltam két másik, széles körben is ismert és elismert művet is: Greguss Ágost A szépe-szet alapvonalai (1849) című munkáját, és Arany János Széptani jegyzetek és Széptani előismeretek (1850-es évek körül) című írásait. Választásom nem csak azért esett az említett munkákra, mert elterjedtségük miatt jelentős hatást gyakorolhattak a korabeli tudományos nyelvhasználatra, hanem mert ugyanolyan technikával jelölik az újításnak vélt kifejezéseket.

A részletes vizsgálat megmutatta, hogy egyik említett műben sem érhető tetten a mai esztétikai szaknyelvet kialakító tendencia, így azt más irányban kell keresni. Ott, ahol a latin nyelven iskolázott közönség megnyerése olykor felülírta a nyelvújítási törekvéseket, ahol a közérthetőség volt az elsődleges szempont: a hírlapi cikkekben. Az esztétikai mai nyelvéhez közel álló szövegeket nagyobb számban találunk a felvilágosodás korától oly népszerű lapok hasábjain, mint a rendszeres munkák között. Ez a jelenség pedig azt eredményezte, hogy a szakszókincs nem egyszerre, hanem szinte szóról szóra született meg, így nem köthető sem egyetlen szöveghez, sem egyetlen személyhez.

Máté Judit Eszter
KRE-BTK

Dr. N. Császi Ildikó
egyetemi docens

Az ifjúsági nyelv és média nyelvhasználatának összevetése

A dolgozat újszerű megközelítésben vizsgálja az ifjúsági nyelvet, ugyanis a kamaszok nyelvhasználata és az ifjúsági médiumok közötti kapcsolattal kevés szakirodalom foglalkozik.

A dolgozat célja az, hogy nyelvi szempontból felmérje, milyen hatást gyakorol a média a tizenévesekre. Van-e kölcsönhatás a média nyelvhasználata és az ifjúsági nyelvhasználat között?

A szerző a legjelentősebb nyelvészeti szakirodalmak alapján meghatározta az ifjúsági nyelv funkcióját és helyét a nyelvváltozatok között. Kutatásában megvizsgált több fiataloknak készített magazint és televíziós műsort. A vizsgálatba belevette a külsőségeket (tipográfia, stúdiókép, reklámok, szín- és betűhasználat stb.), a lapok és a műsorok szerkezeti felépítését, a témák vizsgálatát és hangsúlyosan a nyelvhasználatot. Néhány ifjúsági magazin és műsor kifejezéseit vizsgálta leíró grammatikai és stilisztikai szempontból.

A dolgozat második, jelentősebb részében a szerző a vizsgált médiumok szójátéka alapján többféle iskolatípusban és különféle összetételű iskolák tanulói között kérdőíves felmérést végzett. A kérdőíves felmérés célja az volt, hogy megvizsgálja, mennyiben egyezik vagy különbözik az ifjúság beszéde az általa olvasott magazinok nyelvétől. A kérdőív válogatott nyelvi adatokra kérdez rá. A kifejezések mindegyike a médiatermékekből való, de vegyesen tartalmaz az ifjúsági nyelvi szótárakban szereplő szavakat és újabb szóalkotásokat is. A kérdőív kitöltésére négy eltérő iskolatípusban került sor azonos korosztályú fiatalok között, így vizsgálva a társadalmi és területi tényezők befolyásoló hatását a nyelvhasználatra.

A kérdőíves vizsgálat igazolta, hogy az ifjúsági magazinok nyelve nem egyezik meg a fiatalok nyelvhasználatával, mivel a válaszadók összesített teljesítménye 50% alatt maradt. Hasonló szóalkotási módjai miatt valóban hasonlítanak az ifjúsági nyelvre, de szókincsük eltérő, sokszor mesterkéltebb. Az ifjúsági nyelv gazdagabb, mint utánpótlása. Az elemzést több részben segítik az ábrák.

Meleg Kata
ELTE-BTK

Prof. Dr. Gósy Mária
egyetemi tanár

Megakadásjelenségek hangos olvasáskor

A jelen kutatás a megakadásjelenségeket nem spontán közlésformán, hanem felolvasott szövegeken vizsgálja. A hibaelemzésünk hátterében az a feltevés áll, hogy mind a hibátlan, mind a diszharmonikus folyamatok ugyanolyan mechanizmusok eredményeképpen jönnek létre, így a felszínen megjelenő hibajelenségek alapján következtetni lehet a rejtetten működő folyamatokra. A témával foglalkozó igen csekély számú kutatás kevés figyelmet fordított a hibák eredetének magyarázatára; a hibák létrejöttének okát kizárólag az olvasás folyamatába helyezték. Ebben a kutatásban hibamagyarázatunk során a hangos olvasás komplex folyamatából indulunk ki, vagyis az optikai bemenetet és a rejtett beszédtervezési folyamatokat egyaránt figyelembe vesszük. Kutatásunk célja erre az új szemléletre épülő hibatipológia kialakítása volt. Hipotézisünk szerint a hangos olvasás hibajelenségei osztályozhatók a spontán beszéd megakadástípusai alapján. A vizsgálatok empirikus anyag alapján történetek (két részből álló kísérlet, 10-10 női adatközlő). Az eredmények alapján igazolódott, hogy a beszédprodukciós folyamat a lexikális hozzáférést, a fonológiai tervezést és az artikulációs tervezést tekintve részt vesz az írott nyelv meghangosításában. A kutatás jelentős eredménye, hogy megtörtént az optikai inputot és a rejtetten működő beszédtervezési folyamatokat egységben szemlélő hibatipológia kialakítása és annak igazolása.

Mike Ágnes
ETDK

Dr. Pethő Ágnes
egyetemi docens

Parfüm. Az illat mediális reprezentációi

A színesztétikus ábrázolásmód sajátossága, hogy enged játszani a határokkal, érzékszervekkel, médiumokkal. Zenéből szöveg, képből illat, hangból szag, szövegből kép konstruálódik, s egy ilyen többszólamúságban a vizuális, verbális és olfaktorikus tapasztalatok egymásból egymásba fordulnak, újraalkotják, megkérdőjelezzik a határokat.

Dolgozatomban minden az illat körül forog. Kutatásomban azt vizsgálom, hogy a nyelv és a mozgókép mediális közege hogyan hoz létre színesztétikus alakzatokat, miképp alkotja meg az illat reprezentációját. Az irodalom, a film és a reklám nyelvében végzett elemzéseimben a színesztétika-kutatások és intermedialitás-elméletek eredményei felől vetem fel a kérdéseket, s azt figyelem meg, hogy hogyan jön létre egy illat/szag mediális átírata. Kérdés számomra, hogy a megfoghatatlan hogyan kódolódik szövegbe és képbe, miként válik a hallás és látás poétikájának tárgyává, hogyan érvényesül metaforák és metonímiák által, hogyan hozza egymással párbeszédbe a különböző médiumokat. E kérdések által fölvetődik a probléma, hogy egyáltalán képes-e a nyelvünk arra, hogy megmutassa és elbeszélje az illatot, vagy végső soron annak csak illúzióját adhatja, hiszen a szaglásnak mint érzékelési területnek épp az az egyik érdekessége, hogy fogalmi apparátusa nyitott és változó.

A körüljárt szempontok célja felhívni a figyelmet egy egyszerre több kutatási területet felölelő, manapság főleg az interszenzualitás szempontjából relevánsnak tűnő problémára, illat-kép-szöveg kapcsolatára. Ebben a mediális olvasatban épp azt érdekes felfedezni, hogy milyen „stilisztikája” jöhet létre az illat reprezentációjának, s ez hogyan érvényesül nyelvünkben, az elemzett szövegekben.

Molnár Anita

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Dr. Csernicskó István PhD és CSc
főiskolai tanár**A tannyelv és a magyar nyelv presztízisének kapcsolatáról. Avagy: mire jó a nyelvészet?**

A kutatás célja a Kárpátalján használt magyar, ukrán és orosz nyelv presztízisének, használati körének felmérése, illetve kapcsolata az általános iskolai képzés tannyelvével. A pályamunka célja, hogy bemutassa: milyen összefüggés mutatkozik az oktatás nyelve és a nyelv(ek) presztízse között, vagyis hogyan befolyásolja a tannyelv választás a magyar nyelv jövőjét Kárpátalján.

A kutatás módszerül a kérdőíves felmérést választottuk. A módszer előnye, hogy viszonylag rövid idő alatt nagy mennyiségű, statisztikailag könnyen feldolgozható és összehasonlítható adatot nyerhetünk. 2006 folyamán mindösszesen 593 felnőtt (18 éven felüli) kárpátaljai magyar adatközlő töltött ki egy olyan nyelvhasználati kérdőívet, melyben számos zárt kérdés vonatkozott a közösségben használt három nyelv (a magyar, az ukrán és az orosz) használati körére, gyakoriságára, illetve rejtett vagy nyílt presztízisére. A vizsgálatban független változóként az adatközlők általános iskolájának tannyelve szerepelt. Függő változóként vizsgáltuk a nemzeti azonosságtudatot, a nyelvek ismeretének fokát, a nyelvek presztízisét, szimbolikus értékét, valamint a nyelvválasztást a különböző színtereken.

Kutatásunk során beigazolódott, hogy statisztikailag szignifikáns összefüggés mutatható ki a magyar nyelv presztízse, megítélése, szimbolikus értéke és az adatközlők általános iskolai tannyelve között. A magyar tannyelvű általános iskolát végzettek körében jelentősen magasabb azok aránya, akik magyar nemzetiségűnek tartják magukat, a magyar sportolók sikeréért szorítanak, szebbnek tartják a magyar nyelvet. Azok körében, akik ukrán vagy orosz nyelven tanultak az általános iskolában, jelentősen kisebb a családi körben csak magyar nyelvet használók aránya, illetve közöttük kevesebben írnak csak magyar nyelven magán- vagy hivatalos levelet, hallgatnak/néznek híradót. Az iskola tannyelve tehát jelentősen befolyásolja a magyar nyelv presztízisét Kárpátalján.

Nagy Éva
SZTE-BTK

Polgárdi Krisztina
egyetemi docens

Finnish Consonant Gradation from a Government Phonological Aspect
A finn fokváltakozás kormányzásfonológiai vizsgálata

A dolgozatomban a fokváltakozás jelenségével foglalkozok. Ez a jelenség az uráli nyelvekre jellemző, én a finn nyelvben vizsgálom. A fokváltakozás fonológiai változásokat okoz a mássalhangzóknak. A mássalhangzók két fok között váltakoznak, ezek az erős fok és a gyenge fok. A fokváltakozásban azonban csak a zöngétlen zárhangok (a p, a t és a k), ezek geminátái (pp, tt és kk) és néhány mássalhangzó-kapcsolatuk (nk, mp, nt, lt, rt) vesz részt. A fokváltakozás egy speciális környezetben megy végbe, a tövégen, amikor a nyílt szótag (magánhangzóra végződő szótag) a ragozás folyamán lezárul (mássalhangzóval végződik). nyílt szótagban az erős fok található, amit a szótag zárulásakor a gyenge fok vált fel.

A jelenséget a kormányzás-fonológia egy speciális változatával, a szigorú CV elmélettel vizsgálom. Ennek segítségével a hangokat felbonthatjuk alkotóelemeikre. Így megfigyelhetjük, hogy mely elemek esnek ki a hangok struktúrájából, illetve, hogy milyen elemek terjednek bele a szomszédos hangok elemeiből. Ennek a módszernek a segítségével keresek megoldást erre az összetett problémára. A célom az, hogy egy leírást adjak a fokváltakozás menetéről, ezzel elősegítve annak megértését.

A vizsgálat során a zöngétlen zárhangok és a mássalhangzó-kapcsolat változásában hasonlóságokat találtam. Változásuk az első lépésben megegyezik, majd a mássalhangzó-kapcsolatok további változásokon mennek keresztül, annak érdekében, hogy a gyengülés után is jólformált mássalhangzó-kapcsolatokat alkossanak.

A gemináták változása különbözik az egyszerű zárhangok és azok mássalhangzó-kapcsolataik változásaitól. A gemináták esetében nem történik változás a hangok szerkezetében. Itt a gyengülés nyomán degemináció történik.

Nagy Nikolett
SZTE-BTK

Dr. Ewa Drewnowska-Vargáné
egyetemi docens

**Die Rezension – Ein interkultureller und sprachkontrastiver
Textortenvergleich**

A recenzió - Egy interkulturális és kontrasztív szövegfajta-összehasonlítás

A dolgozatban 40 magyar és német nyelvű, nyelvészeti témájú recenzió kerül összehasonlításra. Dolgozatom célja, arra a kérdésre választ keresni, milyen mértékben mutat fel ez a szövegfajta a 2 kommunikációs kultúrában hasonlóságokat, ill. különbségeket. Eredményeim alapján a két nyelvterület recenziójának egy-egy prototípusának felállítására teszek kísérletet.

Vizsgálatomnál a bilaterális eljárást alkalmazom. A szakszavak magyarázat nélküli alkalmazásának vizsgálata során a német nyelvű recenziókban 1475, a magyar nyelvűekben 1057 szakszót számoltam össze. Tehát a vizsgált német recenzensek jobban támaszkodnak az olvasók előismereteire, mint a magyarok. A 2. aspektus a metakommunikációs megnyilatkozások, melyekből a német recenziókban 22-t, a magyar nyelvűekben 52-t találtam. A kifejezések nagy része az érthetőséget és az akceptálás erősítését szolgálja.

A kritikát finomító kifejezésekre a német korpuszban 29, a magyarban 32 példát találtam, míg a kritikát intenziváló kifejezésekre a német nyelvű recenziókban 36, a magyarban 14 példát. A német recenziók kritikusabb stílusúak, mint a magyarok.

A szerző önmegnevezésére a német korpuszban 29, míg a magyarban 202 példát észleltem, tehát a németek objektívebbek. A recenziók makroszerkezetét illetően nincs előírt szabály arra, hogy mely szerkezeti részek obligatórikusak és fakultatívak, sem a sorrendjükre. Az 1. táblázatban a különböző részegységek arányát láthatjuk. A 2. táblázat a leíró és a közlő részek arányát mutatja. A közlő részek a recenziók 48%-át teszik ki, míg a leíró részek 52%-át. A következő táblázatban 6 szerkezeti konstrukciót vázoltam. Ezek eloszlását a 2 korpuszban a 4. táblázat szemlélteti.

Összefoglalásként elmondható, hogy a német recenziókban elvárnak az olvasó részéről bizonyos előismereteket, míg a magyarban kevésbé. A német recenziókban intenzívebb a kritika. A magyar recenziók szubjektívebbek, a recenzens többször említi önmagát. A német recenziókra konvencionálisabb felépítés jellemző.

Németh Zsuzsanna
SZTE-BTK

Dr. Lerch Ágnes
egyetemi adjunktus

A forduló (beszédlépés) kiterjesztésének eszközei a magyarban

Dolgozatomban azt vizsgálom, hogy a magyar anyanyelvű beszélő a konverzáció során milyen eszközökkel valósítja meg a forduló (beszédlépés) kiterjesztését. Megkísérlem megvilágítani, hogy az egyes kiterjesztéstípusok hogyan jelennek meg a magyarban, és megjelenésük összefüggésben áll-e a magyar szintaktikai szerkezettel. Megvizsgálom, hogy a kiterjesztések proszódiaileg hogyan kapcsolódhatnak a forduló-konstrukciós egység alapegységéhez, és ez a kapcsolódási mód összefügg-e a fordulóváltásban betöltött szerepükkel. Végül a magyart a fordulókiterjesztés szempontjából összevetem a többi e tekintetben vizsgált nyelvvel.

A dolgozat magyar anyanyelvű beszélők spontán konverzációiból készült saját korpusz vizsgálatán alapul.

A kiterjesztéstípusok vizsgálata megmutatta, hogy a magyarban a szórend viszonylagos szabadsága miatt több a beillesztés inkrementum, mint a ragaszték, ugyanakkor egyes esetekben a beillesztés és a ragaszték elkülönítése problémát jelent, melynek megoldásához a proszódia nyújthat támpontot.

A magyarban a kiterjesztés proszódiai kiemelésének leggyakoribb eszköze a dallamváltás, és a proszódiai kapcsolódás összefügg a fordulóváltással. A beszélő akkor kerül el leghatékonyabban az esetleges átfedést, ha kiterjesztését proszódiaileg integrálja a forduló-konstrukciós egység alapegységébe.

A proszódia és a szintaxis viszonyának vizsgálata a magyarban a szűrőmodellt igazolta, vagyis a beszélő és a hallgató interakciójában a proszódia felülírja a szintaxist. Ez azt jelenti, hogy a beszélő és a hallgató a proszódiát használja annak jóslásához ill. azonosításához, hogy a szintaktikai lezárási pontok közül melyek a fordulóváltásra alkalmas helyek.

Végül a fordulókiterjesztés szempontjából a magyar összevetése más nyelvekkel további bizonyítékot szolgáltatott arra, hogy minél flexibilisebb egy nyelv szórendje, annál valószínűbb, hogy az adott nyelvben a beillesztések száma meghaladja a ragasztékokét.

Oláh Renáta
SZTE-BTK

Doró Katalin
egyetemi tanársegéd

**Vocabulary acquisition: The lexical development of children with
Hungarian mother between the ages 13 and 17 months**
*Szókincs elsajátítás: Magyar anyanyelvű gyermekek szókincsfejlődése 13-
tól 17 hónapos korig*

A dolgozat a gyermekek szókincs elsajátításának kutatásához kíván hozzájárulni a magyar nyelv területén. Négy magyar anyanyelvű gyermek szókincsének fejlődéséről számol be azok 13 hónapos korától 17 hónapos koráig. A kutatás eszközeként a MacArthur Communicative Development Inventory (CDI) egy rövidített változata szolgált, melyben a szülők egy magyar nyelvű szókincs lista segítségével figyelték meg gyermekük szókincs fejlődését. A szókincs lista a megfigyelt korosztály esetében gyakran előforduló szavak bizonyos csoportjait tartalmazta. A kutatás eredményei feltárják a gyermekek közötti fejlődésbeli különbségeket és hasonlóságokat, valamint bemutatják a szókincs növekedésének, a szavak megértésének és produkciójának változatosságát. Ez a változatosság a gyermekek fejlődésében hasonló a CDI által feltártakéhoz. Továbbá, a kutatás bemutatja, hogy a szavak megértése miként előzi meg azok produkcióját, valamint, hogy a megértés és a produkció viszonya hogyan változik. Mindemellett az adatelemzés bemutatja az eltéréseket és a hasonlóságokat a gyermekek szókincsének összetételében, a különböző szó csoportok elsajátítási sorrendjében, és alátámasztja a korábbi kutatások eredményeit, miszerint a gyermekek korábban sajátítják el a főneveket és beszédük túlnyomó részét is főnevek képzik. Végezetül a dolgozat a szülői megfigyelések megbízhatóságát is tárgyalja, amikor a gyermekek környezetét és a szülők a gyermekeik szókincsfejlődéséről alkotott véleményét vizsgálja.

Pap Krisztina
PPKE-BTK

Dr. Wolosz Robert
egyetemi docens

Neologizmusok keresése a mai lengyel szövegekben

Mindennap keletkeznek új szavak, neologizmusok a nyelvben. Ezek gyakran rövid életűek, felbukkannak, és néhány kivételtől eltekintve eltűnnek, elfelejtődnek. Ezért fontos, hogy ezeket a szavakat még időben összegyűjtsük és leírjuk. Egy ilyen gyűjteménynek köszönhetően a már elavult szavaknak újra felidézhetjük egykori jelentését.

Neologizmusokkal sokféle helyen, sokféle módon találkozhatunk, hiszen a médiában is megtalálhatóak, de a beszélt nyelvben is jelen vannak. A médiában többnyire a már meghonosodott neologizmusokkal találkozhatunk, a beszélt nyelvben pedig sok olyan szóval, amiket csak egy adott közösség használ, és ismer.

Neologizmusok után kezdtem kutatni a lengyel blogokban. A blogokat többnyire fiatalok írják, fiatal kortársaiknak vagy maguknak, ebből következik a szabadabb stílus, szabadabb nyelvhasználat. A blogok nyelvezete közel áll a szlenghez, amelyben folyamatosan keletkeznek új szavak. A blogírás mint műfaj egyre inkább széles körben terjed, az újonnan kitalált, divatba jött szavakat itt rögzítik írásban. Ennek köszönhetően a neologizmusok a kutatás számára hozzáférhetővé válnak.

Egy számítógépes program segítségével ki tudom szűrni, és gyakorisági sorrendbe rakni azokat a szavakat, amelyeket nem írtak még le a lengyel nyelv értelmező szótáraiban.

A dolgozatban bemutatom milyen szavakat találtam, bemutatom ezek jelentését, és eljutunk arra a következtetésre, hogy ezeknek a szavaknak az ismerete nemcsak a nyelvet tanulók számára lehetnek hasznosak, hanem a fordítók számára is. Továbbá hangsúlyozom egy olyan szótár jelentőségét, melyben megtalálhatóak lennének ezek a neologizmusok, és tartalma folyamatosan bővíthető lenne.

Papp Kinga
NyF

Dr. Minya Károly
főiskolai tanár

A Parti Nagy-féle Rubik-kocka

Az Úrhatnám polgár Molière műve eredetileg, de megismerhetjük ezt a művet Parti Nagy Lajos nevével fémjelezve is. Nem dönthetjük el egyértelműen, hogy átírásról, fordításról, vagy átültetésről van-e szó. Ebben a műben nem az eredeti főhős a főszereplő, hanem a nyelv. Azokat, akiket az átlagostól mélyebb szinten érdekel az anyanyelve, illetve a nyelvnek kissé újszerű, de többletjelentéssel bíró használata, annak meg kell ismernie Parti Nagy munkásságát. Ő a nyelv és az olvasás szerepét értékeli fel. A nyelvet egyértelműen élő organizmusnak tekinti, amely maga teremt történeteket és szereplőket. Nyelvhasználata fölhívja a figyelmet a valóság kiüresedésére, elértéktelenedésére, ugyanakkor a nyelv természetes romlása is nyilvánvalóvá válik. Szövegei szándékosan szolgálnak a rossz példával, hogy a nyelvet emelt szinten ismerő emberek a rontott változathoz képest tudják a helyes változatot, és lássák, hogy a rontott változattal nap mint nap találkozhatnak a kisboltban, a buszon, az utcán stb. Úgy gondolom, hogy kevesebb figyelem jut ma az anyanyelvnek, annak, hogy az anyanyelvet valóban az anyatejjel magunkba szívott szinten ismerjük és beszéljük. Sajnos az tény, hogy nyelvünket manapság valóban kisebb igénnyel beszélik, Parti Nagy ez ellen is felveszi a harcot műveiben. Sokan azonban nyelvrontásnak gondolják az ő tevékenységét, talán azért mert nem ismerik fel benne az ironikus figyelemfelhívást. Tanulmányaim mellett az ő munkásságának megismerése is segített abban, hogy fölismerjem, fölösleges úgy idegen nyelveket beszélnem, ha az anyanyelvemet nem beszélem a megfelelő módon.

A vizsgált művében az általa alkalmazott szóalkotási módokat elemeztem. Megállapíthattam, hogy a főbb szóalkotási módok és ritkább szóalkotási módok mellett olyan módokat is használ, amelyeket előtte még nem alkalmaztak, tehát ő hozta létre őket. Nem ezek arányát tartom fontosnak, hanem egyszerűen azt, hogy lássuk, egy ma keletkező szépirodalmi műben milyen nyelvi eszközöket használhat egy író.

Patona Mária
PPKE-BTK

Wolosz Robert
egyetemi docens

Magyar szavak S. B. Linde szótárában

Samuel Bogumił Linde hatkötetes szótára (1807-1814) az első egy-nyelvű lengyel szótár. Az európai lexikográfia légkörében rendkívüli jelentőségű, a lengyelek számára a nyelv megőrzésének szimbóluma, elengedhetetlenül szükséges mű a lengyel népnek. Szerzője a lengyel nyelvtörténet máig leghíresebb és legnagyobb nyelvésze.

Többynyelvűsége folytán magyar szempontból szintén egyedülálló mű, mert a szótár egyes címszavai alatt számos szláv és nem szláv nyelven is megjelenik ugyanaz a szó. Kutatásom célja a magyar szavak összegyűjtése volt. A Linde szótárral kapcsolatban végzett munkám legfontosabb részét a szótári anyag feldolgozása jelentette, az első két kötet 1400 oldaláról közel 1000 magyar szót találtam. A rendelkezésre álló anyag alapján sok érdekes kérdés merült fel: Miért vizsgálja Linde a magyar szavakat, valóban szláv eredetűek-e, s milyen forrásokból dolgozik a neves szótárkészítő. Kutatásaim arra az eredményre vezettek, hogy Linde csak a szláv eredetűnek vélt magyar szavakat veszi fel szótárába, melyeknek azonban mindössze fele a valóban szláv szó, s sokszor jelentésben sem egyeznek magyar megfelelőikkel. Dolgozatomban ennek okát igyekszem feltárni. A másik nagy kérdéskör a lehetséges forrásokat tárgyalja. Az 1807 előtt megjelent német-magyar és latin-magyar szótárak utáni kutatást követően Jambressich András négy-nyelvű (latin-horvát-német-magyar) és Márton József német-magyar szótára bizonyult a megoldásnak.

Péter Endre
PE

Dr. Tóth József
egyetemi docens

**Die Bestimmung des Begriffs Spannung und sein Einsatz in der
sprachwissenschaftlichen Praxis durch die Erstellung eines
Spannungsprofils**

A feszültség fogalmának meghatározása és nyelvtudományi alkalmazhatóságának bemutatása egy feszültségprofil megalkotásán keresztül

Alig akad olyan tudományterület, mely ne foglalkozna a feszültség jelenségével. A német nyelvű nyelvtudományban is bukkannak fel ehhez elgondolások: Karl Boots (1955) és Alwin Fill (2003) nyelvészek kifejlesztettek egy magyarázóelvet, mely szerint a feszültség a lexikaitól a szintaktikáin keresztül a szövegen átívelőig minden nyelvi síkon egy lényeges nyelvi funkciót tölt be. Mindketten olyan metaforaként kezelik a feszültség fogalmát, mely érzelmi állapotot jelöl, amely egy megemelkedett érdeklődésben, tudásvágyban, feszültségoldás utáni igényben manifesztálódik. Az úgynevezett feszültségprofilok szerepe lenne, hogy érzékelhetővé tegyék a konkrét szövegekben megragadható feszültségeloszlást. Leírást ehhez ugyan kínál a két szerző, azonban egyiküknél sem valósul meg ennek konkrét példákra vonatkozó bemutatása.

Dolgozatomban Boots és Fill elgondolásait pontosítva, illetve kiegészítve, egy interdiszciplináris alapokon nyugvó, a nyelvtudomány számára releváns meghatározást társítok a feszültség fogalmához, majd ehhez igazítva egy konkrét vizsgálati anyag alapján létrehozok egy feszültségprofilt. A fogalom meghatározásának levezetésében nyilvánvalóvá válik, hogy a feszültség a nyelvre vonatkoztatva is egy pontosan megragadható, fizikailag értelmezhető, mérhető és leírható jelenség. A feszültségprofil megalkotása lehetővé teszi az adott vizsgálati anyag funkcionális leírását, illetve – a feszültség immáron pontosított fogalmi meghatározásán keresztül történő értelmezésével – a nyelvhasználók motivációinak és a nyelvben kifejezésre hozott, egymásban keltett vagy keltendő fiziológiai és pszichikai igényeinek rekonstruálását. A levezetésekben kiemelt szerepet tulajdonítok a feszültség kifejezés német köznyelvben fellelhető változatainak.

A feszültség jelenségének részletes tárgyalására és hasznosítására a nyelvészeti gyakorlatban ugyan máig nem került sor, meggyőződésem szerint közelebbi vizsgálata sokat ígérő lehetőségeket nyújthat a nyelvtudomány számára.

Pető Szabina
ELTE-BTK

Fodor Katalin
egyetemi docens

„Virágos kenderem...” Egy új digitális nyelvatlasz bemutatása és integrált dialektológiai térképlapok elemzése a kenderfeldolgozás témaköréből

Dolgozatomban bemutatom a dialektológia leggyorsabban fejlődő területének egy szeletét, a digitális nyelvatlaszok lehetséges felhasználásának módzatait. Már a kilencvenes években megkezdődtek nyelvatlaszaink digitalizálására vonatkozó kísérletek.

Az elmúlt három évben összedolgozva egy programtervező-matematikus hallgatóval, létrehoztam egy olyan digitális atlaszt, melynek adatbázisai tetszőlegesen bővíthetők, a struktúrájának köszönhetően pedig különböző típusú adattárak is összevethetővé válnak. Ilyen a Magyar néprajzi atlasz, különböző nyelvatlaszok és a Székely nyelvföldrajzi szótár. Végül a kenderfeldolgozás témaköréből választottam néhány példát arra, hogy be tudjam mutatni az integrált atlaszlapok nyújtotta vizsgálati lehetőségeket.

Pfening Dóra
PE

Dr. Simon Orsolya
egyetemi adjunktus

Az Alzheimer-típusú demencia korai felismerésének lehetősége a neurolingvisztika segítségével

Az Alzheimer-kór a kognitív nyelvészeti vizsgálódások előterében áll napjainkban. A kór a demenciák ötven százalékáért felelős, a leggyakrabban előforduló demenciatípus. Olyan irreverzibilis neurodegeneratív folyamat, amelynek a pontos oka még ma sem ismert, de bizonyított, hogy a korábban kialakult szinaptikus idegrendszeri kapcsolatok vesznek el. Ez a progresszív pusztulás olyan területeket érint elsődlegesen az agyban, amelyek a tanulási és emlékezési folyamatokért, és a végrehajtó működésért felelősek. A kóros leépülés mint nyelvi állapot folyamatában vizsgálándó: a nyelvi képességek a demencia előrehaladtával fokozatosan romlanak a kognitív képességekkel párhuzamosan, így más-más nyelvi tünetek észlelhetők a kór más-más fázisában.

A nyelv diagnosztikai eszközként való alkalmazásával a különböző mentális betegségek mérhetőek. Az időskori demencia vizsgálata nyelvi szempontból azért is lényeges, mert az időskori változások □ a nyelv és az emlékezet egy találkozási pontja □ (Hoffmann–Németh 2006: 47). Az emlékezeti rendszerek egy komponense, a verbális munkamemória romlása tehát összefüggésben van a szintén leépült beszédpercepció és a beszédprodukció teljesítménnyel.

Az eddigi vizsgálódások a kór leírását a nyelvtani alapú magyarázatok szemszögéből közelítették meg.

Dolgozatom célja az Alzheimer-kór egy másik, kapacitáselméleti szempontból való vizsgálata egy már létező tesztelési módszer alkalmazásával.

Kutatásom kezdeti fázisában járva szándékom a kór neurolingvisztikai szempontú bemutatása, a vizsgálati eljárás ismertetése.

Pilán Ildikó
SZTE-BTK

Dr. Polgárdi Krisztina
egyetemi docens

Vowel~Zero Alternation in the Italian PRESENT CONDITIONAL
Magánhangzó~zéró váltakozás az olasz feltételes jelenben

Ez a tanulmány a kormányzás-fonológia keretén belül vizsgál olyan olasz igéket, melyekben magánhangzó~zéró váltakozás figyelhető meg feltételes mód, jelen időben. A vizsgálat azonban túlmutat az elvek és paraméterek egyszerű alkalmazásán, arra törekedvén, hogy bemutassa, miként képes ez a fonológiai elmélet kapcsolódási pontot találni a különböző időben és mód-ban előforduló, eltérően megjelenő "rendhagyó" esetek között. A kormányzás-fonológia legalapvetőbb fogalmainak rövid leírása után rátérek a feltételes jelen tárgyalására. Elsőként a kizárólag magánhangzó~zéró váltakozást mutató igecsoportot vizsgálom, melyekre a szoros kormányzást, és az Üres kategória elvét alkalmazom. Ezt követően bemutatom a jövő idő alakjait, melyek alapján arra a következtetésre jutok, hogy a vizsgált olasz igecsoportok egy lexikálisan megjelölt, instabil magánhangzót tartalmaznak a töben, akárcsak egy zárt tőcsoport a magyar nyelvben. A következő fejezetben azokkal az igékkel foglalkozom, melyek a magánhangzó~zéró váltakozás mellett, hasonulást is mutatnak. Esetükben egy g -t tartalmazó mögöttes formát javaslok, ami nem realizálódik, amennyiben palatalizálódnia kellene. Többek között egy olyan elemzést vezetek le, amelyben a g mögöttes jelenléte, és a kormányzás-fonológia eszközei együtt képesek magyarázatot adni két különböző "rendhagyóságra": a hasonulásra feltételes jelenben és a g alkalomszerű megjelenésére kijelentőmód jelen időben. A feltételes jelen alakjait terjedéssel, a Hidegfejűség megkötésével és a Kóda-engedélyezés elvével elemzem. Végül az utolsó rész néhány olyan rendhagyó esetet tartalmaz, melyek másként viselkednek, mint az előzőekben vizsgált csoportok. Ezen igék azonban nem képezik részletes elemzés tárgyát. Céлом velük pusztán néhány olyan eset felvázolása, melyek további kutatások irányait képezhetik a jövőben, az olasz rendhagyó igék témáján belül feltételes mód, jelen időben.

Pintér Lilla
PPKE-BTK

Dr. É. Kiss Katalin
egyetemi tanár

A mondatértékű bővítmények típusai a magyar nyelvben

Dolgozatom arra a kérdésre keresi a választ, hogy mely tényezők határozzák meg azt, hogy a mondatértékű bővítménnyel ellátható predikátumok milyen kategóriájú bővítményt választanak: véges, kijelentő módú alárendelt mellékmondatot; véges, kötőmódú alárendelt mellékmondatot; személyrag nélküli főnévi igenévi kifejezést vagy személyragos főnévi igenévi kifejezést. A véges alárendelő mellékmondati bővítmények esetében további kutatási kérdés, hogy mi idézi elő az egyes alcsoportjaikra jellemző obviációt, vagyis azt, hogy a beágyazott alany referenciája kötelezően eltér a főmondati alany referenciájától.

A három kritérium, melyek alapján elkülönítettem a mondatértékű bővítményeket: a szituációfüggőség, a végesség és az alany kontrolláltsága. E tényezők segítségével ugyanis nemcsak azt tudjuk összefoglalni, hogy milyen tulajdonságokban különböznek a mondatértékű bővítmények egyes típusai, hanem megválaszolhatjuk többek között azt a kérdést is, hogy a főmondatok mely tulajdonságai okozzák azt, hogy bővítményeik eltérőek. Mindez megmagyarázza azt is, hogy mi okozza az alábbi különbséget a beágyazott alanyok értelmezése között:

(1) a. János szeretné, hogy menjen haza.

b. János haza szeretne menni.

Eredményeim között szerepel tehát az obviáció fogalmának és előfordulási feltételeinek magyarázata is, amelyet a magyar nyelvvel kapcsolatban a fenti szempontok szerint még nem kíséreltek meg.

Kutatásaimat a generatív nyelvészet elméleti keretein belül, a generatív szintaxis módszereivel végeztem el. Dolgozatom elméleti háttérét főleg idegen nyelvű és idegen nyelveket vizsgáló szakirodalmak biztosítják, így eredményeim a magyar nyelvet illetően alapvetően újak számítanak.

Pluhár Gabriella
ELTE-BTK

Szécsényi Krisztina
egyetemi tanársegéd

Negation in English infinitival clauses
Tagadás az angol infinitívuszi mondatokban

A tagadás mindig is problémás kérdése volt az angol nyelvészetnek illetve a nyelvészetnek általában. Dolgozatomban a tagadást vizsgálom az angol infinitívuszi mondatokban. Sok különböző megközelítés létezik a tagadó mondatok szerkezetének elemzésére: vannak, akik úgy gondolják, hogy a tagadószó ('not') frázis pozíciót foglal el, míg mások a fejmegközelítés mellett érvelnek. Munkámban ellenérveket hozok a frázismegközelítés ellen, és több bizonyítékot is mutatok amellett, hogy a tagadószó fej a mondatban.

Ezenkívül foglalkozom az előíró szabállyal, ami az infinitívuszi szerkezetekben meghatározza a tagadószó és az infinitívuszi $\square$ to $\square$ sorrendjét és a finit tagmondatokétól eltérő sorrendet eredményez. Megmutatom, hogy a hagyományos ECM igékre vonatkozó elemzéssel kapcsolatban probléma merül fel a tagadó mondatok szerkezetének elemzésekor: tagadó infinitívuszi szerkezet esetén NegP, míg állító infinitívuszi tagmondat esetén IP vonzata lenne a finit igének. A tagadószó helye alapján a mondatban adok egy új elemzést az ECM igékre, dolgozatom egyik fő állítása az, hogy minden mondat, beleértve az infinitívuszi szerkezeteket is, CP. Így attól függetlenül, hogy tagadó vagy állító a beágyazott infinitívuszi szerkezet, a finit ige egységesen CP vonzatot vesz fel.

Putz Orsolya
ME-BTK

Dr. Illésné dr. Kovács Mária
egyetemi docens

Terminológiai változások az orvosi szaknyelvben

Életünk során mindannyian találkozunk az orvosi nyelvvel. E szaknyelv vizsgálata nagyon időszerű napjainkban, hiszen az orvosi szaknyelv tanulmányozása során jelentős változások tanúi lehetünk. Dolgozatomban arra a kérdésre kerestem a választ, hogy milyen átalakulások következtek be az orvosi nyelv terminológiájában az elmúlt évtizedekben.

Az orvostudomány szakszókincse a görög-latin terminológián alapszik. Az utóbbi 40-50 év során azonban egyre nagyobb teret kapnak az angol kifejezések, míg a latin szavak mindinkább meghonosodnak. Ezeket a változásokat mutattam be dolgozatomban két szakmai tanulmány terminológiájának összehasonlításával.

Mindkét cikk a Magyar Sebészet című szakmai folyóiratban jelent meg és hasonló témakörben íródott. Közel negyven év telt el a két publikáció megjelenése között, így alkalmasnak találtam a változások szemléltetésére. Kutatásom módszerét a terminológia különböző szempontú összevetése képezte. A görög-latin és az angol szavak arányának, a fonetikus írásmód alkalmazásának, az angolos és latinos helyesírásnak, a rövidítések használatának és a rokon értelmű szavak vizsgálatának eredménye bebizonyította hipotézisemet. Alátámasztotta feltevésemet, mely szerint az orvosi nyelvben a latin mellett egyre jelentősebb szerepet kap az angol, míg a latin kifejezések mindinkább meghonosodnak.

A kutatásom arra enged következtetni, hogy egyre több angol eredetű szó válik az orvosi terminológia részévé. Ennek hatására ugrásszerűen növekszik az angol mintára kialakított vagy onnan átvett rövidítések száma. A szerzők egyre több idegen szót alkalmaznak olyan esetben is, amikor a magyar megfelelőt is választhatnák. Az orvosi nyelv helyesírása is jelentős változásokon megy keresztül: a latinos írásmód fokozatosan eltűnik, melyet felvált a magyar kiejtés szerinti változat. A latin szavak tehát mind inkább meghonosodnak, hiszen a fonetikusan lejegyzett szavakat kevésbé érzi idegennek nyelvünk.

Schvirján Renáta
ME-BTK

Dr. Kecskés Judit
egyetemi adjunktus

Az elbeszélő múlt idő kompetenciájának kutatása az általános iskolások körében – újabb kutatások

Dolgozatom tárgya az elbeszélő múlt idejű igék felismerési problémájának kutatása.

Az elbeszélő múlt idő jelének vizsgálata különféle tudományterületek felől közelíthető meg, hiszen a történeti nyelvészet témája a jel születésének és funkcionális fejlődésének a bemutatása, az általános nyelvészet írja le a morféma jegyeit, kapcsolódási szabályait, a pszicholingvisztika foglalkozik a jel mentális szótárból való előhívásának folyamatával, a pedagógia az olvasástanítás-szövegértés szempontjából vizsgálja, az alkalmazott nyelvészet tárgykörébe pedig azáltal illeszkedik, hogy a kompetencia-kutatások egyik terepe.

Munkám általános iskolai felméréseken keresztül mutatja be, hogyan értelmezik, vagy nem értik a kisdíákok az elbeszélő múltú ígékét. A kérdés-feltevés csak elsőre tűnik egyszerűnek, ugyanis a gyerekek magyar nyelvi tanulmányaik során nem, vagy csak nagyon keveset hallanak erről a nyelvtani jelenségről, az irodalmi tankönyvek pedig csak néhány apró betűvel szedett sorban utalnak az ilyen ígealakokra, ismertetésük nem tartozik a törzsanyaghoz. Tapasztalatom szerint az ilyen részek feldolgozatlanul maradnak, így nem meglepő, hogy a gyerekeknek viszonylag egyszerű szövegek is értelmezési gondot okoznak, mint például a János vitézből, Toldiból származó részek. A János Vitéz *„Most a boldogtalan mindent elbeszélé, / Ráborult zokogó kedvese keblére...”* soraiban a múlt időt az ötvennégy hatodik osztályos gyermek közül, csupán tizenhét ismerte fel, a többiek azt választották, hogy jelen időben zajlik a cselekvés.

Az ehhez hasonló adatok sarkalltak a kutatásra.

Serfőző Adél
SZTE-BTK

Dr. Gécseg Zsuzsanna
egyetemi docens

Topikalizációs stratégiák a franciában és a magyarban

A dolgozatban a francia beszélt nyelvben gyakori topikalizációs stratégiával, a diszlokációval foglalkozom. A jelenséget az információs szerkezet pragmatikai elméletének keretében tárgyalom, oly módon, hogy a témakörben végzett korábbi kutatások eredményeit felhasználva, konkrét nyelvi példákon keresztül vizsgálom a diszlokáció információs kódolásban betöltött szerepét. A kutatás nyelvi példáit Marie Darrieussecq Truismes (Malacpúder) és Romain Gary La vie devant soi (Előttem az élet) című regényei adják, melyek magyar fordításai egyaránt az analízis tárgyát képezik.

A kutatás célja az volt, hogy jobban megvilágítsa a jobbra és a balra történő diszlokáció információs szerepét, és ennek segítségével árnyalja a magyar nyelv információs szerkezetéről alkotott képet.

A vizsgálat során kiderült, hogy nem bizonyítható az a nézet, amely szerint a jobboldali és a baloldali diszlokáció más szerepet töltenek be információs szerkezeti szempontból: valójában mindkét szerkezet a topik hangsúlyozásával áll szoros kapcsolatban. A legfontosabb különbség közöttük az, hogy a topik jobbra történő diszlokációjához több információs hangsúly szükséges, mint a baloldalihoz, így ez a szerkezet olyan mondatokban jelenik meg, melyben a beszélők érzelmeiket, értékítéleteiket, személyes véleményüket fejezik ki. Emellett a francia mondatok és azok magyar fordításainak vizsgálata alátámasztotta azt a feltételezést, hogy lehetséges a magyar nyelvben a topik jobb periférián történő megjelenése, és ennek létrejöttét az ily módon topikalizált összetevő fontossága motiválja.

Simon Gábor
ELTE-BTK

Tátrai Szilárd
egyetemi adjunktus

A rímelés kognitív szemantikai háttéréről és szövegtani vonatkozásairól

A dolgozat célja, hogy a rímről kialakult és megmerevedni látszó tudományos diskurzust új irányba terelje azáltal, hogy a rímeléset nem pusztán ritmustényezőnek, hangzásbeli szövegjelenségnek tekinti, hanem a jelentésképzésben is relevánsnak tartja. Ily módon a tanulmány a rímelés szemantikai háttérének modellálását kitűző saját kutatás legfontosabb eredményeit foglalja össze. A rímek jelentésképzésének vizsgálatában a funkcionális kognitív nyelvelméleti keret tűnik kiemelkedően produktívnak, így a dolgozat végig megmarad ebben az elméleti alapfeltevésben, legyen szó a rímelés fonológiájáról, szemantikájáról vagy szövegtani jellemzőiről. A dolgozat elsőként a rímek fonológiai síkját kívánja megvilágítani, a Langacker-féle nyelvleírásból kiindulva, annak megállapításait kiterjesztve. A legfőbb megállapítás itt az, hogy a fonológiai struktúrák sematikus, szimbolikus jellegéből kiindulva a rímelés olyan mentális műveletek kiindulópontja, melyek a fonológiai szerkezetek feldolgozásán túl lehetőséget adnak jelentésszerkezetek összekapcsolására is. Következésképpen a dolgozat amellet érvel, hogy a rímek leírhatók konceptuálisan integrálódó mentális tereként, tehát az úgynevezett blend jelensége tűnik (kiterjesztve) alkalmazhatónak a rímelés szemantikai modellálására. Ezáltal transzparenssé válik a rímek azon tulajdonsága, hogy lehetővé teszik a befogadó számára járulékos jelentések megképzését. Ebből kiindulva a rímek a szöveg értelemszerkezetének kialakításában is lényegesek, mégpedig mind mikro-, mind mezo, mind pedig makroszinten. A rímek feldolgozása tehát alapvetően illeszkedik a szöveg procedurális felfogásához, a rímelés működése ugyanis rámutat a különböző szintek egymásra rétegződésére. A dolgozat kísérletet tesz a felvázolt modell alkalmazására, gyakorlati bemutatására is, két vers rímeinek elemzése révén.

Suri Andrea
NyME-SEK

Dr. Vörös Ferenc
főiskolai tanár

Hallássérültek a magyar felsőoktatásban. Jogok, attitűdök és sztereotípiák

Tizenhárom éves korom óta hallássérült vagyok, így a dolgozat témájában személy szerint is érint, hiszen munkámban a magyarországi siketek és nagyothallók felsőoktatásbeli helyzetét, lehetőségeit vizsgálom a jog kínálta lehetőségek tükrében. Középiskolai és egyetemi tanulmányaim során felhalmozódott tapasztalataim arra sarkalltak, hogy sorstársaim boldogulását vizsgálva valós helyzetképet tárjak fel erről a társadalmilag nagyon fontos és aktuális témáról. Egyebeken túl nyelvészeti, szociolingvisztikai szempontból is érdekesnek találom a magyarországi jelnyelv használatának jogi szabályozása s annak gyakorlati megvalósulása, érvényre jutása közti szakadékot.

Az anyaggyűjtés vázát több mint ötvenhét tematikusan rendezett kérdésből álló szociolingvisztikai interjúsorozat adja, mely a Windows Live Messenger (közismerten: MSN) nevű program segítségével készült öt hallássérült főiskolai/egyetemi hallgatóval. Az interjúk készítésekor sajátos volt a helyzetem, mivel rám is alkalmazható a szociolingvisztikában használatos résztvevői megfigyelés módszere. A beszélgetésekben az interjúalanyok életútjának rövid áttekintésén túl a hangsúlyt a továbbtanulásra és az egyéni boldogulásra helyeztem, hogy munkámban képet alkothassak a magyarországi hallássérültek problémáiról, előtérbe helyezve a megszólalók és környezetük attitűdjeit, illetőleg sztereotípiáit, melyeket a saját tapasztalataimmal is összevetem. Az interjúkban külön figyelmet fordítottam arra, hogy konkrétan hogyan realizálhatók/realizálódhatnak jogaik felsőoktatási tanulmányaik során. A korpusz feldolgozásakor a kis településen élők, illetőleg vidéki, nagyvárosi és fővárosi helyzetből adódó különbségekre is kellő hangsúlyt fektetek.

Szabó Ágnes
ELTE-BTK

Tasnádiné dr. Gósy Mária
egyetemi tanár

Halmazottan hátrányos helyzetű gyermekek memória-, beszédészlelés- és szókincsvizsgálata

Halmazottan hátrányos helyzetű családból származó gyerekek memóriáját, beszédészlelését és szókincsét vizsgálja a dolgozat, valamint azt, hogy mekkora eltérések tapasztalhatóak az átlagos értékekkel szemben. Célzott vizsgálat nélkül ezeknél a gyerekeknél a problémák rejtve maradhatnak, a kezeletlen zavarok pedig az iskola elvégzésének nehézségeihez, lehetetlenségeihez vezethet. Kutatásom elsődleges célja az volt, hogy feltárjam, milyen mértékben maradnak el a halmazottan hátrányos helyzetű gyermekek az életkori standardtól. Dolgozatom megírásához 21 gyermekkel végeztem el a vizuális észlelés vizsgálatát (GMP7), a rövid idejű verbális memória vizsgálatát (GMP8), a rövid idejű vizuális memória vizsgálatát (GMP9), a szeriális észlelés vizsgálatát (GMP10), és az aktív szókincs vizsgálatát (LAPP 3-8). A gyermekek közül 8 első osztályos-, 7 második osztályos- és 6 negyedik osztályos tanuló egy vidéki általános iskolában, mindannyian halmazottan hátrányos helyzetű családban élnek. A kapott értékeket összevettem a GMP standard eredményeivel, ez alapján állapítottam meg az eltéréseket, esetleges lemaradásokat a kortársakkal szemben. A vizsgált gyermekeknél zavart, elmaradott beszédészlelési működéseket és szókincsbeli gyengeségeket tapasztaltam, vizuális memóriájuk és vizuális észlelésük azonban nem mutatott nagy eléréseket a standard értékektől, sőt előfordultak a vártnál jobb eredmények is. Azoknál a gyermekeknél, akiknél a beszédészlelés és a szókincs nagy (akár 3-4 év) elmaradásokat mutat, a szöveg- és mondatértés területein is nagy lemaradások várhatóak. Mindez persze fejlesztések, megfelelő odafigyelés mellett leküzdhető, mindenképpen enyhíthető lenne. Véleményem szerint szükséges lenne már óvodás korban ezeknek a vizsgálatoknak a megkezdése a halmazottan hátrányos helyzetű családból származó gyermekeknél, hogy az esetleges elmaradások még idejében behozhatóak legyenek, több esélyük legyen az iskola elkezdésére, az osztályba való beilleszkedésre.

Szabó Kornélia
PPKE-BTK

W. Somogyi Judit
egyetemi adjunktus

A nyelvtanírás történetéről XV. és XVI. századi nyelvtanokban

Dolgozatom témája két nyelvtan névszói részének összevetése tartalmi szempontból. Az egyik, Leon Battista Alberti által írt *La prima grammatica della lingua volgare*, a másik pedig Gian Giorgio Trissino *Grammatiche*-tája. Azt fogom vizsgálni, hogy mily mértékben egyeznek és mennyiben, miben térnek el egymástól a nyelvtanok. Megpróbálok megtalálni a választ arra is, annak vajon mi lehet az oka, ha esetleg egyes részek az egyik vagy a másik műből hiányoznak vagy ha egy kérdést eltérő módon közelítenek meg. Azt is meg fogom figyelni, mennyire következetesek a szerzők, s mennyire támaszkodik Trissino *Grammatiche*-tája Alberti nyelvtanára és mi az, amit esetleg nem vett át tőle. Ezen kívül a munkák strukturaltsága is foglalkoztat, tulajdonképpen a tagolás, megszerkesztettség és az, hogyan írják le a mondanivalójukat arányaikban és tartalmilag.

Alberti és Trissino munkáját, igen nehéz összehasonlítani, hiszen arányaikban és szerkesztettségükben is igen különböznek egymástól. Azokat a részeket próbáltam kiemelni, amelyek mind a két nyelvtanban jelen vannak. Vizsgálódásom célja az volt, hogy megvilágítsa, mennyire kötődik a B nyelvtan az A-hoz. Amennyiben vannak-e eltérések azok egy nyelvi fejlődés eredményeként értékelhető-e vajon vagy sem. Ez utóbbi kiderítésében nyelvtörténeti szakkönyveket és etimológiai szótárt és hívtam segítségül.

Két nyelvtan összehasonlítása során nyelvtörténeti szempontból is fontos adatokra derülhet fény. Úgy tapasztaltam, hogy a nyelvről való gondolkodás fejlődését bizonyítja a grammatikák hangokat, főneveket és személyes névmásokat tárgyaló részeinek eltérése, melyeket dolgozatomban részletesen ismertetek.

Szabó Martina Katalin
SZTE-BTK

Dr. Forgács Tamás
egyetemi docens

Nádas Péter Egy családregegy vége című művének orosz nyelvű műfordításáról. Reáliaközpontú fordításelemzés

A dolgozat Nádas Péter Egy családregegy vége című művének orosz nyelvű fordításával foglalkozik. A témaválasztást a fordítástudomány jelentőségének növekedése és a regény népszerűsége indokolta. A kötet első – jelenleg egyetlen – orosz nyelvű fordítása 2004-ben látott napvilágot Jelena Malihina munkája nyomán; a fordításról eddig elemző dolgozat – a szerző tudomása szerint – nem született.

A dolgozat célja a forrásnyelvi és célnyelvi szöveg kontrasztív egybevetésével a nyelvspecifikus elemeknél alkalmazott fordítói megoldások alapos vizsgálata volt: annak megállapítása, hogy milyen mértékben ragaszkodott a fordító az eredeti szöveghez, illetve tért el tőle. A változtatásai indokoltak és helytállóak voltak-e, illetve volt-e olyan eset, ahol szükséges lett volna a forrásnyelvi szöveget megváltoztatni vagy ahhoz magyarázatot fűzni, azonban ezt a fordító nem tette meg. Végül kompenzálta-e a változtatások következtében keletkezett veszteségeket, és ha igen, milyen eszközökkel.

A vizsgálat eredményei a következőkben foglalhatók össze: a fordítás nagymértékben törekszik az eredeti szöveg megtartására. Malihina a legtöbb esetben – a magyar történelmi reáliák, a helynevek, az állatok és növények elnevezései, a frazeologizmusok és a regény idegen nyelvű szövegrészeinek fordításakor – körültekintően jár el, az ételnevek és az élőbeszéd szupraszegmentális elemeinek kifejezésére törekvő sajátos írott formák átültetésénél pedig kifejezetten fordítói ötletességéről tesz tanúbizonyságot. Ennek ellenére is gyakran érik különböző veszteségek a szöveget: egyrészt a tájnyelvi elemek, az archaikus részletek és az alkalmi szófordulatok stílusértéke a fordításban gyakran nem volt visszaadható, másrészt a célnyelvi szöveg olyan fordítói megoldásokat is tartalmaz, amelyek kevésbé indokoltak, illetve helytállóak. Fontos szem előtt tartani azonban, hogy Malihinának kompenzációs törekvései segítségével többnyire sikerül egyensúlyt teremtenie a forrásnyelvi és a célnyelvi szöveg között.

Szabó Tamás
ELTE-BTK

Dr. Benczes Réka
egyetemi adjunktus

Blema or a schema-based reanalysis of lexical blending
A szóösszerántás sémaalapú újraértelmezése

A szóösszerántás (lexical blending) a morfológia kevésbé taglalt szóalkotási módszerei közé tartozik, amelyet a morfológiai irodalom – mint tudatos és improduktív szóalkotást – általában csak marginalizált jelenségként tárgyal. A morfológiai elemzések nehézsége, hogy a blendek nem szegmentálhatók morfémákra, s ez megnehezíti a szóösszerántás kategorizálását.

A dolgozat célja annak bemutatása, hogy a kognitív nyelvészetben használt séma-fogalom (Langacker) segítségével belátható, hogy a szóösszerántás – a blendek formai sokszínűsége ellenére – szabályszerű viselkedést mutat, és a deriváció felé való átmenetként/közelítésként is értelmezhető.

Az elemzésben főleg olyan amerikai angol blendeket vizsgáltam, amelyeknek a második tagja népetimológiás szóértelmesítés révén sematikus jelentéssel ruházódott fel, s ma már képzőszerű utótagként kapcsolódik más morfémákhoz. Az elemzés kitér a pre- és pro- kezdetű blendekre, amelyek jól példázzák a sémák működését, valamint az újraelemzés és a népi etimológia szerepét a blendképződésben.

A dolgozat felveti annak a lehetőségét, hogy a fogalmi metaforák és metonímiák alkalmasak lehetnek a szóösszerántás motivációs hátterének feltárásához.

Szalontai Ádám
SZTE-BTK

Dr. Knesei István
egyetemi tanár

The Extended Projection Principle in the Minimalist Framework
A Kiterjesztett Projekciós Elv a Minimalista keretben

A dolgozat közelebbről vizsgálja meg a Kiterjesztett Projekciós Elv (KPE) működését a Minimalista Program keretein belül. A KPE először a Kormányzás és Kötés elmélet keretein belül fogalmazódott meg a mondatban az alanyi pozícióhoz kapcsolható argumentum mozgatás megmagyarázása végett. A Minimalista Programban megfogalmazott működése azonban eltér az eredetitől, hiszen alapvetően más mechanizmusok működésének kellett, hogy megfeleljen. Ebben az új keretben egy sokkal általánosabb szerepet kapott. Azonban a KPE-vel szemben megfogalmazódott egy olyan kritika mely szerint jelenléte a megújult, Minimalista kereten belül stipulatív, nem szolgál kielégítő magyarázatokkal a hatóköre alá tartozó jelenségekkel kapcsolatban. E szerint ezek a jelenségek jobban megmagyarázhatók más olyan mechanizmusokkal és elvekkel amelyek működésével kapcsolatban biztosabb, más területekről is igazolható ismeretekkel rendelkezünk.

A dolgozat nem tűzte ki céljául, hogy végleges magyarázattal tudjon szolgálni a KPE léte vagy nemléte kapcsán, hiszen ez a kérdés még jelenleg is sok vitát kavár. Inkább azt vizsgálja, hogy a KPE létét elvető egyes elméletek mennyire tudnak kielégítő magyarázatokkal szolgálni egy olyan keretben, amely nem alkalmazza ezt az elvet, valamint, hogy ezek az elméletek mennyiben tudnak megfelelni a Minimalista Program alapvető korlátainak.

Végeredményként megállapítható, hogy a KPE létét elvető elméletek bár erős érveket tudtak felvonultatni, mégsem tudtak egy olyan elmélettel előállni amely minden tekintetben probléma mentesen magyarázta volna a KPE-hez kapcsolható jelenségeket. Ez arra enged következtetni, hogy ezek a jelenségek valamint az alanyi pozíció az elmélet fejlesztése szempontjából még nagyon is releváns információt hordoznak, amelyeket a jelenlegi eszközeinkkel esetleg még nem tudunk megismerni.

Szigeti Balázs
ELTE-BTK

Dr. Kállay Géza
egyetemi tanár

A Theory of Names and its Possible Implications in Literary Analysis
Névelmélet és annak lehetséges alkalmazása irodalmi elemzésekben

Mind a nyelvészeti szemantikában, mind a logikában régóta folyik a vita arról, mit is jelentenek a tulajdonnevek. A hangsúly ebben az esetben elsősorban a nevek azon tulajdonságára esik, hogy jelölni képesek valakit; hogy több ember közül több-kevesebb egyértelműséggel és határozottsággal ki tudnak választani számunkra egy-egy személyt, és az egyént a későbbiek számára rögzítik, azonosíthatóvá teszik. A szemantika nyelvén a tulajdonnév utaló, referáló funkciójáról van szó. Dolgozatomban a kérdést Saul Kripke elméletének bemutatásával járom körül, annak módosítását kínálva. Gondolatmenetem szemléltetéséhez többször hivatkozom Shakespeare Macbethjére és Coppola A keresztapa-trilógiájára, mivel a művek képesek arra, hogy szemléltessék a hipotézis működését, miközben maga a nyelvészeti elmélet is új megközelítési módszereket kínálhat irodalmi elemzések számára.

A tulajdonnevek jelentését általánosságban vizsgálva megállapítható, hogy a nevek másodlagos jelentéseire összpontosító elemzés csak korlátozott mértékben működhet, miközben a referenciális funkció középpontba állítása mélyebb értelmezéseket enged és sokkal tágasabb vizsgálódási kört nyit meg. Saul Kripke elméletéből kiindulva a tulajdonneveket az identitás „szigorú jelölőinek” tekintem, azonban az allonimák fogalmának bevezetésével jelentést és ezáltal a meghatározott leírásokhoz hasonló tulajdonságot tulajdonítok nekik. Mégis, úgy vélem, az „allonima” fogalmát nem érdemes elvetni és a meghatározott leírások szinonimájaként kezelni, hiszen míg a leírások ad hoc jelölők, addig az allonimák motiváltak, amennyiben hordozói az egyén többnyire jól definiálható személyes identitás-aspektusainak. Az allonimák felvázolt jelenségének segítségével - melyet az irodalmi alkotások példái és a nyelvészet által is tanulmányozott esetek egyaránt megvilágítanak - a tulajdonnevek a viselő személyiségének egyes aspektusait hangsúlyozzák, illetve jelölik.

Szőke Johanna
ELTE-BTK

Prof. Dr. Varga László
egyetemi tanár

A többszörös tagadás helyzete az angol nyelvben

A többszörös tagadás (pl. We don't want nothing from you) mai megítélése ambivalens, egyes nyelvhasználók szerint elfogadhatatlan és érthetetlen, mások viszont a nyelv szerves részének tekintik. Az azonban egyértelműen elmondható, hogy a tizennyolcadik század preskriptív mozgalma óta számúzták a tankönyvekből, a nyelvoktatásból és a sztenderd nyelvből. Egyes nyelvészek véleménye az, hogy a preskriptívek csak megadták a kegyelemdöfést, hiszen ez a szerkezet már évszázadokkal előbb elkezdett kiveszni a sztenderdből. Ennek ellenére megmaradt az összes non-sztenderd változatban és dialektusban. Vajon milyen alapon él tovább az a populáris nézet, hogy az angolt anyanyelvként beszélők nagy része logikátlanul használja nyelvét? Áll-e e mögött az állítás mögött racionális és elfogadható tudományos nyelvészeti magyarázat, vagy ismét csak a műveltnak kikiáltott felső-középréteg talált egy újabb okot a köznép nyelvhasználatának megítélésére?

A dolgozatban megvizsgálom a többszörös tagadás történetét a kezdetektől napjainkig – különös figyelmet fordítva a preskriptív mozgalomra – hogyan veszett ki az írott sztenderd nyelvből és hogyan maradt meg a szóbeli nyelvben. Ezek után saját felmérésem segítségével – amelyben tizenhárom célzottan összeállított mondatról kérdeztem meg több angol anyanyelvű nyelvhasználó véleményét – elemzem ennek a formának a mai megítélését és a vizsgálatom eredményeivel próbálom igazolni a jelenleg létező és egymásnak látszólag ellentmondó két jövőkép elméletét: a diglosszia elméletét és a globális angol nyelv nyelvtanába beépülő és továbbélő többszörös tagadás elméletét. Segítségemre voltak a modern irodalomból, filmekből és zeneszámokból vett példák, valamint az angol anyanyelvűekkel folytatott beszélgetéseim.

Takács Attila
EKF

Dr. Dalmi Gréte
főiskolai docens

End of the Chomskyan Era? – The case of Pirahã
A Chomsky éra vége? – A pirahák esete

Egy új időszak köszöntött be az elméleti nyelvészetben? A nemrégiben felfedezett nyelv a Pirahã (ejtsd [piˈɖaˈhaːn]) olyan sajátságokat mutat, amely úgy tűnik, hogy aláássa a Chomsky által felállított univerzális grammatika elméletét, hiszen ahogy Dan Everett állítja „áthidalhatatlan szakadékok” (2006: 622) találhatóak ebben az új nyelvben. Kutatásom célja ezeknek a „szakadékoknak” bemutatása, sőt mi több kísérletet teszek megértésükre. Céлом, hogy bemutassam Everett nyelvészeti állításait és azokat a magyarázatokat, válaszokat, amelyeket más nyelvészekből kiváltott- különösen David Pesetsky nézőpontját. A legnagyobb nehézség, hogy eldöntsük, hogy ezek az ún. szakadékok valóban áthidalhatatlanok vagy sem. Éppen ezért megvizsgálom ezeket a szakadékokat és átvizsgálom az érveket mellettük vagy ellenük, hiszen ezek nagyon fontos szerepet játszanak abban, hogy elfogadjuk, vagy ellenezzük Chomsky elméletét, sőt mi több talán az emberi nyelv grammatikájáról is új dolgokat tudhatunk meg.

A Pirahã- k teljes elszigeteltségben élnek, éppen ezért érdekes ezt a népcsoportot vizsgálni nyelvészeti szempontból. A legérdekesebb kérdés a nyelvészek, antropológusok számára, hogy az adott közösség társadalmi háttere vajon hatással van –e a nyelvre más szóval vajon a Sapir-Whorf hipotézis megállja-e a helyét....

Turi Gergő
PPKE-BTK

É. Kiss Katalin
egyetemi tanár

Kötőmód a mai magyar nyelvben

1. Dolgozatom célja annak megindoklása, hogy miért kell felvenni a kötőmódot a magyar grammatikába. 2. A korábbi szakirodalmat tanulmányozva három csoportot állapítok meg: a) amelyek csak felszólító módot ismernek; b) melyek a szintaktikai sajátásaik alapján különítenek el felszólító módú és kötőmódú mondatokat; a harmadik csoport c), amely csak kötőmódot feltételez az alaktanban. A c) csoport a felszólító mondatokban egy imperatív operátort határoz meg, amely kötelezően kötőmóddal áll. 3. Meghatározom a kötőmódot, amely az egykori felszólító mód helyét átvéve jelenik meg a morfológiában. Felszólító módot nem feltételezek, csak felszólító operátort. A kötőmód jele a -J-, mely blokkolja az időjelet. 4. Megvizsgálom azoknak a mellékmondatoknak funkcióját, melyek kötőmódú igei állítmányt tartalmaznak, de felszólító operátor nincs bennük. Az effajta mellékmondatokat nevezem el konjunktívuszi mellékmondatoknak. Megállapítom azokat a főmondati predikátumtípusokat, melyek mellékmondatukban kötőmódú igét vonzanak. 5. Szerkezeti ábrát adok a kötőmódú mellékmondatok modellálására. 6. Megvizsgálom a mondatátszövődés problémáját: Miért tűnik jólformáltabbnak a kiemelés a kötőmódú mellékmondatból, míg a kijelentő módú mellékmondatokból kevésbé. Ennek okát abban látom, hogy a kötőmódú mellékmondatból hiányzik TP projekció. 7. A „hadd” partikulával képzett főmondatokban is megjelenik a kötőmód. Megállapítom, hogy a „hadd” valójában a felszólító operátor egyes szám első személyű alany esetén megjelenő fonológiai teste, mely egyes szám második személyű alany esetén sosem jelenhet meg. A „hadd” megfordítja a felszólító operátor szemszögét. 8. Megvizsgálom az utasítást váró kérdéseket, melyeknek igéi szintén kötőmóddal állnak. 9. Végül kitérek az „El kell kezdenem” szerkesztésű mondatokra, melyek egyre inkább terjednek a magyar köznyelvben. Felvetem, hogy ez effajta balkáni nyelvekre emlékeztető mondatyszerkesztés.

Varga Diána
PPKE-BTK

Dr. É. Kiss Katalin
egyetemi tanár

A felszólító mód helye a magyar mondat szerkezetben

A kutatásom tárgyát a magyar nyelv felszólító mondatai alkotják. Olyan szerkezeti elemzésüket javaslom, melyből a felszólító mondatok szintaktikai viselkedése és értelmezése egyaránt levezethető.

Az alábbi szórendi lehetőségekről fogok számot:

Állj fel!

Csak Péter álljon fel!

Ne csak Péter álljon fel!

Csak Péter ne álljon fel!

Ne álljon fel csak Péter!

Fel ne álljon!

Hogy megoldást találjak, azt a módszert választottam, hogy sorra veszem a generatív grammatikák eddig született mondat szerkezeti ábrázolásait. Néhányukról megmutatom, miért nem oldják meg a mondatok problematikáját, néhányat pedig felhasználva tovább építem a szerkezeti modellt. Amellett érvelek, hogy a felszólító mondatok non-neutrális mondatok, azaz, az ige egy igekötő előtti magasabb funkcionális fejpozícióba kerül. E non-neutrális kifejezés egy láthatatlan Imp(eratív) operátorral kapcsolódik össze, amit egy ImpP projekció specifikálójában veszek fel. Az imperatív operátor hatókörében a tagadószó ne-ként realizálódik. Ennek tükrében az imperatív operátor a fókusz és a nála nagyon hatókörű tagadószerkezet felett kap helyet mondat szerkezetben.

Dolgozatomban egyik fejezetében a hadd partikula sajátosságaival is foglalkozom, megmutatom a lehetséges mondat szórendeket, majd mindezek figyelembevételével egy szerkezeti rajzot javaslom. Láthatjuk, hogy a hadd másképp veheti fel a hatókörét a mondatban, mint a korábban tárgyalt láthatatlan imperatív operátor.

Foglalkozom a Haza ne gyere! Hazagyere! típusú mondatokkal, és egy lehetséges magyarázatot adok a szerkezeti felépítésükre.

Várhegyi Nikolett Dorina
DE-BTK

Dr. Hollósy Béla
egyetemi docens

Körkép az egri óvodáskorú gyerekek angoltanulási lehetőségeiről (tanítási módszerek jellemzése saját megfigyelés alapján)

Napjainkban az idegen nyelvek oktatásával kapcsolatban a társadalmi igény világszerte megnőtt, sőt a szülők hazánkban is mindinkább arra törekednek, hogy gyermekük, illetve gyermekeik egyre korábban kezdjenek egy második nyelvet tanulni, és ezt a tanítást minél eredményesebben, és hatékonyabban igyekeznek véghezvinni. A kérdés az, hogy a korai kezdés hasznos vagy nincs rá szükség, netán ártalmas is? A legújabb kutatások alapján úgy tűnik, hogy azon elméletek igazolódtak, amelyek a kisgyerekkori kezdést ajánlják. Kutatásom alapjául az egri kisgyermek számára fellelhető angol tanulási lehetőségek szolgáltak, a tanítási példák tapasztalatait az Eger vonzáskörzetébe tartozó óvodákban, nyelviskolákban, és magán nyelvtanároknál gyűjtöttem; az órákon mint megfigyelő vettem részt, s a kutatást ezen megfigyelésen alapuló tapasztalatok köré építettem. Dolgozatomban szemléltetem az egyes módszerek lényegi elemeit, sajátosságait, módszereit, eszközeit. A szakirodalomban leginkább a folyóiratokat tanulmányoztam: olyan újságok hasábjain ismerkedtem meg a probléma különböző nézőpontjaival, mint például az Új Pedagógiai Szemle, Népszabadság (Online), NYELVinó, Óvodai Nevelés. A szakirodalomban kutatva viszont nem találtam egy olyan művet sem, melyben a mai óvodáskorú gyerekek angol tanítására vonatkozó módszereket és lehetőségeket összegyűjtötték. Eme dolgozat mintegy hiánypótlásul is szolgálhatna a korai idegennyelv-oktatási lehetőségeinek körképével kapcsolatban - legalábbis, ami Eger környékét illeti. A lehetőségeket végigjárva arra a következtetésre jutottam, hogy a korai angol nyelv oktatását leginkább a nyelviskolák tudják megfelelően biztosítani, hiszen nagyrészt nyelvtanilag kompetens oktatókkal dolgoznak, s a diákok többnyire kis létszámú csoportjaiban mindenkire elegendő figyelem jut. Az 5-7 éves kisgyerekek játszva tanulnak, vagyis sajátítják el az angolt, őrájuk ragad a nyelv; életkori sajátosságaikat figyelembe véve az angoltanítást eme korosztálynál célszerű elkezdeni.

Vecsernyés Anita
PE

Dr. Navracsics Judit
egyetemi docens

A nyelv és kultúra összefüggéseinek vizsgálata kétnyelvűek körében

Máig sem tisztázott kérdés, hogy a konceptuális szint, amely a világról szerzett ismereteinket tartalmazza, kétnyelvűek esetében közös vagy elkülönült-e. A kognitív univerzalizmus és a kognitív relativizmus elméletét (és a kettő párbeszédét) is fel lehet használni a konceptuális szint nyelvtől független (egyetemes) vagy nyelvspecifikus voltára fényt deríteni igyekvő kutatásokban.

Ehhez elsősorban a nyelv és a kultúra közti kapcsolatot, az erről alkotott különböző véleményeket (Humboldt, Sapir, Whorf) szükséges vizsgálni és egybevetni. Tisztáznunk kell a kultúra fogalmát is, illetve, hogy a kultúrák mennyiben térnek el egymástól – e téren is létezik univerzalista és relativista álláspont. A kétnyelvűségnek nem feltétlenül velejárója a kétkultúráság.

A színmegnevezés már kutatott téma, de kétnyelvűek és kétkultúrájúak körében kevesebb vizsgáldás történt ebben a kérdéskörben. Dolgozatomban egybevetem a szakirodalomban eddig fellelhető eredményeket (NAVRACSICS, 2007) kelet-ázsiai kétnyelvűek színmegnevezéseivel.

Nyolc személlyel végeztem kísérletet, szóban és írásban egyaránt. Mindegyiküknek tizenöt, a Word színskálájából vett színt mutattam véletlenszerű sorrendben. A kapott válaszokat nem és kor szerint is összevetettem és elemeztem.

A kísérletet vezérlő hipotézis az, hogy amennyiben a kultúra meghatározza a nyelvet, akkor az olyan távoli nyelvekből álló kétnyelvűségben, amelyben az első nyelv valamilyen kelet-ázsiai nyelv, a második magyar vagy angol, tükröződniük kell a kulturális különbségeknek. A színmegnevezéseknek lényegesen el kell térniük egymástól, a megnevezés nyelvétől függően. Ugyanakkor, ha a konceptuális szint közös a kétnyelvűeknél, akkor azonos vagy nagyon hasonló nyelvi eszközökkel élnek a színek megnevezésekor.

Ennek a kezdeti stádiumban lévő vizsgálatnak a célja, hogy adalékot szolgáltatasson adataival és eredményeivel a konceptuális szintről folyó vitához.

Vörös Fábián
PTE-BTK

Dr. Gerner Zsuzsanna
egyetemi docens

muspilli

A dolgozat célja az ófelnémet „Muspilli”-szöveg három központi fogalmának (selida, uuarch, muspilli) értelmezése párhuzamos szövegek és szakvélemények alapján, valamint a legvalószínűbb fordítás ill. értelmezés kiemelése, a lehetséges értelmezések számának szűkítése.

A selida fejezetben két szembenálló vélemény összehasonlításával sikerült az értelmezést szűkíteni. Cola Minis az elfogadott értelmezés (otthon, lakás) helyett a szót inkább „boldogság”, „öröm”, „nyugalom” jelentéssel ruházza fel, Bonifatius prédikációi alapján. Erre reflektál Rolf Bergmann, kinek ellenpéldái kisebb odafigyeléssel épp saját maga ellen és Minis mellett szólnak.

A második fejezetben a uuarch különböző fordításai közül sikerül kettőt kiemelni. A fejezet javarészt Heinz Finger gondolatmenetét követi, aki két jogi forrásra, a Lex Salica-ra és a Trygðir-formulára hivatkozva alkotja meg saját fordítását. Ezen két forráson kívül a fejezet kibővül az Edda és a Biblia idevágó részeinek elemzésével. Végeredményben hat különböző fordításból sikerül a kört kettőre szűkíteni. A két fogalom közül egyik sem helyesebb, mint a másik, ám értelmezésük támpontot nyújt a következő fejezethez.

A harmadik fejezetben végül sor kerül a sokat vitatott muspilli fogalom elemzésére, konkrét értelmezés igénye nélkül. Mindössze a szó keresztény ill. pogány eredete a vizsgálat tárgya. Minthogy az Edda és a Biblia gonosz ábrázolásainak alapján a világvége fogalom szoros kötelékben áll a gonosz képével, ezen belül az Eddában a uuarch fogalmával, ezen elemzések alapján egy pogány eredet valószínűsíthető.

Wölfinger Bernadett
KRE-BTK

Dr. Sárosdyné dr. Szabó Judit
egyetemi docens

Teaching English as a Foreign Language to Dyslexic Students
Az angol mint idegen nyelv tanítása diszlexiásoknak

A dolgozat célja, hogy bizonyítsa, hogy az angolt mint idegen nyelvet, lehetséges eredményesen tanítani diszlexiásoknak, de ennek a sikernek számos előfeltétele van. Ahhoz, hogy ezeket a feltételeket meghatározzam diszlexiás tanulókat, és tanáraikat figyeltem meg a balatonfűzfői diszlexiásokkal foglalkozó Öveges József Szakképző Iskola és Gimnáziumban. Így alkalmam nyílt interjúkat készíteni, a diákokkal, és pedagógusaikkal. Továbbá egy éven keresztül hetente foglalkoztam egy diszlexiás diákkal, aki a tanulási folyamat alatt folyamatosan adott visszajelzéseket nehézségeiről, az alkalmazott módszerek hasznosságáról, ezzel is nagyban elősegítve a kutatást.

Ha sikert akarunk elérni a nyelvtanításban fontos számos tényt figyelembe vennünk, amikor olyan idegen nyelvi órára készülünk, ahol diszlexiás diákok is jelen vannak. Ilyenek többek között a tanuló típusok és stílusok. Kutatásaim szerint a diszlexiás diákok legnagyobb része mezőfüggő, jobb agyféltekéjük a dominánsabb, a nem egyértelmű információkat nem tolerálják. Továbbá megfigyeléseim szerint a diszlexiások egy része vizuális típus, míg társaik hallás után tanulnak a legkönnyebben, de a kinezetikus feladatok szinte minden esetben hasznosnak bizonyultak. A sikeres oktatás érdekében fontos a megfelelő stratégiák kiválasztása; indirekt, direkt stratégiák segítenek a diszlexiás tanulónak, hogy nagyobb függetlenségre tegyenek szert az idegen nyelvi órán.

A több érzékszervet igénybe vevő feladatok; színes kártyák, dráma, zene, videó, szintén hatásosnak bizonyultak az angolórákon. Az éves tanmenet és az tanórák tervezésénél is fontos figyelembe vennünk diszlexiás tanulóink igényeit.

A tanulmány végén egy diszlexiás tanuló esetét tanulmányozom. Konkrét nyelvtani problémákat és lehetséges fejlesztő módszereket sorakoztatok fel ebben az esettanulmányban, példaként arra, hogy a megfelelő, a tanuló tanulási igényeihez alkalmazkodó módszerek meghozzák a sikert a nyelvtanulásban, még egy diszlexiás diák esetében is.

VIII.
Orientalisztika
tagozat összefoglaló

Gér András László
KRE-BTK

Dr. habil. Kőszeghy Miklós
egyetemi docens

Tayma története - a héber nyelvű ószövetség és mezopotámiai feliratok alapján, válogatott szakaszokból

OTDK dolgozatom témáját az első négy fejezetben fejtem ki, közvetlenül összpontosítva Tayma város történetére a héber nyelvű Ószövetség megfelelő szakaszai alapján. Ezekhez a forrásokhoz rendeltem hozzá a korban megfelelő történelmi eseményeket, így rávilágítva az oázis történelmére. Ezeket a Mellékletben illusztráltam. A téma nagyobb összefüggések felől való szemlélésére a Függelék alkalmas, melynek anyagát címszavak köré helyeztem el.

Az első fejezetben felvetem a kutatás problémáit; például, hogy a város történelme csakis a korabeli történelemmel való összefüggésben tárgyalható. Bemutatom a város mai elhelyezkedését, néhány képet is bemutatva ízelítőül Tayma ókori romjaiból. Majd áttekintem a modern kori kutatástörténetét.

Az Írásos források feldolgozásában a héber Ószövetség idevonatkozó szakaszainak a tengelyére fűzöm fel a város történelmét. Így az arabok (első-sorban taymaiak) eredetét vizsgálom meg a közel-keleti feliratok tanúságának tükrében. Majd az arabokra, s különösképpen Taymára vonatkozó ószövetségi próféciákat (Ámósztól, Ézsaiástól és Jeremiástól) elemzem, a szövegek keletkezési korának meghatározása után mellé rendelek egy-egy olyan eseményt, melynek hatására keletkezhetett a szöveg:

Az arab királynők történetétől a lázadó arab királyok korán át a babyloni uralkodó utazásáig vezetem a történelem szálát beleértve az asszír nagykirályok és a babyloni Nabu-kuduri-ušur harcaiig és uralmáig. Végül kitérek Nabu-nai-īd otltétére.

A dolgozat forrásainak nyelvi elemzése azonban rengeteg olyan információt hozott a felszínre, melyek közvetlenül nem tartoznak a téma kifejtésébe, de elősegítik annak megértését a bővebb kontextus és több oldalról való megvilágítás által - ezeket az információkat helyeztem el a Függelékben.

Tayma oázis írásos nyomai után kutat ez a dolgozat, megmutatva történelmének fordulópontjait.

Katona Ágnes Anikó
ELTE-BTK

Dr. Jamadzsi Maszanori
egyetemi docens

A fukuharai főváros-áthelyezés Kamo no Csómei „Hódzsóki” című műve alapján

„Hallomásból tudjuk, hogy a régi bölcs uralkodók könyörületességet gyakorolva kormányozták az országot. A [császári] palotát náddal fedték, s a szélét sem formázták meg. Amikor az uralkodó látta, hogy [a házakból] kevés füst száll fel, elengedte a kevés adót is. (...) A mostani világ állapotát a régi példáján keresztül ismerhetjük meg”.

Ezekkel a sorokkal végződik Kamo no Csómei (1153?/56?-1216) középkori japán költő, kritikus, esszéista, szerzetes és remete 1212-ben napvilágot látott Hódzsóki (Parányi szobában) című művében az akkori japán főváros át-, illetve visszaköltöztetésének története. Ez a forrásrész azonban nem illik bele teljesen az alkotás első felébe, ahol a Japánt sújtó különböző természeti csapásoké a főszerep. Ugyanakkor, ha összevetjük a Hódzsókit más középkori japán művekkel (Heike monogatari, Gjokujó, Gukansó stb.) – melyeknek szerzői szintén tárgyalták a főváros-átköltöztetés esetét –, kiderül, Csómei számos magyarázatot kihagyott elbeszéléséből.

Hogy mi motiválhatta a remeteszerzőt, hogy ezt a történetet is beemelje esszéjébe; miként függ össze a fent idézett rész a főváros- és annak áthelyezésének kritikájával; és hogy egyáltalán milyen okai lehettek „elhallgatásainak” – dolgozatomban ezeket a kérdéseket kívánom megválaszolni, mégpedig történelmi szempontból, elemzések és forrásösszevetések által.

Amint a vizsgálat során kiderül, Kamo no Csómei számára nem annyira a politikai tényezők megvilágítása, mint inkább a lépés emberi életre, lélekre valamint lakóhelyeikre való hatása volt fontos. Mindezt pedig áthatja a korra jellemző buddhista mudzsó, azaz elmúlás gondolata, miszerint a világon mindenhol csak szerencsétlenségek keletkeznek. Így kerül Csómei által is leírásra több természeti csapás, s mellettük a főváros átköltöztetésének története.

Kiss Mónika
ELTE-BTK

Dr. Yamaji Masanori
egyetemi docens

The Four Heavenly Gods in the Buddhist Sculpture of the Nara Era (710-794) of Japan

A Négy Mennyei Uralkodó a japán nara-kori (710-794) buddhista szobrászatban

A kutatásom célja az, hogy a 8. századi japán buddhista szobrászaton belül, a Négy Mennyei Uralkodó szobrairól egy átfogó képet adjak, amiben történelmi háttérüket, ikonográfiájukat és stíluskapcsolataikat is belefoglalom. A szobrokat kronológiai sorba rendeztem, majd ez alapján elemeztem azokat. Különböző ikonográfiai, datálási és azonosítási problémákra világítottam rá, amelyeket megpróbáltam megoldani. Arra az eredményre jutottam, hogy a kor művészetét erősen befolyásolta a kínai hatás, a templomok és a szobrok között, pedig voltak ikonográfiai és stílusbeli kapcsolatok. A téma behatóbb kutatásához mindenképpen szükség lett volna több forrásra, amelyekhez sajnos itt nem jutottam hozzá. Úgy remélem, hogy tudom majd a helyszínen is folytatni a kutatásaimat.

Lázár Marianna
KRE-BTK

Dr. Farkas Ildikó
egyetemi docens

Az ókori kínai shijin mítosz fejlődése és integrálódása a koreai és japán kultúrkörbe

Dolgozatomban egy egyedülálló ókori kínai mítosszal foglalkozom, melyet rendkívül különlegesnek tartok az eddig általam ismert ázsiai folklórelemekhez képest. Vajon tényleg megtörténhet, hogy egy ókori, egészen apró folklórelem több mint 1500 éven keresztül is fennmarad Ázsiában? Vajon elég erős kulturális kapocs fűzte össze a régió országait ekkor ahhoz, hogy a shijin mítosz ne álljon meg kezdeti mivoltánál, hanem fejlődésével hozzájáruljon az interkulturális kapcsolatok elmélyítéséhez? Dolgozatommal e két fő kérdéskör megoldását tűzöm ki célul: egyrészt a shijin mítoszról, mint folklórelemen keresztül szeretném bizonyítani a Kína, Korea és Japán közt folyó komoly interkulturális kapcsolat meglétét az ókor korai századaiban; másrészt szeretném bemutatni, hogy a tárgyalt mítosz milyen formában maradt fenn ma Koreában és legfőképpen Japánban.

A mítosz alapjait a kínai nép ősi sámánhitére, illetve más animisztikus hiedelmekre vezethetjük vissza, mely később a Han-dinasztia idején egyre összetettebbé vált, sőt, a négy istenalak a teremtménymítoszban is kiemelkedő szerepet kapott. Az állatalakban tisztelt védelmezőket -a teknőst, a sárkányt, a főnixet és a tigrist- új képességekkel ruházták fel a 3. század után. A kezdeti égtájőr szerepük kiterjedt más tudományos és vallás-ideológiai területekre, így olvadhatott bele a mítosz a taoizmus "öt-elem" tanába, az ókori kínai csillagászati tanokba, vagy akár a koreai túlvilághitbe. A dolgozatomban időrendi sorrendben próbálom bemutatni a mítosz fejlődését, terjedését, és azt, hogy hogyan integrálódhatott bele a későbbi koreai és japán kultúrába.

Japánba kerülését és jelen korig tartó fennmaradását elemzem a leg-hosszabban, ugyanis ebben az országban mélyült el legjobban az istenekbe vetett hit. Ez számos formában mutatkozik meg: művészeti emlékekben, csillagászatban, városépítészetben és más geomanciai elemekben, sőt, meglepő módon még a mai japán médiában is megtaláljuk őket, több mint 1500 évvel a mítosz keletkezése után.

Mészáros Anna
ELTE-BTK

Dr. Várnai András
egyetemi docens
Dr. Hamar Imre
egyetemi docens

A nevek iskolája
Közelítés a kínai „vitakozók” nyelvi-logikai fejtegetéseinek értelmezéséhez

Dolgozatomban az i. e. VI-III. századi Kína nevek iskolájaként számon tartott szellemi irányzatának fennmaradt szövegeire vonatkozó értelmezéseket vizsgálom. Annak megvilágítására teszek kísérletet, hogy bár hosszú ideje gyökeret vert az a hagyomány, mely a nevek iskolájának illetve a kései motistáknak nevezett mozgalmat egymástól elválasztva kezeli, valójában ennek az elhatárolásnak a Han-kor előtti forrásokban egyáltalán nincsen nyoma. Vizsgálat alá vonom a Qin-kor előtti filozófiai iskolák „vitakozásra”, „érvelésre” (a nevek iskolája és a kései motisták tevékenységére) vonatkozó kritikáját. Úgy vélem, a nevek iskolája és a kései motisták szembehelyezése, a korabeli reakciók reflektálatlan átvétele, valamint a nyugati filozófia kategóriáinak a kínai filozófiára való, előzetes vizsgálat nélküli alkalmazása félrevitte a nevek iskolája fennmaradt szövegeinek értelmezését. Dolgozatom célja, az eddigi értelmezési hagyomány indokolatlan előfeltevéseinek tisztázása, és ezzel annak az értelmezési helyzetnek a megteremtése, melyben az ókori Kína nyelvi-logikai jellegű vizsgálódásainak egy kevésbé elfogult interpretációja létrejöhet. Úgy vélem, egy ilyen értelmezés napvilágra hozná az ókori kínai filozófia egy eddig indokolatlanul marginálisan kezelt csoportosulásának törekvéseit.

Németh Norbert
ELTE-BTK

Birtalan Ágnes
egyetemi docens

A mongol Kandzsúr-kiadások története

A kutatás alapvető témája a mongol Kandzsúr-kiadások történetének és felépítésének bemutatása, illetve a fordítás alapját képező tibeti nyelvű kiadások azonosítása, amely a nyugati szakirodalomban eddig nem került pontos meghatározásra.

Az egyes kiadások kolofonjainak vizsgálatakor jelen írás szerzője arra a meggyőződésre jutott, hogy léteznie kellett egy korai, XVII. század eleji mongol Kandzsúr-kiadásnak és e véleménye a források tanulmányozása során igazolódni látszik.

Jelen kutatás három fő célja: egyrészt, hogy összefoglalóan bemutassa a vallásalapító Buddha kinyilatkoztatásait tartalmazó Kandzsúr-gyűjtemény mongol nyelvű változatait (I.), másrészt, hogy a szerző saját kutatásának eredményeként meghatározza a fordítások alapját képező tibeti kiadásokat (II.), harmadrészt pedig, hogy egy történeti munka részlete alapján egy korai – XVII. század eleji – kánon-kiadás létezésének lehetőségét bizonyítsa (III.).

A kutatás során a mongol fordítások alapját képező tibeti változatok meghatározása és a korai Kandzsúr-kiadásra utaló adatok bemutatása az összehasonlító filológia módszerével történt.

Mivel a kolofonokban található adatok értelmezéséhez további történeti munkák és szövegvariánsok állnak rendelkezésre, a szerző a kutatást a későbbiekben ezek bevonásával kívánja folytatni.

Stumpf Enikő
ELTE-BTK

Dr. Yamaji Masanori
egyetemi docens

Hódzsó Maszako vallási és politikai tevékenysége a formálódó Kamakura-bakufuban

Hódzsó Maszako nagy hatást gyakorolt Japán történelmére, egyrészt a Kamakura- sógunátus alapítójának, Minamoto no Joritomónak (1147-99) a feleségeként, másrészt két sógun édesanyjaként, és végül, mint amasógun, „apáca sógun” a Hódzsó régensek uralkodásának idején. A kutatás célja, hogy Hódzsó Maszakón keresztül bemutassa a középkori japán nőt, egy eddig, a nyugati ember számára ismeretlen aspektusból. Az általános elgondolás az, hogy Japánban a nők elnyomottak és kiszolgáltatottak, de a történelem folyamán a nem minden korban voltak alárendelt szerepben, sőt, tényleges hatalommal is bírtak. Nem csupán a politikában lehetett meghatározó szerepük, de a vallási életben is. A dolgozat ebben kíván újdonságot hozni, hiszen Hódzsó Maszako vallási tevékenységét eddig kevesen tanulmányozták. A kutatáshoz elsődleges forrásként az Azuma kagami (Kelet tükre) c. kamakura-kori krónika nyújt segítséget. A mű ugyan Maszako halála után, de még a Hódzsó régensek idején készült, így ez tekinthető a leg-hitelesebb forrásnak a korból. Bár a politikai események leírásánál fölvetődik a problematika, hogy az Azuma kagami elfogult Minamoto no Joritomo illetve a Hódzsó család javára, ugyanakkor véleményem szerint vallási aspektusból ez a veszély nem áll fenn, hiszen megtudhatjuk belőle, hogy Maszako több irányzatot is képviselt, még ha voltak is kiemelt kedvencei. A cikk bemutatja, hogy Hódzsó Maszako anyaként, feleségként, politikusként és vallási támogatóként is igyekezett megállni a helyét. Ez utóbbi három nem kérdéses, hogy sikerült neki. Anyaként azonban vitatott, hogy jól töltötte-e be a szerepét. Véleményem szerint a kor lehetőségeihez mérten, ahhoz képest, hogy kevésbé szólhatott bele gyermekei neveltetésébe, igyekezett támogatni a gyermekeit, de amikor azok csalódást okoztak neki, akkor keményen megbüntette őket. Egy olyan asszony volt, aki keményen harcolt családjá, mind a Minamoto, később pedig a Hódzsó család érdekeiért. Ha ő nem lett volna, talán a sógunátus sem jöhetett volna lé

IX.
Ókortudomány
tagozat összefoglalói

Farkas István Gergő
PTE-BTK

Dr. Visy Zsolt
egyetemi tanár

**Adatok a római auxiliáris csapatok csoportos polgárjog-adományozásához
a fennmaradt latin-nyelvű feliratok fényében**

A dolgozatban röviden ismertetem a Római Birodalom auxiliáris csapatainak civium Romanorum rendszerű polgárjog-adományainak körülményeit, melyek alapjául az idei évben létrehozott SQL alapú adatbázis szolgált. Kutatásom elsődleges célja a csoportos polgárjog-adományozás szokásának az összefoglalása a feldolgozott forrásanyag alapján. Emellett a római segédc csapatokat érintő diszlokációk pontosítása, mely által mind a régészeti, mind a történeti forrásanyag új kontextusban vizsgálható, ennek keretében a civium Romanorum epitheton szisztematikus összegyűjtésére most először kerül sor.

Fejes János
KRE-BTK

Dr. habil. Kőszeghy Miklós
egyetemi docens

Szín - ahhé - eriba és a Lákis - relief 4 - 8. táblái

OTDK dolgozatomat alapvetően 6 nagyobb egységre osztottam fel. Az első bevezető szakaszban megismerkedhetünk a jelképféjtés nehézségeivel és a modern ikonográfia kérdéseivel, főleg az ókori Közel Keletre fókuszálva.

Második szakaszban kerül bemutatásra a reliefen látható város rövid története, hangsúlyosabban kiemelve a III. réteget, melyet az asszír ostrom ért. Megismerjük az erődítést (kettős falrendszer) és a város központjában a palotaerődöt, melyek a relief elemzésénél újra előkerülnek.

A harmadik szakasz tárgyalja a címben megnevezett asszír nagykirály uralkodását illetve a „Párja nincs palotát”, ahol megtalálták a reliefet. Röviden előrevetítjük ebben a szakaszban már a palesztinai hadjárat előzményeit.

Negyedik fejezetünkben a hadjáratot vesszük közelebbi elemzés alá a júdai hadjáratot és annak kitörésének körülményeit: a Júda vezette asszír ellenes koalíciót, melyben a környező városállamokon túl még Egyiptom és talán Babilon is részt vett. E szakaszban segítségül hívjuk az írott forrásokat és azokat ütköztetjük egymással (Biblia és a Taylor prizma).

Az ötödik, egyben leghosszabb szakaszban pedig magát a reliefet tárgyaljuk, kezdve annak elkészültének kérdéseivel (pl.: a készítő művész láthatta-e magát a csatát, ha nem akkor milyen források alapján dolgozott, továbbá a kompozíció stb.), majd rátérünk leírására és elemzésére. Középpontba a 4 – 8. táblák kerülnek, ahol is a júdai foglyokkal és deportáltakkal való bánásmódot, és a politikai erőszak eszközeit vesszük közelebbről figyelembe.

A záró fejezet, pedig ezek üzenetét hivatott bemutatni, mely tulajdonképpen az asszír hatalmi önreprezentáció iskolapéldája. Összegezzük a látott eszközöket és levonjuk pszichológiai következményeiket: az elretentést és a hatalom és erő a külvilág számára való „békés” hirdetését.

Földi Zsombor József
ELTE-BTK

Dr. Kalla Gábor
egyetemi docens

Ribatum. Egy papnő archívuma az ókori Szipparból

Dolgozatomban egy Hammurapi korában élt naditum-papnő életét és működését próbáltam rekonstruálni a fennmaradt üzleti- és magánjellegű dokumentumok vizsgálata alapján, különös tekintettel a családjával való kapcsolatára. A kutatás évtizedek óta próbálja felderíteni, mennyiben valósult meg ezeknek a nőknek a Hammurapi-kódex által elvben biztosított függetlensége, és mennyiben befolyásolta őket családjuk az üzleti ügyeikben. Mivel a táblák nem szabályos ásatáson, hanem rablóásatások során kerültek elő, és szétszóródtak a világ különböző múzeumaiban, csak a belső adataik alapján lehet rekonstruálni, melyek tartoztak egy család archívumához. Ebben a munkában a proszopográfia nyújtja a legnagyobb segítséget, sok szöveg esetében azonban más körülményeket is figyelembe kell venni az azonosításhoz.

Az általam feldolgozott 30 szöveg többsége házbérleti szerződés; mivel ebből a szerződés-típusból Ribatumtól ismerjük a legtöbbet, az elemzés segít tisztábban látni a házbérletek szerepét a családi gazdaságok működésében. A különböző háztípusokra vonatkozó bérleti okmányokat csoportokra bontva hasonlítottam össze egymással és a többi, hasonló jellegű szöveggel. Igyekeztem megtalálni a politika és a hétköznapi élet közötti kapcsolódási pontokat – például megvizsgálni, hogyan befolyásolta Samsuilūna trónralépése és az adósságok ezzel járó eltörlése a család gazdasági helyzetét. Külön fejezetet szenteltem Ribatum apja, Ippatum működésének; mivel állami hivatalnok volt – közmunka-felügyelőként tevékenykedett –, több adminisztratív okmány is fennmaradt vele kapcsolatban, amelyeket együtt tároltak a családi dokumentumokkal. Nagy figyelmet fordítottam a szövegekben felbukkanó személyek azonosítására: így sikerült azonosítanom többek között egy írnok-családot, amelyből az apa és a fia is szolgált írnokként Ippatum családját. Sikerült megállapítanom, hogy a család mindvégig nagy nyomást gyakorolt a papnőre; a Ribatum néven kiadott ingatlanok valójában a családnak termeltek jövedelmet.

Horti Gábor
SZTE-BTK

Dr. Székely Melinda
egyetemi adjunktus
Mráv Zsolt

QVADRIBVRGIVM - Helységnevezés vagy Császárkori Erődítménytípus

A dolgozatomban a Quadriburgium helységnevet, a quadriburgium erődítménytípust, illetve a két elnevezés kapcsolatát vizsgáltam. A számos probléma közül az egyik legfontosabb, hogy az erődítménytípus vajon a korábban létező helységnevről kapta-e típuselnevezését. Ezen kívül problematikus az erődítménytípus karakterjegyeinek felderítése, melyek alapján egy egységes csoportba lehet sorolni az ide tartozó erődítményeket.

A munka során megvizsgáltam a rendelkezésre álló forrásokat, figyelembe véve mind a történeti, mind a régészeti emlékeket is. Az erődítmények típusjegyeinek meghatározásánál felkutattam a rendelkezésre álló magyar, valamint külföldi szakirodalmat. Az adatokat egyesítettem a munkám függelékeként mellékelt erődítménykatalógusban, mely két részből áll: először is táblázatos formában mutatja be az erődöket, mutatva regionális elrendeződésüket. A második részben részletes, adott szempontrendszer szerinti vizsgálatnak vettem alá az erődöket, melynek eredményeképp számos problémára sikerült lehetséges magyarázatot találni.

A végeredmény a rendelkezésre álló források vizsgálatánál fényt derített a helységnevezés és az erődítménytípus kapcsolatára. Az erődítménykatalógus adatainak elemzésének és összegzésének segítségével egy olyan követelményrendszert állítottam össze, melynek segítségével lehetséges az erődítmények quadriburgium erődítménytípusba való sorolása. Állításaimat illusztrációkkal, az erődítmények alaprajzainak és fennmaradt régészeti emlékeinek segítségével is igyekeztem alátámasztani.

Kiszely Balázs
DE-BTK

Dr. Szabó Edit
egyetemi docens

Az amici principis a Kr. u. 1. században

Tanulmányomban az Augustus korával kezdődő és a Domitianusál végződő időszakban vizsgálom azon senatorokat, akiket az antik források amicus principis-nek neveznek.

Célom, hogy bemutassam, hogyan változott a császárok szenátori rendű baráti és munkatárs köre, s mindeközben milyen új személyek, esetleg családok emelkedtek fel, és tűntek el. További kérdésem, hogy milyen általános, és milyen egyedi jelenségek figyelhetők meg az ókori szerzőknél ennek a körnek a leírásaiban.

A két legfontosabb forrás a korra vonatkozóan, Suetonius és Tacitus munkái, valamint Cassius Dio történeti könyvei, főleg a Flavius- korra vonatkozóan. Ezen kívül még Plutarchos, Galba és Otho életrajza is jelentős. Felhasználtam még Velleius Paterculus Róma története című munkáját is.

A dolgozat készítése során az egyes princepsket és amicusaikat vizsgáltam meg. Ennek során több érdekességet is felfedeztem.

Megállapítható, hogy az amici principis túlnyomó többsége ebben a korszakban új személy volt, és többségük csak személyében tudta megőrizni a helyzetét, és nem tudta a családjára és fiaira átörökíteni azt a kiváltságot, hogy az uralkodó amicusa lehetett. Ezt csak néhány olyan családnak sikerült elérnie, mint a Vitelliusok és a Cocceiusok.

Fontos észrevétel még az is, hogy a későbbi princepsok, akik már az új dinasztiák létrehozására törekedtek, mint Galba, Otho, Vitellius és Vespasianus, a Iulius- Claudius dinasztia princepsének amicusai voltak. Tehát megalapítható hogy azoknak volt esélye princepsé válni, akik maguk is a régebbi princepsok baráti és munkatárs körébe tartoztak.

Kuun Aladár
DE-BTK

Dr. Forisek Péter
egyetemi adjunktus
Dr. Torbágyi Melinda
tudományos főmunkatárs
Dr. Giovanni Gorini
egyetemi tanár

Császári reprezentáció III. Valentinianus idején

Dolgozatom III. Valentinianus, nyugatrómai császár pénzverésével foglalkozik. Az ő harminc évig tartó uralkodása alatt igen jól megfigyelhetők a különféle gazdasági-társadalmi-politikai változások.

A dolgozat a kereszténység térhódítása mellett az V. századi pogány jelképrendszer továbbélésével foglalkozik, amely évszázadokon át jelképezte a pogány Rómát. Ennek egy részét I. (Nagy) Theodosius betiltotta, mégis megjelennek a késő római pénzek, annak ellenére, hogy a korszak császárai keresztény uralkodónak tartották magukat.

Ezt a kettőséget – vagyis hogy párhuzamosan vannak jelen a pogány és a keresztény szimbólumok – a propaganda eszközével tudták elérni a császárok. A dolgozat célja az, hogy bemutassam a korszak fő politikai jelszavait, amelyeket az antikvitás egyik legfontosabb kommunikációs technikáján, a pénzverésen keresztül vizsgáltam. A pénzek feliratait és ábrázolásait a mindenkori kormányzat leghatásosabb eszközei voltak a hivatalosan képviselt eszmék hirdetésére az egész birodalom területén. Ennek jelentőségét már korán felismerték, s nagy súlyt helyeztek ennek megvalósítására. A római császári kormányzat nem szűnt meg emlékeztetni a birodalom lakóit arra, hogy a békét és biztonságot az uralkodó személyes, mindenre kiterjedő gondoskodásának, figyelmének, valamint győzedelmesen vezetett hadseregének köszönhetik. A római és a különböző provinciális verdékben készült pénzek évről-évre hírül adták a császár tetteit, szándékait, a kormányzat jelszavait, amelyek valójában sokszor csupán álmokképek voltak. A pénzek feliratait és ábrázolásait minden alattvaló tudatába vészték a császár arcvonásait, a római rend eszméit és erejét. Ennek a római rendnek az ereje és eszméi igencsak megváltoztak a Nyugatrómai Birodalomban kialakult válság következtében.

Novotnik Ádám
ELTE-BTK

Dr. Sághy Marianne
egyetemi docens

Kereszténység és pogányság a késő antik Rómában: konfliktus vagy asszimiláció?

Historiográfiai témájú dolgozatom a késő antik Róma krisztianizációjáról kialakított történeti elméletekkel foglalkozik. A Nagy Konstantin császár által megindított „vallási forradalom” mindmáig a történettudomány legfontosabb kérdései közé tartozik, amelyről a 20. század folyamán több teoretikus modell született. Ezek közül nagy hatást gyakorolt a híres magyar ókortudós, Alföldi András elmélete, aki Róma kereszténnyé válását a keresztény császár és a pogány Város szembeszegüléseként ábrázolta, vallási-politikai konfliktusként modellezte. Szerinte a ró mavárosi arisztokrácia ellenállási harcot vívott a művészet és irodalom eszközeivel a hagyományos vallás védelmében az új keresztény kormányzattal szemben.

A 20. század második felében az ellentétekre épülő, vallási konfliktus modellje helyébe a vallási szinkretizmus és a kulturális asszimiláció folyamatának hangsúlyozása lépett. Dolgozatomban elsősorban Michele Renee Salzman 354-es római kódex-kalendáriummal foglalkozó munkájában, illetve Alan Cameron késő antik irodalmat vizsgáló tanulmányaiban kifejtett új eredményeket kívánom bemutatni.

Míg az Alföldi-tézis binárisan szembeállítja a két vallást, a mai elméletek korunk szellemének megfelelően az asszimilációt, az integrációt és az akkulturációt emelik ki. Minden történeti korszak vizsgálatára igaz ez a modellalkotás, ezért tanulságos ezen elméletek megismerése. Kiderül, hogy a történeti elméletek nem egyszer saját koruk szemléletét közvetítik. A kutatások fejlődésével, a források folyamatos újraértelmezésével azonban újabb és újabb szempontok jelennek meg, melyek a múlt minél hitelesebb rekonstrukcióját segítik elő.

A dolgozatban tárgyalt kétféle elméleti modell egymást kiegészítve azt a történészi törekvést szolgálja, hogy minél jobban megközelítsék egy-egy történeti korszak mentalitását.

Palotás György
SZTE-BTK

Draskóczy dr. Székely Melinda
egyetemi adjunktus

Szarmata segédcsapatok Britanniában a 2. és a 4. század között

A késő római hadművészetre jelentős hatást gyakoroltak a Római Birodalom területeit állandó támadás alatt tartó barbár törzsek és a környező ellenséges államok. Keleten a parthusok és a helyükbe lépő szaszanidák, nyugaton a germán és iráni törzsek folytattak támadásokat az Imperium ellen. A folyamatos konfrontáció természetesen maga után vonta, hogy ezeknek a népeknek a hadviselési szokásainak előnyös elemeit a rómaiak átvették saját hadseregszervezetükbe. E hatások egyik leglátványosabb következménye a lovasság számának és szerepének rendkívüli megnövekedése a 3. századtól kezdve. A szarmaták voltak azok a harcosok, akikhez voltaképpen az első római nehézlovasság megjelenését kapcsolhatjuk.

A dolgozatban a szarmata népek hadviselési szokásait és fegyverzetét, valamint a római szolgálatba állt egységek történetét vizsgálom a 2. és a 4. század közötti időszakban. A hadviselésük bemutatásához a 2. századi történetíró, Arrianus Τέχνη Τακτικὴ καὶ Ἑκταῖς Κατὰ Ἀλανῶν címmel írott munkáját használtam fel, amelyben a lovassági harcmodorra tett utalások, valamint a fegyverzet (draco, contus és spangenhelm) elemzése is megtalálható.

A római hadseregben az első jelentősebb egységük Marcus Aurelius 175-ös békekötése után jött létre. Britannia provinciában a szakirodalom egyedül a közép-angliai Ribchester városához köti jelenlétüket. A feliratokat és a régészeti leleteket vizsgálva azonban ki lehet bővíteni ezt a képet Catterick, Chesterholm, Chester és High Rochester városaira is. A feliratok értelmezésével emellett a pro praetore személyes testőrségének összetételére is választ kaphatunk. A dolgozat célkitűzései közé tartozik a szarmaták szerepének tisztázása a római hadseregben.

Szabó Ádám
SZTE-BTK

Dr. Odrobina László
egyetemi adjunktus

A donatista eretnecség tanításainak előzményei, elsősorban Szent Cyprianus munkásságában

A dolgozat célja a IV. századi Észak-Afrikában keletkezett donatista mozgalom és a fél évszázaddal korábban élt karthágói püspök, Cyprianus nézeteinek, tanításának összehasonlítása, különös tekintettel a szakirodalom által eddig kevésbé tárgyalt jellemzőkre. A feldolgozás során ezért elsősorban a latin forrásokra helyeztem a hangsúlyt, a fogalmazásbeli egyezésekre, a gondolatmenetek hasonlóságára és különbségére. Az ugyanis mind a korabeli emberek, mind a mai kutatás számára nyilvánvaló, hogy a donatizmus kialakulásában és érvrendszerének kidolgozásában a cyprianusi hagyomány döntő szerepet játszott, amit elsősorban a karthágói püspök és Stephanus pápa között kialakult levelezésre, valamint a donatisták újrakeresztelési gyakorlatára alapoznak. A két tanítás között Cyprianus többi művének figyelembe vételével más egyezések is fellelhetők: az egyházfelfogás, illetve a bűnösök egyházból való kizárása, amelyet az általuk okozott beszennyeződés elkerülése indokol.

A pusztá átvétel mellett azonban a donatisták tovább is fejlesztették Cyprianus gondolatait, átültették őket a gyakorlatba. Például az egyházállam viszonyban is rá hivatkoztak, de az a modern felfogás, miszerint a donatisták tanításukban ragaszkodtak volna a kettő szembeállításához, nem teljesen indokolható. Az újrakeresztelés kérdésében a legfőbb hasonlóságot a Cyprianusnál és a donatistáknál is megtalálható „ex opere operantis”, ill. „extra ecclesiam nulla salus” elveknél tapasztalhatjuk. Vannak azonban más érvek is: az újítás vádjának visszautasítása, a szokás-igazság szembeállítása, a Keresztelő Szent Jánosra vonatkozó bibliai részek értelmezése. A munka eredményeként több olyan adatot találtam, amely az eddig tárgyalt kérdések mellé új információkat szolgáltat, és bár az eddig kialakult tudományos nézőpontok helyességét nem kérdőjelezi meg, mégis hozzájárul az általunk ismert tények, események, személyek árnyaltabb megközelítéséhez.

Szántó Zsuzsanna
ELTE-BTK

Dr. Luft Ulrich
egyetemi tanár

A kereszténység gyökere, elterjedése és szellemisége a római kori Egyiptomban

Kutatásom kezdetekor azt a célt tűztem ki magam elé, hogy feltérképezzem a kereszténység egyiptomi elterjedésének és jelenlétének sajátosságait. A kereszténység, lévén korunk egyik világvallása, sok kutatót ösztönöz arra, hogy kialakulásának és elterjedésének körülményeit tanulmányozza. Az ókori Egyiptom leginkább fáraókorbeli kultúrájáról híres, számomra viszont az jelentett kihívást, hogy a keresztény vallás egyiptomi elterjedését és jellegét vizsgáljam. Ehhez összegyűjtöttem az első századok korából fennmaradt, és rendelkezésre álló forrásanyagokat, vagyis ógörög, illetve kopt nyelvű iratokat és műveket, valamint tanulmányoztam a témával kapcsolatos szakmai véleményeket, hogy azokat összevetve nyerjek képet a kor keresztény szellemiségéről.

Kutatásom során azt a következtetést vontam le, hogy a kereszténység kialakulásakor nagyon színes vallási kép uralkodott az egész Római Birodalom, és különösen Egyiptom területén, a hellenisztikus kultúra ugyanis virágkorát élte, de a zsidó vallás jelenléte is meghatározó volt. Mindez érdekes háttérrel nyújtott a keresztény vallásnak, amely Szent Márknak köszönhetően jelent meg Egyiptomban. Ő alapította meg az egyiptomi keresztény egyházat Alexandriában, amely a korai kereszténység egyik fő központjává vált. Az új vallás népszerűsítésében és terjesztésében az alexandriai iskola játszotta a legnagyobb szerepet, élén Alexandriai Kelemennel, aki munkásságával az alexandriai teológia alapjait fektette le. Ennek sajátos jellege egyértelműen a zsidó vallás, valamint a görög filozófia erős hatásaiban jelent meg. Ezáltal látható, hogy Egyiptom nem szakadt el a gyökereitől, és a kereszténység elterjedésével egyfajta vallási szinkretizmus jött létre. Az első évszázadokban a kereszténység több irányban fejlődött, és az alexandriai csak egy volt a sok közül, de végül, az egyházi dogma kialakításakor egyértelművé vált, hogy az egyiptomi egyház milyen nagy hatással volt a keresztény ortodoxiára.

Weszprémy Gábor
KRE-BTK

Dr. habil Kőszeghy Miklós
egyetemi docens

Sesonk fáraó palesztinai hadjáratának topográfiai problémái

A dolgozat Egyiptom történetének egy mai napig ködfoltokkal teli időszaknak egyik legérdekesebb kérdését veszi górcső alá. A harmadik átmeneti kor az egykori hatalmas, piramisokról, hódításokról, sikeres fáraókról híres ókori ország hanyatlásának egyik állomása. Azonban volt egy uralkodó, aki ebben a korban is képes volt dinamikájával, karizmájával és tehetségével ismét összefogni Egyiptomot. A 22. dinasztia alapítója, a líbiai származású Hedzsheperre Sesonk fáraó a karnaki templom felirata szerint egy hadjáratot indított Palesztina ellen. Ennek útvonala a mai napig nem tisztázott; megfejtése talán soha nem lesz biztos. A történeti földrajz, a korábbi fáraók útvonala és saját ötleteink alapján ugyan van lehetőség elképzelések készítésére, de ez korántsem történelmi tény.

És ha ez nem lenne elég: a tudósok, kutatók egy olyan pontra tapintottak az eddig - ha nem is tökéletes, de nagyjából - megbízható forrásnak tartott Bibliában, ami merőben képes átformálni a nézeteinket a Szent Írással kapcsolatban. Jogosak lettek az eddig a mondat végére csak félve kitett kérdőjelek, sőt; immáron aláhúzni is szabad: létezett-e a nagy dávidi és salomoni Izrael? Mit tettek egyáltalán a legendás királyok?

Az előző bekezdésekben vázolt kérdésekre a válasz megadásához sajnos messze nincs végtelen fegyverarzenálunk. Segítségül hívhatjuk a modern technikát (számítógépes programok, radiokarbon kormeghatározás stb.), a korábbi leírásokat és igazából bármit, amibe bele lehet kapaszkodni (Biblia, erősen sérült feliratok stb.).

A dolgozat bemutatja, hogy eddig milyen nehézségek vetődtek fel és hogy a jelenlegi kutatások mire jutottak ezen kérdések megválaszolásában. Képet kaphatunk egy olyan problémáról, melyet még nem sikerült teljesen megválaszolni, így gyakorlatilag az olvasó és a hallgató egyaránt részese lesz Sesonk fáraó palesztinai hadjáratának topográfiai kérdéseinek.

X.
Összehasonlító irodalomtudo-
mány
tagozat összefoglalói

Bacsá Gábor
SZTE-BTK

Tóth Ákos
tudományos munkatárs

Kafka írás-és rajzművészetének naivitás-aspektusai

Franz Kafka saját írói életművét kudarcot vallott kísérletnek tartotta. Walter Benjamin ezt az ítéletet központi jelentőségűnek mondja-ajánlja a mindenkori Kafka-értelmezések számára. „S ha már kudarcot kellett vallania, úgy minden sikerült neki útközben”. A dolgozat ennek a sikernek a létét, körülményeit, viszonyrendszerét vizsgálja. Mi sikerült Kafkának, ha ugyan sikerült valami? Vajon a „mindenbe” beletartoznak-e az író (gyakran születésükkor kitagadott) képzőművészeti próbálkozásai, a szélsőségesen marginális jelentőségűnek titulált rajzok, skiccek?

Benjamin, Samuel Weber és Claude Gandelman gondolatmeneteit nyomon követve a nagy célkitűzések és a hozzájuk kapcsolódó, végső, „utolsó” ítélet fényében kerül tárgyalásra az életmű néhány, a problémát látványosabban a középpontba helyező mozzanata. Ebben a fejtegetésben kitüntetett szerephez jut majd a balgaság gondolata mint a Kafkánál kétségkívül hangsúlyos és Benjamin által is neuralgikusnak elismert jelenség. A versenymunka feladata annak végiggondolása, hogy mennyiben jelent hasznos fogódzót a naivitás fogalma az írói és rajzoló „törekvések” sikerének megítélésében. Az eredmények műelemzések tanulságaival együtt adják majd a kutatás végkövetkeztetéseit.

Békés Izabella
SZTE-BTK

Tóth Ákos
tudományos munkatárs

Kincs, ami nincs, avagy posztkolonialitás a XXI. században

Dolgozatom központi témája az Anglia és Görögország között az Elgin-márványok kvázi elrablása miatt zajló vita különféle aspektusainak vizsgálata. A Pheidiász alkotta márványokat Lord Elgin, Anglia isztambuli nagykövete 1801-ben szállította át Angliába. A görögök állítása szerint a márványokat Lord Elgin egyszerűen ellopta, s ezért már 1829 óta visszaszolgáltatásukat követelik. A britek ezzel szemben azt állítják, hogy a márványok legálisan kerültek a tulajdonukba, s ezért semmilyen módot, lehetőséget nem látnak arra, hogy a márványok visszakerüljenek korábbi helyükre. Érdekes momentum, hogy a jogilag sajátjuknak tekintett alkotások helyben maradása érdekében további érveket sorakoztatnak fel. A vita jövedelmező interdiszciplináris kutatásokra ad alkalmat. A műkincsek, műkincskereskedelem vizsgálata lehetőséget nyújt a műkincsekkel való visszaélés jogi szabályozásának vizsgálatára, a múzeumokról szóló diskurzusokhoz kapcsolódva az intézmény hatalmi politikát reprezentáló tulajdonságainak megismerésére, valamint a gyűjtés motívumának feltárására, a posztkoloniális diskurzus felelevenítésére. A dolgozat keresi a választ, ki-nek, mikor, hogyan van, van-e joga más ország műkincseinek birtoklásához.

Gortva Tamás
SZTE-JGYPK

Dr. Vass László
főiskolai docens

A fónikus költemények megközelítéséhez

Dolgozatomban a fónikus költészet történeti háttérének és egyfajta tipológiai keretének vizsgálata után kísérletet tettem egy alapvetően hangzónak szánt szöveg fónikus és vizuális megjelenésének elemzésére, majd pedig e két egymástól merőben eltérő természetű médium összehasonlítására. Ezen túl egyfajta interpretációt kívántam nyújtani LADIK Katalin UFO party című szövegéhez.

Elemzésem közben többször a tipológia adta lehetőségek szűkösségébe ütköztem, ami felvetheti annak további vizsgálatát, esetleges bővítésének igényét. Szükségesnek tartom a tipológiába nem vagy csak nehezen sorolható hangesemények fonetikai leírását, és az egyes hangverstípusok funkciójának pontosítását más fónikus alkotások bevonásával. Kísérletet tettem a hanganyag számítógépes elemzésére, azonban az általam ismert fonetikai elemző programok a stúdióanyag összetettsége, élőbeszédtől való jelentős különbségei miatt alkalmatlannak bizonyultak erre a feladatra.

Mivel a szerző saját partitúrája nem tartalmaz klasszikus értelemben vett zenei jelöléseket, ezért a hanganyaggal való összevetésekor leginkább csak saját benyomásaimra támaszkodhattam. Éppen ezért készítettünk a fónikus anyag egyes részeihez egy zenei jelöléseket alkalmazó partitúrát, mellyel egyrészt a kottairás eszközeinek használatával való lejegyzés problematikusságát kívántam bizonyítani, másrészt viszont az elemzés során feltárt hangeseményeket támasztom alá.

Az általam követett interpretáció bizonytalanságát növelheti, hogy a vizsgált szöveg rendkívül sok történelmi, életrajzi és kultúrtörténeti utalást tartalmaz, s az általuk felvetett, az értelmezésre vonatkozó kérdéseket tovább bonyolítják a szerző szövegalkotó technikái, így az egyes értelmezések nagy különbséget mutathatnak. A szöveg értelemadásának sokféleségét belátva, annak minél több elemét vizsgálva próbáltam, ha nem is minden, de jó néhány jellegzetességét megrajzolni.

Hermann Veronika
ELTE-BTK

Dr. Szegedy-Maszák Mihály
egyetemi tanár

'S megfullaszt már a parttalan szöveg' - A posztmodern mint gesztus és olvasási alakzat Térey János A Nibelung-lakópark című drámájában

Hogyan olvassuk A Nibelung-lakóparkot ?

Dolgozatomnak és az ehhez kapcsolódó kutatásnak ez a legfőbb – voltaképpen problematikus – kérdésfelvetése, melyre, bár egyértelmű válasz valószínűleg nem adható, megkísérel néhány értelmezési lehetőséget kínálni, fölhasználva az utóbbi évtizedek teoretikus szakirodalmának, a zenetudományi értekezéseknek, és a kortárs magyar irodalomról szóló diszkurzusnak is a részeredményeit. A posztmodern mint fogalom a huszadik század 70-es éveiben jelentkezett korszakhatárként, tudományos jelzőként, életérzésként és menekülésként, és e kifejezés konnotációja az azóta eltelt évtizedekben szinte beláthatatlanná bővült. Ugyanakkor a posztmodern mint tudományos terminus saját eszmeiségét tette mindezekkel kétségessé, hiszen annak ellenére, hogy korszakot, a modernség utáni időszakot jelöl, elveti az egységes narratíva és a korszakolás szükségességét is.

Dolgozatom középpontjában Térey János A Nibelung-lakópark című drámája áll, mely – annak ellenére, hogy megjelenése óta alig néhány év telt el – szinte példaszerűen kínálja a korra, szerkezetre, és előképre vonatkozó kérdéseket. Ezek közül az egyik legfontosabb, hogy a 'posztmodern' jelző mennyiben alkalmazható még tudományos kontextusban, valamint, hogy a szöveg – címe, illetve alapvető intertextuális és mitológiai alapjain túl – mennyiben kínálja föl a Richard Wagner tetralógiájával, és annak megkerülhetetlen operaváltozatával való összehasonlítást.

A posztmodern és kortárs kanonizációs elméletek mellett a kérdés tehát az, hogy egy pogány mondakörből kiinduló romantikus alkotás hogyan válhat (szándékos?) sikerszöveggé a huszonegyedik század értelmezőjét is zavarba ejtve.

Hoványi Márton
ELTE-BTK

Dr. Kovács Árpád
egyetemi tanár

Prófétai vonások A Karamazov testvérekben

Dolgozatom egy közel kétéves kutatás eredményeit kívánja összefoglalni, melynek tárgya F. M. Dosztojevszkij utolsó nagyregénye, A Karamazov testvérek. A bibliai gyökerekkel rendelkező prófétaság intézményének regénybeli lenyomatát vizsgálom, különösen is az ószövetségi illési és elizeusi hagyomány különféle megjelenési lehetőségeit. Tézisem szerint a prófétaság mint lét- és beszédmód egyaránt erős hatást gyakorolt Dosztojevszkij művére, ezt egy referenciális, de még inkább egy szövegelemzésen alapuló vizsgálaton keresztül kívánom bemutatni. Elméleti és módszertani háttérként az intertextuális elméletekhez, a tipológiai szimbolizmushoz és a diszkurzív poétikához nyúltam, a hazai és nemzetközi Dosztojevszkij-szakirodalom témámhoz kapcsolódó szövegének tanulmányozásán túl. Motívikus és narratológiai kutatásom során eddig Zoszima sztarec és Aljosa Karamazov alakjainak vizsgálata történt meg a leghangsúlyosabban, akiknek mester-tanítványi viszonyát az Illés és Elizeus próféták közötti kapcsolattal rokonítom. A prófétai jegyek felmutatása mellett, a prófétai beszédmód regénynyelvi interpretációja is végbemegy a műben. Ezzel együtt az egyes szereplők prófétasághoz fűződő viszonya egy olyan sajátos képet rajzol meg, melynek hagyományában a Biblián kívül a keleti és nyugati szerzetesremetei hagyomány és a szlavofil gondolkodás is kimutatható. Mindezek egyidejű, szláv és görög-római mitológián is nyugvó, szintézisében alkotja meg Dosztojevszkij A Karamazov testvérekben a maga sajátos látásmódját a prófétaságról. Ezért gondolom azt, hogy a szakirodalom által eddig tárgyalt rétegek és szólamok mellett érdemes ezzel is számolni a regény elemzésekor, hiszen számos egyébként érthetetlen történés és motívum, beszédhelyzet és beszédmód nyerhet így értelmét.

Illyés Zsuzsa
ETDK

Dr. T. Szabó Levente
egyetemi adjunktus

A kozmopolitizmus képzetei és az összehasonlítás módszertana az *Acta Comparationis Litterarum Universarum* c. folyóiratban

Jelen dolgozat célkitűzése elsősorban az 1877-1888 között megjelenő *Acta Comparationis Litterarum Universarum*² c. folyóirat azon tanulmányainak, értekezéseinek, valamint kritikáinak vizsgálata, melyek irányt mutat(hat)nak a XIX. században megnyílvánuló kozmopolitizmus képzeteinek, ennek irodalomra vonatkozó hatásainak vizsgálatában, valamint az összehasonlítás mint történeti irodalomtudományi módszer alkalmazási területein felmerülő kérdésekben. Másodsorban a folyóirat szerkesztőjének, dr. Meltzl Hugonak azon magatartásformáit követem figyelemmel, melyek irodalmi szövegeiben a lap értékrendszerére és korabeli valamint mai recepciójára volt és van hatással. A folyóirat indulásakor zajló társadalmi és irodalmi folyamatok bevonása a kiválasztott kritikák és tanulmányok, valamint egyes cikkek esetében szükségszerű eljárásokként szolgáltak egy komparatista, összefüggéseiben megragadható irodalmi kozmopolitizmus levezetéséhez. Következtetésként levonható, hogy a tudományok közötti átjárhatóság eleinte csak eszközként, majd mint az összehasonlító irodalomtudomány létmódjaként jelentkező összehasonlítás módszertana a folyóiratnak egy olyan bázisa, melynek révén úgy a világirodalom- képzetek, mint a vizsgált műfajok és irodalmi- nemzeti hősök válnak kritika tárgyává. A szerkesztő alapelveinek hátterében meghúzódó filozófiai eszmék és azok összefüggései egy olyan sajátos világirodalom-koncepciót rajzolnak ki Meltzl esetében, mely elsősorban a nemzetek fölöttiségben, a nemzetek közötti nyelvi és kulturális hierarchia lebontásában írja tovább Goethe *Weltliteratur* elképzelését megteremtve nemcsak az összehasonlító irodalom-, hanem az összehasonlító kultúratudomány alapjait is.

² A folyóirat címe 1877-1878 között Összehasonlító Irodalomtörténelmi Lapok majd 1879-től 1888-ig az *Acta Comparationis Litterarum Universarum* címet viseli

Kiss Klaudia
NyME-SEK

Dr. Székely Gábor PhD
egyetemi docens

Rítus, mítosz, mese
Az irtisi osztják népmese mint a szóbeliség produktuma

Rítus, mítosz, mese – Propp szerint minden népmese valamilyen rítust takar, azt adja tovább stilizált, allegorikus formában. Propp az orosz mesék eredetének vizsgálata során hivatkozott a nemzetközi mesekincsre is – pl. a gyerekkorunkból ismert Grimm-mesék –, néha pedig az uráli népek meséiből is hozott példákat. Ekkor gondoltam arra, hogy megnézem, van-e valamelyik népre hatása az orosz varázsmesének, hogyan strukturálódik a szöveg, s az említett rítus–mítosz–mese fázisokat, a mesék történetiségét megvizsgáljam.

Az osztják népmesékre esett a választás, egészen pontosan a Vértess Edit által összeállított *Hadmenet, nászmenet* című kötetre. Mielőtt elkezdtem volna olvasni a szövegeket, az volt az elképzelésem, hogy morfológiájukat megvizsgálva egyrészt felírom a képletüket, másrészt ahol lehet, a motívumok eredetére is megpróbálok fényt deríteni. Néhány mese elolvasása után azonban rá kellett jönnöm, hogy az osztják mesék annyira különböznek az oroszától, és persze minden eddig ismerttől, hogy ha egyes motívumok eredetének kérdésére találok is választ, nem tudom ezeket teljesen egységes rendszerbe felírni, így elvettem az eredeti ötletet, és más megközelítési módot kerestem.

Saját módszert kellett kitalálni az újraolvasásra is, hogy egymáshoz tudjam hasonlítani a meséket. Ez alatt az idő alatt világossá vált, hogy az egyes adatközlőknek megvannak a saját motívumaik, formuláik és epizódjaik – a szóbeliség oldaláról közelítettem ezután a szövegekhez.

Dolgozatomban ezt a munkafolyamatot írom le: a meseszövéshöz használt formulákat, a jellemző motívumokat és azok történetét elemeztem, a rítussal és a mitológiával – s nemcsak az osztják mitológiával – való kapcsolatokat mutatom be.

Kuslits Anna
ELTE-BTK

Dr. Zsadányi Edit
egyetemi docens

A drag kulturális elméletei

A posztstrukturalista elméletek a felvilágosodás önmegvalósító, szabad cselekvőképeséssel rendelkező szubjektumfelfogásával szemben azt fedik fel, hogy a szubjektum különböző diskurzusok metszéspontjában, azokba már eleve beíródva képződik meg; nem önmagából kiinduló entitás, hanem egy olyan konstrukció, amelynek határait az adott korszakban uralkodó hatalmi viszonyok jelölik ki. Ebben az elméleti keretben vált a kulturális teóriák érdeklődésének tárgyává a homoszexuális szubkultúrák performanszművészete – a transzvesztita-show-k, a drag, a cross-dressing, azaz keresztbe öltözés gyakorlata – amely parodisztikus élet abból meríti, hogy a társadalomban uralkodó, a szubjektívációt szabályozó heteronormatív hatalmi rendszerek működését teszi játéknak tárgyává. Ezek a performansznak nevezhető kulturális gyakorlatok ugyanis nemi szerepekhez kötődő öltözködésbeli, viselkedésbeli jellegzetességeket azzal a fordítással ismétlik meg, hogy az ellenkező nemhez tartozó személy adja őket elő. Az elmélet érdeklődésével párhuzamosan, vagy éppen annak következményeként, a jelenség egyre szélesebb körben tart számot a mainstream kultúra érdeklődésére is, egyre gyakrabban jelenik meg a képzőművészet, filmművészet, színház- és táncművészet területén, illetve a populáris kultúra fórumain (televízió, magazinok, internet, s. í. t.).

Dolgozatomban azt vizsgálom, hogy a drag jelenségét tárgyaló különféle elméletek milyen perspektívákat nyitnak a jelenség értelmezése előtt. Azt igyekszem kimutatni, hogy az elkülönülő mozzanata a drag mint imitáció működésében □ vagyis az a paradox helyzet, hogy a drag mindig utánzatként adja elő magát, azaz saját valóságára mint fikcióra mutat □ minden esetben a jelentésképzés felől uralkodó ironikus mozgásnak nyit teret, ez az ironikus mozgás pedig a befogadó pozícióját is elmozdítja, kibilenti, elbizonytalanítja. A drag elbizonytalanító hatásmechanizmusát egy irodalmi és egy filmes példán szemléltetem.

Pál Katalin
SZTE-BTK

A pók motívuma Nietzsche és Dosztojevszkij írásaiban

Nietzsche és Dosztojevszkij életművének gondolati hasonlóságairól sokan írtak már, de stílárius egybeesésekről csak kevesen. Én ez utóbbira teszek kísérletet egy olyan motívum működésének bemutatása által, mely újra- és újra feltűnik életművükben. Céloom nemcsak a pók-metaphora elemzése, szöveghelyeinek feltérképezése és működésének leírása, hanem annak bemutatása is, ahogyan egy-egy elmélet a pók motívum által működésbe lép.

Nietzsche és Dosztojevszkij életművében a pók mindig egy életellenes, életet tagadó, lény motívumaként jelenik meg. A pók minden „nagy bűnös” jelölője, legyen az filozófus (pl. Szókratész, Parmenidész, Spinoza, Kant) vagy éppen az orosz gazember megtestesítője (pl. Valkovszkij herceg, Szvidrigaljev, Sztavrogin, Dmitrij), minden bűnös, aki az élettel száll szembe, s aki mások véréből él. Életellenessé azonban nemcsak cselekedetei révén válhat az ember, hanem az azt megalapozó gondolatok, habitusok révén is. Nietzsche a metafizikusokat s teológusokat, az egy igaz perspektíva hirdetőit jellemzi pókként, akik az ész s a hamis értékek hálóiiba csalogatják áldozataikat. Ugyanakkor az embert is, aki mint gondolkodó, érzékelő, örökkön mérő és ítélő lény áll világa közepén, élete konstruált színterén. Az embert, aki képtelen reflektálni önmaga pókságára, világának, énjének megkonstruáltságára, aki beleragad önmaga hálójába, objektívnek, igaznak, értékesnek tekintve alkotását. Dosztojevszkij regényeiben a pók mindig mint vérszívó, mint „örületet hozó” rovarpók vagy tarantula jelenik meg a szereplők álmaiban, látomásaiban, világában. A pók a gonosz megtestesítője, az ördögi, s „életellenes morál” hirdetője, mely az élet, s az élők feletti uralommal kecsgeti áldozatait, miközben éppen ő az, aki életüktől megfosztja őket. A pók az emberben a gonosz, mely tagadja a szeretet világát, az igazi, üdvözült élet terrénját.

Papp Ingrid
ME-BTK

Kiss Noémi PhD
egyetemi adjunktus

A testek kölcsönhatása
Nádas Péter: Párhuzamos történetek

Dolgozatom témája Nádas Péter Párhuzamos történetek című művének első könyve, a Néma tartomány. A Párhuzamos történetekben lényegében egymástól független történetek jelennek meg. A történetek mégis egy szálon összekapcsolódnak. Az író a történetek elmondása során bemutatja a testek egymásra hatását. A három könyv alkot egy egészet, mégis vizsgálatom tárgya az első könyv. Nádas Péter regényeiben jól követhető egy kiindulópont, ahová az elbeszélés végén visszajutunk, ezáltal a történetnek körszerű (körkörös, csiga-) szerkezete van. Két szál figyelhető meg a műben, ami kezdetben egymástól teljesen függetlenül fut, és időben is teljesen eltérnek egymástól. Bár már az író korábbi műveiben is megjelent, a Párhuzamos történetekben még inkább előtérbe kerül a test, sőt a történetek szervező eleme lesz. A könyvben megjelenik az író világnézete is, amely az emberek között lévő kapcsolatrendszerek meghatározó létét hangsúlyozza és a történetek meghatározója lesz.

Nádas Péter művének a szexualitásról való beszéde nem veszi figyelembe a konvencionális nyelvet. Regénye a 60-as évek szexualitását, szexuális viselkedését írja meg, de közben mitikus szintre is emel. Az író szereplői életén keresztül mutatja meg a korra jellemző szexuális tabukat. A cselekvések nincsenek konkrét szituációkban. Saját és fogalmi nyelv összekeveredik. A történet egyik kapcsolatrendszerén keresztül szeretném bemutatni a testek kölcsönhatását. A regény folyamán többször előtérbe kerül az emlékezés és a mesterséges felejtés fogalma, melyek szoros kapcsolatban állnak és feltételezik egymást. A testek az egymással alkotott kapcsolataikat mélyen őrzik tudatalattijukban. Ezáltal létrejön a mesterséges felejtés, ami eltávolodást jelent az átélt eseményektől. Dolgozatom központi kérdése két szereplő, Ágost és Gyöngyvér viszonya, és az ebből kiinduló történetek.

Szaniszló Andrea
PPKE-BTK

Lindner Henriett
egyetemi adjunktus

**Die Gestaltung der Märchenwelt bei Novalis und Oscar Wilde anhand der
Märchen Hyazinth und Rosenblüte und Die Nachtigall und die Rose**
*A mese világának bemutatása Novalis Hyazinth és Rosenblüte és Oscar
Wilde A csalogány és a rózsza című műve alapján*

A tanulmány két mese irodalomtörténeti összehasonlítása által két korszak, a koraromantika és a századforduló filozófiai-esztétikai gondolatvilágának bemutatására törekszik. Két mesét értelmez, Novalistól a Hyazinth és Rosenblüte-t, ill. Wilde-től A csalogány és a rózsá-t, melyben az alkotásmechanizmus valamint a mesepoétika stílusjegyeit vizsgálja. Ez az összehasonlítás legfőbb célként az észlelés-érzékelés problémakörének bemutatását és tematizálását tűzi ki, hiszen a Wilde-i tapasztalás csírái a novalisi gondolatkörből eredeztethetőek. Ez a vizsgálati szempont lehetővé teszi számunkra, hogy a mesék világának szembeállítása által rávilágítsunk a két szerző esztétikájának egy részterületére és azokra az átfedésekre is, amelyek egyértelműen alátámasztják, hogy Wilde a novalisi gondolkodásból merítve teremti meg a modern gondolkodás alappilléreit a századfordulón.

Szigeti Balázs
ELTE-BTK

Dr. Szávai János
egyetemi tanár

"Merek annyit, amennyit férfi merhet; aki többet mer, nem ember"
- Létezik-e tragédia a huszadik században? - a Macbeth és A keresztapa-
trilógia összehasonlító elemzése

Shakespeare Macbethjének népszerűsége születésétől fogva töretlen, s a különböző színházi megvalósítások mellett számos filmadaptáció is született a drámából. A shakespeare-i tragédia azonban más formában is velünk élhet, mint a bárd darabjainak különféle közvetlen újrafeldolgozásai. Ennek bizonyítására választottam egy nagysikerű filmet, A keresztapa-trilógiát: dolgozatomban ezt hasonlítom össze Shakespeare tragédiájával és amellet érvelek, hogy a „Macbeth-hagyomány” erőteljesen él tovább a filmtrilógia főhőse, Michael Corleone alakjában. Bár két különböző médiumról van szó, A keresztapa esetében az epikus történetet feldolgozó forgatókönyv képes arra, hogy a benne rejlő drámai elemekkel átmentse a tragikumot az új közegbe, s ezáltal a film alkalmas lehet a tragédia közvetítésére.

A két mű összehasonlításának alapját elsősorban a transzcendencia, valamint a bűn problematikájának vizsgálata adja. A transzcendens közeg a Macbethben sokkal nyíltabban jelentkezik, elsősorban a vészbanyák alakjaiban, míg A keresztapa realizisztikus világában csupán metaforikusan lapang a felszín alatt, de hasonlóképen befolyásolja Michael sorsát, mint Macbethét és mindkettejük esetében a bukásukra utaló nyelvi kétértelműséggel hangsúlyozzák az emberi lét leegyszerűsítésének lehetetlenségét. A bűn elkövetését mindkettejük esetében érdemes műalkotásként értelmezni, mely a vezérlő ihlet által egyszerre biztosítja a teljes (alkotói) szabadságot, ugyanakkor a műalkotás által való maximális kötöttséget is. A műfaji különbségekből eredően Macbeth esetében az „ősbűn” drámai megjelenése egyetlen gyilkosságban (Duncan megölésében) sűrűsödik, míg Michael epikus történetében ez több tettben aprózódik szét, melyek Macbeth bűnének különböző aspektusait egyenként hordozzák. A bűn elkövetésével alkotják meg egyidejűleg saját világukat, amelyből mindvégig hiába próbálnak szabadulni, amelyben minden a visszájára fordul, s a Macbeth és Michael számára legfontosabb értékeket éppen ők maguk pusztítják el.

Trippó Sándor
DE-BTK

Dr. Glant Tibor
egyetemi docens

Jelentésváltozatok- a titkosszolgálati múlttal való szembenézés Esterházy és Donnersmarck alkotásaiban

Habár már közel húsz éve annak, hogy Kelet-Európában a rendszerváltással új korszak kezdődött, mégis számos szocializmushoz kötődő trauma feldolgozása mind a mai napig nem történt meg. Különösen igaz ez a titkosszolgálatokkal és a besúgással kapcsolatos emlékekre. Jelen dolgozat egy magyar és egy német alkotást vet össze, a megfigyelés mindkettő központi témája. Esterházy Javított kiadásának és Donnersmarck A mások élete című filmjének összehasonlítása egyrészt két kultúra trauma feldolgozási stratégiáit mutatja be. Másrészt dolgozatom igyekszik feltárni a két eltérő eszközökkel dolgozó médium közelítésmódjának különbségeit.

A dolgozat a formai jegyek és a mediális sajátosságok bemutatásától indulva halad a tartalmi elemek összehasonlítása felé. Először tárgyalom a mindkét műben megfigyelhető önreflexiót, azt, hogy maga az elbeszélés szerkezete hogyan viszonyul a történethez és besúgáshoz. Az itt vizsgált szövegek struktúrájában fellelhető, komplex hierarchikus viszonyrendszer jellemző vonásait is felvázolom. Részletesen kitérek továbbá a perspektíva és a narráció kapcsolatára; rámutatok arra, hogy ebből fakadóan hogyan jelenik meg több fókuszpont a történetekben. Elemzem, hogy e strukturális sajátosság hogyan teszi tematikus szempontból multidimenzionálissá az alkotásokat. A közvetett módon feltörő abszurd humor egyes aspektusainak bemutatásával zárul a formai jegyekkel foglalkozó fejezetek sora.

Dolgozatom második részében tartalmi összehasonlítást végzek. Vizsgálom a besúgás hatását az emberi kapcsolatokra, illetve az alkotásokban megfigyelhető Bildungot, nyomon követem annak jól elkülöníthető fázisait. Hasonlóságként kiemelem a valóságból való menekülés lehetséges stratégiáit. Zárásként pedig megvizsgálom, az itt tárgyalt művek álláspontját a felelősséggel kapcsolatban. Nem elégszenek meg ugyanis azzal, hogy csupán egy szűk csoportot kiáltsanak ki bűnbaknak; az ügynökök személyes felelőssége mellett a társadalom egészének szerepét is hangsúlyozzák.

Udvari Tünde
SZTE-BTK

Dr. Kérchy Anna
egyetemi adjunktus

Fanfiction Writer: the impertinent Admirer
Pimasz csodálók: a rajongás kreatív oldala

Dolgozatomban a rajongó/olvasó áll a vizsgálódás középpontjában, így hátterül a befogadói elméleteket választottam, különös tekintettel Roland Barthes „A műtől a szöveg felé és tovább” és „A szerző halála” című írásaira, illetve Wolfgang Iser gondolataira az olvasás folyamatáról.

Az általam górcső alá vett jelenség, a fanfiction egy adott, többnyire a populáris kultúra körébe száműzött szöveg tovább-, újra- és átírása, melyet ennek a szövegnek a rajongói, laikus olvasói készítenek és osztanak meg egymással, ilyen módon rajongói/ laikus értelmezői közösségeket felépítve. A fanfiction nem csupán egy műfaj, sokkal inkább a szöveg egy olyan megközelítése, amely azt folyamatosan játékban és működésben tartja. A pimasz csodálók azok a rajongók, akik egyszerre csodálják és tisztelik az adott szöveget és alkotóját, miközben áthágják a szerzőt és olvasót elválasztó határt, elbitorolják a szerzőnek járó privilégiumokat és mindeközben maguk is, korlátozott értelemben véve, szerzőkké válnak. Kreatív és produktív olvasói tevékenységüket a szöveg által felépített fikcionális univerzumban való barangolás során átélt öröm és a szöveg elégtelensége, tökéletlensége miatt érzett frusztráció motiválja. Olvasási módozataik legfontosabb jellemzői a játékosság, az aktív részvétel, a kreativitás és a kritikus hozzáállás. Érzelmileg motivált tevékenységük olyan szövegkorpuszt hoz létre, amely kétségkívül bizonyítja, hogy a rajongás nem csupán populáris (és emiatt gyakran lebecsült szövegek) passzív fogyasztása, hanem éppenséggel aktív újraírása és átdolgozása, hogy az kielégítse a közösségben megfogalmazódó igényeket.

XI.
Régészet
tagozat összefoglalói

Ádám Dóra
PTE-BTK

Hancz Erika
Egyetemi tanársegéd

Kísérlet pusztuló őskohóink jelentőségének bemutatására és megmentésére

Dolgozatomban a honfoglalás-kori őskohászat, a vas jelentőségét mutatom be a somogyfajszai és a bodrog-alsó-büi lelőhelyek tükrében. Ebben a két lelőhelyet régészeti és történelmi szempontok szerint vizsgálom. Mivel történelem szakos vagyok, a történelmi értékelés és szemléletmód erősebben dominál. A vas honfoglalás-korban betöltött szerepének és Somogy megyének korai történelmének bemutatása után rátérek a két lelőhely földrajzi viszonyainak vizsgálatára.

A földrajzi környezet vizsgálata során bebizonyítom, hogy a településeken a kohósításhoz nélkülözhetetlen természeti feltételek a mai napig láthatók: vagyis a patak, a mocsár és a keményfa jelenléte még mindig kimutathatók. A jelen kori viszonyok mellett a honfoglalás-kori állapotokat is rekonstruálni próbáltam, különösen az erdőirtás nyomaira való tekintettel. Az 1800-as évektől egészen 1969-ig a kataszteri térképek segítségével mutatom be, hogy a két területen az erdőségek pusztulása nyomon követhető.

A megállapított földrajzi támpontokra támaszkodva kezdtem el kutatni szülőfalumban, mivel Hetesen is van olyan hely, amely megfelel a kohósítás kritériumainak. A községben két helyen kerültek elő vasbuca- és kerámiatöredékek. Mivel még nem történet a területen régészeti feltárás, ezért a területen folyó egykori vaskohászat meglétére és kiterjedésére vonatkozóan nem rendelkezünk pontos információkkal.

A somogyfajszai és a bodrog-alsó-büi lelőhelyek leleteinek vizsgálata során többek között kitérek a két műhely termelési kapacitására, a vas és a hatalom kapcsolatára, a bodrogi műhelykomplexumhoz köthető társadalmi rétegekre, valamint a területen megtalált rovásírásos fúvókacső tudományos értékére is. Habár Somogyfajszon Őskohászati Múzeum is létesült, mind a két lelőhely folyamatosan pusztul. A pusztulás okainak bemutatása után kínálok néhány megoldási javaslatot a leletek megmentésére.

Baráth Anita Kármén
ELTE-BTK

Dr. Feld István
egyetemi docens

A solymári vár majolika padlótéglái

A 2007-2008. évi feltárások során a solymári vár pincéjéből viszonylag ritka leletek kerültek elő - négy darab ónmázás padlótégla töredéke. Ezek egy kerekas kutat, illetve egy homokórát ábrázoló, devizás padlótégla darabjai. A Magyarországról előkerült majolika padlótéglák száma igen csekély, zömük királyi rezidenciákból származik (mint Buda és Visegrád), ezért különös jelentőséggel bírnak azok a példányok, amelyekre főpapi vagy főúri rezidenciák területén bukkantak, mint a váciak, valamint a solymári darabok is. Dolgozatomban kísérletet teszek arra, hogy ez utóbbi példányokat beilleszsem az országban ez idáig megismert majolika padlótéglák körébe, s általuk ismételten felvessek bizonyos problémákat, amelyeket a kutatás többé-kevésbé már megoldottnak vél. Három alapvető kérdés vár tisztázásra: kik gyártották a majolika padlótéglákat, hol és kinek a megrendelésére. Bár a kutatástörténet mást sugall, ezekre korántsem kaptunk eddig megnyugtató választ, minden felmerült hipotézis rendkívül bizonytalan alapokon áll. Bár a szakközvélemény egyértelműen a helyi készítés mellett foglal állást, s egy budai műhely termékeinek tudja be hazánk majolika anyagát, az egyes darabok technikai és stílusbeli eltérései, az elgondolkodtató itáliai párhuzamok, s a helyi műhelyre utaló bizonyítékok teljes hiánya miatt, én nem tartom kizártnak, hogy itáliai importművekről van szó.

Az uralkodói devizák jelenléte szintén számos kérdést felvet, egyelőre nem tudni, hogy használatuk kizárólagos uralkodói jog volt-e, vagy egyszerűen csupán korjelzőként kell tekintenünk rájuk. A solymári majolikák bemutatása révén valamennyi kérdést érintem.

Finta Balázs
NYME-SEK

Ilon Gábor

A neolitikum és a rézkor embere és környezete a talajtan szemszögéből a Gyöngyös-patak völgyében

A munkám alapját a tanakajdi Vas Megyei Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Növény- és Talajvédelmi Igazgatóságának régebbi (1986-89) talajfúrás adatai feldolgozása jelentette egy adott területen, a Gyöngyös-patak völgyében az országhatártól Szombathelyig. Ezeket azután összevettem a területéről publikált régészeti adatokkal

A célom alapvetően az volt, hogy kapcsolatot keressek a környezet és az ember között az újkőkor és a rézkor időszakában egy viszonylag új tudományág, a környezetrégészet és a talajtan eredményeinek összehasonlításával. Fel szerettem volna hívni a figyelmet arra is, hogy régi kutatási adatokat fel lehet használni manapság, mert az új elemzési módszerek egészen új megvilágításban mutatják őket. Ezek megfelelően nagy mennyiségben és sokkal olcsóbban állnak rendelkezésre, mint az új kutatási adatok.

A munkám másik kiemelkedő értékének tartom azt is, hogy ilyen típusú feldolgozást hazánkban ekkora területen még nem végeztek.

Az adatokat kigyűjtöttem a patak menti és a lelőhelyek környéki talajfúrásoknál is, igyekeztem ezekből az általam felvetett problémákra több lehetséges válaszlehetőséget is keresni. Emellett alkalmasnak tartom az általam összegzett talajfúrási adatsorokat arra is, hogy elsődleges tudományos információként, további kutatások alapjául szolgálhasson.

Végül rá szerettem volna mutatni arra is, hogy mezőgazdasági szempontból és célból készült talajfúrások adatsorai mögött „sokkal több van”, mint azt a felületes szemlélő gondolná. Látszólagos használhatatlanságuk miatt pedig kikerültek a régészeti kutatás szemszögéből is. Pedig elegendő mennyiségben és az ország területének döntő többségén megfelelő eloszlásban állnak rendelkezésre ahhoz, hogy komolyabb környezetrégészeti és egyéb kutatások kiinduló alapjaiként kezelhessük őket.

Ezen a szerintem méltatlan mellőzésen is szerettem volna e dolgozzal változtatni. Bemutatva egy lehetséges példát az adatok használhatóságára.

Jakucs János
SZTE BTK

Dr. Horváth Ferenc
tudományos kutató

A Szamos vidéki festett kerámia kutatása - új eredmények és problémák

A Szamos vidéken valamint a Szatmári és Beregi Tiszaháton megtalálható ún. „Szamos vidéki festett kerámiát” a magyarországi kutatás az AVK késői időszakával párhuzamos lokális alcsoportként azonosította. ÉNy Románia területén a „Szamos vidéki típusnak” megfelelő festett kerámiát Pişcolt csoport néven különítették el. A Kelet-szlovákiai alföldön az egymást követő Proto-Kopčany, Kopčany és Raškovce csoportok anyaga szintén azonosítható az ÉK magyarországi és ÉNy romániai festett kerámiával. Kárpát-alja területén a „Szamos vidékivel” szintén azonos festett kerámia számos további lelőhelyen került elő. A négy ország szomszédos területein egy tömbben fellépő középső neolit festett kerámiát az egyes országok kutatása kulturális és kronologikus szempontból is eltérő módon értékeli. A magyarországi Szatmár csoport az AVK 1 periódusát, a Szamos vidéki típus pedig az ebből tovább fejlődő késői AVK 4 lokális variánsát jelenti. A többi területen ezzel szemben a magyarországi szatmári fázissal (AVK 1) azonos leletanyagot az egyes festett kerámiás csoportok legkorábbi (esetleg Proto-) periódusával azonosították, a „Szamos vidéki típusnak” megfeleltethető csoportokat pedig közvetlenül ebből származtatják, és a vonaldíszes kerámiától (AVK) külön kezelik. A dolgozat elsődleges célkitűzése az említett négy terület kutatástörténetének részletes összefoglalása és a kutatási eredmények összehasonlítása nyomán egy lehetséges szintézis kialakítása. Az összefoglalás során négy alapvető problémával foglalkozik részletesen: A középső neolit festett kerámia területi és kulturális egysége valamint az alföldi vonaldíszes kerámiához fűződő kapcsolata (1). A felmerülő terminológiai problémák és a lehetséges megoldások (2). A középső neolit festett kerámia területi körülhatárolása a legutóbbi eredmények fényében (3). Az AVK 1 periódust követő fejlődés iránya a Felső Tisza vidék keleti-északkelti részén és a középső neolit festett kerámia kialakulását meghatározó tényezők (4).

Polgár Balázs Dávid
ELTE-BTK

Feld István
egyetemi docens
Laszlovszky József
egyetemi docens

Adatok a középkori Visegrád városi anyagi kultúrájához

A visegrádi ferences kolostor kerengőjének területén 1996-ban indultak meg a feltárások. A munkálatok folyamán az udvaron, a kolostor építését megelőzően, illetve a kolostor alapozásának céljából elterített feltöltés alatt három paticsos szerkezetű Anjou-kori lakóház maradványai láttak napvilágot. Továbbá feltételezhető, hogy a sekrestye egyes falrészletei egy Anjou-kori kő lakóház visszabontott falai felhasználásával került kialakításra.

A feltárások folyamán megfigyelhetővé vált, hogy valamennyi lakóház két építési periódussal rendelkezett, illetve valamennyi periódusnak tűzvész vetett véget a XIV. század folyamán. Az épületek pusztulását követően nem emelték ki a romok közül a még újra felhasználható tárgyakat. Ezt látszik igazolni a nagy számban előkerülő vastárgy. Az épületek maradványait a második pusztulási periódust követően elplanírozták és a későbbi kolostor területét valószínűleg az Anjou-kori királyi palota átépítéséből származó törmelékkel töltötték fel.

Úgy gondolom, hogy a lelőhely új, érdekes adatokkal szolgálhat Visegrád középkori anyagi kultúrájának témájához. A lakóházak pusztulási rétegeiből, illetve az elplanírozást követően keletkezett feltöltési rétegből igen reprezentatív üveg- és fémáru látott napvilágot. Különösen említésre méltó a leletek sorából egy Grape lábtöredéke, egy bronz gyertyatartó töredéke és az emailos díszítésű pohártöredékek. Dolgozatomban az ásatások folyamán előkerülő egyes bronz, illetve réz tárgyak és az üvegleletek ismertetését és elemzését tűztem ki célul.

Savanyu Dorisz
ELTE-BTK

Dr. Balogh F. András
egyetemi docens

Germanische Runenmagie anhand der langobardischen Fundorte in Ungarn

Germán rúnamágia a magyarországi langobárd lelőhelyek alapján

A tudományos kutatás újra a germán kultúra máig vitatott és meg nem értett jelensége, a rúnák felé fordítja figyelmét. Ezek a jelek sokáig esetleges egyéb funkciójuk mellőzésével a mágia szimbólumaként, a varázslás eszközeként szerepeltek a szakirodalomban, a nemzetiszocializmusban pedig propagandisztikus célokat szolgáló jelképekké váltak. Ezek az elméletek nagymértékben hátráltatták a tudományos munkát és a germán kultúra megértését.

A tanulmány célja az eddigi kutatási eredmények összefoglalása és az esetleges tévhitek elosztatása a rúnák szerepéről a legújabb szakvélemények alapján. A még tisztázásra váró kérdések megvitatása mellett – az írásjelek eredetéről, az őket elsőként használó germán törzsről, az esetleges mintául szolgáló földközi-tengeri ABC-ről – alátámasztást nyer az elmélet, hogy a rúnák felhasználási területe nem szorítkozik a mágia és a varázslás világára. A feliratok többségének tartalma világi jellegű, általában egy-egy szó, személynév vagy kifejezés. Ezt a támasztják alá a magyarországi langobárd leletek is, melyek többsége női neveket tartalmaz. Ez a jelenség nem szembeötlő a nők a germán társadalomban betöltött különleges szerepének ismeretében, melyet a tanulmány szintén részletesen tárgyal.

A dolgozat ezenfelül áttekintést kíván nyújtani a magyarországi langobárd lelőhelyekről és régészeti leletekről, melyek a rajtuk lévő rúnafeliratoknak köszönhetően kiváló lehetőséget biztosítanak a fentebb említett elmélet helyi vonatkozásának vizsgálatára.

A lelőhelyek összegyűjtése és a feliratok vizsgálata után a kutatás eredményeképpen megállapítható, hogy a magyarországi leletek alátámasztják a tendenciát a rúnafeliratok szerepének elvilágiasodásáról. A magyarországi lelőhelyek jelentősége abban rejlik, hogy segítségükkel megállapítást nyert, hogy a meroving ékszeriparra is hatást gyakorló, magasan fejlett langobárd művészet gyökerei a Dunántúlon keresendők.

Sugár József
ELTE-BTK

Dr. Feld István
egyetemi docens

A késő középkori nyílhegykutatás módszertana. Összehasonlító elemzés a solymári vár 2006. évi ásatásának nyílhegyeiről

A magyar régészeti kutatásban a középkori nyílhegyekről eddig kevés összefoglaló mű született. Ugyanakkor ezen gyakori és nagy számban előforduló leleteknek a kutatása Nyugat- és Kelet Európában sokkal fejlettebb. Érdemes volna ezért a rendelkezésre álló magyarországi darabokat is, hasonló módszerekkel megvizsgálni.

Dolgozatomban a solymári vár 2006. évi ásatásán előkerült 26 darab késő középkori nyílhegyét alapul véve kíséreltem meg azt bemutatni, hogy milyen következtetéseket lehet levonni egy időrendileg jól elhelyezhető leletegyüttes vizsgálatából. A munkámban tárgyalt darabokat a vár feltételezett pusztulását megelőző évtizedekre az 1520-30-as évekre helyezhetjük. A keltezésüket a nyílhegyekkel előkerült XVI. századi kerámia és üvegtöredékek is megerősítik.

A nyílhegyek mérése során nyert adatokból, az együttesen belüli összehasonlítással csoportokat, és amennyiben lehetséges, általános típusokat kívántam elkülöníteni. A kutatási munkának részét képezte, hogy az előforduló típusoknak párhuzamokat kerestem más magyar várakból, hogy további képet alkothassak az adott korszakra jellemző nyílhegyekről.

Vargha Mária
ELTE BTK

Dr. Feld István
egyetemi docens

Hajkarikák a középkori Kána falu temetőjéből. Adalékok az Árpád-kori hajkarikák keltezési és viseleti problémáihoz

Jelen dolgozat a mai Budapest délnyugati részén létezett középkori Kána falu templom körüli temetőjében előkerült hajkarikák alapján kísérli meg újraértékelni az Árpád-kori karikaékszerek viseleti, valamint keltezési problémáit. Ennek szükségességét indokolja a korábbi összefoglalások óta eltelt hosszú idő és a jelentős újabb leletanyag. A munka célja az eddig felállított kronológiával és tipológiával való összevetés, valamint a feltárási eredmények alapján itt rekonstruálható viselet vizsgálata volt.

A temető belső kronológiájával való összevetés után világosan kiderül, hogy a Kánán előkerült leletanyag sok szempontból nem igazolja az eddig felállított kronológiai rendszert.

Így nem támasztja alá a köpűs záródású karikák általános 12-13. századi divatjára vonatkozó elképzeléseket. Cáfolja továbbá a nagyméretű nyitott végű karikaékszerek és a körte alakú karikák használatának lezárulását a 11. században. Szintén nem erősíti azt a megállapítást, miszerint a későbbi korszakokra a nagyobb méretű karikaékszerek jellemzőek, azok ugyanis a temető két periódusában egyaránt megjelennek.

Tipológiaiilag újdonság a bordázott, másfélszeresen hajlított S-végű hajkarika értékelése a 12-13. századi leletanyagban. A viselet szempontjából megállapítható, hogy Kánán a koponya mögötti egy, illetve a koponya két oldalán, a csecsnyúlványnál megjelenő hajkarika viselet a jellemző. Ez és textilmaradványok egy, varkocsba font szalagra erősített karikaékszer viseletre engednek következtetni.

XII.
Történettudomány
tagozat összefoglalói

Ács Viktor
ELTE-BTK

Dr. Maruzsa Zoltán
egyetemi adjunktus

„ENSZ KÖZPONT A SPREE PARTJÁN?” - A Hruscsov-ultimátum és Berlin kérdése az ENSZ előtt (Kutatások a jegyzék átadásának 50. évfordulójának alkalmából)

A dolgozat kiindulópontját az jelentette, hogy a Hruscsov-ultimátumot ötven éve (1958. november 27.) nyújtotta át a szovjet kormány a nyugati hatalmaknak. Az évforduló alkalmából érdemes a Berlin-kérdést újraértékelni. A Hruscsov-ultimátum nem csak Berlin helyzetét, hanem a régen húzódó német békeszerződést is tisztázni kívánta. Ezért a történeti kutatások többsége megmarad annál a szempontnál, hogy ez a javaslat hogyan illeszkedett a német kérdésbe, de nem foglalkozik azzal, hogy mi is volt a jegyzék által felvetett ENSZ közvetítés sorsa. A szakirodalomban nem vagy csak részben foglalkoznak a Berlin-kérdés ENSZ által történő megoldásával. Arról pedig csak elvétve esik szó, hogy Berlint ENSZ védnökség alá akarták helyezni. A dolgozat ezt a problémakört járja körül.

A kutatás során felhasznált forrásokat a Németországi Szövetségi Köztársaság Külügyminisztériumának Politikai Archívumában felkutatott anyagok adták, a szakirodalmat pedig elsősorban a Humboldt Egyetem könyvtárban, valamint az Állami Könyvtárban fellelhető monográfiák és tanulmánykötetek képezték. A forrástípusok elsősorban követjelentések, így az NSZK követeinek diplomáciai jelentései főként New Yorkból, Washingtonból és Moszkvából, másodsorban korabeli sajtótermékek, illetve a Kancelári Hivatalba beérkező levelek voltak. A dokumentumok alapvetően németül és angolul kerültek feldolgozásra, bár nagy számban akadtak orosz, francia és svéd nyelvű források, melyek tartalmát a mindig mellékelte német nyelvű összefoglaló alapján lehetett megállapítani. A már korábban lefordított szövegeket a megfelelő tanulmánykötetek megadásával közli a dolgozat, az új források viszont lefordításra kerültek, és részben a szövegben, részben a függelékben szerepelnek.

Összegzésül azt érdemes kiemelni, hogy a dolgozat egy város sorsán keresztül szemlélteti, hogy a hidegháborúban a szuperhatalmak célja a globális szembenállás fenntartása volt, és nem a tiszta, tárgyalásra kész helyzetek létrehozása.

Arató Ildikó
SZTE-BTK

Prof. dr. Anderle Ádám
egyetemi tanár

A spanyol polgárháború: „Rajk László és társai” célkeresztben?

A Rajk László elleni vádiratban megfogalmazódott, hogy „árulása”, illetve „trockista” működése már Spanyolországban elkezdődött, s gyanút keltett. Nagyobb figyelmet és hangsúlyt azonban a továbbiakban nem kaptak ezen vádak. Ezért a Rajk-per spanyolországi előzményeit vettük vizsgálat alá. E dolgozat tehát a magyar önkéntesek spanyolországi tevékenységét vizsgálja, középpontban az iratokból feltáruló Rajk-Gerő-Haász konfliktussal.

A tanulmány elsődleges forrásai az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárának iratai voltak, de hasonló figyelmet kapott a legfrissebb, Gerőre vonatkozó spanyol polgárháborús irodalom tanulmányozása és bemutatása is. Mindezek mellett támaszul szolgált a Magyarországon ebben a témában megjelent (szak)irodalom is. A Történeti Levéltár anyagait illetően az iratok között perfelújítási jegyzőkönyveket (1954), önéletrajzokat, önvallomásokat, vizsgálati dossziékat és tanúkihallgatásokat találhatunk. Ezekben visszautalásokat olvashatunk korábban felvett vallomásokra is. A dolgozat a forrásokat bemutatva kereste a választ arra a kérdésre, hogy miért pont Rajkot (és társait) állították „célkeresztbe”. A vallomásokból egyként kiderült, hogy azok a kommunisták - és köztük a markáns vezetői tulajdonságokkal rendelkező Rajk - kerültek a trockizmus vádjá alá, akik a demokratikus és patrióta-nemzeti érékek jelenlétét, képviselétét jelentették, amit a sztálinista moszkvai hivatalos vonal a legnagyobb veszélynek tartott. Tehát azokat a kommunistákat, akik egy másfajta, demokratikus, nemzeti kommunista modellt képviseltek (s amit a sztálinisták nacionalizmusnak minősítettek, és később még az antiszemitizmus vádjával is illették őket). Alaposan feltételezhető, hogy az NKVD egyik spanyolországi vezetőjeként működő Gerő Ernő jobbkezeként és „távírányításával” (a feltételezhetően ugyancsak az NKVD-nek dolgozó) Haász László a sztálini filozófia alapján rágalmazta meg Rajkot és társait. A Rajk-per forrásvidéke volt tehát a spanyol polgárháború.

Árvai Tünde
PTE-BTK

Fedeles Tamás
egyetemi adjunktus

A pécsi várbéli Keresztelő Szent János társaskáptalan korai története

A pécsi várbéli Keresztelő Szent János társaskáptalan korai történetéről szóló munkájában a szerző a pécsi székeskáptalani kutatásokkal foglalkozó munkák jóvoltából napvilágot látott ismeretek és a középkori oklevelekben, okmánytárakban fellelhető információk rendszerezésével kísérletet tesz arra, hogy bemutassa ezen intézmény Árpád- és Anjou kori történetét. E dolgozat elsődleges célja - a társaskáptalanok középkori magyar egyházszervezetben játszott szerepének felvázolása, valamint Pécs középkori jelentőségének bemutatását követően - a pécsi kollegiális egyház alapítási körülményeinek feltárása, valamint a testület tagjainak azonosítása. A dolgozathoz kapcsolódik egy függelék, amely a korszakban kimutatható összes káptalani kanonokra tartalmazza a vonatkozó információkat. A társasegyház személyi összetételének rekonstruálása rendkívül fontos feladat, hiszen csak ezáltal ismerhetjük meg azokat a személyeket, akik munkájukkal hozzájárultak az éppen regnáló püspök sikeréhez, az egyházi intézmények működésének gördülékenységéhez, s nem utolsósorban a lakosság liturgikus szükségleteinek kielégítéséhez. Minthogy a Keresztelő Szent Jánosról nevezett társaskáptalan intézményének fennállásáról nem csak írott források tanúskodnak, a dolgozatban helyet kap a prépostsági templom és a kispréposti kúria régészeti ásatásokra támaszkodó bemutatása is. A kutatások bebizonyították, hogy érdemes a kérdéssel foglalkozni, hiszen az ezeréves egyházmegye történetét csak árnyaltabbá teheti, ha egy eddig csak érintőlegesen emlegetett intézményét alaposabb vizsgálódások tárgyává tesszük.

Balázs Tibor
DE-BTK

Dr. Barta Róbert
egyetemi docens

A Sárospataki Református Gimnázium helyzete Trianon után

Dolgozatom célja annak bemutatása, hogy milyen helyzetbe került a Sárospataki Református Gimnázium a Trianoni békeszerzős megkötését követően és hogyan reagált a fellépő problémákra. Az 1920-as évek elején a gimnázium sok nehézséggel és új kihívással szembesült. A legjelentősebb változás abból adódott, hogy az új határvonal szinte kettévágta az iskola évszázadok során kialakult vonzáskörzetét. A legtöbb iskolatörténettel foglalkozó mű azonban némileg eltúlozza az elcsatolt területek jelentőségét, mert a legtöbb diákot adó területekről beszélnek, ezzel szemben az adatok részletesebb vizsgálata ezt nem támasztja alá. Továbbá a határon túlról érkező tanulók száma és az összes tanulóhoz viszonyított aránya sem úgy változott a Trianont követő első néhány évben, mint ahogyan várható lett volna.

Kutatásom során az igazgatóság, a tanárok és a diákok trianoni békeszerződéshez való hozzáállását is vizsgáltam, melyhez a gimnázium évente megjelenő Értesítője és az Ifjúsági Közlöny számai szolgáltak hasznos forrásként.

De nem a vonzáskörzet ártértékelése volt az egyetlen probléma. Komoly gazdasági nehézségek léptek fel – melyek egy része még a háború utóhatásaként alakult ki –, ezen kívül személyi hiányok is jelentkeztek és egy sor egyéb probléma is megoldásra várt. Dolgozatom utolsó része e problémákat és a rájuk adott válaszokat, illetve a konszolidáció első jeleit vizsgálja.

Ballabás Dániel
EKF

Dr. Pap József
egyetemi docens

Hány nemzetségből állt a magyarországi főnemesség 1848-ban?

Ha valaki érzékeltetni kívánja a magyarországi főnemesség nemzetségeinek 1848 körüli számát, az általában két forrás valamelyike közül választ: vagy Fényes Elek statisztikus 1840-re vonatkozó adatait idézi, vagy pedig Vörös Károlynak az ún. tízkötetes Magyarország története V. kötetében, az 1790 és 1848 közötti időszakra vonatkozó adatsorát használja fel. A két adatsor azonos forrásból származik: a korabeli kalendáriumok mellékleteként rendszeresen megjelenő sematizmusokból, melyek alfabetikus rendben közzéteszik a főnemesi nemzetségek névsorát is. Kérdés azonban, hogy vajon mennyire pontos forrás egy ilyen sematizmus? Vajon mennyire naprakészen követi a rangemeléseket és az egyes családok kihalását? Az általunk elvégzett vizsgálatok azt igazolják, ez forrás nem tekinthető sem megbízhatónak, sem pedig olyanak, amely alapján - pusztán a listán szereplő tételeket összeszámolva - megállapítható lenne a magyarországi főnemesi nemzetségek 1848 körüli száma. Hasonlóan negatív eredményre jutottunk az 1848-1849. évi országgyűlés felsőházi tagjainak almanachját elemezve is. Mindezek után úgy döntöttünk, hogy nem kész listák elemzéséhez folyamodunk, hanem a törvénytár, a Királyi Könyvek és a genealógiai szakirodalom alapján magunk állítjuk össze a magyarországi főnemesi nemzetségek 1848. évi lajstromát.

Mindez egy tágabb kutatás részét képezi, melynek során a magyarországi főnemesség 1848 és 1945 közötti differenciálódásának folyamatát, annak irányát és belső arányait szeretnénk majd komplex módon, több szempontból elemezve bemutatni. A főnemesi nemzetségek pontos ismeretében lehetőség nyílik - többek között - annak vizsgálatára, hogy magán a főnemességen belül milyen arányt képviselt egy-egy csoport (például az országgyűlési képviselők vagy a földbirtokosok), illetve hogyan változott ez az arány az idők folyamán.

Balogh István
OR-ZSE

Szántóné Balázs Edit
főiskolai docens

A zsidó temetőkutatás módszertana egy konkrét példa alapján

A zsidó temetők kegyeleti helyek, egyben utolsó emlékei a többségben eltűnt zsidó közösségeknek, részei Magyarország vallás- és kultúrtörténeti értékeinek. A zsidó temetőkutatásnak hazánkban nincs szakirodalma, holott a kutatók egyre inkább kezdik felismerni a temetők forrásértékét, továbbá az idő előrehaladtával egyre sürgetőbbé válik a többségben pusztulófélben lévő temetők sírfeliratainak rögzítése, a sírkövek megörökítése. A kutatásaim során magam is kerestem azt a gyakorlati módszert, amellyel a legpontosabban írható le egy sírkő és egy temető, s amely egyben tartalmazza a történeti feldolgozáshoz szükséges összes felhasználható információt, emellett pedig hitelesen örökíti meg az adott temető, illetve sírkő értékét. A dolgozatomban ismertetem dr. Bernard Wachstein bécsi történész 1912 és 1917 között kiadott monumentális temető-feldolgozásában alkalmazott módszerét, amelynek alkalmazhatóságát és fontosságát a körösnagyharsányi zsidóság történetének és megmaradt emlékeinek bemutatásán keresztül szeretném bizonyítani. Körösnagyharsány Békés megye északkeleti szegletének utolsó települése közvetlenül a román határ mellett. A községben az 1700-as évek végétől 1944-ig éltek zsidó családok, akikről írott források alig maradtak fenn, ezzel szemben értékes épített emlékeket hagytak maguk után. A feldolgozást három egységre tagoltam: a körösnagyharsányi zsidóság története, a családtörténeti leírások és a temetői felmérés. A három egység egymást kiegészíti, a temetőfelmérés alapján nyert információk teljesebbé tették a közösség- és családtörténetet, a különböző levéltári és helytörténeti forrásokból nyert adatokkal pedig kiegészíthettem a temetői feldolgozást.

Bárány Balázs
ELTE-BTK

Dr. Maruzsa Zoltán Viktor
egyetemi adjunktus

Román-magyar kapcsolatok a hatvanas évek nemzetközi légkörében

A dolgozat célja bemutatni Románia és Magyarország viszonyát az 1960-as évek nemzetközi politikája és a keleti blokk hatalmi viszonyai tükrében. Bevezetésként röviden elemzi a korszak államközi kapcsolatait és áttekintést nyújt Kelet-Európáról, ezután fókuszál a magyar és a román modell ábrázolására. Górcső alá veszi a két ország külpolitikai céljait és lehetőségeit, igyekszik rámutatni az esetleges hasonlóságokra és különbségekre. Bemutásra kerülnek Románia és Magyarország külpolitikájának céljai és koncepciói. Levéltári kutatások alapján ábrázolásra kerül a román-magyar viszony, de a jobb áttekinthetőség kedvéért ezeket a forrásokat tematikus sorrendbe csoportosítva közli. Az elemzés során bepillantást nyerhetünk abba, hogy a román külpolitikai célokat hogyan látta a magyar vezetés, és hogyan bírálta a különutat kereső Ceausescu-rezsimet. Mindezen tényezők figyelembevételével ráláthatunk arra, hogy a két ország hogyan illeszkedett a hatvanas évek nemzetközi rendszerébe, annak változásaiban milyen szerepet játszottak. Mérlegre kerül az is, hogy melyikük került közelebb az évtized során céljai megvalósításához, és ehhez milyen diplomáciai lépések voltak szükségesek.

Bartha Annamária
SZTE-BTK

Dr. Koszta László
egyetemi docens

Favus apát karriertörténete

A dolgozatom témája Favus pannonthalmi apát életének bemutatása. A volt pécsváradai apát 1252-ben került Pannonhalmára és 1265-ig ő irányította. Nagy elődjéhez, Uros apáthoz hasonlóan ő is jelentős mértékben gyarapította az apátság birtokait, megerősítette Pannonhalma kiváltságait, jelentős külső és belső reformokat vitt véghez, ezen kívül még közügyekben is közreműködött, valószínűleg az ő nevéhez fűződik a pannonthalmi konvent hiteleshelyi tevékenységének kezdete is. Dolgozatom témája ezen tevékenységeinek részletes ismertetése.

Először pécsváradai működését próbálom rekonstruálni, majd a választása körüli bonyodalmakra térek ki, melynek kapcsán megvizsgáltam, milyen úton lehet „elnyerni” a pannonthalmi apáti széket. Ezt követően a monostorában végzett rendteremtést elemzem, mely végül a magyarországi bencés renden belüli reformkísérlethez vezetett. Favus apát ugyanis tapasztalatairól és a magyarországi helyzetről jelentést tett IV. Sándor pápának, aki megbízta egy egyetemes rendi káptalan összehívásával és vizitátori jogot adott neki. E reformkísérlet eredményeit is vizsgálat alá vettem. Favus apát nem csak szellemiekben, hanem anyagiakban is igyekezett a monostorát szolgálni, számos birtokkal gyarapította apátságát. Megpróbáltam bemutatni, az új szerzemények hogyan illeszkednek a már meglévő állományba. A birtokügyek kapcsán térek ki a szigligeti vár megépítésére, vázolom szakirodalom eddigi eredményeit, és egy új vizsgálati szempontot is igyekszek bevonni. A dolgozat utolsó részében a közügyekben vállalt szerepéről ejtek szót; a pápai megbízásokról valamint a kormányzati ügyek és hiteleshelyi tevékenység kapcsán.

A bencés rendtörténetírás eredményeihez új okleveles adattal nem tudtam hozzájárulni, de igyekeztem az újabb szakirodalommal ütköztetni, és más szempontokból is közelíteni az egyes kérdéseket, mindezt a magyarországi viszonyokon belül is elhelyezni.

Bendarzsevszkij Anton
PTE-BTK

Dr. Bebesi György
egyetemi docens

Bolsevik sajtó a '10-es - '20-as években. A történelem megváltoztatására tett grandiózus kísérlet.

Munkámban azt a folyamatot szeretném bemutatni, hogyan változnak át a történelem nevezetes személyiségei a történelem manipulálásával az évek során. Hogyan tűntek el nyomtalanul, vagy hogyan születtek új legendák. Ipari mértékben a múlt átírása Sztálin alatt ment végbe, a '20-as, '30-as években.

Bolsevista agitációval, és a korai szovjet sajtó történetével igen kevés munka foglalkozik. Ezt az űrt szeretném pótolni. Amiből ki lehet indulni – Lenin cikkei és munkái, amelyekben az általa alapított vagy irányított lapokkal foglalkozik, számadatok a későbbi szovjet enciklopédiákból, korábbi, évtizedekkel ezelőtt, egy totalitárius rendszerben élő történészeknek a munkái. És éppen ezért igencsak fenntartásokkal kezelendők. Viszont – és ez benne az érdekes – különböző években kiadott munkákat, enciklopédiákat és Lenin műveit össze tudjuk hasonlítani egymással, amiből gyakran nagyon érdekes következtetéseket vonhatunk le. És az az angol nyelvű irodalom, amely a kérdéssel foglalkozik – és amely sokkal többet foglalkozik a szovjet sajtóval, mint az orosz – sem tud más forrásokból dolgozni. Ha megnézzük a könyvek listáját, amelyekből a külföldi szerzők dolgoztak – ugyanúgy megtaláljuk benne Lenin munkáit vagy a Nagy Szovjet Enciklopédiát, esetleg egy-egy korabeli újság konkrét cikkét.

Az általam vizsgált tömegkommunikáció az orosz sajtóra, és legfőképpen a Pravda újságra korlátozódik. 1920-as év és 1930-as év „Pravdáit” vizsgáltam. Továbbá –összehasonlításképpen - egyes fehérgárdista újságokat az 1919-20-as évekből. Ezeket a forrásokat személyesen kutattam az Oroszországi Szentpétervári Archívumban. Így tartalmi elemzést végeztem és ebből vontam le következtetéseket – erre és a nehezen felfedezett és összerakott szakirodalomra épül dolgozatom gerince.

Berki Éva
SZTE-BTK

Sujtó László
egyetemi adjunktus

A mindent látó szem a francia forradalmi szimbolikában

A mindent látó szem szimbóluma, mely számos kultúrán átívelő múlttal és összetett jelentésréteggel rendelkezik, központi helyre kerül a francia forradalmi szimbolikában. A dolgozat célja a szimbólum eredetének, átvétele okainak kutatása, valamint azon új jelentéstartalmak vizsgálata, amelyeket a forradalom társított hozzá 1789-től a Legfőbb Lény kultuszának bevezetéséig.

Rengeteg képi ábrázolás tanúskodik a forradalmi időszak antikvításkultuszáról. Nem csak a klasszikus görög és római ókor, hanem az ókori Egyiptom iránt is igen nagy az érdeklődés. Márpedig a szem ősi egyiptomi szimbólum is. Habár a forradalmárok közvetlenül is átvehették a szóban forgó jelképet az ókori egyiptomi ábrázolásokról, ezt mégsem tartjuk valószínűnek, mivel a XVIII. században készült egyiptomi festményeket, tárgyakat másoló műalkotásokon viszonylag ritkán találkozunk a szem-szimbólummal. Lehetséges azonban, hogy a jelkép valamilyen közvetítő útján került a forradalmi szimbolikába. Ilyen közvetítő szerepet játszhatott a szabadkőművesség, mely saját eredetét az ókori Egyiptomba vezeti vissza, s mely jelentős hatással volt a forradalmi jelképrendszerre.

A szem-szimbólum végigkíséri a forradalmi időszak vallásosságának alakulását: egyaránt megjelenik az Ész istennője, a Legfőbb Lény, vagy az Igazság és más elvont fogalmak ábrázolásain. Ezen új kultuszok bevezetésének elsődleges célja valójában nem a kereszténység felszámolása volt, hanem egy olyan ésszerű vallás meghonosítása, amely a XVIII. század természetkultuszának örököse, és amely Franciaországot, a forradalmat és az új értékeket magasztalja. A szem-szimbólum tökéletesen megfelelt ennek az új felfogásnak: képviselhette az egész világot beragyogó értelmet, az emberben felfedezett isteni részt, valamint a természettel való összhangot. Ugyanakkor egyetemes jellege folytán alkalmas volt arra, hogy mindenkihez szóljon, így a keresztényekhez, a deistákhoz, a Természet vagy a Ráció követőihez.

Bern Andrea
ELTE-BTK

Zeidler Miklós
egyetemi adjunktus

**Egy visszahívó-parancs nyomába - miért szállt gépbe Horthy István
1942. augusztus 20-án?**

1942. augusztus 20-án hajnalban bevetés közben életét vesztette Horthy István repülőfőhadnagy, Magyarország kormányzóhelyettese. A dolgot azt vizsgálja, hogy mindez hogy történhetett meg, ha a Kormányzó Katonai Irodája több mint egy héttel korábban befejezettnek nyilvánította Horthy főhadnagy repülőszolgálatát. A forrásokból kiderül, hogy Horthy István azért ült gépbe aznap mert:

visszahívó-parancsa Jány Gusztávnál napokra elakadt. A hadseregparancsnok az azonnali hatályú repülésleállítás tényéről sem írásban sem szóban nem tájékoztatta Horthy feletteseit egészen augusztus 20-ig.

Ezért a repülők csupán informális úton értesültek a kormányzóhelyettes szolgálatkörének megváltozásáról, ezek a közlések viszont hiányosak voltak, nem tartalmazták az azonnali hatályú repülésleállítás tényét. Azt sugallták, hogy Horthy repülései abban a pillanatban szűnnek majd meg, ahogy első csapatlátogatására elindul augusztus 20-án.

Mindezek mellett Szabó László, a kormányzóhelyettes szárnysegédje augusztus 8-tól Jány Gusztáv nyílt parancsával egy könnyűhadosztály parancsnoki posztján tevékenykedett, Horthy Istvántól kétszáz kilométerre. Erről az őt Horthy szárnysegédjévé kinevező legmagasabb katonai és politikai körök nem tudtak.

Midőn Jány visszarendelte volna kormányzóhelyettese mellé, ezt valószínűleg nem akarta teljesíteni.

Jány ezért –Szabó Lászlónak engedve – a kormányzóhelyettest osztotta be földi szolgálatra Szabó parancsnoksága alá. Ezt viszont nem közölte Horthy Istvánnal, aki így nem kapott választ arra sem, hogy a továbbiakban repülhet-e csapatlátogatásai mellett. Horthy nem kívánta abbahagyni repüléseit. A hadseregparancsnok hallgatását arról, hogy ő földi szolgálat mellett repülhet-e beleegyezésnek értelmezte. Saját közvetlen feletteseinek nem szólt a parancsban szereplő azonnali repülésleállításról, így ők továbbra is úgy hitték, hogy Horthy augusztus 20-án reggel 9-ig szolgálatban lévő pilóta. Így következhetett be, hogy Horthy augusztus 20-án gépbe ült.

Bihary Gyula
PTE-BTK

Bebesi György
egyetemi docens

A pajzs- az IA-PVO elhárítási potenciálja

A dolgozatom célja annak bemutatása, hogy a történeti megismerés szemszögéből van jelentősége a Szovjet Honi Légvédelem Vadász Légierejét alkotó típusok tulajdonságainak, valamint az általuk hordozott fegyverzet képességeinek. Ennek bemutatása során a magyar nyelven szélesebb körben hozzáférhető szakirodalomból indultam ki, amiket szembesítettem és pontosítottam, az idegen nyelven megjelent, elsősorban orosz szerzők által írt megbízható anyagokkal. Kutatásom során, amit már több mint négy éve folytatok, mostanra értem el olyan szakaszba, hogy már levonhatóak bizonyos következtetések. Ezen következtetések jól alátámasztható része benne van a dolgozatomban. Történeti szempontok alapján szelektáltam az összegyűlt adatokat és csak az e szempontból fontosak szerepelnek az anyagban. Ami levonható közel teljes bizonyossággal, az a következő. Az IA-PVO által szolgálatban tartott eszközök a Szovjetunó feletti légi uralom biztosítását szolgálták. Ez a képesség a tömeges NATO és amerikai bombázók támadásának elhárítási lehetőségét jelenti. Az egyes elfogó vadászrepülőgépeket egy jól automatizált, földi irányítású rendszer részeként vetették volna be. A földi irányítás utasításait követve kerültek olyan pozícióba, ahonnan eséllyel alkalmazhatták fegyverzetüket. A fegyverrendszerek képességeit úgy határozták meg, hogy azok képesek legyenek a célok ellen vezetni a hordozott rakétákat, nem volt cél az önálló tevékenykedés, csak a nyolcvanas évektől kezdődő típusváltási programokkal. Folyamatosan korszerűsítve az irányítási és végrehajtó eszköz állományt, fenn tudták tartani a saját területek feletti légifölényt. A személyi állomány magas szintű képzettsége is hozzájárult ehhez.

Borbély Zoltán
EKF

dr. Besze Tibor
egyetemi docens

Úrbéri viszonyok és úrbérrendezés az egri püspökség falvaiban Eszterházy Károly idején

Dolgozatomban arra vállalkoztam, hogy bemutassam Eszterházy Károly földesúri tevékenységét az egri püspöki uradalomban az országos úrbérrendezésig terjedő időszakban. Munkám során elsősorban a püspök-földesúr által kiadott contractusokra és egyéb birtokigazgatási iratokra támaszkodtam. A kutatás szerencséjére a néhány év eltéréssel kiadott szerződések lehetővé teszik, hogy több időmetszetben is nyomon követhessük a püspöki birtokok úrbéres viszonyainak változását, valamint a Mária Terézia-féle úrbérrendezés előestéjén megmutatkozó földesúri törekvéseket.

A gazdag forrásanyagnak köszönhetően követhetővé válik az a folyamat is, amelynek keretében Eszterházy Károly a püspöki jövedelmek jelentős növelésére törekedett. A ránk maradt forrásokból a jobbágyi szolgáltatások erőteljes növekedése, valamint az uradalmi munkamegosztás differenciálódása egyaránt megfigyelhető. Egyértelmű jelei vannak annak is, hogy a püspök tudatosan készült az országos úrbérrendezés várható káros hatásainak kiküszöbölésére. Ennek érdekében elsősorban a jobbágynépeség és az úrbéres telkek számának gyarapításán fáradozott. A történelmi kútforrásból emellett az is kiderül, hogy a földesúri magángazdaság fejlesztése háttérbe szorult.

Az általunk végzett összehasonlító elemzésből nyilvánvalóvá vált, hogy az előrelátó földesúri intézkedéseknek köszönhetően a püspöki uradalom csupán kisebb veszteségekkel vészelte át az uralkodói rendelet végrehajtását. Ezzel párhuzamosan azonban az úrbéres földek nagyságának radikális növekedése és a jobbágyság társadalmi helyzetének jelentős javulása figyelhető meg, ami országos viszonylatban egyedinek mondható.

Bujdosó Ágnes
DE-BTK

Dr. Lőrinszky Ildikó
egyetemi docens

A szabadság lehetőségei és korlátai a 18. századi francia utópiákban

Dolgozatomban Fénelon, Montesquieu, Voltaire, Diderot és Mercier egy-egy utópikus alkotását hasonlítom össze a felvilágosodás korában központi értékű szabadság-eszme megjelenése és az ahhoz kapcsolódó kérdések szempontjából.

Az utópia mint téma eleve a szabadság lehetőségét kínálja: habár a jelen bírálatára épül, közvetettsége révén képes biztosítani a részleges szólás-szabadságot. Ezáltal lehetőséget ad az utópista szerzőknek arra, hogy saját koruk tarthatatlannak ítélt állapotait bírálat alá vonják, s egy eszményi társadalmat leírva a helyzet javítására alkalmas modelleket mutassanak be. Így az általam választott alkotásokban a szabadság lehetőségei megjelennek a politikai-polgári lét témakörében, ahol az abszolutizmussal szemben a felvilágosult abszolutizmus példáját látjuk. Ami a szabad vallásgyakorlást illeti, a katolikus egyház merevségére és túlkapásaira reagálva a kvietizmus, a deizmus valamint az ateizmus tanaival találkozunk. A szabadság kérdése a közösségi illetve személyes boldogságkeresés viszonylatában a közjóért való munkálkodás és a szabad párválasztás kapcsán jelenik meg.

Mivel azonban minden utópia magában rejti az ellenutópiát, mellyel saját tökéletességét kérdőjelezi meg, ugyanígy a szabadság fogalma is kettős megvilágításba kerül. Egyrészt a 18. századi Franciaország bírálataként felvillannak a szabadság különböző lehetőségei, másrészt viszont kiderül, hogy ezek az eszményi társadalmak is tarthatatlanok, hiszen a szabadság éppúgy korlátokba ütközik. Ezt jelzik a túlszervezett rendszerek, a szigorú irányítás, az arctalanság vagy a mások szabadságának korlátozása.

A „bírálat bírálatával” világossá válnak a szabadság megvalósításának és fenntartásának nehézségei, s kiderül, hogy a valódi szabadságot az ember csak önmagában találhatja meg, mégpedig úgy, ha nemcsak elmélkedik, hanem cselekszik is – itt és most.

Czinege Szilvia
DE-BTK

Dr. Velkey Ferenc
egyetemi docens

„Eszembe jut végezetül: minderről Mett[ernich]-hel beszélni...”

Széchenyi István és C. L. Metternich államkancellár kapcsolata sokrétűen érintett téma a Széchenyi biográfiákban. A dolgozatban az első jelentősebb, hosszabb eszmecseréjüket tettem vizsgálat tárgyává, elsősorban azért, hogy a szituáció mélyebb elemzésével a kapcsolat lényegéhez juthassak közelebb. Nem az életrajzokra jellemző elbeszélő technikákat alkalmaztam, hanem inkább a szituáció- és szövegértelmezés útját választottam. A „felelő” források köre jó alapanyagot biztosított: korábbi forráskiadványok alapján feldolgozhatók a kapcsolódó beszélgetések (Széchenyi naplóbejegyzései nyomán); Széchenyi memorandumai; Metternich reakciója ezekre a széljegyzetei, a Szógyényi Zsigmondnak írt levele, illetve a második memorandumhoz csatolt jelentése alapján; valamint Széchenyi Constitutio című értekezése és a Miscellania I-II. névre hallgató feljegyzései.

A szövegvizsgálat egyértelművé tette az 1825 végi találkozók jelentőségét Széchenyi és Metternich kapcsolatában. Mindamellet, hogy ez volt az első politikai jellegű „beszélgetésük”, előrevetítette a későbbi találkozók, eszmecserék koreográfiáját és beszédtemáit. A „beszélgetések” egy sajátos, hivatalos kommunikációs térben zajlottak le, amelyben Metternich volt az irányító fél, így Széchenyi, akinek a személyes tér lett volna a kedvezőbb, ebben a játéktérben alulmaradt. Az említetteken kívül ide sorolható az a szimbólumrendszer, amelyet a politikai élettel kapcsolatban használtak; ennek főbb elemei a fény, világ, fáklyavivő(k), tűz, ház szimbólumok. Ezenkívül összekötő kapocs is megjelent közöttük Zichy Melanie személyében, aki által a végső döntés megszületett, illetve aki által Széchenyi rendszeres belépőt kapott Metternich szalonjába.

A szituáció és szövegvizsgálat nyomán egyértelművé vált, hogy Széchenyi önmaga politikai helyét meghatározva, a Metternichkel közös pontokat is hangsúlyozva próbálta megnyerni a kancellár bizalmát – de kompromisszum az „ellentétes hitvallások” talaján nem jöhetett létre.

Csermelyi József
PPKE-BTK

Szovák Kornél
egyetemi docens

A "pogány" magyarok állhatatlanságáról

Dolgozatomban azt vizsgálom, helytálló volt-e Bölcs León bizánci császár és más 9-10. századi történetírók, amikor a magyarokat szövetség-szegőknek és állhatatlanoknak nevezték. Tézisem szerint nem, de hogy ezt igazoljam, először is röviden felsorolok néhány nyugat-európai és bizánci példát a lázadásokra, bizonyítva, hogy a magyarok nem voltak hűtlenebb nép a korabeli átlagnál. Ezt követően rátérek a korabeli szövetségek normáinak vizsgálatára. Rámutatok, hogy a vizsgált korszakban az uralkodók, mint személyek közti megállapodások hatottak ki országaikra. Amennyiben az uralkodók meghaltak, az általuk kötött szövetségeket meg kellett újítani, mert érvényüket veszítették. A forrásokban fellelhető néhány ellentmondás miatt arra a következtetésre jutottam, hogy a törzsszövetségnél kisebb egységek is építhettek önálló külkapcsolatokat, amely néha nem esett egybe a nagyfejedelmekével. Ezután választ keresek arra, miért alakult ki ez a negatív kép a magyarságról, valamint mi motiválhatta magát León császárt, hogy így írjon róluk. A negatív kép részben a magyarok „pogányságával”, részben a kalandozások okozta népességpusztulással áll összefüggésben. Rámutatok Bíborbanszületett Kónstantinos általánosításból fakadó ellentmondásaira. Választ keresek arra is, hogy miért volt szükség a volt szövetséges megtámadására közvetlenül uralkodója halála után. Végül vizsgálat alá veszek néhány olyan elméletet, amely ellentmondásban áll dolgozatom mondanivalójával, és megpróbálom velük szemben megvédeni az álláspontomat.

Széleskörűen használom a forrásokat, amelyeket többnyire nemrégiben megjelent forrásgyűjteményekben találtam meg, magyar fordításban, ám néhol figyelembe tudtam venni az eredeti szöveget is. Emellett építettem a témában megjelent hatalmas szakirodalomra is, például Bóna István, Györffy György, Kristó Gyula, Tóth Sándor László és Vajay Szabolcs munkáira.

Csikós Gábor
ELTE-BTK

Dr. Gergely Jenő
egyetemi tanár

„jó földbe esett...” - A jászsági keresztényszocialista mozgalom kezdetei

Az Osztrák – Magyar Monarchia magyar területén a keresztényszocialista mozgalom szervezettsége nem csupán a pápai tervekhez képest volt elmaradott állapotban, de az osztrák viszonyokhoz képest is. Hogy ennek milyen lehetséges magyarázatai lehetnek, arra a dolgozat oly módon keresi a választ, hogy kiemel egy olyan „színmagyar” térséget, a Jászágót, ahol viszont komoly sikereket ért el a mozgalom. Ha megfejtjük, mi vezethetett a jászsági sikerekhez, megérthetjük, mi okozhatta az országos kudarcot.

A dolgozat arra törekszik, hogy a lehető legkomplexebb magyarázatot nyújtsa erre a jelenségre: érveléséhez gazdasági (pl. egyenlőbb birtokmegoszlás), társadalmi (pl. rivális mozgalmak), kultúrtörténeti (pl. redempciós mozgalom) és pszichológiai (pl. relatív depriváció) tényezőket is felhasznál. Mintegy másfél évtized sajtóanyagának szisztematikus feldolgozásával a pályamunka kiemelten foglalkozik a helyi újságokkal, amelyek az elégtelen levéltári dokumentáció (Szolnok, Eger) következtében domináns források, de nem foghatók fel pusztán dokumentátorként, hiszen fontos befolyásoló és korhangulatot visszatükröző médiumok is voltak.

A jász települések közül Jászárokszálláson jött létre a legnagyobb szervezet, mintegy 700 tagot számlált, pártalapításra is képes volt. A többi településen - a dolgozat részletesen Jászapátit és Jászberényt tárgyalja - bár alakult egyesület, egyikük sem volt ilyen erős. Ennek magyarázata abban található, hogy Jászárokszálláson valósult meg a legjobb munkás - helyi elit illetve munkás - megyei felsőpapság együttműködés, ami a karizmatikus helyi munkásvezérnek, Boros Alajosnak is köszönhető.

További kutatásokhoz érdemes volna a hasonló történelmi fejlődésű, de egy-egy tényezőben eltérő térségeket, például a Kunságot is a dolgozatban alkalmazott mikroszintű megközelítéssel megvizsgálni, s így módon keresni még pontosabb választ a jászsági siker és az országos kudarc okaira.

Csonka Laura
ELTE-BTK

Maruzsa Zoltán
egyetemi adjunktus

Az Eichmann-per magyarországi sajtóvisszhangja

Dolgozatomban az 1960 májusában Buenos Airesben elfogott Adolf Eichmann jeruzsálemi perének magyar sajtóvisszhangjával foglalkozom.

Eichmann-nal és az ő tevékenységével már sok történész foglalkozott, ezért választottam olyan témát, amely csekély mértékben kutatott. A címet kibővítve nem csak magát a pert, hanem az elfogásától a kivégzéséig terjedő időszakot vizsgáltam, hogy milyen formában és milyen mélységben tájékoztatták az újságok a magyar olvasóközönséget.

A kutatásaim során észrevettem, hogy hiába az államilag ellenőrzött sajtó, sok a tévedés, a ferdtetés, túlzás a folyóiratokban. Ezért a dolgozatomban fejezeteit úgy szerkesztettem meg, hogy először a történelmileg hiteles eseményeket írtam le a rá vonatkozó szakirodalom alapján, ezt követően pedig megnéztem, hogy ez milyen formában és retorikában jelent meg a sajtóban. A magyar újságok igyekeztek olyan cikkeket megjelentetni, amelyek számukra a leginkább megfelelőek voltak. A ferdtetések nagy része az NSZK-val kapcsolatos, vagy az országot akarták még inkább befeketíteni, és egykori nácik búvóhelyeként feltüntetni, vagy pedig Eichmannt igyekeztek még inkább összekapcsolni vele. Feltűnő, hogy Izrael ellen is keményen fellépnek, és Bonn szövetségésének tüntetik fel, amiért nem leplezi le a per az egykori német nácikat. Belátható, hogy a magyar és a szovjet politikának és sajtónak ez kedvezett volna a leginkább. A magyar sajtó érdeklődése Eichmann elfogásától kivégzéséig megmaradt és arról folyamatosan a maga sajátos módján tájékoztatta is az olvasóközönséget.

A per kapcsán a sajtó nemcsak Eichmann személyével foglalkozott, hanem komoly „nácivadászatot” indított. Nagyon sok cikk jelent meg többek között Globke és Heusinger múltjáról, a lapok összefüggéseket kerestek az akkori politikai szerepvállalásukkal és egyértelműen a felelősségre vonásukat követelték. Érdekes, hogy a Globkéval foglalkozó cikkek száma megközelíti az Eichmann-perről szólókat

Csörge Barnabás
PTE-BTK

Majdán János
egyetemi docens

Pécs királyi biztosai 1861-1867
Egy helyi példa a neoabszolutizmus korának közigazgatási gyakorlatához

Az 1848/49-es forradalom bukásától a kiegyezésig – eltekintve az 1860/61-es év ideiglenes engedményeinek köszönhetően megválasztott tisztségviselőktől – a központilag kinevezett megyefőnökök, főispánok és királyi biztosok voltak a közigazgatás legmagasabb rangú helyi tisztviselői. Dolgozatomban a Habsburg önkényuralom utolsó éveiben tevékenykedő két pécsi királyi biztos, Szalay Nikodém és Csernyus Andor tevékenységét mutatom be, példaként a korszak helyi közigazgatására. Munkám főként levéltári forrásokra támaszkodik, de a korabeli sajtó (Pécsi Lapok) tudósításait, valamint a helytörténeti munkák eredményeit is igyekszik felhasználni a téma megvilágításához. Forrásainkból a helyi közélet, politika és gazdaság főbb kérdései is kibontakoznak, amelyek helytörténeti adalékokként is szolgálhatnak.

Pécsett 1861 – 1867-ig a királyi biztosok feladata volt a város teljes körű felügyelete, leginkább a közigazgatás, a helyi gazdaság, a kultúra és a „közállapotok”, illetve a hadügy – különösen az újoncozás – ellenőrzése, amelyekért felelősséggel tartoztak a Helytartótanács felé. Tisztségük bizalmi pozíciónak számított, így különösen is értékes a hivatali tevékenységük során keletkezett levéltári iratanyag, amely teljes egészében fennmaradt. Dolgozatomban a források vizsgálatával és tematikus csoportosításával mutatom be a királyi biztosok feladatait.

A királyi biztosok tevékenységét a város szempontjából pozitívan értékelhetjük, Pécs és a Helytartótanács között legtöbbször sikeresen közvetítettek, olykor „lobbiztak” is a városért. A korabeli publicisztikák kritikái nem személyüknek, hanem a fennálló hatalmi struktúrának szóltak. A kiegyezés közeledtével Csernyus Andor a polgárok szeretete és megbecsülése tudatában távozott, s engedte át helyét az új, alkotmányos főispánnak.

Demmel József
ELTE-BTK

Dr. Kiss Szemán Róbert
egyetemi docens

„... egész Szlovákia elfért egy tutajon...” A szlovák Tatrín egyesület története (1844-1847)

A Tatrín nevű egyesületet - amely a 19. század első felének Magyarországán a legfontosabb szlovák kulturális szervezet volt - a szlovák nemzeti mozgalom, a szlovák nemzeti öntudatú értelmiségi elit alapította. Az egyesület vizsgálatával számos fontos kérdésre irányíthatjuk a figyelmet. Mivel a szlovák szellemi elit fiatal és középgenerációját fennállása idején szinte teljesen lefedte az egyesület, kutatásával a szlovák nemzeti mozgalom korabeli történetét, céljait, lehetőségeit és korlátait, belső szerkezetét, erőviszonyait és feszültségeit lehet feltérképezni. Rákérdezhetünk a szlovák történeti kánon egyik legfontosabb pontjára, az evangélikusok „elsöprő kisebbségére”, a nemzeti mozgalom katolikus és evangélikus szárnyának szerkezeti különbségeire és erőviszonyaira. Végigkövethetjük az irodalmi nyelvvel kapcsolatos küzdelmek konszolidálódását és a polgárosult, piaci igényeket is figyelembe vevő szlovák nemzeti könyvkiadás kialakulását. Ezzel összefüggésben a törvényi keretek által behatárolt, néha ezen kereteket feszegető szlovák oktatási törekvéseket is elemezhetjük. A Tatrín mint egyesület vizsgálata fontos összehasonlítási alapot, viszonyítási pontot jelenthet a fejlődő magyar egyesülettörténet-írás számára is. A Tatrín és az alkoholizmusellenes küzdelem összefonódása pedig elvezet az 1848 előtti legsikerebb szlovák kezdeményezéshez, a Magyarországi Központi Mértékletességi Egylethez, amelyet a magyarországi vármegyék vezető rétegének nagy része támogatott, épp úgy, mint az utolsó rendi országgyűlés. A Tatrín mederbe terelte a szlovák öntudatú értelmiségi elit törekvéseit és a fennálló törvényi, társadalmi keretek között a szlovák érdekvédelem és önszerveződés egyetlen hatékony szerve volt. Így, szándékos legitimációs akadályoztatása ellenére az egyesület funkcionális kereteit feszegetve egyszerre próbált össz-szlovák gazdasági, kulturális, tudományos és szociális szervezetként működni.

Farkas Péter
PTE-BTK

Kiss Gergely
egyetemi adjunktus

Íj és páncél együttes megjelenése az Árpád-kori írott forrásokban

A Krónika 102. fejezetében Géza herceg kunok elleni nyilazását figyeltük meg, a kerlési csata (1068) leírásában. A krónikakutatás eredményeinek - egy Salamon és egy László-párti szerkesztés valószínűsítése - figyelembe vétele mellett arra a következtetésre jutottunk, hogy Salamon és László bemutatása mellett háttérbe szorul Géza, melynek köszönhető providus jelzője. A jelző mellé, pedig megfelelő fegyvernek bizonyulhatott az íj.

A körmendi hospesek (1244) és Dehter falubeli Miloszt fiainak (1252) oklevele olyan fegyverzetleírást tartalmaz, melyekben együtt jelenik meg az íj és a páncél jelentésére utaló kifejezés. A közel kortárs Maciejowski Biblia bevonásával, bizonyos nyugati hatások és IV. Béla tatárjárás utáni hadügyi fejlesztéseinek figyelembe vétele mellett arra a következtetésre jutottunk, hogy mára a csak nehézfegyverzetűekről szóló hadügyi reform elmélete már nem tartható. A két diploma véleményünk szerint bizonyítja, hogy könnyebb felszerelésű lovasokról volt szó, akik egyfajta átmenetet képeztek a nehézlovasság és a zömmel kunok és székelyek által képviselt könnyűlovasság között. Az íj és a védőfegyverzet adott elemei - bőrpáncél, vaskalap - is ezt támaszthatják alá.

Ják nembeli Csépán (1273) és Miklós comes fiainak (1274) oklevele azt bizonyította számunkra, hogy a társadalom előkelő tagjai is értettek az íj kezeléséhez az adott korban. Az íj igénybevételét viszont csak az aktuális harci szituáció - például ostrom - követelte meg tőlük. Az oklevelek narrációs részeinek híradásai bizonyítják számunkra, hogy az íj eme két említése eltörpül a magyar lovagságnál főfegyvernek számító lándzsa gyakori szerepeltetése mellett.

Gaál-Kántor György Kristóf
ELTE-BTK

Dr. Mátay Mónika
egyetemi adjunktus

A dánosi rablógyilkosság lecsapódása a magyar nyilvánosságban

A dolgozat a dualizmuskori Magyarország egyik legvitatottabb bűnesetét vizsgálja döntően a korabeli sajtó anyagára támaszkodva. A dánosi rablógyilkosság és utóélete számos, mind a mai napig érezhető, társadalmi problémát hozott a felszínre, amelyeknek rendezése már 1907-ben sem tűrt volna további halasztást.

Ezt a rablógyilkosságot, úgy tűnik, nem lehet a klasszikus forráskritikai módszerekkel vizsgálni. A levéltári források (peranyag, jegyzőkönyvek, stb.) eltűntek és ez idáig egy kutató sem találta meg ezeket a döntő jelentőséggel bíró kútfőket. Talán ennek is köszönhető, hogy az esetet ez idáig nem dolgozta fel senki. Ilyen értelemben a dolgozat új forrásfeldolgozáson alapszik. A nyilvánosság vizsgálatához nélkülözhetetlen sajtótermékek illetőleg a parlamenti dokumentumok jól mutatják, hogyan változott meg a mindenki által csak „cigánykérdésként” emlegetett probléma. A korabeli sajtó kiválóan tükrözi a korabeli magyar társadalom cigányokról alkotott képét. Dános után a kisebbség és a többségi társadalom viszonya végletesen eldurvult s immár az egész cigányságot kollektíven bűnözőknek bélyegezték. Az erőszakos asszimilációs kísérletek csak tovább rontották a helyzetet. A bürokratikus államhatalom csupán ellenőrizhetetlen bűnözőket látott a vándorcigányokban s pusztán közigazgatási problémaként kezelte a kérdést. A sajtó eszközként használta fel őket saját céljai eléréséhez. A közigazgatási hatóságok lassan minden cigányban potenciális gyilkost láttak. A vidéki lakosság között – jórészt a sajtónak köszönhetően – eluralkodott a félelem s ezzel párhuzamosan felgyorsult a Magyarország területén élő cigányság kirekesztése, a társadalom periferiájára történő kiszorítása.

A dánosi tragédia oka abban a kilátástalan élethelyzetben keresendő, amivel a társadalom peremén élők nap, mint nap szembesültek. És itt nem kizárólag s nem elsősorban anyagi vagy szociális kérdésről van szó, hanem arról, hogy a vándorcigányokról a kormányzat egyszerűen nem kívánt tudomást venni.

Gyönki Viktória
KRE-BTK

Dr. Csikány Tamás
egyetemi docens

Katonai képzés az Osztrák-Magyar Monarchiában és a Magyar Királyi Honvédség helyzete a „rejtettség időszakában”: a Hinghofer-Szalkay család története a XIX-XX. században

Az OTDK részére benyújtott dolgozatom alapját egy 2006-ban kezdődött kutatás adja meg. Ekkor jártam először abban a temetőben, ahol egy tábornok nyugszik, a neve: Hinghofer-Szalkay Károly. A magyarosan csengő név mögött ugyanakkor egy osztrák származású tiszt áll, aki 35 évig szolgált az Osztrák-Magyar Monarchia közös hadseregének kötelékében. Fiai, Károly és Günther szintén ezt a pályát választották. Az első világháború által megtört pályafutások Magyarországon folytatódtak a honvédség kötelékén belül, és a következő világháború tett rájuk pontot. A három életpálya levéltári anyagokon és katonai jegyzékeken keresztül rajzolódik ki előttünk.

Célom, hogy bemutassam a Kiegyezés utáni Monarchia és Magyarország katonai iskolarendszerét, és -képzését, melynek legfontosabb eleme a tisztképzés. Majd áttérünk a világháború által megtépázott, és a trianoni békeszerződés által megcsonkított Magyarországra. A két világháború közötti időszak, a „rejtettség” évei ezek, amikor polgári köntösbe bújtatva folytak a tisztképzések, és -továbbképzések. Mindkét történelmi korszakból igyekeztem azokat a részeket kiemelni és hangsúlyozni, amelyek közvetlenül érintették a három tárgyalt személyt. A kép tehát nem teljes, de bízom abban, hogy összefoglalóm híven bemutatja azt a korszakot, amelyben katonai pályafutás igazi „karriernek” számított, és amely napjainkban (sajnos) elmúlni látszik.

A kutatás ugyan már két éve zajlik, de még nem ért véget: igyekszem a család hozzátartozóival felvenni a kapcsolatot. Ennek fényében remélhető, hogy 2009-ben új fejleményekkel tudok majd szolgálni az OTDK bizottságának.

Hausz Frigyes
SZTE-BTK

Dr. Péter Róbert
egyetemi adjunktus

The Alchemy of Kenelm Digby: a Secret Passage in the Book of Nature
Alkímiai filozófia és gyakorlat Kenelm Digby műveiben

Miután fény derült a kora újkor nagy természetfilozófusainak (Robert Boyle, Isaac Newton etc.) alkímiai érdeklődésére, a diszciplína a tudománytörténeti vizsgálódások fontos területévé vált. A nagy érdeklődés ellenére csak az elmúlt években történt kísérlet az alkímia Jung-i alapokon nyugvó metanarratívájának megreformálására.

A Lawrence Principe és William Newman amerikai tudománytörténész professzorok által kidolgozott új szemléletmód (The New Historiography of Alchemy) elsősorban az alkímia gyakorlati oldalára helyezi a hangsúlyt és szinte elhanyagolja annak spirituális illetve vallási aspektusait. Jelen dolgozat célja a Principe-Newman féle alkímia modell vizsgálata egy 17. századi természetfilozófus, Kenelm Digby életművén keresztül. Az eredmények tükrében véleményem szerint az új metanarratíva kevesebbnek láttatja az alkímiát, mint az ami valójában volt: egy komplex filozófiai rendszer, mely komoly vallási és kulturális vonatkozásokkal is bírt. A dolgozat során Digby kontextualizálása mellett, műveinek vizsgálatára helyezem a hangsúlyt, valamint ismertetek egy ezidáig ismeretlen kéziratot mely fontos adatot szolgáltat a 17. századi természettudomány eklektikus jellegéről.

Horváth Csaba Barnabás
ELTE-BTK

Salát Gergely
egyetemi tanársegéd

A kínai észak-dél ellentét, és hatása az ország nemzetközi szerepére az európai expanzió időszakában.

Kínának az európai expanzióval szembeni viszonyát illetően érdekes ellentmondásokba ütközhetünk. A XI.-XVII. századi Kína történelmét nézve azt láthatjuk, hogy ebben az időszakban még megvoltak Kínában mindazok az anyagi feltételek, amelyeket az európai expanzió szükséges összetevőinek tartunk.

Joggal merül fel tehát a kérdés, hogy Kína miért nem volt képes a következő háromszáz évben ezen adottságait - magas fokú haditengerészeti ismereteket, a hatékony, merkantilista jegyeket magánviselő külkereskedelmet, illetve a kézműipar és pénzgazdálkodás magas színvonalát- Európához hasonlóan kamatoztatni, mégcsak azon a szinten sem, hogy önmagát sikeresen megvédje a nyugati gazdasági és katonai behatolástól. Dolgozatom e kérdésre keres választ, az utóbbi tíz évszázad kínai császári dinasztiáinak kül- és gazdaságpolitikáját, a régi Kína gazdaságföldrajzának struktúráját, valamint az ezeket meghatározó földrajzi és stratégiai körülményeket vizsgálva.

Dolgozatom a kérdést a történeti Kína hagyományosan iparosodottabb, városiasodottabb, gazdaságilag fejlettebb, de katonailag és politikailag gyengébb déli, illetve hagyományosan gazdaságilag jóval elmaradottabb, de katonailag és politikailag erősebb északi térfele közti különbségek vizsgálata felől közelíti meg.

Dolgozatomban elsősorban szintézis jellegű szakirodalom felhasználásával tekintem át, hogy a X. század közepétől (a Song dinasztia hatalomrajutása) a XIX. század közepéig (Kína első döntő vereségei az európai expanzióval szemben) hogyan alakult a birodalom déli (gazdasági centrum - politikai periféria) és északi (politikai centrum - gazdasági periféria) térfelének egymáshoz való viszonya, illetve a déli térfél gazdaságának fejlődése.

A dolgozatban a fentiekből arra a végkövetkeztetésre jutottam, hogy az északi politikai centrumnak a déli gazdasági centrum érdekeivel ellentétes, annak fejlődését jelentősen fékező kormányzati gyakorlata döntő mértékben járult hozzá Kína XIX. századi kudarcához.

Horváth Hajnalka
ELTE-BTK

Dr. G. Etényi Nóra
egyetemi adjunktus

**„...postán izentem vala Nagyságodnak”
- Az információáramlás tényezői a 17. század közepén**

A kora újkor mint az információs forradalom időszaka téziséből kiindulva a dolgozat arra tesz kísérletet, hogy az éghajlat, a táj és az információtovábbítás technikai eszközének az információáramlásra gyakorolt hatását bemutassa, rámutatva arra, hogy melyek azok a keretfeltételek, melyek között a gazdasági és politikai élet szereplői mozoghatnak. Kiemelt szerepet kap a posta mint technikai eszköz vizsgálata, mely korszakban Európában gyökeres változásokat indukál a középkori futárszolgálatra jellemző 1,25-2,5 km/h-s sebesség 5-7,5 km/h-ra történő gyorsításával, megválaszolando, hogy Magyarországon mégis miért a futárszolgálat marad továbbra is a domináns.

A vizsgálat forrásul naplók és levelezésanyag három időintervallumból (1649-1651, 1655-1660, 1664) gyűjtött adatai szolgáltak, a naplók kis léptékű adatait, valamint a levelekből adatait táblázatokban összesítettem, majd diagramokkal szemléltettem. A futárszolgálat és posta közti váltás megvilágításához a kamarai levelezésanyag ad támpontokat.

A levelek vizsgálata azt mutatja, hogy hazánkban az információtovábbítás sebessége 1-2,5 km/h között volt. Időjárás vonatkozásában megállapítható, hogy a nyári időszak teremti meg a legkedvezőbb feltételeket, őszi és tavasz hasonló időszakától a tél még inkább elmarad, a legnagyobb nehézséget a hirtelen megnövekvő, csapadékos időjárás okozta. Az egyes úttípusok közül a csak postaútvonalként működők teszik lehetővé a leggyorsabb haladást, de az egyes úttípusok használatának gyakoriságáról készített térképen látható, hogy az utazók gyakran nem a postaútvonalakat választják. A posta az időjárási, környezeti tényezők információtovábbítási szerepét csökkenteni tudta, sebessége is gyorsabb (2,3 km/h), mint a futárszolgálat révén adódó (1,3 km/h), ugyanakkor valószínűsíthetően az információszerzés, információvédelem szempontjai miatt maradt a futárszolgálat továbbra is domináns.

Kálmán Dániel
ELTE-BTK

Dr. Nagy Balázs
egyetemi docens

Túroszi Vilmos politikai szerepvállalása a Jeruzsálemi Királyság eseményeiben (1165-1184)

A dolgozat a Jeruzsálemi Királyság 12. századi történetének második felével kapcsolatos kérdéseire, vitatott pontjaira igyekszik rávilágítani. A kutatás tárgyát I. Amalrik és IV. Balduin jeruzsálemi királyok uralkodása képezi, illetve a két uralkodó és a korabeli politikailag jelentős személyiségek interpretációja a történetíró Vilmos, túroszi érsek munkájában. Ebből kifolyólag az elsődleges forrást Vilmos művének – a *Historia rerum in partibus transmarinis gestarum*nak – a vonatkozó fejezetei alkották, de ezen kívül felhasználtam több más rendelkezésre álló forrást, így például a *Regesta Regni Hierosolymitanit*, az *Itinerarium peregrinorum et gesta regis Ricardit*, vagy az *Annales Colonienses* is.

A dolgozat célja azon korábbi – többek között Steven Runciman által is képviselt – történészi álláspont revideálása, mely szerint a IV. Balduin uralma alatt kibontakozó nemesi ellentétekben két „párt” állt szembe egymással és ezek egyértelműen besorolhatók bizonyos – „jó”, és „rossz”, illetve „békepárti” és „békeellenes” – kategóriákba, és amelyek végül az 1187-ben a hattíni síkon elszenvedett keresztény vereséghez vezettek. A tézist cáfolandó más, korábbi történészi munkákra – elsősorban Peter W. Edbury és Bernard Hamilton könyveire, tanulmányaira – is támaszkodtam, a források vizsgálatával megerősítve, illetve több helyen továbbgondolva állításaikat. Kitérek emellett az említett események előzményeire, feltételezhető közvetett, vagy közvetlen kiváltó okaira, „katalizátorai”-ra is.

Konklúzióként megállapítható, hogy a nemesi érdekellentétek korántsem rajzolhatóak meg kristálytisztán, mivel ezt – a hatalmi játszmában egyébként szintén érdekelt – Vilmos, illetve későbbi krónikások „szemüvegén” keresztül látjuk, amelyek határozottan az egyik „oldal” érdekeit tartják szem előtt a másikéval ellentétben.

Kárbin Ákos
EKF

Dr. Mózes Mihály
egyetemi tanár

Wekerle és a valutareform

2008-ban Wekerle Sándor nevéhez két évforduló is fűződött. November 14-én volt születésének 160. évfordulója és centenáriumát ünnepelte a kezdeményezésére épített Wekerle-telep. A XIX. század végén végrehajtott valutareform keltette fel érdeklődésemet Wekerle Sándor politikai pályája iránt. Minthogy a tankönyvek nyújtotta kép nem volt túl részletes számomra, elhatároztam, hogy alaposabb ismereteket szerzek e nagyszerű politikus életéről, és munkásságáról. Wekerle három alkalommal töltötte be a miniszterelnöki pozíciót, azonban pénzügyi államtitkári és pénzügyminiszteri tevékenységéről keveset tudunk. Ahhoz, hogy az európai viszonylatban is modern pénzrendszert teremtsen meg rendeznie kellett az addigi kusza pénzügyeket és nem utolsó sorban meg kellett teremtenie az államháztartás egyensúlyát. A Tudományos Diákköri dolgozatomban az aranyvaluta bevezetésének a folyamatát törekszem bemutatni. Nagy hangsúlyt helyeztem az államtitkári és pénzügyminiszteri időszakának vizsgálatára. Munkám során forrásként a Szapáry-kormány minisztertanácsi jegyzőkönyveit, illetve Wekerle Sándor beszédeinek gyűjteményét használtam fel.

Wekerle Sándorról ez idáig nem született életrajz magyar nyelven. Az egyetlen számomra hozzáférhető munka Géza Andreas von Geyr által írt német nyelvű biográfiája, amely nélkülözhetetlen alapul szolgált munkám során. Kutatásaimat a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárában, a Miskolci és Debreceni Egyetemek Könyvtárában, az Eszterházy Károly Főiskolán és a Heves Megyei Levéltárban valamint a kazincbarcikai Egressy Béni Művelődési Központ és Könyvtárban végeztem.

Kiss Vivien
EKF

Dr. Pap József
egyetemi docens
Dr. Bartók Béla
főiskolai adjunktus

Az 1850-ben és 1900-ban született füzesabonyi lakosok összehasonlító demográfiai elemzése

Dolgozatom az 1850-ben és 1900-ban született füzesabonyi lakosok összehasonlító elemzését tűzte ki célul. Kutatásom során a füzesabonyi római katolikus plébánián található keresztelési-, házassági- és halálozási anyakönyvekben található adatokat dolgoztam fel. Az adatokat rendszereztem, és a rendszerezés után különböző kérdésekre kerestem a választ mindkét évre vonatkozóan. A vizsgálatot a születés, házasság és halálozás köré csoportosítottam. Először az 1850-ben született személyek születéssel kapcsolatosan nyert adatait vizsgáltam meg: a születés idejét, a családnevek és keresztnévek gyakoriságát, a szülő foglalkozását-állapotát, először a férfiakra vonatkozóan, majd ezt követően a vizsgálatot elvégeztem a nők esetében is. Ezután a házassággal kapcsolatos adatokat értékeltem: a házasság időpontját, a házasuló életkorát, a házastárs életkorát, és a közöttük lévő korkülönbségeket, a házasságok szezonálisitását, a férfiakra majd a nőkre vonatkozóan. A foglalkozással kapcsolatos adatok is itt kerültek értékelésre: a férfiak esetében azt vizsgáltam, hogy apjuk foglalkozását vitték - e tovább, a nők esetében pedig azt, hogy az apjuk foglalkozását úzó férjet választotta - e maguknak. Ezt követte a halálozással kapcsolatos adatok kiértékelése: a halálozás ideje, a halálozási kor, a halálnemek vizsgálata a férfiak, majd a nők esetében egyaránt. Ezek után a férfiakra és a nőkre kiértékelt adatokat összesítettem, és az összes 1850-ben született személy esetében is elvégeztem ugyanazokat a vizsgálatokat, amiket az előzőekben nemek szerint vizsgáltam. Ugyanezeket a vizsgálatokat végeztem el az 1900-ban született személyekre vonatkozóan.

Az eredmények azt mutatták, hogy bár az 1850-ben születettekhez képest bizonyos tényezők változatlanok maradtak, a dualizmus korának változásai Füzesabony lakosságára is hatással voltak.

Kollár Katalin
ELTE-BTK

Dr. Maruzsa Zoltán Viktor
egyetemi adjunktus

A Németországi Szövetségi Köztársaság és a Szovjetunió közötti 1970. évi szerződéssel kapcsolatos diplomáciai tárgyalások

A kutatás tárgya az NSZK és a Szovjetunió között 1970-ben létrejött szerződéssel kapcsolatos diplomáciai tárgyalások bemutatása, melynek fő forrásául a Magyar Országos Levéltár külügyminisztériumi dokumentumai szolgáltak. Célom a keleti politika megítélését és a szovjet-nyugatnémet tárgyalássorozat mozzanatait diplomáciai jelentések tükrében elemezni, a nyugatnémet külpolitikát nemzetközi kontextusba helyezni, s ezáltal azokat a viszonyokat bemutatni, amelyek szerepet játszottak az enyhülési folyamat megindulásában és lehetővé tették az NSZK sikeres keleti politikáját.

Az 1960-as években az NSZK-ban a külpolitikai irányvonal ártértékelésére került sor: a Hallstein-doktrína fokozatosan vesztett jelentőségéből, s az NSZK a diplomáciai kapcsolatok felvételét szorgalmazta a kelet-európai államokkal, s arra törekedett, hogy megtalálja a közös nevezőt a Varsói Szerződés tagállamaival. Az új keleti politika gyökeres reformja 1969-ben kezdődött meg, melynek legfontosabb pillérei a tárgyilagosság, az ideológiamentesség és a fennálló status quo elismerése voltak.

A Szovjetunióval folytatott tárgyalások már 1966 során megkezdődtek, számos jegyzékváltásra került sor a két állam között, de az egyeztetések 1968-69 nyara között ideiglenesen megszűntek, s igazán érdemi előrelépés csak 1969 őszétől következett be. A tárgyalások során központi helyet foglalt el az erőszak alkalmazásáról való lemondás és a határok sérthetlenségének elismertetése.

Az 1970. augusztus 12-i szovjet-nyugatnémet szerződés többéves diplomáciai egyeztetések eredményeként jött létre, s jelentőségét annak köszönheti, hogy bázisa lett az NSZK és a többi kelet-európai ország között létrejött egyezményeknek, hiszen a csatlós államokkal kötött további keleti szerződésekre a Szovjetunió beleegyezése és jóváhagyása nélkül nem kerülhetett volna sor.

Koncz Edina Katalin
EKF

Dr. Pap József
egyetemi docens

A vanyarci evangélikus gyülekezet története 1872-1930 között

Vanyarc, Nógrád megye déli részén fekszik. A 18. században népesítették be Hont és Zólyom megyéből érkező telepesek, akik evangélikus vallásúak és szlovák anyanyelvűek voltak. A gyülekezet a megyében a legkésőbb alakult evangélikus gyülekezet volt. Először filiaként működött, majd amint lélekszámban megerősödött, megkezdte az önállósulást és saját templom építését. 1716-ban építették az első fatemplomot, majd 1800-ban a kőtemplom is elkészült. A gyülekezet első lelkészét 1783-ban választotta meg. A presbitérium meghatározó szereppel bírt a településen, azon kívül hogy az egyház ügyeivel foglalkozott egyúttal az iskolatanács szerepét is ellátta. Tagjai közé tartozott hivatalánál fogva a lelkész, a jegyző és a földbirtokosok, valamint nyolc telkes gazda, két iparos és két házas zsellér. A presbitériumban a falu minden társadalmi rétege képviseltette magát, tehát reprezentatív intézmény volt.

Az 1872-1930 között vizsgált időszakon túlmutató, és egyben legfontosabb kérdés a gyülekezet és a település életében a szlovák-magyar nyelvprobléma ügye volt. A rendelkezésre álló és feldolgozott adatok alapján, ez a kérdés 1942-ig problémát okozott a településen. A Dunáninneri Evangélikus Egyházkerület püspöke – ahová a vanyarci egyházközség is tartozott – és a faluban szolgáló lelkész lelkes hívei voltak a magyarosításnak. A nyelvprobléma az 1933-as évben robbant ki, és az új lelkész megválasztásának ügyével egybekapcsolódva, állandó problémát okozott a településen élők között. Összevetve a községsoros népszámlálási adatokban megjelenő szlovák lakosság számát, a településen felmerülő nyelvprobléma ügyével, biztosan állítható hogy a településen több szlovák anyanyelvű személy élhetett, mint azt a hivatalos adatok mutatják.

A dolgozatban képet kaptunk a dualista kori Magyarország egy falujának életéről és arról, hogyan épült fel az egyházszerkezet az egyházközségben, valamint arról, hogy milyen fontos kérdések merültek fel a vizsgált korszakban a gyülekezet életében.

Kovács Áron
SZTE-BTK

Dr. Papp Sándor
egyetemi docens

**Nemzeti forradalom, vagy szociális lázadás?
Gondolatok a Horea-felkelés ideológiai hátteréről.**

A XVIII. századi Erdély történetének legmeggrázóbb eseménye kétségkívül a Horea felkelés volt.

1784. őszén a kilátástalan körülmények között élő jobbágyok fellázdak uraik ellen. Dühük nem ismert határokat: nemesek és vármegyei tisztviselők százai veszítették életüket mozgalmuk két hónapja alatt.

Dolgozatomban a történetek mozgatórugóira, elsősorban azok magyarellenes voltára keresem a választ. Kérdésfeltevésemet az a kettősség határozta meg, mely a legutóbbi két – a témát is taglaló – monográfia, az Erdély története, és a Magyarország története 1686-1790 szemléletét jellemzi a felkelés magyarellenes voltát illetően. Egyszerű szociális lázadásról volt szó, vagy volt a dolognak nemzeti vetülete is?

Az első nagyobb egység a történetek historiográfiáját taglalja: Ebben felvázolom azt a fejlődési folyamatot, melyet a téma megtett 1784-től napjainkig, és igyekszem feltárni azokat a körülményeket, melyek hatással voltak az események értékelésére.

A második részben összefoglalom a felkelés előzményeit és történetét. Ebben a részben jórészt Berlász Jenő, és I. Tóth Zoltán munkáira támaszkodom, azonban számos vitás kérdést a források szintjén vizsgálók.

A harmadik részben a román nemzetté válás folyamatával foglalkozom a teoretikus nacionalizmus-kutatás eszközeinek felhasználásával, és megvizsgálom, hogy milyen elemeken alapult a XVIII. század végi román értelmiség összetartozás-tudata, és ezekből a gondolatokból mi szivárgott le a jobbágyság körébe.

Munkám negyedik részében a felkelés torockószentgyörgyi eseményeivel foglalkozom. Bár David Prodan ezt több monográfiájában is görcső alá vette, szükségesnek láttam a napvilágot látott új források – elsősorban kihallgatási jegyzőkönyvek – bevonását a vizsgálatba. Egyfelől részletesen bemutatom az eseményeket, és minden esetben igyekszem megtalálni a történetek indítékát, másfelől párhuzamokat keresek annak bizonyítására, hogy a településen semmi olyan nem történt, melyet az indokolt volna, hogy annak lakói magyarok.

Kovács Tamás
SZTE-BTK

Dr. Galamb György
egyetemi docens

**Megjegyzések Boëthius halálának és Anonymus Valesianus Pars Posterior
c. munkájának kapcsolatához**

Dolgozatom az itáliai osztrogót uralkodó, Nagy Theoderich uralkodásának egyik legjelentősebbnek mondható belpolitika eseményét, Boëthius halálának körülményeit vette nagyító alá. Az eddig megjelent szakirodalom nem tudta tisztázni a neves filozófus halálának okát, ugyanakkor az is elmondható, hogy ezek a munkák – kivétel nélkül – figyelmen kívül hagyták Anonymus Valesianus Pars Posterior c. művét. Nem alaptalanul, hiszen a Pars Posterior forrásértéke egyes pontokon erősen kétségbe vonható, azonban a többi kortárs forrással összevetve meg lehet határozni azokat a részeket, amelyek hitelesnek tekinthetők. Anonymus forrásában ugyanis szerepel egy mondat, amely közelebb vihet ennek a kérdésnek a megoldásához.

Emellett vizsgálat alá vettem az osztrogót Itáliában az 510-es években, illetve 520-as évek elején lezajló társadalmi változásokat, annak érdekében, hogy fény derülhessen Boëthius halálának okaira, illetve „okozóira” hiszen ahogyan a filozófus is írja: „Basiliust, akit hajdan elcsaptak a királyi szolgálatból, adósságai szorították rá arra, hogy bevádoljon engem...

Kovács Tamás
SZTE-BTK

Galamb György
egyetemi docens

**Nagy Theoderich uralkodásának első szakasza
Vallási és politikai frakcióharcok a Symmachus-skizma alatt**

Dolgozatomban Theoderich Amal – ismertebb nevén Nagy Theoderich – itáliai osztrogót királyságának belső politikai viszonyaival foglalkozom. Munkámban megkísérlem megcáfolni a *pax ostrogothica* elméletét, amely főleg Ennodius *panegyricus*ára, valamint Cassiodorus Theoderich uralkodása alatt keletkezett leveleire támaszkodva olyan képet tár elénk az Osztrogót Királyságról, ami nem, vagy csak részben fedí a valóságot. Hiszen Nagy Theoderich uralkodásának kezdeti időszakát az itáliai arisztokrácia pártharcai jellemezték, az Anicius és Decius családok szembenállása meghatározója volt mind egyházi, mind világi viszonylatban. E két család tagjai a korszak legbefolyásosabbjai közé tartoztak, s így alakították az osztrogót uralkodó Itáliai helyzetét, hiszen fontos volt, hogy a megváltozott politikai és etnikai közegben a hagyományos római arisztokrácia meg tudja őrizni addigi, s többnyire vezető hivatali pozícióit. Részt vettek Laurentius-Symmachus-féle szakadásban is, ahol minden bizonnyal ők irányították a szálakat, természetesen családi kapcsolataik és birtokaik elhelyezkedése révén. A dolgozat ezzel párhuzamosan arra is fényt próbál deríteni, hogy milyen bel-és külpolitikai manőverekkel sikerült Theoderichnek megszilárdítani hatalmát a Nyugatrómai Birodalom utódállamában.

Mindez remekül kibontakozik olyan forrásokból, mint Ennodius levelei, a pápai életrajzokat tartalmazó *Liber Pontificalis*, Cassiodorus kései írásai, a pápai levelek, valamint a keleti birodalomrészben keletkezett dokumentumok, amelyeket magam is felhasználtam munkám során.

Krajczár Melinda
ELTE-BTK

Dr. Magyarics Tamás
egyetemi docens

Hang a háttérből - Zbigniew Brzezinski elméleti munkássága 1977-ig

Ezekben az években válnak kutathatóvá a Carter-korszakra vonatkozó amerikai kormányzati dokumentumok. A Carter-kormányzat nemzetbiztonsági tanácsadójának, Zbigniew Brzezinskinek a szerepe és jelentősége sem rekonstruálható az 1977-et megelőző években az amerikai külpolitikáról és a világ hatalmi viszonyairól kialakított nézeteinek ismerete nélkül - hiszen feltételezhető, hogy e nézetek lényegüket tekintve nem változtak 1977 után sem. A dolgozat célja, hogy Brzezinski tudományos jellegű könyveit és egyes külföldi szaklapokban megjelent írásait, valamint a magyar nyelven elérhető, a Külügyminisztérium megbízásából fordított cikkeit és a vele készült interjúkat alapul véve rekonstruálja és rendszerezze e nézeteket, valamint kísérletet tesz arra is, hogy elhelyezze őket - és Brzezinskit - az amerikai (kül)politikai gondolkodás kontextusában. A technológiai robbanás és ennek következtében a világ hatalmi viszonyainak átstrukturálódása, az Egyesült Államok és a Szovjetunió közötti szembenállásnak pusztán ideológiai természetűvé válása és az ennek nyomán kibontakozó enyhülési folyamat, az európai hidegháborús „hadszínter” felszabadulása okán alkalmazandó „békés behatolás” politikája és az atlanti szövetségi rendszer szerepének újradefiniálása, valamint a nixoni háromszög-szisztéma módosítása mellett a morális amerikai külpolitika mint követendő irányvonal jelentik Brzezinski nézeteinek kulcspontjait. Ezek alapján lehet Brzezinskit az amerikai külpolitikai gondolkodás középpútján elhelyezni: bizonyos szempontból Kissingerhez és Nixonhoz hasonlóan maga is realista gondolkodó volt, még ha a moralitás követelése el is távolítja őt a pragmatista vonaltól. Viszont a moralista-ideologikus külpolitikától is ugyanúgy távol áll, hiszen a moralitás hangsúlyozása nála nem meggyőződésen, hanem sokkal inkább a negatív külpolitikai tapasztalaton alapul.

Kranzieritz Károly
DE-BTK

Dr. Bárány Attila
egyetemi adjunktus

Zsigmond boszniai hadjáratai 1394-1416

A mai történelemtudomány meglehetősen szűkszavúan nyilatkozik Zsigmond boszniai politikájáról. A kutatók – Mályusz Elemér, Engel Pál, Szakály Ferenc, Rázsó Gyula és Thallóczy Lajos – szólnak a védelem megszervezéséről, Havasalföld és Szerbia magyar befolyás alá kerüléséről, de Boszniáról egészen keveset tudunk. Igaz, Engel Pál nagyvonalakban feltárta a hadjáratok időpontját, és a térség várainak helyőrségekkel való ellátását, de nem kifejezetten a hadtörténeti aspektusokra koncentrált. Egyedül V. Klaić foglalkozott komolyabban a hadjáratokkal, de a magyar történetírásban e mű óta nem született átfogó munka.

Megpróbálok részletesebb képet és mélyebb összegzést adni a hadjáratokról, s nem csak a hadjáratok katonai történetét kívánom feltárni, hanem logisztikai, hadsereg-ellátási, stratégiai kérdésekről is kívánok szólni. A kutatásban okleveles forrásokat használtam – Zsigmond-kori, Zichy- és a Raguzai okmánytár, melyek általában perhalasztásról, hadiadóról és hadba hívásról szólnak. Tisztázom, hány magyar hadjárat indult ezen időszakban Bosznia ellen, mekkora vállalkozások voltak, mely útvonalakon vonultak fel, milyen mélyen nyomultak be bosnyák területre, mely, milyen erősségű várakat foglalták el. Nem minden esetben Zsigmond lépett fel támadólag. Betekintést adok a térség politikai viszonyaiba (Zsigmond, Hervoja, Nápolyi László és a török konfliktusai és szövetségei). Kiderül, hogy milyen politikai és stratégiai hibákat követett el Zsigmond Hervoja ellen, ami miatt ő végleg ellene fordult.

Megpróbálok választ adni, hogy Boszniában miért is nem sikerült tartósan megszilárdítani a magyar befolyást. Megkísérlem, hogy rávilágítsak arra, hogy a Zsigmond által folytatott majd két évtizedes erőszak politika hozzájárulhatott, hogy a bosnyák nép végül az Oszmán Birodalom befolyása alá került. A további munka külföldi levéltárak – velencei, dubrovnikai, belgrádi és zárai – tanulmányozása után folytatódhat.

Lakatos Benedek
ELTE-BTK

Kiss Szemán Róbert
egyetemi tanár

Az irodalom és a politika a totalitarizmus elleni rádiózásban

A dolgozat célja az 1945 utáni politikai és irodalmi változások rövid bemutatása a szlovák nyelvű rádiókon keresztül. Történettudományi és irodalomtudományi szempontból egyaránt lehetséges a témakör ismertetése, ugyanis a rádióadók modernkori története több tudományterületet alakított át a 20. század folyamán. Szlovák szempontból kétségtelenül a Szabad Európa Rádió cseh-szlovák nyelvű osztálya volt a leghosszabb ideig tartó emigráns csatorna, ennél fogva a meglévő rádiókkal foglalkozó szakirodalmi lista egyértelműen a SZER történetét és szerepét emeli ki. Nagy számban azonban már a 30-as évektől hosszabb-rövidebb ideig megjelennek a szlovák nyelvű adások Európa számos országában. A totalitarizmussal szembeni fellépés miatt azonban csak az emigráns, elsősorban keresztény szellemiségű csatornákat jellemzem, amelybe jelentős számú egyházi műsorával a Szabad Európa Rádió is tartozott, habár a rádió struktúrája nem klasszikusan az egyházi adókat követte. Módszertani szempontból az audiovizuális kordokumentumok és a korabeli visszaemlékezések mellett az egyházi rádiókkal kapcsolatos angol, magyar és szlovák nyelvű tanulmányokat és könyveket használtam fel. Írásom a második világháborút megelőző évektől a kétpólusú világrendszer kialakulását követő első időszak legjelentősebb szlovák nyelvű rádióit elemzi politikai és irodalmi szempontból, valamint megpróbál választ találni a médiák szerepére az 1940-es évek szlovák keresztény irodalomára.

Lakatos Éva
ME-BTK

Dr. Fazekas Csaba
egyetemi docens

Szerkesztői jegyzetek a Pesti Hírlaphoz 1841-1844

„Az ő hírlapja a meggyőződés varázsszerével hatotta meg olvasóit, a fantáziát megeleveníté, a szívnek új életerőt, a szemnek élességet, a gondolatnak rugékonyságot adott”.

Frankenburg Adolf: Emlékiratok

Frankenburg Adolf fent idézett mondata a Pesti Hírlap egyik első méltatása. Kossuth egykori munkatársának megjegyzése nem túloz, a magyar sajtótörténet egyik korszakalkotó munkájáról van szó. A Pesti Hírlap 1841-ben jelent meg, maga Kossuth a kezdetektől 1844-ig volt a lap főszerkesztője. Az ez idő alatt kifejtett tevékenysége mind a magyar közéletben, mind pedig a hazai újságírás történetében is felbecsülhetetlen. Cikkeit, kommentárjait többen sajtó alá rendezték, mindenki számára hozzáférhető dokumentumokról van szó.

Nem született azonban eddig olyan kiadvány, mely a Kossuth által a cikkekhez írt szerkesztői jegyzeteket gyűjtötte volna össze. Ennek a hiánynak a pótlására vállalkozott a Miskolci Egyetem történelem szakának kilenc hallgatója egy Kossuth –szeminárium keretein belül. A megkezdett kutatás első eredményeit a 2004-ben megjelent Kossuth Lajos: Szerkesztői jegyzetek a Pesti Hírlaphoz I. (1841) foglalta össze. A 3 kötetesre tervezett munka a végéhez közeledik, jelenleg a másik 2 kötet anyagának sajtó alá rendezése folyik. Így lehetőségünk van arra, hogy a kutatás eredményeit összefoglaljuk és a közönség elé tárjuk.

Nem csupán a Pesti Hírlap jobb, alaposabb megismerésében van ugyanis hatalmas szerepe egy ilyen munka megjelenésének: Kossuth személyisége is jobban megérthető az általa írt, de eddig meg nem jelentetett jegyzetek közlésében. Ezen kívül a reformkor és a magyar sajtó történetének a megismerésében is nagy segítség ez a munka, a gazdagon jegyzetelt cikkek segítségével az olvasó a korszak szinte minden jeles szereplőjéről, helyszínéről átfogó képet kaphat.

E munka érdeme nemcsak az általános ismertetés, tájékoztatás az, sokkal inkább az, hogy betekintést nyerhetünk történelmünk egyik meghatározó szereplőjének gondolataiba, véleményébe. Bár a Pesti Hírlapot tekintjük az első olyan magyar sajtóterméknek, aminek a szórakoztatáson kívül a tájékoztatás, a cselekvésre ösztönzés volt a fő feladata, érdekes képet kaphatunk arról, hogy Kossuth sok esetben képviselt egyedi véleményt a kortársakkal, tudósítókkal szemben. Annak a Kossuthnak az alakja, aki a forradalom, a szabadságharc, majd a magyar ellenzék egyik vezető figurája volt, ekkor formálódott olyan személyiséggé, aki később meghatározója lehetett nemzetünk történelmének. Dolgozatunkkal arra törekszünk, hogy a kutatás eddigi eredményeit megismertessük, összefoglalva mindazt, amit a szerkesztői jegyzetek kutatása során tapasztaltunk, új eredményként értékeltünk. Munkánk jelentőségét a gazdag adatállomány, statisztikai táblázatok bemutatása is alátámasztja.

Lázár Ildikó
SZIE-ABK

Sebők Balázs
főiskolai adjunktus

A magyar Szent Korona és a magyar címer története

Kutatásaim során arra törekedtem, hogy a Szent Korona történetére, keletkezésére, mibenlétére és a hozzá kapcsolódó eszmekörre vonatkozó elméleteket ismertessek meg.

Tapasztalataimat személyes megtekintés során és a könyvekben olvasottak feldolgozása alapján szereztem.

A magyar Szent Koronáról hatalmas felelősség dolgozatot írni. Óriási feladat azért, mert rendkívül kiterjedt, szerteágazó téma. Ugyanakkor hatalmas felelősség, mert a Koronával kapcsolatban rengeteg hamis információ forog közkézen.

Ugyanilyen nagy felelősségű téma Magyarország címere. A címer a nemzet névjegye, és nem mindegy, milyen e névjegy.

A jó, történelmi címerek nem tartalmaznak olyan elemeket, szimbólumokat, amelyek a címet választó közösség történetétől idegenek, abban nem fordulnak elő.

Mindezek mellett nagyon fontos, hogy a jó címer az állandóságot, az államiság folytonosságát tükrözze.

Ebben a dolgozatban áttekintettem a Korona és Címer körüli megmagyarázható és mindenki számára rejtélyes felismeréseket.

A Szent Koronáról szóló részekben felvázoltam, és tényekkel alátámasztottam, hogy egy meghatározott időintervallumban milyen változások történtek eme szentségen.

Megismertem a Korona pontos leírását több elmélet szerint. Megvizsgáltam a Korona korábbi ábrázolásait, és elkülönítettem a személyes megfigyelésen alapulókat a másodlagosaktól.

Dolgozatom második része a magyar címerről szól. Bemutatom, hogy a történelmi változások hogyan alakították címerünket olyanná, mint amilyen a mai.

Ismertetem a címer szerkezeti, formai és képi ábrázolását.

Összehasonlítást végzek, és következtetéseket vonok le a Magyar Címer és a Magyar Szent Korona egymáshoz való viszonyáról. Ismertetem, hogy milyen misztikus hatása van mind a címernek, mind a Koronának.

Képekkel illusztrálva bemutatom a mai Magyar Címert és Szent Koronát formailag, tartalmilag és időrendileg.

Lázár Marianna

KRE-BTK

Az ókori kínai shijin mítosz fejlődése és integrálódása a koreai és japán kultúrkörbe

Dolgozatomban egy egyedülálló ókori kínai mítosszal foglalkozom, melyet rendkívül különlegesnek tartok az eddig általam ismert ázsiai folklórelemekhez képest. Vajon tényleg megtörténhet, hogy egy ókori, egészen apró folklórelem több mint 1500 éven keresztül is fennmarad Ázsiában? Vajon elég erős kulturális kapocs fűzte össze a régió országait ekkor ahhoz, hogy a shijin mítosz ne álljon meg kezdeti mivoltánál, hanem fejlődésével hozzájáruljon az interkulturális kapcsolatok elmélyítéséhez? Dolgozatommal e két fő kérdéskör megoldását tűzöm ki célul: egyrészt a shijin mítoszon, mint folklórelemen keresztül szeretném bizonyítani a Kína, Korea és Japán közt folyó komoly interkulturális kapcsolat meglétét az ókor korai századaiban; másrészt szeretném bemutatni, hogy a tárgyalt mítosz milyen formában maradt fenn ma Koreában és legfőképpen Japánban.

A mítosz alapjait a kínai nép ősi sámánhitére, illetve más animisztikus hiedelmekre vezethetjük vissza, mely később a Han-dinasztia idején egyre összetettebbé vált, sőt, a négy istenalak a teremtménymítoszban is kiemelkedő szerepet kapott. Az állatalakban tisztelt védelmezőket -a teknőst, a sárkányt, a főnixet és a tigrist- új képességekkel ruházták fel a 3. század után. A kezdeti égtájör szerepük kiterjedt más tudományos és vallás-ideológiai területekre, így olvadhatott bele a mítosz a taoizmus "öt-elem" tanába, az ókori kínai csillagászati tanokba, vagy akár a koreai túlvilághitbe. A dolgozatomban időrendi sorrendben próbálom bemutatni a mítosz fejlődését, terjedését, és azt, hogy hogyan integrálódhatott bele a későbbi koreai és japán kultúrába.

Japánba kerülését és jelen korig tartó fennmaradását elemzem a leg-hosszabban, ugyanis ebben az országban mélyült el legjobban az istenekbe vetett hit. Ez számos formában mutatkozik meg: művészeti emlékekben, csillagászatban, városépítészetben és más geomanciai elemekben, sőt, meglepő módon még a mai japán médiában is megtaláljuk őket, több mint 1500 évvel a mítosz keletkezése után.

Makó Gergő
SZTE-BTK

Zimonyi István
egyetemi docens
Polgár Szabolcs
egyetemi adjunktus

Fejezetek az arab-kazár háborúk történetéből

Dolgozatomban a 6. század közepétől a 8. század második feléig zajló arab-kazár háborúk történelmét vizsgálom. A háborúk két frissen formálódó államalakulat; az Omajjád, illetve a az Abbászida Kalifátus, és a Kaukázusban lábát megvető, a Nyugati-Türk uralom alól felszabaduló Kazár Kaganátus között zajlottak, és az összecsapások tétje nem csupán a Kaukázus, hanem a tágabb értelemben vett régió fölötti dominancia megszerzése volt.

Munkám elkészítésére főként az inspirált, hogy történelmi szerepük, és igen hosszú időintervallumuk dacára az arab-kazár háborúk mind a nemzetközi, mind pedig a magyar szakirodalomban rendkívül gyéren kutattak, s részben ennek folyományaként a háborúk okainak, illetve jelentőségének kérdésében egészen napjainkig számos téves elmélet és tézis maradt fenn. Munkámban az összecsapások legfontosabb eseményeinek, hadjáratainak (652, 722, 730, 737) elsősorban arab, másodsorban pedig bizánci, örmény, szír forrásainak elemzése és ismertetése mellett figyelmet fordítok a két államalakulat kialakulására, a Kazár Kaganátus utóéletére és a muszlimokhoz fűződő viszonyára is, továbbá kiemelten vizsgálom a háborúk lehetséges okait, illetve következményeit. Dolgozatom elkészítéséhez a már említettek szerint igen szűkös angol, orosz, német, továbbá magyar nyelvű szakirodalmat használtam fel, nagy hangsúlyt fektetve arra, hogy a háborúkkal illetve a Kazár Kaganátussal kapcsolatban a szakirodalomban megjelent nézeteket már a kutatás 18. századi kezdetétől egészen a legfrissebb munkáig ismertessem, az egyes eltérő nézeteket egymással összevessem, kifejtván saját álláspontomat is.

Dolgozatomban árnyalni kívánom azt a képet, amely szerint háborúk megnyerése esetén a muszlim fennhatóság képes lett volna kiterjedni a kelet-európai steppére is. Ugyanakkor mindez nem zárja ki annak lehetőségét sem, hogy amennyiben a Kazár Kaganátus összeomlásának esetén az iszlám lényegesen hamarabb, és lényegesen fajsúlyosabban jelent volna meg a kelet-európai steppe régiójában.

Makra Péter
SZTE-BTK

Péter Róbert
egyetemi docens
Vajda Zoltán
egyetemi docens

Patriotism or Populism ? An Analysis of the American Anti-Masonic Party
Patriotizmus vagy populizmus? Az amerikai Szabadkőműves-ellenes Párt
elemzése

A dolgozat az amerikai Szabadkőműves-ellenes Párt (Anti-Masonic Party) jelenségét vizsgálja, arra a kérdésre keresve a választ, hogy a párt patrióta vagy populista szervezetként működött-e a 19. század első felében. A pártot és annak tevékenységét már számos tudós vizsgálta intenzíven, mint például William Preston Vaugh és Kathleen Smith Kutolowsky, ám e dolgozat célja egy, a tudomány által kevésbé feltárt terület vizsgálata. Korabeli szabadkőműves és szabadkőműves-ellenes források használatával annak a kérdésnek a megválaszolását tűzöm ki célul, hogy az amerikai Szabadkőműves-ellenes Párt az 1800-as évek egyik hazafias mozgalma volt-e, avagy egy populista politikai szervezet. Mivel a populizmusra és a patriotizmusra különböző értelmezések adhatóak, a dolgozat következetesen ezen definíciók specifikus, szűkebb változatait használja. Az érvelés során hangsúlyozom, hogy a 19. századi Egyesült Államok értékrendszerében a patriotizmus elsősorban a republikánus ideál védelmét jelentette. A feltett kérdés megválaszolásához elengedhetetlen továbbá a párt megalakulásának és a kor társadalmi háttérének a vizsgálata, melyekre a dolgozat is kitér. A párt tevékenységének korabeli források révén történő megvilágításával, valamint a párt ideológiájának korabeli beszédek, visszaemlékezések és egyéb források segítségével történő megvilágításával igyekszem bizonyítani, hogy a párt elsősorban hazafias szervezet volt. Ezen konklúzió igazolásaként, a párt prominens alakjának, Millard Fillmore-nak élete és párt iránti elkötelezettsége szolgál illusztrációként.

Németh Réka
PTE-BTK

Dr. Kiss Gergely PhD
egyetemi adjunktus

**Magánalapítású bencés monastorok a váradi-, a csanádi- és az erdélyi
püspökség területén**

Kutatásom célja, hogy egy átfogó képet kapjunk arról, hogy mi volt az a motivációs tényező, mely a magánkegyúri alapításokat elindította a bencés monastorok esetében a Kárpát-medence keleti részében. Fontos szempont volt a témaválasztásnál az is, hogy azt a rendet kutassam, amely Magyarország életében jelentős változásokat hozott a keresztény vallás megszilárdításában. Ez a rend volt az, amely lehetővé tette, hogy magánkegyúri alapítások is elinduljanak a Kárpát-medencében, azon belül is a keleti részen. E mellett az alapítási célok motivációjának a kérdésére is választ kerestem. Az alapítási célok mellett a monastorok létrejöttének a körülményeire is választ kerestem. E mellett szerettem volna a kutatás folyamán választ kapni arra a kérdésre is, hogy az az általános tény, melyet minden magánalapítás céljának megjelölnek, mely azt mondja, hogy minden monastort a nemzetiség összetartó erejének tekinthetünk, valóban helyt áll e? Ezekre a kérdésekre a szakirodalomból, a régészeti kutatások dokumentációjából, valamint az épületek alaprajzából találtam meg választ.

Nagyon sok esetben forráshiánnyal kellett küzdenem, így a téma bizonyos elemei további kutatást igényel.

Orosz Dávid
EKF

Prof. Dr. Mózes Mihály
egyetemi tanár

Irmingham, Nemazee, Ruebek, Churya és Murrika

A Pentagon szerint a Föld egy harcmező, amely a „permanens háborúnak” van alárendelve. A világ 156 országában található több mint 1000 katonai bázis a stratégiai szempontból megújuló energia források védelmére „szakosodott”. Az Egyesült Államok évről-évre kidolgozza hadműveleti terveit- hiszen követve az „őrült stratégiát” - amelyek közül „Vigilant Shield” fedőnevű a legjelentősebb. Ezen szcenárió potenciális ellenfeleire (Kína, Oroszország, Irán, Észak-Korea) hivatkozva „kriminalizálja” az amerikai külpolitikát, amely a Truman-doktrínától a neokonzervatív „hégjákig” hosszú utat járt be. Ha bármelyik „álnéven” futó célpontja ellen háborúra kerülne sor, akkor konvencionális hadszíntéren tömegpusztító(atomfegyver) fegyvereket vetne be. Mint mondják a Pentagon „fura-urai”: „It is safe for civilians”. Azonban most elnökválasztási harc folyik a világ „magányos szuperhatalmánál, amely több sebből is „vérzik”: credit crunch (hitelválság) és az Alkotmány felfüggesztésének veszélye. Nem mindegy, hogy ki veszi át a megtépzott „posztot”: A republikánus McCain, aki a Bush-kormányzat folytatója vagy Barack Obama, aki a rakétavédelmi pajzs híve. Dolgozatomban megkísérlem felvázolni röviden, hogy miben változott az USA katonai doktrínája az elmúlt 30 évhez viszonyítva, és egy megváltozott „geopolitikai” környezetben hogyan tudja felvenni a világ ura a „harcot” a potenciális riválisokkal, levonva a „történelmi tanulságokat”.

Orsós Julianna
PTE-BTK

Dr. habil. Sashalmi Endre
egyetemi docens

**Emberbaráti szeretet, vagy praktikus gondolkodásmód?
Johannes Reuchlin: Augenspiegel**

Johannes Reuchlin (1455-1522) német humanista 1510-ben íródott, Augenspiegel című műve egy császári megbízásból készített szakvélemény arról, hogy el kell-e égetni a zsidó könyveket, vagy nem. Reuchlin jogvégzett, teológiában is jártas, a héber nyelvet ismerő szakemberként azt tanácsolta, hogy nem szükséges a zsidók szent könyveinek megsemmisítése. Sőt! Nagyon is kellenek ahhoz, hogy a keresztényeknek maradjon viszonyítási alapjuk arra vonatkozóan, hogy mi a jó és mi a rossz. Ha tűzre vetnék a Talmudot, megszűnne a vitaalapjuk a zsidókkal szemben. Johannes Reuchlin ellenfele Johann Pfefferkorn, egy kikeresztelkedett zsidó volt, aki a Talmud elégetése mellett érvelt. Reuchlin szakvéleményét eddig nem fordították le magyar nyelvre, nem is áll a magyarországi könyvtárak rendelkezésére.

A dolgozat vázolni igyekszik a korszak fő szellemi áramlatait, a zsidóság helyzetét, bemutatja Johannes Reuchlin pályafutásának főbb állomásait, majd az Augenspiegel tartalmi összefoglalása és a levont konzekvenciák zárják a gondolatsort.

Öhm Krisztina Linda
ELTE-BTK

Dr. Sággy Marianne
egyetemi docens

Mártír vagy lázadó? Szent Hermenegild vallási és politikai szerepe a 6. századi vizigót királyságban

Hermenegild a 6. században élt vizigót király, Leovigild fia, aki megvalósítja Hispánia területi egységét. Utóda, Reccared uralkodása alatt megvalósul a vizigót nép katolizálása, s ennek az eseménynek emblemikus alakja Hermenegild, kinek átkeresztelkedése és halála indítja meg a vallásváltás folyamatát az ariánus germán királyságban.

Dolgozatom célkitűzése Hermenegild szerepének tisztázása korabeli források alapján. Elsődleges forrásként használtam Iohannes Biclarensis Chronicon-ját, Sevillai Izidor Historia Gothorum, Wandalorum et Suevorum című művét, Tours-i Gergelytől a Historia Francorum-ot és Nagy Szent Gergely pápa Dialogorum libris című alkotását. Ezek és további vonatkozó források elemzésekor szükségesnek láttam azt bemutatni, hogy az egyes szerzők mit jegyeztek fel Hermenegilddel kapcsolatban. Megállapítható, hogy a korabeli források jelentősen megoszlanak Hermenegild szerepét illetően. Egyrészt a hispán szerzők gyakorlatilag nem említik a lázadó herceg katolizálását, ezzel szemben a lázadást hangsúlyozzák, amit elfogadhatatlannak tartanak a legitim politikai hatalommal szemben. Másrészt az ibériai-félszigeten kívülről származó források főként az áttérés tényét emelik ki, ebben látják a lázadás okát, és elítélik Leovigild király erőszakos ariánus valláspolitikáját. Arra kerestem választ, hogy a különböző krónikásokat milyen szándék vezérelhette az események eltérő beállításában.

Konklúzióként megállapítható, hogy a lázadásnak egyaránt voltak politikai és vallási elemei is. Hermenegild nem vallási okokból lázadhatott fel, felkelésében hatalmi ambíciói játszhattak szerepet. A hispán szerzők azért ítélik el Hermenegildet, mivel a Leovigild által megszerzett egységet bomlasztotta fel lázadásával. Azonban az évek során őszintén megtérhetett és a lázadás vallási háborúvá alakult át. A kortárs külföldi beszámolók ezért állították be Hermenegildet mártírként, akinek szerintük nagy szerepe volt a vizigót nép katolizálásában.

Palotás Zsolt
SZTE-BTK

Dr. Kökény Andrea
egyetemi adjunktus

Improvizáció és direktíva. A tengeri hadviselés taktikai fejlődése az angol-holland háborúban. (1652-1674)

A TDK pályamunka a XVII. századi angol-holland háborúk (1652-1674) alatt végbemenő változásokat és fejlődést mutatja be a tengeri hadviselés taktikájában. Az elemzés alapját a Julian Corbett által szerkesztett és magyarázó jegyzetekkel ellátott korabeli Hajózási Utasítások adják. (Julian S. Corbett: Fighting Instructions, 1530-1816. In: Publications Of The Navy Records Society Vol. XXIX.) Dolgozat elsősorban a katonai utasításokat végigkövetve, e kevésbé közismert és feldolgozott szabályok, illetve parancsok szemszögéből elemzi ezt az időszakot, de az Utasítások mellett politikai szempontok tükrében is értékeli a háborúk okait, lefolyását és eredményeit. A pályamunka igyekszik feltárni, hogy a kiadott utasítások milyen módon valósultak meg a harctéri gyakorlatban és hogyan befolyásolták a háborúk kimenetelét. Felmerül ugyanis a kérdés, hogy a harci utasítások sok esetben papíron megjelent üres frázisok maradtak, illetve a csaták hevében nem megfelelően alkalmazták azokat.

1674-ben a második westminsteri béke aláírásával ért véget a két nemzet között huszonnégy évig tartó - nem folyamatos - háborúskodás, amely jelentőségében messze túlmutatott két tengeri hatalom konfliktusán. Robert Blake 1653. március 29-én kiadott utasításainak köszönhetően, ettől az időponttól kezdve majd minden európai ország haditengerészetében előbb-utóbb megjelenik a csatahajó sor, mint taktika alkalmazása a tengeri ütközetek megvívása során. Mindez több évszázados, megkövesedett stratégiai nézetek gyökeres megváltozását jelentette.

Ez a - harci cselekmények során kikristályosodott - stílus az angol-holland háborúkat követően hosszú ideig alapjaiban határozta meg a nyíltvízi ütközetek lefolyását. A napóleoni háborúk alatt Nelson hozott aztán új szemléletet a tengeri harcászatba, aki vállalja a kockázatos tengeri manővereket, hogy ezáltal az ellenség teljes flottáját megsemmisítse. Bátran kijelenthető: az angol-holland háborúban letisztuló új tengeri harcmodor korszakos jelentőséggel bír.

Paroda Rita
PPKE-BTK

Dr. Borsányi László
professzor emeritus

Máig ható történelem: Az Amerikai Egyesült Államok indiánpolitikája a polgárháborútól Nixonig. A Cseroki Nemzetre vonatkozó felszámolási törvényjavaslat kapcsán

A kutatásom célja a 2007-es, az oklahomai Cseroki Nemzetet érintő Felszámolási Törvényjavaslattal (Termination Bill H.R. 2824) kapcsolatosan felmerülő kérdések megválaszolása, és az előzmények vizsgálata volt. Az egyik kérdés, hogy mit jelent a felszámolása egy törzsnek, és hogy ez milyen következményekkel járhat. Így kapcsolatba hozva a törvényjavaslatot az 1950-es évek amerikai indiánpolitikájával, amelynek pontosan az volt a célja, hogy megszakítsa a kapcsolatot a kormány és a törzsi közösségek között. A másik felmerülő kérdés, hogy a törvényjavaslatban említett, a Cseroki Nemzeten belüli felszabadítottaknak mióta és milyen jogi státusuk van a Nemzeten belül. Ennek megválaszolására az előzményeket kell megvizsgálni, amelyek egészen az amerikai polgárháborúig nyúlnak vissza.

A kutatás során felhasználtam a kapcsolódó törvényeket, és törvényjavaslatokat, valamint a rendelkezésre álló szakirodalmat.

Következtetésképpen pedig levonható az, hogy ha az Amerikai Egyesült Államok Kongresszusa az olyan fajta törzsi kérdésekbe is beleszól, mint a cseroki állampolgárság problémája, azzal nem segíti elő a törzsi közösségek önállósodását. És ezzel csak hátráltatja a számukra fontos cél elérését, hogy egy nap az amerikai őslakos törzsek a saját lábukra álljanak és maguk kezeljék az ügyeiket. És ha visszatérnének a fél évszázaddal ezelőtti felszámolási politikához, azzal nem a fejlődést érnék el, hanem pont ellenkezőleg.

Pintz Katalin
ELTE-BTK

Dr. Frank Tibor

Fare „la Merica”: Gli Italo-americani a New York
Fare „la Merica”: Amerikai olaszok New York-ban

A kutatásom célja, hogy egy rövid történelmi áttekintés segítségével bemutassam az Amerikában letelepedett olaszok nyelv- és hagyománymegőrzésének sikerességét és korlátait a múltban és a jelenben. Elsődleges forrássként felhasználtam interjúkat és korabeli dokumentumokat (fénykép, újságcikk, levélrészletek), a jelenlegi helyzet vizsgálatához pedig internetes blogok tartalmát és az USA népszámlálási hivatalának adatait. Másodlagos forrásként a főként történelmi és nyelvészeti publikációkat, illetve internetes honlapokat használtam.

A nagyobb mértékű olasz bevándorlás a XIX. század első felében indult el, csúcspontját 1914 körül érte el. Minden ötödik, összesen egy millió olasz bevándorló New York-ban telepedett le, akik főképp paraszti származású, kevésbé iskolázott dél-olaszok voltak. Olaszország késői egyesítése miatt nyelvi és kulturális helyzetüket a dialektusok és a szülőföld szerinti tagoltság jellemezte. Gyakran a más tájegységről származó olasz emigránsokkal is nehezen tudtak kommunikálni. Nyelvhasználatukra a standard olasz helyett főképp a dialektusok és az angol nyelvi környezet hatott.

Ez a tagoltság az amerikai olaszok letelepedési helyének megválasztásában is fontos szerepet játszott. A New York-ba bevándorolt olaszok egykori központja, Little Italy, a turisták számára ma is látványosság, bár az olasz lakosság jelentősen lecsökkent. Ennek ellenére New York-nak még vannak kevésbé ismert olasz negyedek, melyek nyelvileg és kulturálisan megőrizték olasz jellegüket. Bár a New York-i olasz lakosok száma egyre csökken, a környező államokban jelentős a számuk.

Az amerikai olaszok erősen kötődnek a hagyományaikhoz, ami első-sorban étkezési szokásaikban és vallási ünnepeikben nyilvánul meg, melyek közül leghíresebb a New York-ban minden évben megrendezett tíz napos San Gennaro ünnep. Sok olasz számára Amerika a meggazdagodás álmát jelentette. Bár ez gyakran nem valósult meg, ma az amerikai olaszok nagy része új hazájában megtalálta otthonát és boldogulását.

Prezenszki Erzsébet
DE-BTK

Dr. Bárány Attila
egyetemi adjunktus

**Bajoni János és Bajoni Benedek politikai tevékenysége
(„A bajoni uradalom aranykora”)**

A pályamunka célja, hogy adalékul szolgáljon a XV. □ XVI. század eseményeihez. Különösen Werbőczy István és a Bajoni fivérek szoros baráti kapcsolatának a hatását vizsgáltam, mind a Bajoni uradalom gyarapodását mind pedig a Bajoni fivérek politikai emelkedését tekintve. Bajoni Benedek politikai tevékenységét eddig senki sem dolgozta fel, pedig a Szapolyai - párt jelentős tagja, a régióban döntő politikai befolyással bír. Fontosnak tartom a régiótörténeti, régióbeli nemességtörténeti kutatást, hogy a Jagelló-kori nemességtörténetről ne csak az országos politizálás szintjén legyenek értesüléseink. Dolgozatom követi a Kubinyi András által kijelölt utat, aki a köznemesi ülnökökről és Ákosházi Sárkány Ambrus tevékenységéről írt munkáival megalapozta a 16. század első felének nemesség-kutatásának új útjait. Bajoni Benedek politikai tevékenysége tekintetében eddig ismeretlen, vagy nem teljességében vizsgált elemeket is közöltem. Rámutattam egy-egy történetírói tévedésre, téves adatra, vagy téves forrásértelmezésre is, melyek a régebbi történetírás adatainak átvételéből adódnak. A rang- és státusz-emelkedés kiváló indikátora a házasság, áttekintettem a családdal kapcsolatba került famíliák státuszát, regionális szerepét; s egyfajta tudatos házasságpolitika megfogalmazásával is megpróbálkoztam. Az említett téma feldolgozásához jelentős kiadott, latin nyelvű okleveles anyag állt rendelkezésemre. Ezek az oklevelek a Károlyi család oklevéltárában találhatók. Kiadott levéltári anyagokból is dolgoztam. Az oklevelek rendszerezésénél külön kategóriát jelentett a kiadás éve, illetve az uradalom szempontjából fontos birtoknevek szerinti rendezés. Ez lehetőséget adott arra, hogy megfelelő összehasonlítást végezhessek. A pályamunka kiadott forrásanyagokra támaszkodva készült, de a későbbi kutatási célok közt szerepel a kiadatlan levéltári anyagok megtekintése, és feldolgozása.

Prohászka Géza
SZTE-BTK

Dr. Péter Róbert
egyetemi adjunktus

**Rebuilding a Nation - The Way of Devolution in Scotland in the Second
Half of the Twentieth Century**
*Egy nemzet újraéléde - A devolúció kialakulása Skóciában a 20. század
második felében*

A dolgozat célja az 1979-es skót nemzetgyűlésről és az 1997-es önálló skót parlamentről tartott népszavazások közötti különbségek vizsgálata, az eltérő végeredmények okainak felderítése. A szerző áttekinti a skót önkormányzat kivívását célzó törekvéseket 1707-től kezdve, majd ezekhez kapcsolódva kitér arra, hogy milyen módon befolyásolták a skót nemzeti öntudatban bekövetkezett változások az önigazgatásért folytatott küzdelmet. A 18.–19. század folyamán a Nagy Britannián belüli kisnemzeti mozgalmak, nemcsak hogy túléltek a brit identitás kialakulását, de igen virágzó korszakukat is éltek. Azonban az ekkor létrejött erős brit identitástudat a 20. század második feléig meghatározó maradt a kelta eredetű állam nélküli nemzetek identitása, így a skót identitás tekintetében is.

A dolgozat részletesen vizsgálja az Egyesült Királyság átalakulását a 20. század második felében, amikor is gyökeres változás kezdődött a skót identitáson belül. Ez a folyamat az Egyesült Királyságban bekövetkezett politikai, gazdasági és társadalmi változásokkal együtt felébresztette Skóciát. A Skót Nemzeti Párt megjelenését és megerősödését, a Konzervatív és a Munkás Párt reakcióit figyelembe véve értelmezi a dolgozat a devolúcióhoz vezető utat, majd az 1979-es és az 1997-es népszavazásokat veszi górcső alá, összehasonlítva azokat. A szerző arra a végkövetkeztetésre jut, hogy a „demokratikus deficit” – Skócia politikai, társadalmi viszonyaiban tapasztalható negatív változás a Konzervatív párti kormányok alatt – az Európai Unió növekvő befolyása és a skót nemzeti identitás újraértékelése vezetett el a sikerhez az 1997-es népszavazáson az 1979-es kudarc után.

Reichardt Gabriella
PPKE-BTK

Dr. Jánokiné Újváry Zsuzsanna
egyetemi docens

Jobbágygazdálkodás a keresztúri uradalom két falvában a XVI. század végén (Kisborisdorff, Malomhaza)

A dolgozat alapját a MOL Urbaria et Conscriptiones (E156) 101:3 jelzet alatt található, 1597 januárjában készült irata adta, mely tartalmazza (Német-) Keresztúr castrum inventáriumát és urbáriumát. A falvak közül kettőt emeltünk ki alaposabban. Ez az első ilyen típusú összeírás, ennek következtében nem tudunk az előzményekhez viszonyítani; csak annyi ismeretes, hogy Malomháza és Kisborisdorf a borsmonostori apátság fennhatósága alá tartoztak.

A munka a korszak és a birtokosok Nádasdy- család bemutatása mellett, kitér a nyugat-európai tendenciákra és azok esetleges hatásaira a Királyi Magyarország nyugati országrészének tekintetében. A majorságok kialakulásának okaként kell meg kell említenünk az igénynövekedést, a termelés fokozására. Célja a többlettermelés, a majorgazdaság legfőbb jellemvonása a pénzszerzés, illetve a pénzgyűjtés.

A következőkben az urbárium elemzése kerül sorra, amelyben nagy hangsúlyt kap az etnikai népeségek közti különbségek bemutatása, mind területi, mind állattartási és a társadalomban betöltött szerepüket, helyzetüket figyelembe véve. Fontos még megemlíteni a területi eloszlás kérdéskörét is, mivel Kisborisdorf esetében a belső pusztá telkek ugyanúgy beleszámítanak a falu összes földterületébe, mint a megmunkáltak.

Az utolsó alfejezet a falvak adózását mutatja be. A földesúrnak járó adóknál megfigyelhető, hogy ezek mindig valamely ünnephez kapcsolódnak (pl.: Gyertyaszentelő Boldogasszony, Szent György nap, Szent Mihály nap). A földesúri adók tekintetében nem figyelhető meg nagyobb eltérés még, a természetbeni szolgáltatásoknál már inkább adódik különbség a vizsgált két falu között.

Az urbárium elemzése során fény derült arra, hogy e falvak nem a korszakban megszokott apró települések sorába tartoznak, hanem 300 fő felett lakosság számukkal már nagy falunak számítottak.

Rétfalvi Balázs
PPKE-BTK

Dr. Medgyessy-Schmikli Norbert
egyetemi tanársegéd
Dr. Gárdonyi Máté Ph.D.

Czapik Gyula 1948-as római útja és az apoistoli vizitátor kérdése

Czapik Gyula utazása és útjának eredményei főbb vonalaiban már ismeretek a szakirodalomban, amely azonban nem tért ki a kérdéskör részletes tárgyalására. Dolgozatomban ezt a vázlatos képet szerettem volna bővíteni eddig részletesen nem ismertetett, ill. eddig nem ismert források alapján. A fellelt forrásokból egyrészt kibontakozik a megegyezés politikáját képviselő Czapik Gyula álláspontjának világos érv- és gondolatrendszere, amely újabb adatokkal szolgál a korabeli katolicizmus ezen irányzatának jobb megismeréséhez is. Az apostoli vizitáció ügye ugyanakkor a szentszéki politika szándékait is mutatja. A vizitátor kiküldése bizonyítja, hogy a Szentszék nem zárkózott el olyan lépések elől, amellyel a szovjet érdekszférába került egyházak helyzetén valamit is javítani tudott. A magyarországi vizitáció is azon kapcsolatteremtések sorába tartozik tehát, amelyekkel a Szentszék már 1945 óta próbálkozott a helyi egyházak érdekében. A vizitáció ügye megmutatta azonban a magyar kormány egyházpolitikájának valódi arcát is. A vizitációt ugyanis nem az egyház és állam közötti viszonyok békés rendezése eszközének tekintette, hanem Mindszenty József hercegprímás eltávolítására akarta felhasználni. A vizitáció ügye így arra is bizonyíték, hogy a kormánynak nem csak egy forгатókönyve volt a hercegprímás kiiktatásának módjára, s valódi szándéka az egyház alávetése és államosítása volt. A felelősség, amelyet mindig az egyházra hárítottak ezzel visszaszállt a kormányra. A források emellett újabb és újabb kérdéseket vetnek fel, hiszen pontatlan kijelentéseik, sokszor egyoldalú értékeléseik csak feltételezésekre adhatnak alapot. Az apostoli vizitáció kérdésének és az ügyben résztvevők szándékainak teljesebb megismeréséhez ezért további kutatásokra van szükség.

Sebők Richárd
ELTE-BTK

Szijártó M. István
egyetemi adjunktus

Hivatali pályafutások a XVIII. századi Királyi Kúrián

Dolgozatomban a XVIII. századi magyar bírósági rendszer két jelentős reformja közé eső mintegy hat évtizednek a hivataltörténetét elemzem. Munkám kiindulópontját a III. Károly által az 1722-23. évi országgyűlésen elfogadtatott, és 1724-től életbe lépett átalakítások adják. A vizsgált korszak végpontját az 1785. december 12-én kiadott Novus Ordo Judiciarius jelenti, mellyel II. József alapjaiban akarta megváltoztatni a magyar igazságszolgáltatást.

Forrásként döntően a XVIII. században megjelent tiszti címtáras kalendáriumok két sorozatát használtam fel, melyeket levéltári adatokkal egészítettem ki. A kalendáriumi forrásadottságok azonban 1730-ra módosították a vizsgálat kezdőpontját, mert abból az évből származik az első tiszti címtáras kalendárium, tehát a bevezetett reform korai szaka-száról nem rendelkezem személyzeti adatokkal, de az 1747 és 1785 között időszakra vonatkozóan már hiánytalanul rendelkezésre állnak a tiszti címtárak.

A táblázatba foglalt kalendáriumi adatokból kiindulva a Királyi Kúrián végbement összes hivatali elmozdulást akartam modellezni. A Kúria minden – a tiszti címtárakban szereplő bírói – hivatalára igyekeztem következtetéseket levonni. Kiemelten vizsgáltam a Hétszemélyes Táblán nemesi ülnöki pozíciót betöltő jómódú birtokos köznemesek karrierlehetőségeinek és előlépési sémáinak a kérdését. Arra a következtetésre jutottam, hogy az általam feldolgozott korszakban a nemesi ülnökök 74%-ban a Királyi Tábláról léptek feljebb, s az elmozdulási minták megfelelnek Varga Endre 1780-1850 közötti időszakra vonatkozó megállapításainak. A fentiek mellett a kutatás lényeges eredményének tartom az 1730-1785 közötti Királyi Kúrián tisztséget viselők archontológiájának az összeállítását.

Simon Tamás
PTE-BTK

Dr. Vonyó József
egyetemi docens

Az országzászló-mozgalom Baranya megyében

A két világháború közötti Magyarország egy össztársadalmi revíziós mozgalmát vizsgálom, az országzászló mozgalmat, mely 1928-1944 között volt jelen a közéletben. Kutatásom célja mikrotörténeti vizsgálatokkal föl-tárni a korszak társadalmi életének egy szegmensét, a revízióhoz való viszonyulást.

Az egyes települések országzászlóit mutatom be levéltári anyagok, illetve a korabeli sajtó és képeslapok/fotók alapján. Jelen dolgozatban nagyobb részt a történeti leíró részre fektettem hangsúlyt, azonban munkámat be szeretném építeni egy nagyszabású kutatómunkába, mely –egy revíziós mozgalmából kiindulva, de annak szellemiségét átformálva- arra próbál választ adni, hogyan lehetne nyugalmat, békét teremteni a Kárpát-medence népei között.

Vagyis hogy mozgalmat hogy lehetne átalakítani egy közös zászlókultusszá, mely az egységet jelképezné. Mindezen gondolat másik alappillére a 20. század előtti falusi, illetve városi élet szellemisége adná, ahol több nemzeti-ség megélt egymás mellett, nagyobb konfliktusok nélkül.

A dolgozatban röviden fölvezetem a történelmi helyzetet –vesztes világháború, trianoni béke és ennek következményei Magyarországra nézve; majd a revízió kérdését járom körül, korszakokra bontva azt, majd azokat külön-külön röviden ismertetem. Ezek után rátérek az országzászló-mozgalomra, röviden ismertetve annak kialakulását, országos méretűvé válását. A baranyai országzászlók közül részletesen bemutatom a mohácsi és a pécsi történetét, illetve más települések zászlóira is kitérek. A következőkben a területi revízió kérdését járom körül, kiemelten a Drávaszög visszacsatolásával és az ottani országzászló-állításokkal foglalkozom. Végül az 1945 utáni váltás következményeit vizsgálom a mozgalom szempontjából.

Szabó Gábor
DE-BTK

Dr. Árvayné dr. Bodnár Erzsébet
egyetemi docens

Egy magyar a búrok oldalán. A II. angol-búr háború Péchy Tibor szem- szögéből

Egy magyar a búrok oldalán? Jogosan merülhet fel bennünk a kérdés, hogyan kerülhetett kapcsolatba egy magyar ember, a Magyarországtól több ezer kilométer távolságban élő búrokhoz és a II. angol-búr háborúhoz (1899-1902). A válasz sokrétű. A hazai történetírás még meglehetősen keveset foglalkozott a búr háborúval, annak ellenére, hogy számos magyar fogott fegyvert, hogy segítse az angolok ellen küzdő két dél-afrikai köztársaságot.

Ezen magyarok egyike volt Péchy Tibor, aki 1895-ben költözött Transvaal területére, hogy ott kezdjen új életet. Péchy több helyen is dolgozott, majd a Modderfonteinben működő dinamitgyárban helyezkedett el. Itt érte a II. angol-búr háború kirobbanása, melynek 1900 januárjától 1900 szeptemberéig, a búrok oldalán küzdő harcosként aktív résztvevője volt.

Péchy Tibor a háború alatt is folyamatosan levelezett az édesanyjával, akit rendszeresen tudósított a dél-afrikai eseményekről. Ezek a levelek, valamint két, Dél-Afrikáról tartott előadásának kéziratai adták a dolgozatom forrásainak zömét.

Munkámban a rendelkezésemre álló források alapján mutatom be, hogyan látta és élte meg Péchy Tibor a búr háborút. A dokumentumok alapján fény derül többek között arra, hogy milyen különbségeket tapasztalt a két nagyváros, Pretoria és Johannesburg között, vagy milyen hatékony volt a brit sereg, illetve hogyan zajlott a tábori élet a búroknál.

Szabó Tibor
DE-BTK

Dr. Kovács Ágnes
egyetemi docens

Torna vármegye gazdasági viszonyai a 18. században

Dolgozatom célja a legkisebb magyar vármegye, Torna 18. századi gazdasági viszonyainak bemutatása. A kitűzött cél megvalósításához a korabeli forrásokat, elsősorban az úrbérrendezéshez kapcsolódó iratokat és az ide vonatkozó szakirodalmat használtam fel. Az általam hasznosított források csak részben feldolgozottak, így a dolgozat egyrészt hiánypótló, másrészt kiegészítő jellegű.

Tekintettel arra, hogy Torna vármegye a 16-18. század háborús eseményei miatt jelentősen elpusztult, elsősorban arra voltam kíváncsi, hogyan regenerálódott a terület a török kiűzését és a Rákóczi-szabadságharcot követően. A források egyértelműen bizonyítják, hogy a megye feudális restaurációjában az itt régebb óta birtokokkal rendelkező, vagy akkoriban birtokot szerzett arisztokraták (Andrássyak, Esterházyak, Gyulayak, Keglevichék) játszottak meghatározó szerepet. Telepítő tevékenységük, és részben – főleg a 17-18. század fordulóján megfigyelhető – spontán elvándorlás következtében jelentősen megváltozott a lakosság lélekszáma, nemzetiségi és vallási összetétele.

A vármegye számára nagy előnyt jelentett, hogy több gazdasági régiónak is részét képezte, s hogy gazdaságföldrajzi adottságainak köszönhetően sokféle tevékenységre nyílt lehetősége az itt lakóknak. Erre nagy szükségük is volt, hiszen Tornában a parasztok nem rendelkeztek jelentős birtokokkal (az irtásföldek elterjedésének ellenére sem), ráadásul a hagyományos szántóföldi gazdálkodásnak a talaj minősége nem kedvezett. Az igényekhez képest alacsony terméshozamok miatt más munkával kellett előteremteni azt a pénzt, amelyen a megélhetésükhöz szükséges árucikkeket beszerezhették.

A dolgozat – a termelő népesség különböző szempontú bemutatása mellett – részletesen igyekszik ismertetni a gazdaság három nagy szektorának, a mezőgazdaságnak, az iparnak és a kereskedelemnek a helyzetét.

Szalai Éva Emese
SZTE-BTK

Prof. Dr. Anderle Ádám
egyetemi tanár

Velasco Alvarado kormányának külpolitikája, Peru, 1968-75

A dolgozat témája a perui Velasco Alvarado tábornok katonai kormányának korszaka (1968-75). Célja, hogy bemutassa a katonai diktatúra külpolitikájának alakulását, elsősorban Peru és az Egyesült Államok illetve a szomszédos országokkal való kapcsolatát „magyar szemüvegen” keresztül. Ehhez elsődleges forrásként a Magyar Országos Levéltár külügyi iratainak (eddig még nem kutatott) magyar nagyköveti jelentéseit használtam fel, szembesítve ezeket a témához kapcsolódó szakirodalommal.

Tanulmányomban, mielőtt rátérnék a Velasco-kormány külpolitikájának bemutatására, ismertetem a perui forradalmi folyamatot, és röviden jellemzem a Forradalmi Kormányt és intézkedéseit (Inka-terv, agrárreform, szociális reformok, a külföldi tőke viaszorítása, államosítások, stb.).

A külpolitikai kérdéseken belül röviden kitérek a perui-magyar kapcsolatokra (Peru és Magyarország között 1969 áprilisában jött létre diplomácia kapcsolat), mivel így jobban megérthetjük, miért „akartak” a nagykövetek szocialista fordulatot látni a perui eseményekben. Fontos megemlíteni még Peru „olajdiplomáciáját”, vagyis azt, hogyan befolyásolta a kőolaj kapcsolatrendszerének kiépülését és alakulását Ecuadorral, Bolíviával és Venezuelával.

Következtetésként levonhatjuk, hogy a perui külpolitikát meghatározó elvek nem változtak a Velasco-kormány működése alatt. A különbségek leginkább a kapcsolatok intenzitásában láthatóak. Habár az USA-tól való függést nem sikerült végérvényesen és teljes mértékben felszámolni, e függésen sokat enyhített ez a fajta külpolitika, amely a szocialista országokkal és a szomszédos országokkal is jó kapcsolatra törekedett.

Szalai József
SZTE-BTK

Pelyach István
tudományos munkatárs

**Zala vármegye karképe 1790-1820, a vármegyei főadószedői számadások
és bűnüldözési statisztikák tükrében**

Dolgozatomban specifikus szempontok alapján, egy a magyar történetírás által elhanyagolt korszakban igyekszem megrajzolni Zala vármegye karképét. A vizsgálati módszer lényege az, hogy a vármegye főadószedői számadásai illetve a vármegye büntetőpereinek jegyzéke alapján határozom meg a történelmi folyamatokat. A dolgozat célja annak bemutatása, hogy egy korabeli vármegye milyen tételekre, mekkora összegeket költ a bűnüldözés vonatkozásában. Továbbá azoknak a rejtett vármegyei tendenciáknak a feltárása, mely a napóleoni háborúkhöz kapcsolódóan lezajlottak a területen.

Munkám során elsősorban levéltári forrásanyagra támaszkodom, mely a dolgozat egyik legfőbb értékét is adja. A levéltári források ismertetését, feltárását és az érdekességek kiemelését követően kerül sor a korszak történelmi eseményeivel való összehasonlítására, és a következtetések levonására.

A dolgozathoz statisztikai szempontok szerint elkészített mellékletek is tartoznak, melyek könnyebben érthetővé és alátámaszthatóvá teszik a megfogalmazott feltevések igazolását.

A dolgozat során olyan, a levéltári forrásanyaggal igazolható tények kerülnek kiemelésre - példaként említve a vármegyében, a napóleoni háborúk korában kétszer is megjelenő agitátorokat -, melyek bizonyos feltett történelmi tények igazolásához adnak bázist.

Eredményeit tekintve a dolgozat, a néhol fájó forráshiány ellenére is elérte a célját: a lehetőségekhez mérten pontos képet ad Zala vármegyéről, ebben a harminc éves periódusban. Szintén jelentős eredménynek tekinthető, a napóleoni háborúk egy eddig ismeretlen magyarországi vonatkozásának feltárása. A forrásanyag alapján igazolható: a vármegyei toborzásokat követően jelentős mértékben visszaesett az elkövetett bűncselekmények száma.

Székely Tamás
PPKE-BTK

Ifj. Bertényi Iván
egyetemi tanársegéd

„az állam maga a nemzet” - Kuncz Ignác nemzetállami koncepciója

Dolgozatomban egy kevésbé közismert jogtudós, Kuncz Ignác (1841-1903) nemzetállami koncepcióját vizsgáltam meg eszmetörténeti szempontból.

Célom kettős volt, hiszen egyszerre kellett cáfolni a szerző besorolását, mint a nacionalista nemzetállam teoretikusa, illetve bemutatni etikai államfelfogásának alapvetéseit. Kuncz elméleti rendszerében állam és nemzet azonosságát hirdette, azonban nemzetfogalma nem egy népet, hanem az állampolgárok összességének etikai egységét takarja. A népszuverenitás elvével szemben megfogalmazta sajátos nemzetsuverenitásra épülő elméletét, s tézisént következetesen alkalmazta az államélet legfőbb mozzanataira.

Bár Kuncz Ignác elméletét komplex módon fő művében fejtette ki (A Nemzetállam tankönyve, Kolozsvár, 1903.), tanulmányomban életművének átfogó elemzését tartottam szükségesnek. Történelemszemléletének, egyéb nagyobb lélegzetű műveinek és publicisztikai tevékenységének bemutatásával vázoltam fel monumentális koncepciójának kialakuló ívét.

Fontosnak tartottam megvilágítani Kuncz kortársi megítélését is, ezért törekedtem mind a rendszerével kapcsolatos bírálatok, mind a szerző személyére vonatkozó források bemutatására.

A szerzővel kapcsolatos (csekély mennyiségű) szakirodalom kritikus elemzése adta meg a lehetőséget Kuncz Ignác helyének meghatározására a magyar eszmetörténetben. Meggyőződésem szerint nem nacionalizmustörténeti gondolkodóként, hanem jeles állambölcselekként érdemes személyére tekintenünk.

Szoboszlay Judit
DE-BTK

Dr. Lőrinszky Ildikó
egyetemi docens

Fejetlenség

Az előítéletek, a kegyetlenség, a halál és a túlvilági élet örök és folyton aktuális téma, amióta az emberiség ezt a bolygót tiporja. A történelem során kivételesen nagy véráldozatot igénylő korszak volt az 1792. augusztusától 1794. augusztusáig terjedő Terror időszaka Franciaországban.

A dolgozat célja, hogy néhány példán keresztül bemutassa a nagy francia forradalom utáni Terror időszakában bekövetkezett tömeges mészárlás hatásait az elkövetkezendő egy évszázad során: hogyan jelenik meg a téma azoknál, akik átéltek ezeket az éveket, azoknál, akik már „csak az utórezgéseit” érezték, és a két generáció távlatából visszatekintők esetében, akik ezeket az eseményeket „csupán” szóbeli beszámolók, írásos dokumentumok és képek által ismerhették meg.

Az interdiszciplináris látásmódot érvényesítő dolgozat első fejezete a fej biológiai és evolúciós fontosságáról értekezik, mivel ezek áttekintése nélkül nem lehetne alapos elemzést nyújtani a kiválasztott művekben előforduló jelenségekről. A kor tudományos felfedezéseit jelenkori ismereteinkkel is összeveti a tanulmány.

A fej természettudományos vonatkozásán túl a lélektani, a vallásos és szimbolikus megközelítés szempontjai is helyet kapnak egy következő fejezetben, mivel a szóban forgó időszak a felvilágosodás erős hatása ellenére sem mondható olyan közegnek, ahol csak és kizárólag a tudományos tényeken alapuló magyarázatok érvényesültek volna, ahogyan ez jelen világunkról sem mondható el, annak ellenére, hogy lényegesen nagyobb a racionális érveket előnyben részesítők száma.

A pályamunka kitér továbbá a guillotine szerkezeti felépítésére, a használatba állítás körülményeire és okaira, végül pedig a felmerülő kétségekre, melyeket az elemzésre szánt művek egy része központi témájává emel, és alapoalaposan körbejár.

Mindemellett a dolgozat kitér az irodalmi művekben is tetten érhető hangulati tényezőkre, a dekapitációt kísérő érzelmi változásokra, és a lefejezéssel kapcsolatos lexikai kérdésekre.

Szűcs Pál
DE-BTK

Dr. Velkey Ferenc
egyetemi docens

**Egy sikeres politikai pálya és párbaj okozta kisiklása
Vay Dániel karriertörténete az 1840-es években.**

A kutatott téma tárgya egy különleges sorsú reformkori főnemesnek, gróf Vay Dániel, 1840 és 1848 közötti politikai karrierje és annak hirtelen bekövetkezett megbicsaklása. Az ifjú Vay gróf pályája ebben a néhány évben, felívelő szakaszában volt. Az utolsó rendi országgyűlésen azonban egy elfogadott, majd ezt követően visszautasított párbajkihívás miatt a gróf távozni kényszerült a politikai életből. A kutatás elsődleges célja, annak a kérdésnek a vizsgálata, hogy egy ilyen affér, amely tulajdonképpen a főnemes magánügye volt – a mai ember számára érthetetlen módon –, hogyan gyakorolt hatást a politikai életre, s ez által milyen módon tehetett tönkre Vay gróf sikeres pályáját.

A felvázolt probléma – széles levéltári kutatásra alapozott – bemutatása a fiatal gróf karrierjének a rekonstruálásával kezdődik, különös tekintettel az ellenzéken belül elfoglalt pozícióját illetően, ugyanis társadalmi értelemben véve ez volt az a csoport, amely a leginkább hatással volt Vay gróf döntéseire a párbaj-affér kibontakozásakor. Ezt követően a politikai és erkölcsi értelemben vett bukás összefüggésrendszere kerül bemutatásra. Ehhez a megbicsaklást előidéző párbajnak kellett felvázolni a történetét, illetve társadalmi és mentalitásbeli vonatkozásait.

Tartsák András
ELTE-BTK

Dr. habil. Birtalan Ágnes
egyetemi docens

A függetlenség ára – Mongólia külpolitikája 1932 és 1945 közt

A mongol elit évszázados célja, az ország Mandzsu-birodalomtól való függetlenségének biztosítása az 1920-as évek elejére vált politikai realitássá. A Mongol Népi Forradalmi Párt vezetése a 20-as években stabilizálta az uralmát, majd 1945-re Mongólia, a két szomszédja által is elismert állam lett.

Dolgozatom célja, hogy bemutassam a Mongol Népköztársaság külpolitikáját 1931 és 1945 között. A téma megköveteli, hogy ne csak Mongólia és a rá közvetlenül ható szomszédok törekvéseivel foglalkozzam (Szovjetunió, Kína, Japán, illetve Mandzsukuo), hanem ahol szükséges ott röviden vázoljam a korabeli világpolitikát alakító jelentősebb eseményeket is. Mivel Mongólia a vizsgált időszakban nagyon erős szovjet befolyás alatt állt, és lényegében a belpolitikát is Moszkvából irányították, szükségesnek láttam az ország belpolitikájának főbb mozzanatait is bevonni az elemzésbe. Továbbá arra is keresem a választ, hogy ez a nagymérvű függőség hogyan alakult ki.

A témaválasztás oka, hogy a Szovjetunió összeomlása után lejátszódó társadalmi folyamatok lehetővé tették, hogy a kutatók elől korábban elzárt levéltárak anyagait ideológia mentesen dolgozzák fel, illetve Mongólia 30-as, 40-es éveinek történetét új megvilágításba helyezték. Az új szemléletű művek kiadása néhány éve indult meg és ezeket felhasználva igyekeztem képet rajzolni az ország sorsfordító évtizedeiről.

Véleményem szerint Mongólia furcsa „szerencséje”, hogy a szovjet vezetésnek egy látszólag önálló államra volt szüksége Kína és Japán ellenében, melyért nagyon súlyos árat fizetett. A totális terror bevezetése a párt- és a mindennapi életbe, a szellemi és politikai elit megsemmisítése, lámák tízezreinek halála és évszázados kultúrkincsek pusztulása volt a látszatfüggetlenség ára.

Tekse Balázs
SZIE-ABK

Erdészné Molnár Marietta
főiskolai adjunktus

A Törökszentmiklósi cserkészcsapatok működésének átfogó történeti áttekintése, és azok alkalmazott pedagógiájának kibontakozása, a Magyar Cserkészszövetség által szabott pedagógiai keretek alapján. (1924-2003)

Tudományos diákköri munkámban rávilágítani szándékozom, a Magyarországon 1920-as évektől működő ifjúsági szervezetek egyik legismertebb képviselőjének, a cserkészmozgalomnak törökszentmiklósi vonatkozású történetére, az alkalmazott pedagógiák használatának és azok fejlődésének tükrében.

Természetesen nem lehet, nem is lenne értelme egy ilyen ok-okozati rendszert csupán a pedagógiai kifinomultság fejlődésének szempontjából vizsgálni, hisz ez az egyenlet szoros összefüggésben áll, azon történelmi vonatkozásokkal, amelyek a magyar kül- és belpolitikát befolyásolták. Fontos tehát, hogy ne csak ezt a mikroközösséget vegyük nagyító alá, hanem nagy, az egész rendszert, a Magyar Cserkészszövetséget, annak reakcióit, az országot ért hatásokra, politikai irányvonalakra.

Miért is indult robbanásszerű fejlődésnek a cserkészmozgalom, hogy lett egy huszonöt, harmincfős csapatból, 40'000-50'000 tagot számláló szervezet? Milyen érdekek irányították a fejlődést, kik álltak ennek háttérében? Miért volt szükség az 1933-as gödöllői világjambore-ra? És mi történt a kommunista éra alatt? Fenn maradt, vagy megszűnt a cserkészlet Magyarországon?

Mindezek a kérdések visszacsengenek a Törökszentmiklóson 1924-től működő 300 tagot számláló két cserkészcsapat életére is. Megannyi központi dokumentum, jelentések tiszti nyilvántartás, létszámjelentés került a kezembe, amelyek feldolgozása eddig váratott, magára.

Dolgozatom további kérdése az, hogy mit jelentett a törökszentmiklósi cserkészvezetők számára a központ által szabott feladatok teljesítése, és ezen kötelezettségek mellett, hogyan tudták kibontakoztatni a cserkészletben az alkalmazandó pedagógiai módszereket.

Tóth Csaba Tibor
SZTE-BTK

Dr. Bencsik Péter
tudományos munkatárs

Befejezetlen mondatok....

A dolgozat az 1956-ot közvetlenül megelőző időszak néhány a történeti irodalomban vitatott kérdésével foglalkozik. Rákosi hirtelen leváltásával a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége 1956. július 18-21.-i ülése után az addig második ember, Gerő Ernő került hatalomra, aki programjában (Pártegyességgel a szocialista demokráciáért) a „lenini elvek” jegyében jóval szabadabb vitakultúrát, valamint az értelmiséggel kötendő „fegyverszünetet” ígért, ezzel túllépte a Rákosi által szabott kereteket. Gerő kezdeményezte az eddig egyszerű bábként működő államhatalmi szervek (Elnöki Tanács, Országgyűlés, Minisztertanács, stb.) hatáskörének kiszélesítését, általános szociális intézkedéseket foganatosított, megkísérelte előkészíteni a sztálinista központosított bürokrácia felszámolását, és a helyi tanácsok hatáskörének kibővítését is. Ezek az intézkedések a korszak tárgyalása során eddig elsikkadtak, míg a nyilvánvalóan ugyancsak nagy számban létező elhibázott lépéseket rendre kihangsúlyozzák. Az írás részletesebben vizsgálja az Országgyűlés és Minisztertanács jegyzőkönyveit, az MDP KV és PB iratait, valamint a nagyobb országos napilapokat.

A dolgozat álláspontja szerint a legtöbb intézkedés annak érdekében történt, hogy megkönnyítsék az ország vezetésének nemzetközi helyzetét, és hogy elősegítsék a jugoszláv megegyezés mielőbbi létrejöttét. Gerő politikai pályája szempontjából pedig, annak tétova kísérletét látja benne, hogy saját személyét –részben Nagy Imre elképzelései átvételével – jobb színben tüntesse fel. Azonban magának a desztálinizációnak a különböző értelmezései, és az első titkár kétes múltja érthető módon bizalmatlanságot keltett irányában és a feszültség fokozódása végül Gerő minden további elképzelését megghiúsította.

Tóth György
EKF

Dr. Gebei Sándor
egyetemi tanár

A Koháryak öröklési rendje

A Koháryak története, az egyes családtagok történelmi szerepe, gróf Koháry Istvánon kívül, mindmáig kevésbé feltárt és alig kutatott téma. A család történetével foglalkozó (igen kevés) feldolgozás még a régi századforduló táján vagy a 19. század második felében keletkezett. A Koháry-Coburg családi levéltár iratanyagának részletes feltárása sem történt meg, annak tartalma jórészt ismeretlen.

Dolgozatunkban e főúri család öröklésrendjét kíséreljük meg bemutatni Koháry István 1723-ban kelt végrendelete, és az abban létrehozott Koháry-hitbizomány történetén keresztül. Kutatómunkánk közben elsődlegesen a primer, levéltári forrásanyagra voltunk kénytelenek támaszkodni, ugyanis mind a családi öröklésrend, mind pedig a családi hitbizomány léte elkerülte a történészek figyelmét.

Dolgozatunkban felvázoltuk a családon belüli öröklésrend felállításának okait és körülményeit, az ahhoz kapcsolódó intézkedéseket. Feltártuk a Koháry-hitbizomány létre utaló forrásokat, melyek közül Koháry István (szakirodalmi említést nélkülöző) végrendelete emelkedik ki. E mellett választ kerestünk arra a kérdésre, hogy a család tagjai mennyiben tartották magukat az alapító által lefektetett feltételekhez, megvalósult-e az öröklésrend a gyakorlatban.

Turbucz Dávid
ELTE-BTK

Dr. Romsics Ignác
egyetemi tanár

A Nemzeti Hadsereg budapesti bevonulásának és Horthy Miklós kormányzóvá-választásának tizedik évfordulója

„A Nemzeti Hadsereg budapesti bevonulásának és Horthy Miklós kormányzóvá-választásának tizedik évfordulója” című dolgozatunk célja, hogy a magyar történettudomány által eddig még részletesen fel nem tárt két világháború közötti Horthy-kultusz egyik meghatározó jubileumát bemutassa. Az ez irányú kutatást a historiográfiai hiányosságok mellett azért is fontosnak tartjuk, mert az akkor kialakult Horthy-képek mind a mai napig jelen vannak a magyar közgondolkodásban.

A politikai antropológia, a politológia és a magyar kultuszkutatás szakirodalmára támaszkodva a dolgozat elsőként elméleti megközelítésben foglalkozik a kultuszok, vezérkultuszok kialakulásával, működési mechanizmusaival, a kultuszépítés technikáival. Erre támaszkodva mutatjuk be kronologikus, illetve tematikus megközelítésben a megnevezett két évfordulót, a különféle kultuszépítési technikákon keresztül közvetített idealizált vezérkép elemeit. A kutatásunk során elsősorban azokra a forrásokra támaszkodtunk, amelyek a nyilvánosság számára elérhető kultuszépítési technikaként (elsősorban a sajtó) alkalmazásra kerültek a jubileum során. A konkrét vizsgálaton túl igyekszünk – a terjedelmi lehetőségeknek megfelelően – átfogó képet is adni a korszak szimbolikus politikájában meghatározó szerepet játszó vezérkultusz néhány általános jellemzőjéről.

A kutatásunk eredményeképpen megállapítottuk, hogy a kialakított vezérkép erőt, határozottságot, bizakodást, tetterekészséget és teljes mértékű alkalmasságot sugallt, a társadalom számára biztonságérzetet jelentett, ugyanis a propaganda szerint Horthy Miklós a múlttal való alapvető szakítást, a szebb jövő ígértét jelentette, másrészt – de ezzel összefüggésben – a már konszolidált ország sorsa így kizárólag a kormányzó vállain nyugodott.

Vadas András
ELTE-BTK

Nagy Balázs
egyetemi docens
Kiss Andrea
egyetemi tanársegéd

Az 1315-17. évi időjárási és környezeti krízis a Magyar Királyságban és Európában

Dolgozatom témája a középkori Kárpát-medence klímája. A 14. század az egyik legkutatottabb időszak a középkori klímátörténetben, azonban a magyarországi kutatások e területen kevés eredményt mutattak fel ez idáig. Vizsgálatom célja kétirányú, egyrészt az 1315-17. évi környezeti krízis nyugat-európai forrásanyagának bemutatása, másrészt a Kárpát-medence forrásait tekintem át az 1301-1330-as időszakban. A nyugat-európai forrásanyag alapján minden kétséget kizáróan állíthatjuk, hogy az 1310-es évtized közepén szélsőséges időjárás uralkodott, jelentős éhínséget okozva.

A középkori Magyar Királyság forrásanyagának vizsgálata dolgozatom legfőbb célkitűzése. A szűkös krónika- és annales-irodalom nem teszi lehetővé, hogy képet alkothassunk a középkori időjárási viszonyokról. A kárpát-medencei kutatásoknak ezért egy a nyugat-európai kutatásokban nem használt forráshoz kell nyúlniuk, az okleveles anyaghoz. Az okleveles anyag vizsgálata más jellegű forrást biztosít, ezekben nem maga az időjárási esemény, vagy annak hatása a kiállítás célja, de ennek ellenére találhatunk számunkra értékes forrásokat. Az 1310-es évtized közepének okleveles anyagának kutatását megkönnyíti az Anjou-kori Oklevéltár, amelynek vizsgálata értékes adatokat szolgáltatott az 1315-1317. évi éhínséggel kapcsolatban. Ezen források alapján azt gyaníthatjuk, hogy a Kárpát-medencét sem kerülték el a nedves, hideg nyarak és az ennek nyomán fellépő éhínség. Az okleveles anyag mellett ezt támasztják alá az idegen kútfők és Hain Gáspár 17. századi krónikája is.

Az okleveles anyag határjárásainak vizsgálata is segíthet bizonyos környezeti tényezők megismerésében. Az oklevelek kiállításának időpontja alapján egyértelműen állíthatjuk, hogy az időjárás a hat határjárásokra is (erős szezonalitást mutathatunk ki), e mellett pedig az általunk vizsgált években sem mond ellent a határjárások megoszlása a források által felvázolt időjárási jellemzőknek.

Valastyán Balázs
SZTE-BTK

Prof. Dr. A. Sajti Enikő
egyetemi tanár

Magyar-jugoszláv határincidensek (1948-1949)

Dolgozatomban az 1948 és 1949 között, a magyar-jugoszláv határon zajlott határincidenseket, valamint e határincidensek kivizsgálására és megakadályozására létrehozott ún. szabadkai egyezményt vizsgáltam.

Munkámat két részre osztottam: az első részben a korszak történetét tekintettem át röviden, mivel a szovjet-jugoszláv viszony megromlására és ezen keresztül a magyar-jugoszláv kapcsolatok alakulására vonatkozóan meglehetősen kiterjedt szakirodalom áll rendelkezésre. Ezzel ellentétben a határincidensekkel kapcsolatban nincsen felhasználható mű, így dolgozatomat elsősorban eddig publikálatlan levéltári forrásokra – ezeken belül is külügyi jelentésekre, jegyzőkönyvekre, adott esetben újságcikkekre – alapoztam.

Ennek tükrében újdonságként tartható számon a határincidensek részletes leírása, a dolgozatomban található táblázat, mely az 1948-1949-es határincidenseket időrendben, helyszínekre lebontva tartalmazza, valamint az a három térkép, melyeken a határincidensek helyszíneit ábrázoltam.

Dolgozatomat az 1949. augusztusában Szabadkán megkötött ún. szabadkai egyezménnyel zártam le. Egy ilyen egyezmény „normális” esetben a határincidensek kivizsgálását hivatott elősegíteni, de ebben az esetben – mint dolgozatomban látható – inkább demonstratív felmondása lehetett a cél.

Varga Luca
ELTE-BTK

Dr. Heltai Gyöngyi
tudományos munkatárs

**A Képzelt riport egy amerikai popfesztiválról Vígszínházi előadásának
receptiója a Kádár-korszak kultúrpolitikájának tükrében. (1968-1977)**

A dolgozat célja a Képzelt riport egy amerikai popfesztiválról című musical 1973-as bemutatójának behelyezése a korszak ifjúságra vonatkozó kultúrpolitikai dilemmáiba, elsősorban a szövegkönyv kontextuális elemzése révén kimutatható tematizált tartalmak értelmezésén keresztül. Vizsgálni kívánja az előadás szempontjából meghatározó tágabb kulturális kontextus témára vonatkozó kérdéseit is: az ifjúság világnézeti nevelése, a beat és a színház szerepe a társadalomban. Kitér a korabeli színházirányítás rendszerére, az ifjúsági színház esztétikai és ifjúságpolitikai vetületű koncepciójára és annak a haladónak tartott musical műfajához fűződő vonatkozásaira, továbbá a színpadi adaptáció alapjául szolgáló Déry kisregény keletkezési körülményeire. A korabeli és jelenkori, hazai valamint külföldi sajtóanyag értelmezésével pedig az előadás politikai kontextustól függően változó olvasatainak rendszerezésére törekszik.

Az elemzés a librettó, a vígszínházi produkcióra, az ifjúság és a színház kapcsolatára vonatkozó levéltári iratok, még kiadatlan Déry levelek és számos korabeli és jelenkori újságcikk értelmezésére támaszkodik. A dolgozat a színház társadalomtörténeti vonatkozásainak és a korabeli ifjúságpolitika összefüggéseinek kutatásához kíván adalékot nyújtani.

Várkonyi Péter
EKF

Dr. Pap József
egyetemi docens

Svábok és magyarok Kompolton 1853-1920

A dolgozat témája Kompolt község 1853 és 1920 közötti társadalomtörténete.

A Heves megyei település történelmét meghatározza a 18. századi újratelepítés. Grassalkovich Antal 1754-ben száz sváb és néhány magyar családot telepített a településre. Az így kialakult jelentős sváb etnikum a későbbiekben hatással volt a falu társadalmára. Munkám során megismertem a kérdés szakirodalmát, emellett teljes egészében feldolgoztam az 1887-ik évi kataszteri felmérés kompolti telekkönyvét, a községi képviselőtestület 1877 és 1920 közötti jegyzőkönyveit, a katolikus egyházközség 1819 és 1920 közötti anyakönyveit, a népszámlálások eredményeit, továbbá egyéb iratokat, dokumentumokat is. A kutatás szempontjából releváns jellegzetességeket kerestem a máig meglévő tárgyi forrásokban (házak, sírkövek), illetve feltérképeztem a kompolti emberek ismereteit falujuk történelméről.

A források alapján feltártam a 19. századi kompolti svábok és magyarok között fennálló különbségeket, kapcsolatokat. Részletesen elemeztem a településre vonatkozó demográfiai, gazdasági és etnikai vonatkozású adat-sorokat. A településszerkezetben rejlő etnikai különbségek felismerésén túl meghatároztam egy olyan településrész helyét és lakóit, amely eddig ismeretlen volt a tudományos közvélemény előtt. Dolgozatom szerves részét képezi egy etnikai indíttatású vallási konfliktus leírása, amelynek körülményeit ezelőtt senki sem tárta föl.

Kompolt társadalomtörténetének sajátossága, hogy bár a svábok „eltűntek” a hivatalos adatokból, minden, ami a múltból ránk maradt, a svábokhoz köthető, s mindenben, amit a település az utókorra hagy, ott rejlik az erőteljes sváb identitás gondolata. A statisztikai adatok szerint Kompolton már száz éve nem élnek svábok. A gyakorlati tapasztalat ezzel szemben azt mutatja, hogy a sváb identitás még napjainkban is erőteljes jelenség a településen.

Kutatásom legfőbb eredményének e sajátosság feltárását tekintem.

Vass Norbert
PPKE-BTK

Dr. Földesi Margit
egyetemi docens

„Megmutatjuk mi az a punk.” - A punk megjelenése és az első punk perek Magyarországon

Pontosan harminc éve jelent meg hazánkban a punk, ez a zenéjében, esztétikájában és életprogramjában egyaránt friss és enervált, durva és érzékeny, spontán, diszharmonikus, ugyanakkor teljes mértékig átgondolt jelenség. Vajon miért épp 1978-ban érkezett meg Magyarországra? Miféle talajra hullottak a spórái? Milyen tényezők segítették, siettették, melyek hátráltatták megjelenését és elterjedését? Mikor kerültek a punkok – előadók és közönségük egyaránt – az állambiztonsági szervek látókörébe? Milyen eszközökkel igyekezett gátat vetni az államhatalom az általa veszélyesnek ítélt szubkultúra elterjedésének, miként bomlasztotta vagy büntette meg a benne részt vevő fiatalok csoportjait?

Dolgozatomban széles körű levéltári anyag (belügyminisztériumi iratok, parancsok, utasítások, állambiztonsági munka- és vizsgálati dossziék, peranyagok), korabeli sajtókiadványok (ifjúsági lapok, szamizdatok, fanzinek), a korszakról készült áttekintő munkák, illetve visszaemlékezések feldolgozásával a fentebbi kérdésekre kerestem a választ. Munkám során természetesen többféle és gyakran ellentétes érdekből motivált interpretációval, illetve a történelem természetéből adódó (vagy mesterségesen generált) hiátussal találkoztam. Ezeket igyekeztem legjobb tudásom szerint szinkronba rendezni.

Összességében megállapítható, hogy a punk egy kettős kihívásra adott válaszreakcióként született: szűkebben, hogy felkorbácsolja a hazai könnyűzene állóvizét, tágabban értelmezve pedig, hogy a korszak magyar ifjúságának társadalmi, politikai vákuumhelyzetére – szociális lakmuszpapírként – felhívja a figyelmet. Kettős genezistörténetek háttérében pedig nem feltétlenül egymást kizáró vagy tagadó tendenciák állnak, sokkal inkább a másképp elbeszélés modusa. Az Állambiztonság munkájára a kezdeti időkben a háttérben folyó megfigyelés és a személyes eltántorítás, elrettentés jellemző, mely idővel – a jelenséget megfékezni akarván – a koncepciók perek korszakát idéző nyomozásokká, bírósági kirakatperekké változik.

Vér Márton Gergő
SZTE-BTK

Felföldi Szabolcs

A nomád népek felderítése és kémkedése. Az avar, a kalandozó magyar és a 13. századi mongol néphírszerzési tevékenységének összehasonlító vizsgálata az írott kútfők alapján

A nomádokkal foglalkozó szakirodalom jelentős hányada foglalkozik azok hadművészetével. Ezen belül azonban e népek felderítése és kémkedése mindezülig igen kevés figyelmet kapott. Ez a részleteiben eddig feltáratlan terület képezi dolgozatom tárgyát.

Ezt – mivel az összes nomád nép vizsgálata szétfeszítené e dolgozat kereteit – három történeti korszakra és népre vonatkozó írott források alapján teszem meg (az avarok európai szereplése, a magyarság 9–10. századi katonai tevékenysége és a mongolok 13. századi nyugati expanziója), így módon lehetőség nyílik a nomádok hírszerzési tevékenységére általánosan jellemző mozzanatok mellett, az egy-egy népre vonatkozó specifikumok vázolására.

Elsőként a kutatáshoz szükséges alapfogalmakat vázolom, hiszen ezek nélkül igen nehéz lenne kútfőink „vallomásait” valamifajta rendszerben látni és láttatni. Ezt követi a források bemutatása és a velük kapcsolatban felmerülő forráskritikai problémák tárgyalása. Mindezek után következik a dolgozat érdemi része, melyben a források alapján elkülönítem a steppei népek felderítésének egyes elemeit, meghatározom a hírszerzés során felhasznált módszereket. Végül összegzem a munka eredményeit és vázolom a kutatás folytatásának lehetőségeit.

A nomádoknál elkülöníthető stratégiai illetve taktikai hírszerzés. E két fő egységen belül több alegység is elkülöníthető attól függően, hogy éppen milyen módszereket alkalmaztak a steppei népek az információk megszerzésére. Forrásaink sok esetben *expressis verbis* beszélnek a nomádok kémkedéséről, de sokszor csak áttételesen utalnak rá. Olyan esetek is előfordulnak, hogy az alapvetően más témáról szóló kútfők összehasonlító elemzése során lehet tettenérni e népek hírszerzési tevékenységét.

Összességében elmondható, hogy a nomád népek igen fejlett kémkedési és felderítési tevékenységet folytattak. Ennek a tevékenységnek a legtöbb eleme mindhárom általam vizsgált nomád nép esetében megfigyelhető, azonban vannak olyan specifikumok is, melyek csak egyetlen népnél.

Virág Barnabás
ELTE-BTK

Dr. Nagy Balázs
egyetemi docens

La filla del rei d Hongria Magyar–aragón dinasztikus kapcsolatok az Árpád-korban

CÉLKITŰZÉSEK

Dolgozatommal az volt a célom, hogy összefoglaljam, rendszerezem, és a magyar medievisztika által kevésbé kutatott hispán források segítségével árnyaljam az Árpád-kori Magyar Királyság és az Aragón Korona között kötött két dinasztikus házasság, Imre (1196–1204) és Aragóniai Konstancia, illetve I. (Hódító) Jakab (1213–1276) és Árpád-házi Jolánta frigyének körülményeit és a két nemzet közötti kapcsolatok történetében jelentkező vonatkozásait.

MÓDSZER

Kronologikus rendben haladva először a Konstancia-, majd a Jolánta-házasságot tárgyaltam, ehhez a két állam korabeli helyzetének és külpolitikai törekvéseinek összefoglalásával adva meg a keretet.

Konstancia esetén a máig fennálló kronológiai problémákat emeltem ki, és kíséreltem meg feloldani. A magyar krónikákban található említések-ből kiindulva, hazai okleveles anyag segítségével pedig a hazánkba érkező aragón kíséret tagjainak megtelepedését és korai történetét szerettem volna rekonstruálni.

Jolánta kapcsán a királynéval és a házassággal kapcsolatos magyar szakirodalmat kívántam rendszerezni. Az aragón krónikákban fellelhető Jolánta-kép elemzésével szükségesnek tartottam árnyalni a hazai szakirodalom azon véleményét, miszerint a királyné oroszlánrészt vállalt volna férje oldalán az aragón politikai életben.

EREDMÉNYEK

Kézzel fogható eredménynek könyvelem el, hogy sikerült feloldanom a magyar és a hispán krónikairodalom időrendi ellentmondásait és hitelt érdemlően megközelíteni Konstancia királyné születési időpontját. Az aragón kíséret, Simon Hispanus és családja korai történetének összefoglalása, a birtokaik áttekintése és a rájuk vonatkozó krónikahelyek azonosítása is új eredményt jelenthet a kérdés vizsgálatában.

Zakar Ágota
EKF

Dr. Kozári József
főiskolai docens

Biatorbágyi merénylet a korabeli sajtó tükrében

Bozsik Péter *Az attentátor* című könyvének olvasása közben találkoztam először a biatorbágyi merénylet kérdésével. Érdekelt a téma, ezért elolvastam a könyvében felsorolt irodalmat. Igazság szerint nem tudtam eldönteni, mit gondoljak.

Ezért fordultam korabeli forrásokhoz. Én is a sajtóból tájékozódok aktuális kérdésekben. Gondoltam utánanézek, mit tudhatott meg a korabeli ember ezen a csatornán. Az *Est*, a *Népszava* és az *Eger* korabeli számait néztem meg 1931. szeptember 15. és 1932. szeptember 15. között. A dolgozatomban csak az újságok 1931. szeptemberi és októberi számait használtam fel. Ennek oka, hogy Matuska Szilveszter letartóztatása után a hírek már nem a merényletről, hanem Matuska Szilveszterről szólnak.

Tapasztalatom szerint az igazi különbségek nem a hírek tartalmában jelentkeznek, hanem sokkal inkább a hozzájuk kapcsolódó értékelésekben.

Zarnóczy Áron László
ELTE-BTK

Dr. R. Várkonyi Ágnes
professzor emerita

Anglia és Bethlen Gábor kapcsolata angol diplomáciai jelentések tükrében (1624-1625)

Dolgozatom célja a korai Stuart uralkodók és Bethlen Gábor közötti diplomáciai kapcsolat alakulásának bemutatása, amely eredményeképpen a fejedelem felvételt nyert a hágai szövetségbe. A folyamat elemzéséhez elsősorban angol diplomáciai jelentéseket használtam fel, a nyomtatásban megjelent levelek mellett kiadatlan, a londoni The National Archivesban fellelhető dokumentumokat is.

A londoni udvar dinasztikus okokból volt érdekelt a harmincéves háborúban, ugyanis a pfalzi választói méltóságot elvesztő V. Frigyes I. Jakab veje volt. Az angol király komoly diplomáciai erőfeszítéseket tett a fejedelemség visszaszerzésére – sikertelenül. Politikája éles ellentétben állt az angol közvélemény kívánalmaival. Bethlen természetes szövetségesként tekintett a protestáns államokra, így Angliára is, azonban a fejedelemről az angol kormány negatív képet alakított ki sokirányú, nehezen átlátható külpolitikája miatt és kezdetben elutasították közeledését. Sir Thomas Roe konstantinápolyi angol követ igyekezett az angol kormányzat álláspontját megváltoztatni, de befolyásával a Porta politikáját is Bethlen pártjára kívánta állítani. Londonban Johann Joachim von Rusdorf, Frigyes követe hasonló célokon fáradozott. Dolgozatom lényegi részét a diplomaták tevékenységének elemzése adja legaktívabb időszakukban, 1624-1625-ben.

Végül a két diplomata meggyőzte Bethlen Gábort, hogy vegye fel a kapcsolatot a frissen trónra kerülő I. Károllyal, aki immár szívesen fogadta az erdélyi fejedelem közeledést. Bethlen katonai és anyagi segítség mellett feltételül szabta, hogy egy esetleges békekötésbe foglalják bele államát.

Bár Bethlen végül felvételt nyert a Habsburgok ellen alakított hágai szövetségbe, az nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. Azonban a szövetségnek köszönhetően Erdély kapcsolatai erősödtek a protestáns államokkal, valamint 1648-ban bevették a vesztfáliai békébe, utóbbival Bethlen Gábor egyik célját váltva valóra.

Zelei Dávid
ELTE-BTK

Dr. Szilágyi Ágnes Judit
egyetemi docens

Miért olyan nehéz felnőni? A kamaszság problematikája a századközép két Amerikájának irodalmában Capote, Salinger, Arguedas, Plath, Cortázar és Vargas Llosa művei alapján

A kamaszság mindig is a lázadás korszaka volt, hatványozottan igaz pedig mindez a XX. század közepére, az amerikai ellenkultúra időszakára. Az utóbbi szellemi krédóját adó nonkonformista értékrend örökös ellenkezést, harcot követel, éppen ezért nem véletlen, hogy e korszak írói gyakran választanak kamasz főszereplőket szimbolikus jelentőségű műveikhez. Tanulmányom hat, 1948 és 67 közt született, hasonló tematikájú, többé-kevésbé egységes műfaji kereten belül maradó (Bildungsroman-gyökerű) prózai művet hasonlít össze - három Észak- három pedig Latin-Amerikából. Közös bennük a főszereplő - a már említett kamasz személye, s a roppant eltérő kulturális háttér ellenére hasonlóak a nehézségeik is. Talán a Zabhegyező Holdenjének kivételével egyikük sem átlagos kamasz - van közöttük homoszexuális, kasztrált, indián lelkületű fehér - éppen ezért legégetőbb problémájuk a kirekesztettség érzése, mely nem engedi őket beilleszkedni kortárs-csoportjukba. Ez azonban csak kirekesztettségük egyik dimenziója: a felnőtt világba való integrációjuk még, a gyerekkorba való visszamenekülésük már nem lehet sikeres - így nem marad más, mint - a csaknem mindig - tragikus végkifejlet. A beat-mozgalom marginalizált tagjainak mélységesen pesszimista világképe mindez a „tisztá, belülről jövő őszinteséget” meg nem értő konvencionalista square-ekkel szemben, de több is annál: az atomernyő alatt felnőtt társadalmak felvétele arról a generációról, ahol a „gyermekkor ártatlanságából való felnövés nem a tapasztalat, hanem a romlás felé vezető úton való elindulást” jelenti.

Névmutató

- Ács Viktor 391
 Ádám Dóra 381
 Adorjáni Zsolt 135
 Antal Nikolett 25
 Arató Ildikó 3942
 Árvai Tünde 393
 Babai Dániel 237
 Bacsá Gábor 365
 Bácskai-Atkári Júlia 61, 267
 Baglyosi Leona Eszter 136
 Bajnóczi Eszter Gabriella 26
 Bajnok Dániel 49
 Balajthy Ágnes 62
 Balatonyi Judit 238
 Balázs Tibor 394
 Ballabás Dániel 395
 Balog Ildikó 63
 Balogh István 396
 Balogh-Auer Nikolett Zita 27
 Bandura Gabriella 137
 Bárány Balázs 397
 Baráth Anita Kármén 382
 Bari Sándor 268
 Barna Ferenc 50
 Barna László 28
 Barna Zsuzsanna 64
 Bartha Annamária 398
 Beke Kinga 239
 Békés Izabella 366
 Bendarzsevszkij Anton 399
 Bendes Enikő 269
 Benke Zsuzsanna 270
 Berényi Márk 138
 Berkes Lajos 51
 Berki Éva 400
 Bern Andrea 401
 Bihary Gyula 402
 Bíró Adrián 271
 Boda Benjámín Gábor 139
 Bodó Péter Bodó Péter 219
 Bognár Zsófia 272
 Borbély András 65
 Borbély Zoltán 403
 Bortnyák Ágnes 140
 Borza Vajk 141
 Brczán Danica 142
 Bujdosó Ágnes 404
 Czigler Orsolya 66
 Czinege Szilvia 405
 Czipott Eszter Klára 143
 Csató Zsófia 29
 Csermelyi József 406
 Csikós Gábor 407
 Csonka Laura 408
 Csontos Noémi Marcella 144
 Csóti Magdaléna 145
 Csököly Zsuzsanna 220
 Csöngé Tamás 30
 Csörge Barnabás 409
 Csupics Milica 67
 D. Nagy Dóra 146
 D'Albini Zsuzsanna 221
 Dancsa Éva 147
 Dancsecs Ildikó 68
 Daniel Rita 240
 Dányi Ágnes 69
 Deák Lilla 31
 Demmel József 412
 Déri Eszter 70
 Dezső Kinga 71
 Diera Diána 148
 Ditrói Eszter 273
 Dömötör Andrea 149
 Dömötör Vilmos 72
 Drajkó Adél 150
 Egyedi Laura 274
 Enyedi Réka 151
 Evellei Kata Dóra 275
 Fajt Anita 73
 Farkas Anita 74

Farkas Daniella 75	Hajnal Edina 86
Farkas István Gergő 353	Hajtman Kornél 87
Farkas Péter 413	Halasi Diána 158
Farkas Zsuzsanna 276	Hámori Dóra 159
Fehér Eszter 76	Harmat Tamás 160
Fejes János 354	Harrach Gergely 283
Fekete Bertalan 277	Hausz Frigyes 414
Fekete Richárd 77	Helmajer Anett 284
Ferenczi Balázs 278	Hermann Veronika 368
Ficsor Benedek 78	Hevesi Andrea 88
Finta Balázs 383	Hódi Zoltán Viktor 285
Forgács Gábor 279	Hodula Orsolya Éva 286
Forgács Tünde Márta 241	Horti Gábor 356
Forgó Teodóra 152	Horváth Csaba Barnabás 415
Forrai Katalin 32	Horváth Csilla 247
Földi Ádám 242	Horváth Gábor 89
Földi Zsombor József 355	Horváth Hajnalka 416
Földvári Katalin 243	Horváth Helga Katalin 90
Förköli Gábor 79	Horváth Laura 287
Frindt Levente 280	Horváth Tekla 248
Gaál-Kántor György Kristóf 414	Hovancsek Judit 161
Gadóczi Ibolya 80	Hoványi Márton 369
Galicza Zsófia 281	Illyés Zsuzsa 370
Gárdonyi Éva 282	Imre Zsófia 288
Gatti Beáta 244	Izsák Gábor 91
Gellérfi Gergő 52	Jakab Zsuzsa 162
Gémes Noémi 81	Jakucs János 384
Gér András László 345	Jász Anikó 289
Gortva Tamás 367	Joachim László 290
Gönczöl Andrea Ágnes 82	Jován Katalin 92
Grecksó Edit 83	Juhász János 33
Gulyás Dóra 245	Kádár Anett Julianna 163
Gutmayer Helga 153	Kádár Kincső 249
Gyenge Zsófia 154	Kálmán Dániel 417
Gyenis Judit 155	Kárbin Ákos 418
Gyolcsos Mária 84	Karl Ágnes 291
Gyönki Viktória 414	Katona Ágnes Anikó 346
Györfy Eszter 246	Kavecsánszki Máté 250
Győri Dávid 156	Kékesi Dóra 292
Hadobás Eszter 222	Kelemen Livia 293
Hajdú Richárd 157	Kelemen Zsolt 164
Hajdú Vera 85	Kelenhegyi Andor 53

- Kellermann Viktória 165
Kerékgyártó Mihály 166
Kispéter Mónika 294
Kiss Andrea 93
Kiss Boglárka 167
Kiss Gábor 168
Kiss Georgina 34
Kiss Judit Erzsébet 94
Kiss Klaudia 371
Kiss Mónika 347
Kiss Nikolett 251
Kiss Nimród László 252
Kiss Vivien 422
Kiszely Balázs 357
Klacsman Borbála 253
Kocsis Ferenc 35
Kodácsy Kinga 169
Kohári Anna 295
Kókai Nóra Ildikó 296
Kollár Katalin 422
Koncz Edina Katalin 421
Koncsos Kinga 95
Kopacz Erika 254
Kopanyicza Linda 223
Koruhely Nikolett 224
Kovács Áron 422
Kovács Kornél 297
Kovács Máté 298
Kovács Ramona 170
Kovács Tamás 423, 424
Kovácsová Silvia 96
Krajczár Melinda 425
Kranzieritz Károly 426
Krén László 54
Kulcsár Mariann 299
Kunkli Edit 300
Kunkli Szilvia 171
Kurdi Eszter 301
Kurucz István 97
Kuslits Anna 372
Kuun Aladár 358
Lakatos Benedek 427
Lakatos Éva 428
Laki Zsófia Ildikó 302
Lakó Zsigmond 172
Lang Ádám 98
Laszkaráty Laura 303
László Barbara Jabu 255
Laufer Péter 173
Lázár Ildikó 429
Lázár Marianna 348
Leirer József 36
Lengyel Imre Zsolt 99
Lévay Emese 174
Liktor Eszter 175
Lipták Katalin 100
Lizák Dorina Hajnalka 304
Lőrincz Zsuzsanna 176
Lukács Éva 305
Magas Anikó 177
Magdó Eszter 225
Magyar Krisztián 101
Magyar Lilla 306
Major István 102
Makai Péter Kristóf 178
Makó Gergő 430
Makra Péter 431
Manxhuka Afrodita Meritta 307
Máté Judit Eszter 308
Meleg Kata 309
Mészáros Anna 349
Mike Ágnes 310
Mikecz Miklós 179
Mikó Imola 103
Molnár Anita 311
Molnár Gergely 256
Moór Márton 180
Móré Tünde 104
Muskovics Andrea Anna 257
Nagy Éva 312
Nagy Gyula István 37
Nagy Márton Károly 105
Nagy Mónika 181
Nagy Nikolett 313

- Nagy Noémi 258
 Nemesné Kis Tímea 226
 Németh Norbert 350
 Németh Réka 432
 Németh Zsuzsanna 314
 Novotnik Ádám 359
 Oláh Renáta 315
 Onhausz Miklós 227
 Ormai Eszter 182
 Orosz Dávid 433
 Orsós Julianna 434
 Országh Márta 38
 Ótott Noémi 183
 Óhm Krisztina Linda 435
 Pál Emese 228
 Pál Katalin 374
 Palkovics Beáta 106
 Pál-Lukács Zsófia 39
 Palotás György 360
 Palotás Zsolt 436
 Panyi Szabolcs 107
 Pap Krisztina 316
 Papp Ingrid 376
 Papp Kinga 317
 Paroda Rita 437
 Patona Mária 318
 Péter Endre 319
 Péter Zoltán 108
 Pető Szabina 320
 Pfeiffer Tamás István 109
 Pfening Dóra 321
 Pilán Ildikó 322
 Pintér Lilla 323
 Pintz Katalin 438
 Plótár Noémi 40
 Pluhár Gabriella 324
 Polgár Balázs Dávid 385
 Poncsák Réka 184
 Prezenszki Erzsébet 439
 Prohászka Géza 440
 Putz Orsolya 325
 Rados Tamás 55
 Rauscher Edina 41
 Rauzs Olga Sarolta 185
 Réger Ádám 110
 Reichardt Gabriella 441
 Rétfalvi Árpád 186
 Rétfalvi Balázs 442
 Révész Anna 111
 Saliga Réka 187
 Sándor Anna 188
 Savanyu Dorisz 386
 Schmidt Katalin 189
 Schvirján Renáta 326
 Sebők Orsolya 112
 Sebők Richárd 443
 Serfőző Adél 327
 Sidó Zsuzsa 229
 Sima Georgina 190
 Simándi Csaba 191
 Simon Ervin 259
 Simon Gábor 113, 328
 Simon Tamás 444
 Sinkovicz László 114
 Skrapits Melnida 192
 Somfai Katalin 115
 Somogyi Katalin 116
 Sövegjártó Szilvia 56
 Stumpf Enikő 351
 Sugár József 387
 Suri Andrea 329
 Szabadi Zsuzsa 117
 Szabó Ádám 361
 Szabó Ágnes 330
 Szabó Gábor 445
 Szabó István Pál 193
 Szabó István Zoltán 42
 Szabó Kornélia 331
 Szabó Martina Katalin 332
 Szabó Orsolya Zsuzsanna 194
 Szabó Tamás 333
 Szabó Tibor 446
 Szakál Anna 260
 Szalai Éva Emese 447

- Szalai József 448
Szalay Dávid 118
Szalisznyó Lilla 119
Szalontai Ádám 334
Szaniszló Andrea 376
Szántó Zsuzsanna 362
Szász István Szilárd 120
Szászfalvi Márta 261
Szécsi Gabriella Tímea 43
Szeifert Ágnes 195
Székely Tamás 449
Szekeres Nikoletta 121
Széll Annamária 196
Szemes Endre 44
Szentpály Dalma Tímea 197
Szigeti Balázs 335, 377
Szigli Kinga 57
Szijjártó Réka 122
Szilágyi Emőke Rita 123
Szlávik Mária 45
Szmereka Nelja 198
Szoboszlay Judit 450
Szolcsányi Ákos 199
Szőke Johanna 336
Szűcs Pál 451
Szűr Zsófia 230
Tabajdi Zsuzsanna 262
Tajti Tímea 124
Takács Attila 337
Tartsák András 452
Tekse Balázs 453
Tempfli Péter 200
Tihanyi Mária 201
Tímár Krisztina 249
Tirják Ildikó 202
Tót Teodóra 125
Tóth Csaba Tibor 454
Tóth György 455
Tóth Péter 203
Tóth Zsuzsanna 231
Tóthné Lános Eszter 204
Tóthova Andrea 205
Trippó Sándor 377
Turbucz Dávid 456
Turi Gergő 338
Tülkös Terézia 126
Tüske Anita 263
Udvari Tünde 379
Ujváry Anna 127
Ureczky Eszter 206
Vacs Katalin 207
Vadas András 458
Vadas János 128
Valastyán Balázs 459
Vámos Hanna 58
Varga Betti 129
Varga Diána 339
Varga Ferenc 208
Varga Luca 462
Vargha Mária 388
Várhegyi Nikolett Dorina 340
Várkonyi Péter 463
Varró Annamária 130
Varró Katalin 232
Vass Gabriella 209
Vass Norbert 462
Vecsernyés Anita 341
Vér Márton Gergő 463
Veres Viktória 131
Veress Livia 210
Véri Dániel György 233
Virág Barnabás 464
Virág Fanni 211
Vitai Krisztina 234
Vogel Zsuzsanna 212
Vörös Fábián 342
Walla Nóra 46
Walter Bálint 213
Werly Nóra 214
Weszprémy Gábor 363
Wölfinger Bernadett 343
Wölfinger Kitty 132
Zakar Ágota 465
Zarnóczki Áron László 466

Zelei Dávid 215, 467
Zimmermann Gerda 216

Zságer László Zsolt 264
Zsuppán Klaudia 217